



Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Slægtsbog for
ELLEN
INGEBORG
HORNUM
&
HORNUM-
slægten fra
HVORNUM
Sogn
i Randers Amt



Samlet af Jan Wibrand

Slægtsbog for

**ELLEN INGEBORG
HORNUM**

&

**HORNUM-slægten
fra HVORNUM Sogn
i Randers Amt**

Samlet og skrevet af JAN WIBRAND

Wibrand@mail.tele.dk

Trykt i 2018.

Dele af materialet er afleveret til div. lokalarkiver.

Hele bogen er afleveret til Det kgl. Bibliotek i 2 eksemplarer.

Forord

Min primære hensigt for denne slægtsbog var først at skrive om min hustrus mormor Ellen I. Hornum og at afdække Hornum-slægten fra dens start omkring 1840 og frem til Ellen I. Hornums død i 1960. Imidlertid viste det sig, at også søsteren Karens liv var spændende at beskrive – og det førte så til en beskrivelse af alle 3 søskende.

Slægtsbogen har 3 hovedafsnit:

- De 3 søskende Ellen Ingeborg, Paul Vilhelm og Karen Sophie Hornum med deres forældre, samt beskrivelse af ægteparret Christian F.J. Hornum og Anne C. Svensson med kort oversigt over efterkommere i 2 generationer.
- Anerne til Johan O.J. Hornum.
- Anerne til Alma C. Petersen.

I bogen er indsat div. små slægtstavler til støtte for overblikket i de nærmest efterfølgende beskrivelser og der er indklæbet en anetavle i A3-format – til støtte for det samlede overblik.

For hvert anepar er fundet alle fødte børn i ægteskabet samt søgt efter oplysninger, der kunne beskrive deres liv og færden kombineret med beskrivelser af f.eks. alm. levevis og håndværk samt om de forskellige bosteders beliggenhed og udformning. Desuden har jeg forsøgt at finde billeder, fotos eller kort fra de steder, hvor anerne levede og muligt lokalhistorisk materiale.

Aners søskendes videre forløb er ikke undersøgt. Kun hvor jeg mere tilfældigt er faldet over nogle oplysninger, kan disse være medtaget.

Aners evt. ægtefæller før eller efter ægteskabet med den direkte ane er kun søgt verificeret for så vidt forældre.

En del ældre kirkebøger, skifteprotokoller m.m. er ikke bevarede. Når dette sammenholdes med, at mange af de her beskrevne personer har haft helt almindelige *sen*-navne, har det i flere tilfælde været umuligt præcist at afgøre en relation til eller mellem bestemte personer/familier. Se mere om benyttede kilder på næste side.

Min egen baggrund for at samle disse slægtsdata er dels en mangeårig interesse for slægtsforskning, dels at jeg er gift med et barnebarn til Ellen I. Hornum: Inge Hornum – nævnt bl.a. på side 15.

Jan Wibrand

Forsidefoto af Ellen I. Hornum skønnes at være fra omkring 1905-10, hvor hun var ca. 20 år gammel.

Kortet på forsiden er fra efter 1869, hvor jernbanestrækningen Randers-Aalborg blev åbnet.

Benyttede kilder.

Kirkebøger, der for ganske mange sogne findes helt tilbage til før år 1700.

Folketællinger, der findes fra 1787 (den første landsdækkende), 1801, 1834, 1840, 1845 (der rummer – for første gang – oplysning om *fødesogn*), 1850, 1855 og 1860. Herefter hvert 10. år – cirka.

Skifteprotokoller, der findes langt tilbage i 1700-tallet, men desværre er bortkommet i en del tilfælde. Skifter blev dog kun skrevet, hvis der var noget at skifte, hvilket betyder, at f.eks. mange fattige og fattiglemmer ikke indgår i disse protokoller.

Fæsteprotokoller, der findes i en del tilfælde, men også kan være bortkommet.

Skøde- og panteprotokoller (justitsprotokoller, tingbøger) omfattende handlet ejendom.

Brandforsikringsprotokoller, der beskriver en ejendoms bygninger.

Lægdsruller, der fra ca. 1790-1848 omfatter alle unge mænd af bondestanden, men ikke købstadsbefolkningen. Fra 1848 alle unge mænd i Danmark.

Indtil 1848 skulle man indskrives i lægdsrullen fra sin fødsel.

Historiske kort og herunder de ældste sogne- og matrikelkort, der kan ses på Geodatastyrelsens hjemmeside.

Fattigforsorgsprotokoller.

Div. andet, som jeg i selve teksten har henvist til.

Forkortelser:

KB = kirkebog.

FT = folketælling.

ODS = Ordbog over det danske sprog.

På anetavlerne betyder *: født, †: død, ~: viet/copuleret (grøn farve).

Benyttede skrifttyper:

'Times new Roman' er benyttet til den generelle tekst.

Samme tekst i *kursiv* til ord/citater fra trykte bogværker og til bogtitler og til ord, som jeg har ønsket at fremhæve.

Lucida Handwriting er benyttet til afskrift af håndskrevne og transskriberede kilder.

[. . .] er sat om ord og noter, der rummer en forklaring/udbygning, samt benyttet ved omregningstal: Danmarks Statistiks prisomregner.

Navne ses i ældre arkivalier skrevet på – ofte – ret så forskellig måde.

I denne bog har jeg i min egen tekst benyttet det navn, der fremgår af kirkebogen ved dåb.

Ved konkret afskrift af senere kilder har jeg gengivet det navn, der præcist fremgår af den pågældende kilde.

I starten/midten af 1800-tallet ændrede traditionen for dannelse af efternavne sig. Man skiftede fra brug af faderens efternavn tilføjet ...*datter* eller ...*søn* til fast efternavn. Dette betyder, at kvinder kan være født og i kirkebogen navngivet med ...*datter*, senere i århundredet helt korrekt kalder sig ...*sen*.

NB

Alle persondata vil fra 2020 kunne findes på hjemmesiden Family Search – en verdensomspændende og gratis hjemmeside for slægtsdata. Se <http://www.familysearch.org>

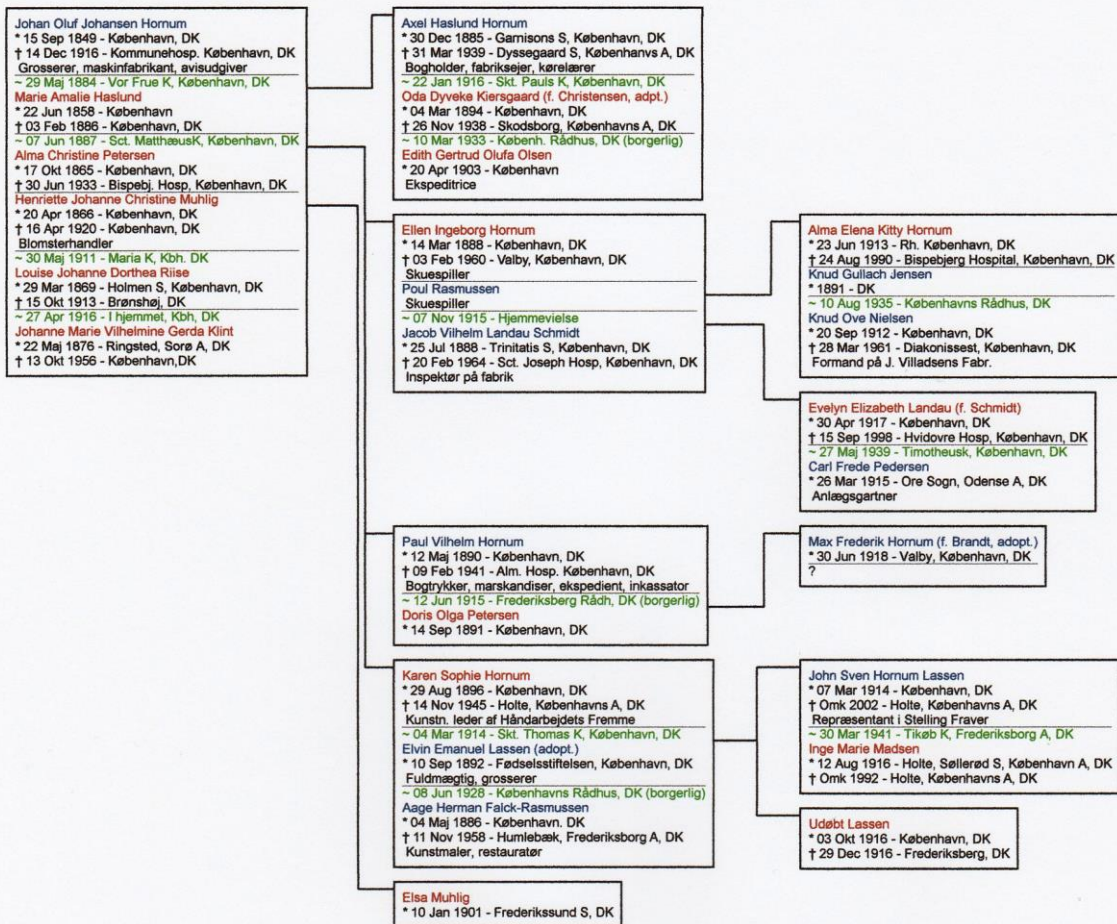
Dog indgår her 'kun' navne på personer, der er født for mere end 110 år siden – af diskretionsgrunde.

'Gemte' navne frigives successivt og vil med tiden blive tilgængelige for efterkommere.

Indholdsfortegnelse

TAVLE: Johan O.J. Hornum, efterkommere – 3 generationer	6
Ellen Ingeborg Hornum	7
Paul Vilhelm Hornum	27
Karen Sophie Hornum	30
Johan Oluf Johansen Hornum	45
Alma Christine Petersen	51
TAVLE: Christian F.J. Hornum, efterkommere – 3 generationer Anne C. Svenson, søskende og aner – 3 generationer	70
Christian Frederik Johansen Hornum	71
Anna Cathrina Svensson	72
Axel Haslund Hornum	79
ANER til Johan O.J. Hornum	84
TAVLE: Christen J. Hornum og Marie S.F. Knudsen, kombinationstavle – 3 generat.	84
Christen Johansen Hornum	85
Marie Sophie Frederica Knudsen	91
Christen Johansen Hornum - bogudgivelser	108
TAVLE: Else C. Bruun, efterkommere – 3 generationer	110
Else Christensdatter Bruun	111
Christen P. Bruun, møller, og Elisabeth C. Lyng	116
TAVLE: Mølleren Christen P. Bruun, aner – 3 generationer	122
TAVLE: Elisabeth C. Lyng, aner – 3 (4) generationer	125
TAVLE: Ole Knudsen, efterkommere – 2 generationer Knud Sørensen, efterkommere – 3 generationer	130
Ole Knudsen og Marie Storm	131
Knud Sørensen og Dorthe Pedersdatter	136
ANER til Alma C. Petersen	142
TAVLE: Anders Peder(sen) Madsen, efterkommere – 3 generationer Daniel Jensen, efterkommere – 3 generationer	142
Anders Petersen	143
Caroline Amalie Jensen	144
Peder Andersen og Christine Jensdatter (Thomsen)	150
Daniel Jensen	153
Christiane Mortensdatter	159
TAVLE: Jens Andersen og Karen Nielsdatter, efterkommere – 3 generationer	162
Jens Andersen og Karen Nielsdatter	163
TAVLE: Niels Mortensen og 2 hustruer, efterkommere – 3 generationer	166
Morten Nielsen og Anne Elisabeth Hansdatter	167
Navneindeks	171

Efterkommertræ for Johan Oluf Johansen Hornum



Ellen Ingeborg Hornum

Ellen Ingeborg Hornum blev født den 14. marts 1888 i København og formentlig på bopælen Sct. Annæ Plads 13 på 2. sal.

Forældrene var *grosserer og maskinfabrikant Johan Oluf Johansen Hornum* og dennes hustru *Alma Christine Petersen*.

Fadderne var:

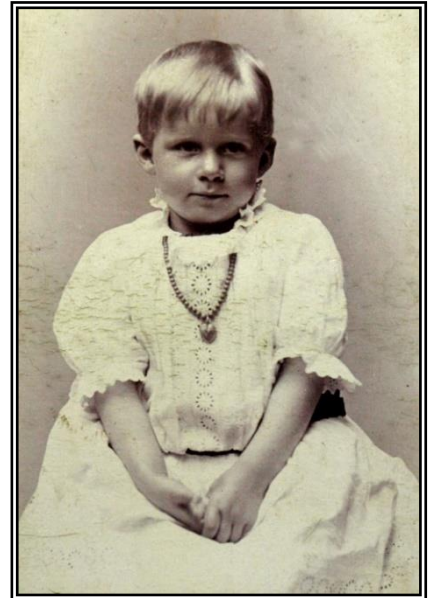
- *bogtrykker Christian Frederik Johansen Hornum* [farbror];
- *ølhandler A. Petersen og Hustru Caroline* [morforældre];
- *Fru [Karen] Sabine Haslund* [farens svigermor fra hans første ægteskab];
- *Fru Sofie Hornum* [født Knudsen, farmor, hvis mand, Christen Johansen Hornum, var død i 1876].

Ellen Ingeborg var det førstefødte barn i farens andet ægteskab. I hans første ægteskab med Marie Amalie Haslund, der døde i barselsseng, blev født sønnen Axel, der derfor var storebror til Ellen Ingeborg. Marie Amalie Haslund var kusine til Alma Christine Petersen.

Senere fødte søskende var

- Poul Vilhelm, født i 1890, og
- Karen Sophie, født i 1896.

Det tidligste foto af Ellen er formentlig dette, hvor hun er 3-4 årgammel.



Ellen voksede op i et hjem, der kan henføres til det bedre borgerskab i København. Selve adressen i Frederiksstaden viser dette og faren, der også var fabrikant, ejede en *maskinfabrik* på hjørnet af Nørrebrogade og Stengade. Desuden ejede faren sammen med sin bror et *Bog- og Stentrykkeri*. Familien holdt sommerferier i bl.a. *Cottageparken* i Klampenborg (se beskrivelse og foto under forældrene) med tilhørende tjenestegørende tyende. Og de ferierede ved Lønstrup og på Skagen.

Fra 1885 til 1906 boede familien på Sct. Annæ Plads 13, 2. sal på hjørnet af Amaliegade i en lejlighed på over 500 m².

Ellens skolegang (og senere hendes lillesøsters), der blev i Zahles Pigeskole på Nørrevold (beta-lingsskole), peger også på opvækst i det bedre borgerskab.

I Amaliegade i nr. 18 ligger *Det gule Palæ*. Få år før Ellens fødsel flyttede Kong Christian IX's yngste søn *Valdemar* ind her [i 1885] som nygift med *Prinsesse Marie af Orléans*.

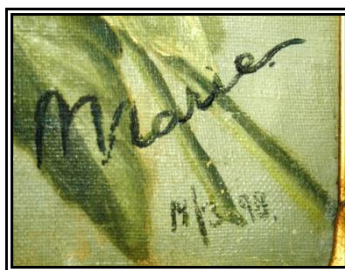
Dette ægtepar fik i 1887 sønnen Aage, i 1888 sønnen Axel, i 1890 sønnen Erik, i 1893 sønnen Viggo og i 1895 datteren Margrethe Françoise.



Prinsessen var en livlig og kunstnerisk begavet dame med en ret utraditionel adfærd og et stort socialt engagement inden for velgørenhed. Hun var kendt bl.a. for at deltage aktivt i div. brandslukninger og havde en særlig uniform til dette brug.



Ellen og hendes søskende legede dengang med prinseparrets børn og kontakten mellem børnene i de to familier var så tæt, at Ellen til sin konfirmation i oktober 1903 (Vor Frue Kirke) af prinsesse Marie af Orléans fik foræret disse 2 malerier. Malerierne måler ca. 35 x 75 cm.



Pigerne gik som nævnt i Zahles Pigeskole. For Ellens vedkommende har jeg fundet, at hun gik her fra 2. klasse til og med 9. klasse i årene 1895-1903.

I denne periode fik hun disse vidnesbyrd af div. lærere:

2. kl.	<i>Livlig, tegner til at blive flink.</i>	<i>Opførsel meget god.</i>
3. kl.	<i>Trods de mange fraværelser rigtig flink.</i>	<i>Opførsel særdeles god.</i>
4. kl.	<i>I det hele en meget flink elev.</i>	<i>Opførsel særdeles god.</i>
5. kl.	<i>Gennemgående flittig og flink. Regning ikke flink endnu; gør sig umage, men synes at tabe modet.</i>	<i>Opførsel særdeles god.</i>
6. kl.	<i>Opmærksom og flink, når hun er til stede; følger endnu ret flinkt med i sprog trods forsømmelserne.</i>	<i>Opførsel særdeles god.</i>
7. kl.	<i>Flittig, opmærksom og i reglen meget flink; har svært ved gymnastik. Lidt glemsom.</i>	<i>Opførsel særdeles god.</i>
8. kl.	<i>Flittig, forstandig og flink i alle fag; har forsømt en del, særlig i gymnastik, hvori hun derfor ikke følger med klassen.</i>	<i>Fremgang i orden. Opførsel særdeles god.</i>
9. kl.	<i>Har kun været tilhører den største del af året på grund af svage øjne; har derfor kun holdt kundskaber vedlige. Meget dygtig i husholdning.</i>	<i>Orden og opførsel meget god.</i>

Blandt efterkommere i familien erindrer ingen, at Ellen havde problemer med øjnene. Dog har jeg noteret mig, at faren ved session i 1871 blev kasseret på grund af øjensvaghed.

Vedrørende mulige årsager til fravær fra skolen skal nævnes, at forældrene sidst i 1890-erne lå i ganske alvorlige skilsmissestridigheder, der bestemt ikke gik stille af og i et vist omfang var åbenlyse for børnene i familien. Denne optakt til skilsmisse blev bilagt, men et nyt skilsmisseforløb tog få år efter sin begyndelse. I forbindelse med denne har Ellen Hornum i et brev fra 1910 (indgik



blandt sagsakterne i skilsmissen; se hele brevet bagerst i dette afsnit) skrevet dette eksempel på de krænkelser hendes mor måtte tåle:

Man behøver blot at nævne som eksempel, at han [faren] Gang paa Gang ved Middagsbordet uden at gøre Indsigelser, har hørt samme Søn [Axel Haslund Hornum fra farens 1. ægteskab] kalde Moder "Mær" og lignende 'smukke' Ting.

Dette foto skønner jeg til at være fra tiden mellem 1905 og 1910, hvor Ellen er ca. 20 år gammel.

Hun blev også i sit senere voksenliv husket for sine store hatte!

Efter deres skolegang blev pigerne – som døtre af det bedre borgerskab – opdraget med musikundervisning, dans og andre kunstneriske aktiviteter, hvilket dog må være ophørt i forbindelse med forældrenes skilsmisse i 1910 – en skilsmisse, der blev efterfulgt af et skifte mellem ægte-

fællerne kom til at indbefatte farens konkurs.

Begge pigerne blev i deres voksenliv husket for udmærket klaverspil. Ellen blev desuden husket for en god sangstemme, medens Karen med begge sine ægtemænd dyrkede klaverspil.

Familien flyttede i 1905 eller 1906 fra Sct. Annæ Plads til en nybygget villa på hjørnet af Nylandsvej (nr. 105) og Beringsvej på 1. sal. Dengang havde huset navnet *Villa Eli*. Foto til højre.

Nabovillaen i nr. 107 bærer årstallet 1902 og jeg gætter på, at disse villaer er bygget samtidigt med det nybyggede *Frederiksberg Hospital*, der blev taget i brug i 1903.

Lejligheden var på 7 værelser, hvor de boede 7 personer – jf. Ellens ovennævnte brev. Dette antal personer dækker over 2 forældre, 4 børn og 1 tjenestepige.

I 1910 blev forældrene skilt og Ellen Ingeborg flyttede med moren og de 2 yngre søskende Paul Vilhelm og Karen Sophie til Bülowvej 11, st. Faderen flyttede til Reventlowsgade 32 og boede her sammen med en ny kone (gift i maj 1911).

Det kan undre, at også datteren Karen boede på Bülowvej, idet faren i den netop afsluttede skilsmisse havde fået tillagt forældremyndigheden over hende. Se mere om denne skilsmisse under forældrene.

Moren med de 3 børn flyttede hurtigt fra Bülowvej 11 til Kg. Georgsvej 1, for året efter i 1912 at flytte til Sagasvej 2 A, 2. sal og herfra til Nørrebrogade 15, stuen, hvor de boede i august 1912. Allerede året efter i 1913 boede familien på Mariendalsvej 29 B, men flyttede samme år til Islands



Brygge på Amager, hvor familien – nu uden Karen Sophie, der var blevet gift i marts 1914 – først boede i Njalsgade 57 og derefter på Artillerivej 60.

Ved skilsmissen og de ændrede boforhold skilles de familiemæssige veje for broderen Axel fra farens første ægteskab og de 3 børn fra andet ægteskab. Ingen nulevende i familierne til de 2 søstre erindrer at have hørt om, at der efter 1910 har været opretholdt familierelationer til halvbroren Axel. Men skilsmisselforløbet – jf. uddraget oven for af et brev fra Ellen I. Hornum – vidner om, at der næppe har været gode relationer til halvbroren Axel.



Ellen gik teatervejen og blev elev på det nybyggede *Det Ny Teater*. På teatrets hjemmeside skriver man bl.a. dette om tilblivelsen: *Teatret fik to facader, den første mod det folkelige Vesterbro, den anden mod borgerskabets Frederiksberg. De to facader er identi-*



ske bortset fra udsmykningen af kuplerne på taget. Mod Vesterbro ses 3 lystige muser, og mod Frederiksberg en kongekrone. Denne forskel er nærmest symbolsk. Det Ny Teater ligger præcis i skellet mellem Vesterbro og Frederiksberg. I 1908 var forskellen mellem Vesterbro og Frederiksberg markant. Vesterbro var et arbejderkvarter, og Frederiksberg var borgerskabets højborg. Teatrets repertoire appellerede til begge publikumsgrupper og markedsførte sig over for begge, men med forskellige facader.

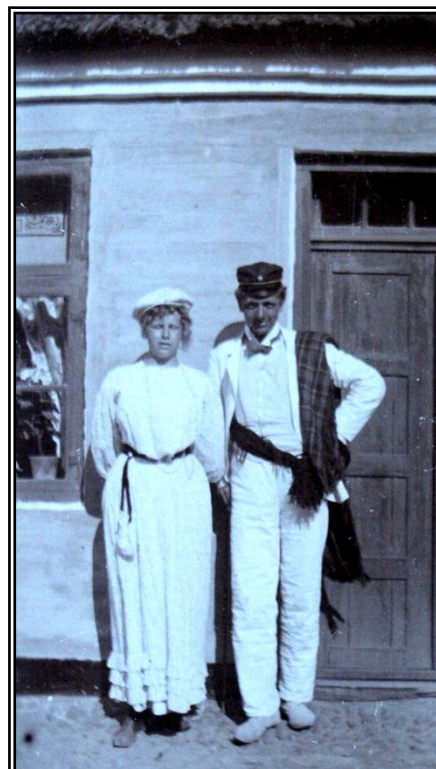
Dette foto til højre vurderer jeg til at være fra omkring 1910, hvor Ellen var under uddannelse til skuespillerinde ved *Det Ny Teater*.

Måske er fotoet fra en teaterforestilling!

Det Ny Teater var helt nybygget og havde åbningsforestilling i 1908 med bl.a. Poul Reumert, Asta Nielsen og Clara Pontoppidan.

I familien findes endnu Ellens kontrakter for sæsonerne 1910/11 og 1911/12. I disse kontrakter underskriver hun sig på denne måde:

November 1909	
August 1911	



Ellen I. Hornum nåede i sine første år ved Det ny Teater at deltage i (mindst) disse forestillinger:

Dec. 1910	<i>Hun skal debutere</i> – en farce med sange	Heri spillede hun én blandt 5 skuespillerinder
Jan. 1911	<i>De smaa Michu'er</i> – operette	Heri spillede hun rollen som <i>Fru Tortin</i>
Feb. 1911	<i>Kaserneluft</i> – folkeskuespil	Heri spillede hun <i>Toldbetjent Møllers kone</i> – et ægtepar blandt flere festgæster
Nov. 1911	<i>Samfundets støtter</i> – skuespil	Heri spillede hun den ene af <i>To Piger</i>
Nov. 1911	<i>Kurere fra Lyon</i> – skuespil	Heri spillede hun hustru til en værtshusejer

Som det ses, er hun indgået i biroller.

I de 2 første forestillinger spillede hun sammen med Poul Reumert, der havde startet sin skuespillerkarriere få år før.

Dette foto til højre viser hende som *Madame Berthier* i forestillingen *Kurere fra Lyon* i 1911 på Det ny Teater.

I familien huskes det, at hun har fortalt om sommeroperetter i Søndermarken (hvor Poul Reumert også deltog) og forskellige opførelser i Dyrehaven.

Dette har jeg ikke kunnet finde noget bevaret om.

Disse to fotos neden for er formentlig fra perioden 1910-15, men da de er uden påskrift er det ikke til at sige, om de er taget i forbindelse med en forestilling.



I 1911 eller 1912 mødte Ellen og blev forelsket i **Poul Rasmussen**, der også var skuespiller og formentlig jævnaldrende. Hun blev gravid, men forholdet ophørte hurtigt. Det er en erindring i familien, at Ellen har fortalt, at de var meget forelskede, men forholdet blev brudt, fordi hans forældre satte sig kraftigt imod en forbindelse med den begrundelse, at Ellen I. Hornum kom fra en 'fin' familie.

Ellen I. Hornum har fra 1918 skrevet en del romaner – mere om disse senere. Men allerede i 1911-12 skrev hun en lille digtsamling med denne forside:

I digtsamlingen *Digte til Beauty* er indført 9 digte, der alle er skrevet i januar og februar 1912. Senere [formentlig] og på en anden slags papir, men desværre uden dato som ved de første 9 digte, er tilføjet digtene *Glemte* og *Paradis perdu – Det tabte paradis*, der begge også er tilegnet *Beauty*.

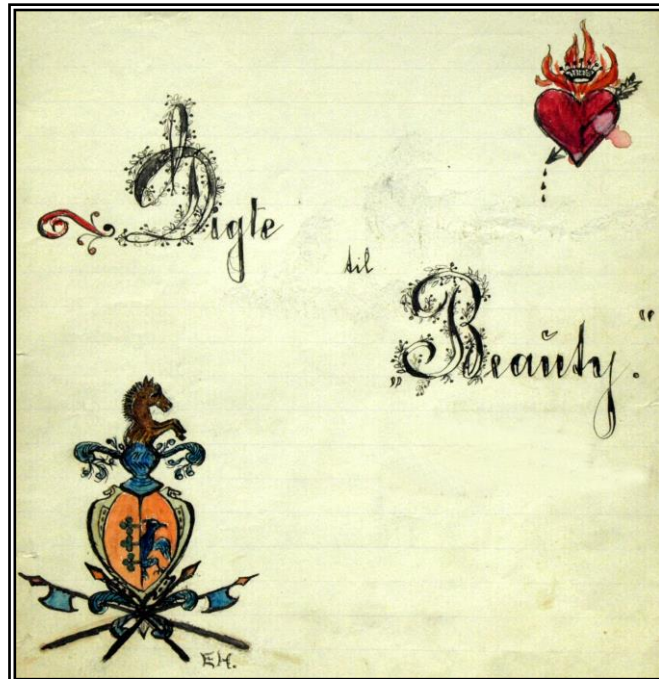
Det sidste af disse lyder:

*Vi skal aldrig mere mødes
Beauty, du mit Hjertes Skat!
Ak, for Elskovsdrømme bødes
maa, saa mangen ensom Nat!*

*Vore fejre Festens Dage
Svundne er med Høstens Pragt;
end ej Haab vi har tilbage
Somrens Leg at se fuldbragt.*

*Naar den mørke Vinter kommer
er vi skilt – i hver sin By!
Mon du mindes næste Sommer
Beauty! – 'Paradis perdu!'*

[Hvorvidt personen *Beauty* er lig med Poul Rasmussen vides ikke.]



Da Ellen I. Hornum i maj 1913 var højgravid indledte hun via Københavns Overpræsidium en alimentionssag mod Poul Rasmussen, der i mellemtiden var flyttet til Aarhus. Da Overpræsidiets forsøgte at finde ham, blev fra Aarhus meldt tilbage, at han nu var flyttet til Svendborg, hvor han i sommeren 1913 havde engagement ved et sommermarked, men herefter ophører sagen i Overpræsidiets, hvilket undrer mig. Det har ikke været muligt at finde yderligere oplysninger om Poul Rasmussen.



Dette stop af sagens videre forløb skyldes måske, at Ellen I. Hornum var blevet kæreste med **Jacob Vilhelm Landau Schmidt**, og nu vurderede sin fremtid i et nyt perspektiv.

Ellen I. Hornum nedkom på Rigshospitalets Fødeafdeling den 23. juni 1913 med en datter, der fik navnet Alma Elena Kitty. Hun blev døbt i Rigshospitalets Kirke – og ikke i hjemsoget Mariendal på Frederiksberg.

I kirkebogen oplyses, at Ellen I. Hornum ved starten af sin graviditet boede på Nørrebrogade 15 og ved udskrivelsen fra hospitalet i juli 1913 boede på Mariendalsvej 29 B. Dette viser, at hun fortsat boede sammen med moderen, søsteren Karen Sophie og broderen Paul Vilhelm.

I marts 1914 blev søsteren Karen Sophie gift med Elvin Emanuel Lassen og nedkom samme måned med sønnen John Sven. Hun etablerede sig med sin nye familie i Herluf Trollesgade.

Et par avisnotitser i 1915 peger på såvel en familiemæssig som en forretningsmæssig forbindelse mellem familierne Hornum og Schmidt:

I maj 1915 stod i en københavnsk avis dette under rubrikken *Firma-Anmeldelser* :

Under Firma Joh. Hornum, Aktieselskab, drives Handel med Maskiner og maskintekniske Artikler af et Aktieselskab, hvis Bestyrelse bestaar af Karl Herman Schmidt og Johan Oluf Johansen Hornum, af hvilke sidstnævnte alene tegner Firmaet.

Jacob Wilhelm Landau Schmidt har Prokura. Aktiekapitalen udgør 10.000 Kr. [2015: ca. kr. 500.000] fuldt indbetalt, deraf 5000 Kr. kontant, medens Resten udgør Vederlaget for Overtagelsen af en Forretning.

Den 11. oktober 1915 kunne man læse følgende i en københavnsk avis:

Forlovelse er indgaaet mellem Frk. Ellen Hornum, Datter af Direktør Joh. Hornum, og Prokurist Wilhelm Landau Schmidt, Søn af Kaptajn K.H. Schmidt.

Jacob Vilhelm Landau Schmidt blev født i København den 25. juli 1888 og var således helt jævnaldrende med Ellen I. Hornum.

Forældrene var styrmand (i flåden) Karl Herman Schmidt og Mathilde Lovise Frederikke Landau. Farfaren var kunstdrejer og morfaren var købmand i Odense.

Jf. Politiets Registerblade ses Jacob V.L. Schmidt i 1909 at have været landvæsenselev i Slagelse, men vender hjem til forældrene, der på det tidspunkt boede på Nørrebrogade. I 1914 boede han på Sct. Annæ Plads og var forretningsfører, men må være flyttet til Prinsesse Maries Allé (en sidevej til Gl. Kongevej inderst på Frederiksberg), hvor han boede ved indgåelse af ægteskab i november 1915. Hans stillingsbetegnelse var nu prokurist. Jf. foran var det i svigerfarens firma.

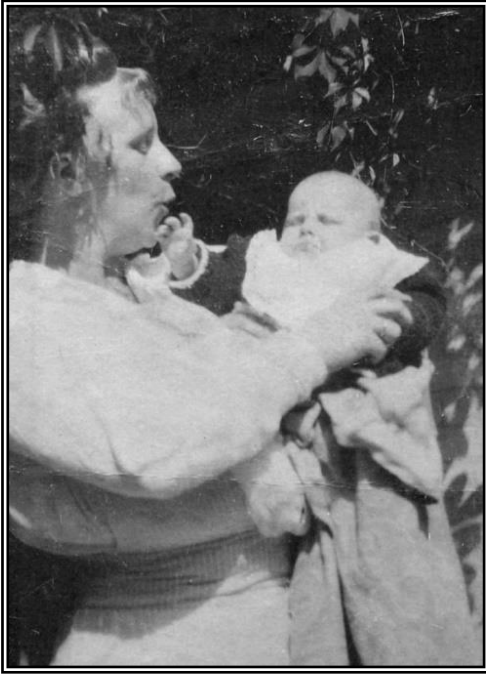
Ellen Ingeborg Hornum og **Jacob Vilhelm Landau Schmidt** giftede sig den 15. november 1915 i præsten Quistgaards hjem. Denne præst var ansat ved Christianskirken på Christianshavn og fra 1. januar 1916 ved det nyoprettede sogn omkring Hans Tausens Kirke på Islands Brygge.

Ved indgåelse af ægteskabet fik hustruens datter Kitty automatisk hans efternavn *Schmidt*. Der er ikke sket – hvilket ej heller dengang var nødvendigt – en adoption.

Ægteparret blev boende på Artillerivej 60 sammen med Ellens mor Alma Christine Petersen og de flyttede alle til Arkonagade 1, 1. tv. på Vesterbro i foråret 1916.

Foto af Arkonagade 1 til højre.





1½ år efter ægteskabets indgåelse fødtes datteren Evelyn Elizabeth Landau Schmidt den 30. april 1917 – foto til venstre. Hun blev døbt i Skt. Matthæus Kirke på Vesterbro, giftede sig senere til efternavnet Petersen, men ændrede i 1964 formelt sit efternavn til Landau.

I 1918 ses Jakob V.L. Schmidt nogle steder benævnt *Skuespiller*.

Ægteskabet mellem Ellen I. Landau Schmidt, som hun herefter hed, og Jakob V.L. Schmidt kom ikke til at vare ret længe. I 1921, indledte de separation grundet, som de skrev i deres fælles ansøgning til Overpræsiediet: *... vi undertegnede ere komne til den Overbevisning, at et fortsat Samliv imellem os ikke vil være til nogen sand Lykke for os, hvorfor Samlivet allerede faktisk er hævet*. De blev endeligt skilte i 1927. Dette var en væsentlig længere separationstid end lovens ramme på 2½ år, men kan skyldes, at Jakob V.L. Schmidt tog til Ameri-

ka. Det er en erindring i familien, at hans far sendte ham derover – uden at jeg dog kender til bevæggrunden for dette.

Det var i øvrigt hans far, der fra separationens begyndelse varetog sønnens økonomiske forpligtelser med hensyn til børnebidrag, der blev fastsat til kr. 100 pr. måned indtil det fyldte 18. år. Dette børnebidrag var dog alene gældende for sønnens eget barn Evelyn Elizabeth.

Der blev ikke fastsat noget underholdsbidrag til hustruen og hendes barn Kitty, men han forpligtede sig dog til i 3 år at betale til hende kr. 50 pr. måned.

Endvidere blev det aftalt, at begge børnene skulle bo og opdrages hos Ellen Schmidt, men at han havde ret til at se sit barn Evelyn *i alt Fald hver 2. søndag og i Halvdelen af Skoleferierne*.

Dette har dog ikke kunnet lade sig gøre medens han var i Amerika. Han kom dog tilbage til Danmark og giftede sig igen i 1942 med Oda Karla Larsen.

Jakob V.L. Schmidt døde i København i 1964.

I familien er det en erindring, at faren Karl Schmidt i nogle økonomisk prekære situationer for Ellen Schmidt støttede denne.

Ellen Schmidt, hendes mor og de 2 døtre Kitty og Evelyn boede nu sammen i Arkonagade 1 – et matriarkat med 3 generationer kvinder. I en kortere periode omkring 1922 boede også Ellens søster Karen Sophie og hendes søn John Sven i lejligheden i Arkonagade.

Det er vanskeligt at finde frem til hvilke film Ellen Schmidt har medvirket i. Det danske Filminstitut har ikke hendes navn noget steds i deres filmbaser over skuespillere. I disse baser findes et stort antal *stillfotos* fra over 100 film pr. år i den tid – hovedsagelig af de førende skuespillere – men ingen steder indgår hendes navn.

På denne baggrund vurderer jeg, at hendes indsats i film nok har været mindre statistroller. I nogle enkelte tilfælde har hun haft datteren Kitty med som deltager i nogle statistroller.

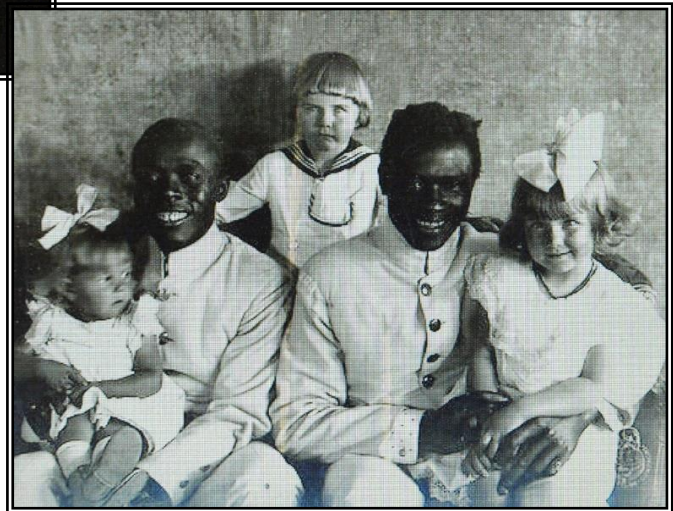
Filmrollerne var i film, der blev optaget i Nordisk Films lokaler i Valby.



Her til venstre et foto, der formentlig er fra en filmrolle omkring 1920 – bedømt fra hendes alder. Ellen Schmidt står til venstre på fotoet. Rollen var som sygeplejerske eller jordemor, men forestillingens navn huskes ikke.

Jeg har fundet dette foto neden for fra filmen *Nalles Børnehaven*, der blev optaget i 1918. Her er det datteren Kitty til højre.

Det må have noget af en oplevelse for den 5-årige Kitty at være i selskab med 2 negre, der dengang bestemt ikke var så mange af i gadebilledet, som det ses i dag.



Selvom hun såvel i folketællingen fra 1916 og 1921 benævner sig selv som *husmoder*, vurderer jeg dette foto med parryk, der er signeret med navnet *Ellen Schmidt*, som værende fra en forestilling i tiden 1915-20. Men om det er fra en teater- eller en filmrolle vides ikke.

I årene 1921-23 benævner hun sig selv som *bogholderske*. Ellen Schmidt boede i Arkonagade til august 1935.

Ellen Schmidts datter Kitty fik i 1931 datteren Renée Jeanne, der således blev Ellen Schmidts første barnebarn, der i øvrigt kom til at bo hos hende fra 1935.

Ellen Schmidts mor døde i juni 1933 og datteren Kitty Hornum Schmidt giftede sig i august 1935 med Knud Ove Nielsen (1912-61), der ikke var far til Renée Jeanne.

I dette ægteskab fødtes børnene:

- Birgit Hornum Nielsen, født 1936 og død i 2015. Hun giftede sig i 1956 og fødte i 1957 og 1959 Ellen Schmidts første 2 oldebørn.
- Annie Hornum Nielsen, født 1939.
- Nina Hornum Nielsen, født 1942.
- Inge Hornum Nielsen, født 1944.

Datteren Evelyn Elizabeth Landau Schmidt [fra 1964 navneændring til Landau] giftede sig i maj 1939 med Carl Frede Petersen. I dette ægteskab fødtes børnene:

- Leif Eigil Landau Petersen, født i 1940.
- Svend Thøger Landau Petersen, født i 1943.
- Elin Jenny Landau Petersen, født i 1944.

Ellen Schmidt flyttede i 1935 først til Valhøjsvej 16, hvor hun boede i 4 år og derefter til Strindbergsvej 39, hvor hun boede i godt 1 år for så at flytte til Karens-gade 3 i kælderen. I Karens-gade i Valby blev hun boende til sin død, men flyttede dog i 1953 fra kælderlejligheden i nr. 3 til en 2. salslejlighed i Karens-gade nr. 6.

Folketællingerne for både 1925 og 1930 fortæller, at Ellen Schmidt ernærede sig som *billetkasserske*, og dette var ved *Apollo-teatret*. I FT 1940 står hun som *fhv. billetkasserske*. Hun havde som nævnt barnebarnet Renée boende hos sig. I den forbindelse fik hun fra 1938-45 ca. kr. 42 pr. måned i børnepenge.

Lejligheden i Karens-gade 6 var en 2 vær. lejlighed med køkken og toilet. Lejligheden blev opvarmet ved kakkellovn og havde gas i køkkenet. Den månedlige leje var 65,80 kr. Dette beløb blev frem til hendes død betalt af kommunen. Dog har barnebarnet Renée Jeanne suppleret økonomien fra omkring 1947, hvor hun startede som kontorelev i Københavns Kommune.

Apollo Teatret lå dengang på Vesterbrogade til venstre for Tivolis nuværende hovedindgang. Før 1918 hed stedet Tivoli Varietéen og her opførtes revyer og operetter. Fra 1918 blev programmet ændret til revyer og farcer. I 1920-erne var en af de bærende kræfter Holger 'Gissemand' Pedersen og i 1930-erne var navne som Marguerite Viby, Liva Weel og Carl Alstrup de store stjerner.

Fra 1941 blev Aage Stentoft chef for teatret.

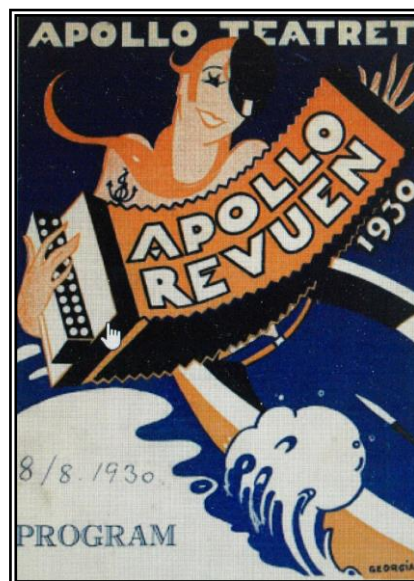
Ellen Schmidt frekventerede aktivt den katolske kirke i årene ca. 1920-45. Ingen efterkommere har nogen erindring om hvorfor hun tog dette nye bestik i sit liv omkring 1920. Ellen Schmidt er døbt, konfirmeret og gift i folkekirken, ligesom hun lod begge sine døtre døbe i den protestantiske tro. Men fra ca. 1920 ændrede hun sit liv på den måde, at hun hver søndag gik til messe i den katolske kirke – formentlig i Jesu Hjerter Kirke i Stenosgade eller i Rosenkranskirken i Boyesgade [nedlagt i 1942].

Hendes 2 døtre gik begge på Den franske Skole og barnebarnet Renée Jeanne (datter af Kitty Hornum), der blev født i 1931 og fra 1935 boede hos sin mormor, blev døbt i Rosenkranskirken. Også hun blev indmeldt i Den franske Skole, men gik der kun nogle år da der ikke var råd til at betale hendes skolegang. En lang gåtur under besættelsen var utryk og spillede også ind ved flytning til en lokal kommuneskole i Valby. Da Renée var døbt romersk katolsk gav det nogle problemer da hun sammen med de øvrige elever på skolen i Valby skulle konfirmeres protestantisk. Der måtte en godkendelse til fra biskoppen, men dette markerer også for Ellen Schmidt et brud med den katolske kirke.

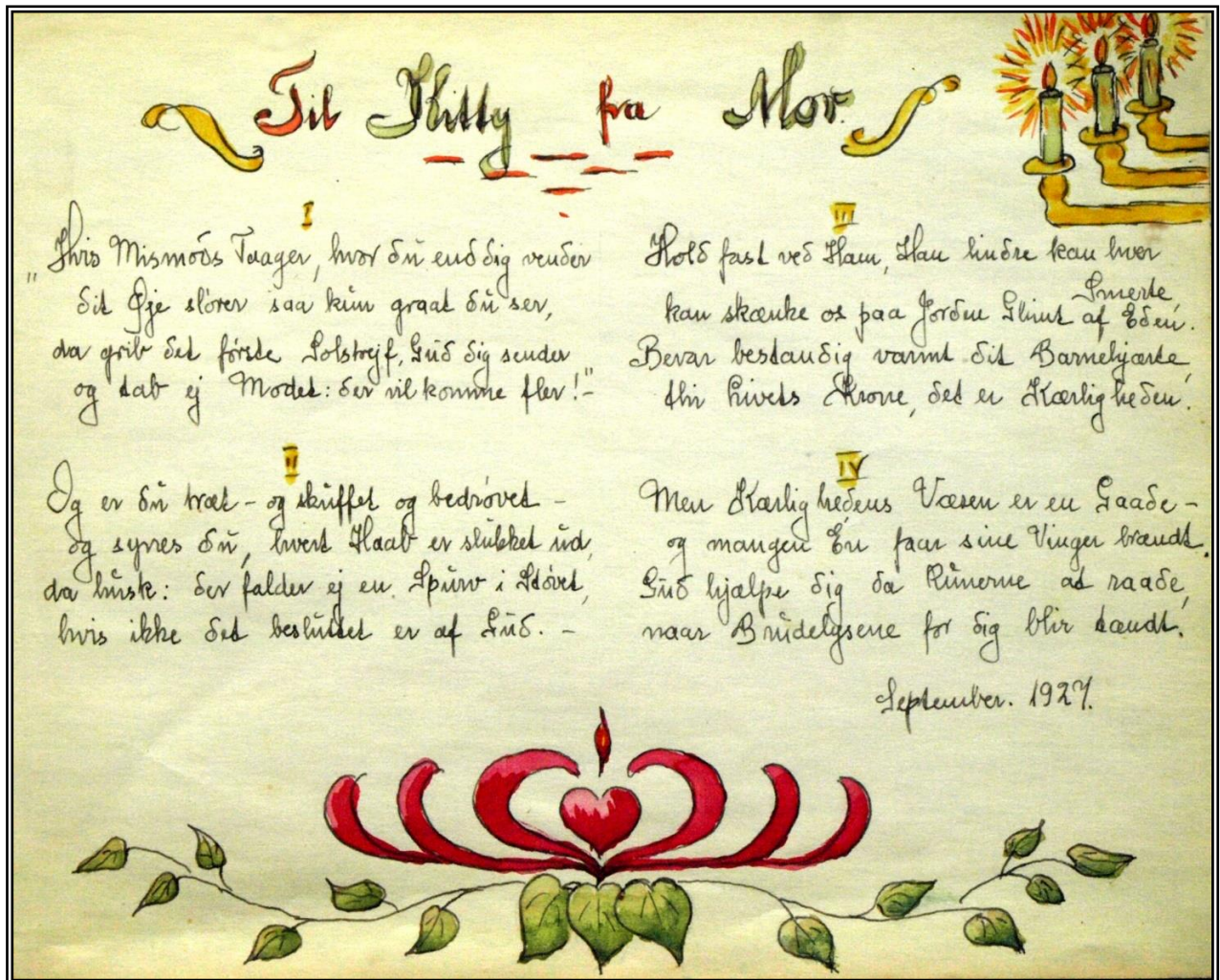
Ellen Schmidt havde på det formelle plan ikke meldt sig ud af folkekirken og hun blev f.eks. i folketællingen for 1921 og i 1950 registreret som medlem af denne. I de mellemliggende folketællinger spørges der ikke til, hvilken religion man tilhørte.

Ellen Schmidt havde kunstneriske evner på flere felter. Tidligere er nævnt, at hun var meget ferm til at spille klaver – hun havde i mange år selv et klaver, men solgte det i 1953 grundet pladsmangel. Hun sang gerne og ganske smukt – yndede især operetterepertoiret. Ved julearrangementer på Rude Stald og Marianelund, hvor hun ofte var inviteret med hos søsteren Karen og dennes mand Aage Falck-Rasmussen, blev der spillet og sunget af hjertens lyst.

Ellen Schmidt var også dygtig til at skrive festsange og gjorde gerne dette for mange forskellige mennesker. Dette tjente hun lidt ekstra penge ved.



Også med sine hænder var hun kreativ og dygtig. Da datteren Kitty i 1927 fik poesibog skrev og tegnede hun denne side. Digtet er dog ikke hendes.



I 1930-erne begyndte hun at udføre forskellige håndarbejder til *Håndarbejdets Fremme*. Her var søsteren Karen nu ansat og derfor en hjælp.



Til venstre et eksempel på blomster af 'aflagt' chokoladepapir, der blev formet over en tynd ståltrådsramme og var beregnet som juletræsdynt. To af disse (slidte) eksemplarer har vi endnu her i huset – suppleret af et nyt eksemplar til højre, der er udført af tipoldebarnet, Alma (opkaldt efter sin oldemor Alma Elena Kitty).

Ud over disse juleblomster lavede hun også fastelavnssris til *Håndarbejdets Fremme*.

Samtidig med dette havde Ellen Schmidt arbejde i *Håndarbejdets Fremme*, hvor hun en tid var med til at samle de broderisæt, der blev sendt ud over landet. Det var dengang almindeligt, at kvinder broderede puder, navneklude m.m. efter en tegning med vedlagt præcist antal tråde i de nødvendige farver.

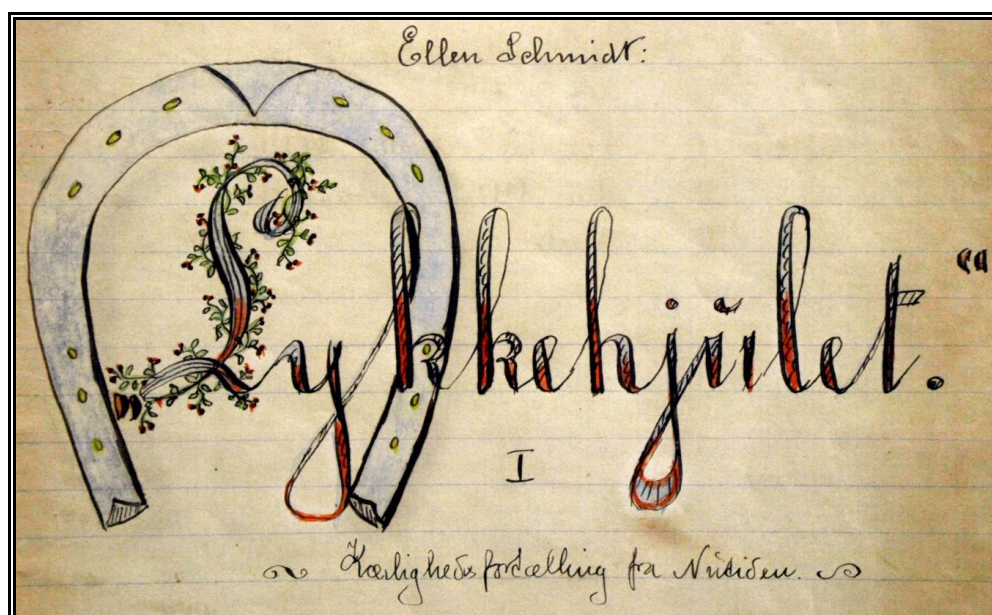
I folketællingen for 1950 benævnes hun *broderitilskærerske*.

Skrivetalentet brugte Ellen Schmidt til at skrive romaner/noveller. Romanerne skrev hun over en periode på over 20 år. Adskillige håndskrevne kladdehæfter findes stadig hos et par af hendes børnebørn. De bevarede kladdehæfter svarer til omkring 1000 maskinskrevne sider, fordelt på 7 forskellige titler. Ikke alle romaner/noveller er fuldstændige, da ikke alt er bevaret.

Titlerne på de bevarede romaner/noveller er:

- *Lykkehjulet. Kærlighedsfortælling fra Nutiden. 1919.* Ca. 300 sider i 5 hæfter.
 - *Les Trois Bricons – Tigergratierne.* Efter 1927. Ca. 150 sider.
 - *Fyret på Strandnæs. Regina, Friherreinde Silfvercrone til Eketorp.* Efter 1935. Ca. 140 sider.
 - *Bondedrengen fra Mors. Variation over temaet "Der var engang . . ."* Ca. 210 sider.
 - *Midsommertrolddom.* Ca. 55 sider.
 - *Høgenæshytten. 24 Timer af en Verdensprimadonnas Liv.* Ca. 65 sider, men ikke fuldstændig.
 - *Kardinal Richelieus Allé.* Ca. 40 sider, men ikke fuldstændig.
- Årstal er angivet, hvis dette kendes. Sidetallene er i maskinskrevne sider á 2400 tegn.

Forsiden til *Lykkehjulet*. Alle hæfter har samme vignet – dog i lidt varieret udformning.



Hvorvidt Ellen Schmidt drømte om at få sine romaner udgivet eller det bare har været en hobby for hende, at digte disse historier vides ikke. Romanerne var gemt i hendes bogskab, og først efter hendes død har børnebørn læst dem. Barnebarnet Renée, der boede hos hende fra 1935 til hendes død, havde stærke forbud mod at læse i hæfterne. Måske på grund af de erotiske scener!?

Nogle af romanerne er daterede, så det fremgår, at hun har skrevet på dem med sikkerhed fra ca. 1919 til 1936. De bevarede 7 romaner foregår alle i et overklassemiljø, hvor penge, pelse, perler, diamanter, kostbart tøj, automobiler og adelstitler findes i rigelige, ja, ganske urealistiske mængder. Omdrejningspunktet er i dem alle kærlighed/erotik – ægteskabelige og udenomsægteskabelige – med jalousi, hævn og drabelige følelser, der hele tiden bølger frem og tilbage. Ganske ofte er heltinden blevet fattig f.eks. på grund af farens konkurs eller død (måske inspireret af hendes egen far), men helten er umådelig rig og derfor kommer som hendes redningsmand med penge, titler, gods osv., hvorefter dramaet starter og den ægteskabelige lykke når uanede højder for dernæst hurtigt at blive kvalt af jalousi med eller uden grund. Ganske ofte kommer der et strejf sadomasochisme ind i relationen.

Kærlighedsscenerne er forbavsende sanseligt beskrevne, men altid i et meget høvisk, antydende sprog.

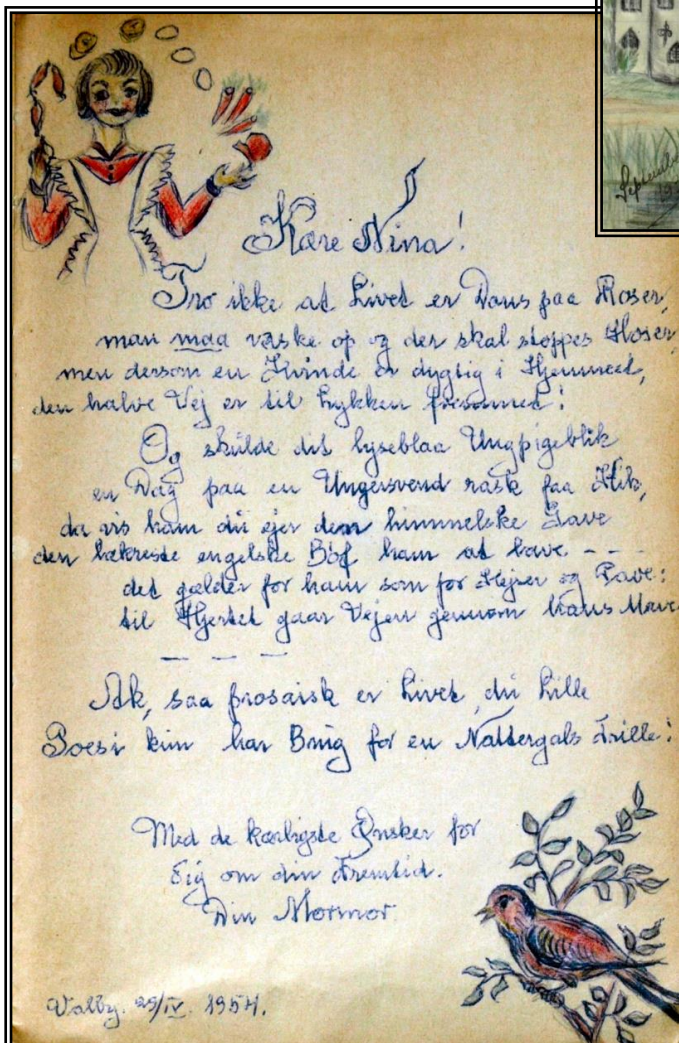
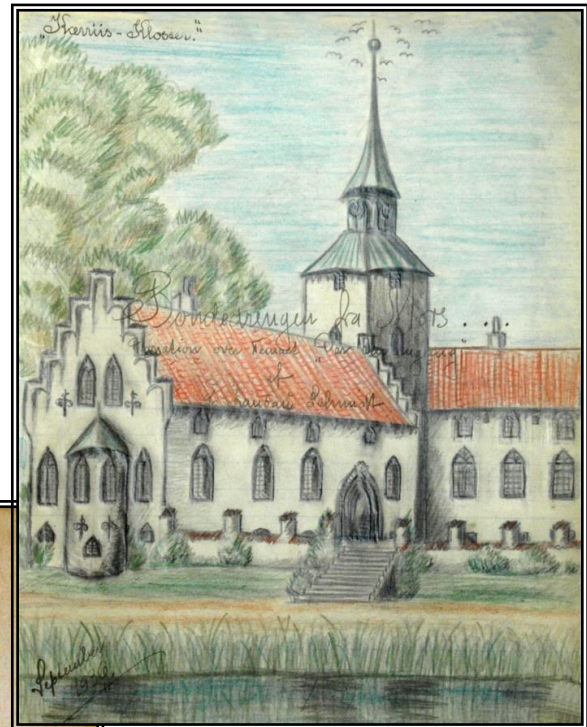
Det er romaner i uge- eller romanblads stil. Personerne er typer uden individuel dybde. Alle er gudsmukke, heltinderne bedårende, lillepigeagtige og lunefulde; heltene stærke, maskuline, virile med ædle skikkelser og gentlemanlike æresbegreber.

Det er tydeligt, hvorledes Ellen Schmidts egen erfaringsbaggrund danner kulisserne for romanpersonerne. De kan f.eks. bo i et palæ på Sct. Annæ Plads eller på et slot/herregård, rideture på Lange-linie, færdes i Københavnske teatre/teatermiljøer og restauranter. Personernes navne associerer ofte til familiemedlemmer eller til kendte personers navne. I et af hæfterne ligger en seddel, hvoraf det kan ses, hvorledes hun selv ved at ombytte bogstaverne i sit eget navn Ellen Ingeborg Hornum, er kommet frem til heltindens navn.

I flere af hæfterne er indlagt fotos af datidens filmstjerner, som illustrationer af hvorledes Ellen har forestillet sig heltens og heltindens udseende.

Forsider til kapitler kan være dekorerede, farvelagte vignetter, og huse, hytter og herregårde, hvor handlingen udspiller sig, er i flere tilfælde vist på farvelagte tegninger

Sproget er flydende og velformuleret med mange indslag af franske og engelske glosor. Man kan undre sig over, at der er så få rettelser på alle disse håndskrevne sider. Historierne må



være flydt uhindret fra hendes fantasi/drømmeverden ud gennem pennen og ned på papiret.

Forsidetegning (oven for) til *Bondedrengen fra Mors*.

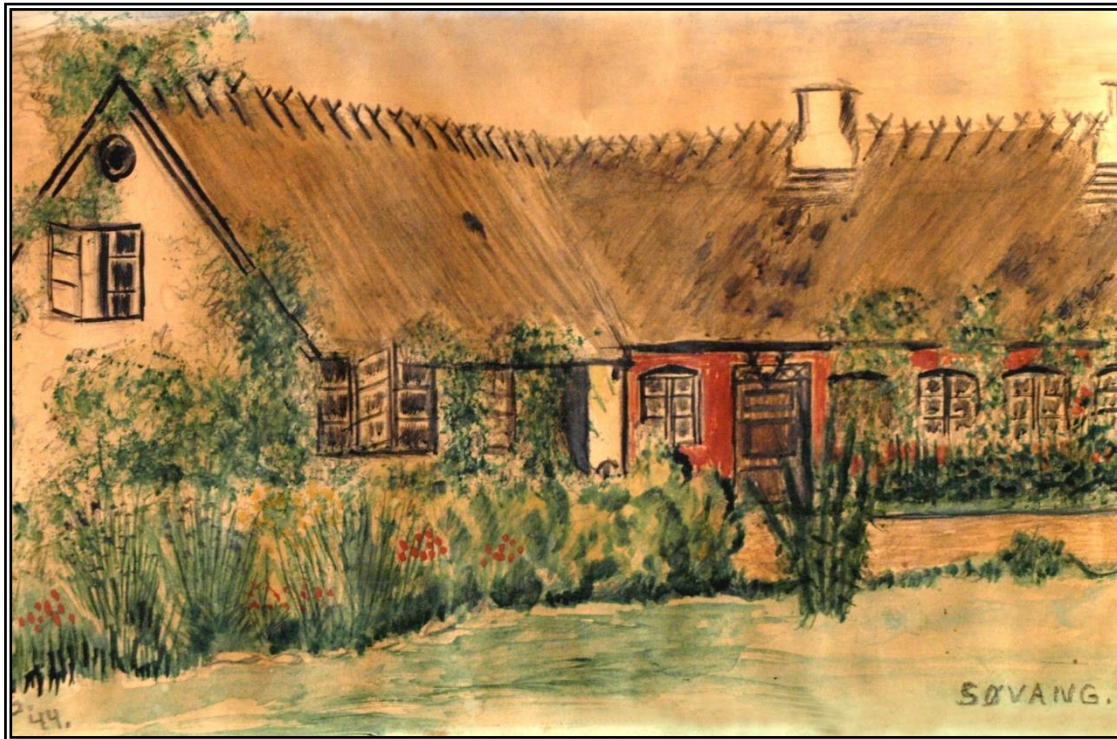
Variation over temaet "Der var en gang . . ."

Bygningen svarer helt til godset Højris på Sydmons.

I 1954, hvor Ellen Schmidts næst yngste datter Nina fik poesibog, tegnede hun denne side til Nina.

Den første linje er vist ikke hendes egen, men resten er det nok.

Ved et besøg hos søsteren Karen og hendes mand Aage Falck-Rasmussen i 1944, hvor de netop havde købt hus i Sørup ved Esrum Sø, tegnede Ellen Schmidt deres hus, der bar navnet *Søvang*.



Efter søsteren Karens død i 1945 bibeholdt Ellen Schmidt kontakt til Aage Falck-Rasmussen, hvilket bl.a. viste sig ved, at hun hjalp med at lave mad i den restaurant, han en kort periode stod for i Landskronagade nr. 4 på Østerbro. Dette har næppe givet hende de helt store indtægter, men har været en hjælp i hendes generelt beskedne økonomi.

Fra 1948 fik hun, da hun fyldte 60 år, jf. datidens regler på området tildelt *aldersrente*.

Til Højre et foto fra 1958 ved barnebarnet Inges konfirmation. Det er Ellen Schmidt til venstre og datteren Kitty i midten. Konfirmanden til højre.



Ved denne lejlighed skrev Ellen Schmidt denne konfirmationssang, der er underskrevet "Moms":

*Et Sted i Dybbølsgade bor en yndig Konfirmand,
det er vor egen Ingemor – i hvidt er hun charmant!
Hun straal'er som en lille Sol midt mellem Far og Mor,
som ej rigtigt ved, hvad de gaar rundt og tror,*

:: tra la la la la la la ::

at deres mindste Nor er ble'et saa stor.

Hip Hurra, hun en Vise skal ha'!

Lille INGE, lille INGE,

Smilet er sødt, Haaret er rødt!

Lille INGE, lille INGE,

Hjertet er kærligt og blødt!

Ingelil saa net danse kan Ballet,

hun kan gaa paa Taa, saa det kan forslaa,

hun er smart til Dans, for Mimik har Sans,

saa hun vented' bare paa en "Tjans".

*Til Birgits Bryllup blev INGE pluds'lig Aft'nens Clou,
da hun som Amor skød paa Brudeparret uden Blu,
hun svæved' ind i allerbedste Bournonville-Stil,
med et lille Smil hun paa Buen la' en Pil,*

:: tra la la la la la la ::

og hun dryssed' Sange over Bryllupsbord

li' fra Hjertet tro mig paa mit Ord!

Lille INGE, lille INGE,

Skolen for dig gaar som en Leg!

Lille INGE, lille INGE,

lys tegner Fremtidens Vej.

INGE Spejder er, hun har Idræt kær,

gaar med bare Knæ'r og med kolde Tæ'r,

hun er vældig kæk, bliver aldrig væk.

Hun til Hverdag gerne gaar i "Sæk"!

*I skulle vores Ingelil som "sorte Carmen" set,
og I sku' bare INGE vildt hørt blæse paa Trompet!
Hvad skal monstro hun blive til, slet ingen endnu ve'et,
bli'r hun Sanger, Danser eller Trompetist,*

:: tra la la la la la la ::

ja, det bli'r vel no'et helt fjerde saa tilsidst.

Hip Hurra! INGE er Optimist.

Lille INGE, lille INGE,

Barndom er blid, Ungdom er strid.

Lille INGE, lille INGE,

Livskamp er Alvor og Flid.

INGE nu er stor, her ved festligt Bord

hører du i Kor vore Venneord:

Held og Lykke fra og med denne Da'

følge dig paa al din Færd, HURRA!



Foto af Inge Hornum fra 1956

Til højre et foto af Ellen Schmidt, hvor hun passerer Rådhuspladsen med Palace Hotel i baggrunden.



Ellen Schmidt boede i sine sidste år (fra 1953) i Karens Gade nr. 6 sammen med barnebarnet Renée Hornum. Før denne bopæl boede hun i en villa på modsatte side af gaden, nemlig i nr. 3 i kælderen.

I nr. 6 (foto oven for) boede de på kvisten – dog kun med det ene kvistvindue.

Ellen Schmidt døde den 3. februar 1960. Hun havde i nogen tid lidt af kræft i maven og derfor været indlagt på Sundby Hospital.

I hendes sidste tid blev hun i sit hjem i Karens Gade passet af barnebarnet Renée, der endnu boede sammen med hende. Renée var nu 29 år gammel.

Ellen Schmidt blev knap 72 år gammel og hun blev bisat fra Søndermark Krematorium den 7. februar 1960.

Hendes død er indført i bopælssognets kirkebog, Johannes Døbers Kirke (protestantisk) i Valby.

ooo 0 ooo

Ellen Hornum/Schmidts barnebarn Inge Hornum (f. Nielsen) har i forbindelse med samlingen af foranstående oplysninger om sin mormor, skrevet disse erindringer om hende:

Mine erindringer om mormor strækker sig nok nogenlunde fra 1950 til 1960, altså mens mormor var fra 62 til 72 år og jeg selv fra 6 til 16 år.

Af udseende var mormor var en stor dame. Barmfager, rund og omkring 170 cm. høj. Hun gik altid meget specielt klædt med fx hjemmesyede hatte, urrem lavet af slangeskind, uortodokse kjoler og frakker. Jeg husker, at da det blev moderne i 1956/57 for teenagere at gå med farvede strømper/strømpebukser i blå, grønt og rødt, anskaffede hun sig også et par røde/bordeauxfarvede strømper, og hun kunne da ikke begribe, at det var noget underligt at hun som var i tresserne ikke også skulle kunne gå med sådanne festlige strømper under sine halvlange nederdele eller kjoler. Håret var sat op på hovedet i en knold eller en sammenrullet fletning. Makeup brugte hun også. Jeg husker mest hendes optrukne øjenbryn og så hendes specielt duftende parfume, som blev købt i små mørkegrønne flasker. Jeg tror, at hun selv syede eller omsyede sit tøj, sikkert hjulpet af moster Lyne [Evelyn Elizabeth] – hendes yngste datter. I mine øjne var hun lidt zigeuner/bohemeagtig i sin fremtoning. Hun lignede i hvert tilfælde ikke en nydelig bedstemor med lille hvid krave om halsen.

Mine tidligste erindringer om mormor drejer sig om besøgene hos hende i den kælderlejlighed i Karengade 3 i Valby, som hun boede i fra 1940 til 1953 sammen med min ældste søster Renée. Det var en meget mørk og fugtig kælderlejlighed i en hvid villa. Man kom ned i lejligheden via en udvendig kældertrappe og trådte direkte ind i det værelse som fungerede som soveværelse for mormor og Renée. Møblementet bestod – så vidt jeg husker – af en dobbeltseng, et skab, en puff, som er en slags stofbeklædt kasse til at opbevare ting/tøj i og til at sidde på og en kommode. Det hele virkede meget mørkt og brunt, og jeg tror, at der på væggen hang et applikeret klu-detæppe også i mørke farver og måske med huse som motiv.

Fra dette rum kom man ind i stuen, som for et barn var ganske eventyrlig, mørk og huleagtig. Der stod et såkaldt taffelformet klaver med to messingstager på og på væggen oven over hang de i familien sagnomspundne malerier, som prinsesse Marie havde foræret mormor til hendes konfirmation. I hjørnet til venstre for døren stod en kommode, hvis ene skuffe indeholdt en mængde albums med Richs-billeder og en mængde Ota-solgryn bøger. Begge dele kender nutidens børn nok intet til!

Ved siden det taffelformede klaver stod en sofa og en lænestol med et sofabord foran. Til højre for døren var kakkelovnen, der var en kamin, altså en flad kakkelovn bygget op ad væggen. Der må have været marieglas i lågerne, for jeg husker, at vi sad foran og kiggede ind på ilden i koksene. Fra denne stue kom man ud i køkkenet, som jeg oplevede som stort og mere lyst end de to andre rum. Der var et spisebord med stole omkring og så køkkenbord, vask, gasbord med gasblus ovenpå og vist nok en ovn under. Fra køkkenet kom man ud i en mørk kælder og derude var et iskoldt wc, som det især om vinteren krævede mod at gå ud på!

I 1953 flyttede mormor og Renée så tværs over gaden til nr. 6 i Karengade. Her boede de i en kvistlejlighed med to værelser, køkken, entré og wc på trappeafsatsen. Det var ikke en stor lejlighed, arealmæssigt nok mindre end kælderlejligheden, men lys og i mine øjne meget hyggelig med skrå vægge og fra det værelse, som blev brugt til soveværelse, udsigt til haven og nogle træer, så der kom sol ind i lejligheden, hvilket absolut må have været en forbedring. Kakkellovnsfyret var den, men sådan var det jo stadig i det meste af København.

I mormors stue var der en kvistkarnap, og her stod mormors lænestol med hendes gammeldags sybord foran. Gennem vinduet kunne hun holde øje med, hvad der skete både i Karengade og

den krydsende Kløverbladsgade. Det var spændende at få lov til at kikke i mormors sybord, som havde mange små aflukker med låg på, så indholdet af synåle, nipsenåle, knapper osv ikke åbenbarede sig på en gang. Især nipsenålene, der havde glashoveder i mange udformninger, var spændende at få lov at røre ved og måske lege lidt med. Mormor syede, broderede, lavede julepynt, påskepynt og lignende. Jeg husker, at hun lavede fastelavnsris på en meget speciel måde: en blomsterpind blev omviklet med grønt crepe-papir, silkepapirsblomster i forårsfarver blev sat på pinden og lange silkepapirsstrimler blev hæftet på foroven, hvor der osse blev anbragt en kat af pap. Meget smukt og originalt, men som barn ville jeg hellere have haft et fastelavnsris med slik på! Jeg tror, at mormor også lavede lignende blomsterpinde til påske, hvor der så i stedet for en kat var et lille får på toppen. Mormors særlige julepynt var blomster fremstillet ved hjælp af sølvpapir i forskellige farver, brugt til at pakke fyldte chokolader ind i, og så foldet om ståltråd til blomstens kronblade og samlet om en lille kugle. Blomsterne blev sat i spidsen af juletræets grene.

Julegaver fra mormor var altid hjemmelavede. Mormor og Renée fejrede juleaften hos os i Dybbølsgade, og efter at julemaden var spist, skulle der vaskes op, inden træet blev tændt og vi kom frem til det vigtigste, nemlig gaverne! Mens de 'store' vaskede op fortalte mormor historier for de 'små' nemlig Nina og mig.

Mormor fortalte gerne historier og oplevelser fra sin barndom, som jeg desværre ikke husker, eller hun fortalte vittigheder og morsomme tildragelser. Nina og jeg forsøgte at udfritte hende om, hvad vi ville få i julegave, og et år fortalte hun, at vi ikke ville få en enkelt ting men mange ting, og vi gættede og gættede, men kunne naturligvis ikke gætte rigtigt: vi fik hver især en lille syæske med indhold. Æsken var fremstillet af en brugt cigaræske, som mormor havde limet kønt papir på. Indeni var bl.a. en lille nålepude, udformet som en bog med korsstingsforside med navnetræk på og nogle synåle, knappenåle og et par nipsenåle sat fast. Desuden var der brode-regarn i forskellige farver, et fingerbøl og andet, som jeg ikke længere husker. Gaven bestod ganske korrekt ikke af en ting men af mange, omend ikke af tusind ting.

Brev fra Ellen Ingeborg Hornum til støtte for moderens stilling i skilsmisseggen 1909/10.

Underskrevne, Ellen Ingeborg Hornum, nu 21 Aar gl. skal herved i Anledning af Skilsmisseggen mellem mine Forældre paa mine Forældres og egne Vegne fremkomme med følgende Udsagnelser:

Saa langt jeg kan huske tilbage, d. v. s. siden der forrige Gang (1900.) var Tale om Skilsmisse, har Moder ført den mest gladelige Tilværelse, som tænkes kan; naar lige indtages vor aarlige Ferieophold, fjernet fra Fader og vor Halvbrøder.

Man maatte være mere end en Engel for ikke at have Taalmodigheden overfor alle de smedigt indtænkte og gennemførte Krænkelser, som Fader med Hjælp af denne Son af første Rangsorden, næsten daglig tilføjede hende.

Man behøver blot at nævne som Eksempel, at han, Gang paa Gang ved Middagsbordet inden at gøre Andagter, har hørt samme Son kalde Moder "Mor" og lignende smukke Ting.

Naar hertil saa kommer, at Fader ganske har isoleret Moder og os Børn fra Omgang med vore Bekendte, saaledes at vi i Aarhus kun har omgaaedes to Familier; og at vi aldrig kom til en Fornøjelse, som vi ikke havde gratis Adgang til, kan man vist nok sige at Hjertet har været glædeligt.

Jeg har ogsaa hørt Fader sige, at Moder var 'død' og næsten har bragt ham til Fallidens Rand! Det lyder meget dramatisk, men er, Lidske her, ganske usandt.

Vore egne Fornøjelser har jeg omtalt - og i Almindelighed penge faar vi, der behøver en Værelses Pryglighed og er 4 Personer hver Dag, 8 Kr. pr. Dag, og skal der for dem skaffes baade Mad, Vask, Strøgning, Apothekervarer, hvilket sidste er en stor Post, da vi alle er mere eller mindre svagelige, samt

Sporvognspenge.

Og dog mener Fader, at Moder, som p. d. betaler Pigenes Bøn, 30 Kr. kan tage disse som Overkurs af Skuldsætningen, skønt han forlanger ^{de} Klasse's Pind, Brød etc.

Vi har selvfølgelig forsøgt at indgaa Paaløringen fra andre Mennesker ved at indbyde vore unge Venner og Veninder hjem til os, i hvilken Anledning vi maa høre paa de raadende Bemærkelser paa disse vore Venner, der vover at forsøge at formilde Tilværelsen for os.

Moder og jeg er jo efter Faders Mening aldeles blottede for Moral, jeg, fordi jeg er gaaet til Teatret, hvilket han selv har tvunget mig til ved ikke at vilde give mig de nødvendige Klæder, samt ved at underrette mig om, at jeg spiste "Naadsensbrød" her i mit Eljem.

Alt dette ser maaske for Uindviende ud som Lmaaling; men der, der Dag ind og Dag ind i ti Aar har været ind, så derfor, har en ganske anden Mening derom.

Ad takke sig, at Fader i sin Tid fødtes os Børn at gaa med Moder - og at han nu for nylig prøvede at faa os til at tro, at him ikke fødte sig om os - vi var hende ganske ligegyldige!

Men vi ved da heldigvis bedre, hvem der holder af os og hvem vi er ligegyldige eller maaske endog i Vejen.

Fader har selv græderis dragt Kærligheden til sig hos os Børn ved sin Omstak mod Moder som vi alle tre elsker og ikke nogen Punde godvillig vil skilles fra.

Vi har aldrig set eller hørt andet af hende end hvad der enhver Glemseende kan kaldes rent og moralsk; hvormod Fader dit siger og gør Ting, som vi paa hans Vegne maa skamme os over.

Frederiksberg. 5/3. 1910.

Ellen Pugeborg Holmum.

Paul Vilhelm Hornum

Paul Vilhelm Hornum blev født i København den 12. maj 1890 og formentlig var det i familiens lejlighed på Sct. Annæ Plads 13 på hjørnet af Amaliegade.

Han blev døbt i Vor Frue Kirke den 26. august samme år, selvom familiens sognekirke var Garnisons Kirke, der lå skråt over for deres lejlighed.

Forældrene var grosserer *Johan Oluf Johansen Hornum* og *Alma Christine Hornum*.
Fadderne ved dåben var:

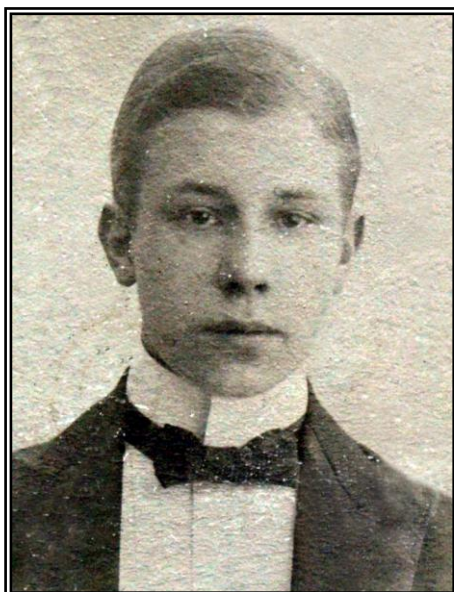
- *cand.phil. Paul .?.* (efternavnet kan ikke tydes fra KB), der kan have inspireret til fornavnet Paul;
- *Fru Caroline [Amalie] Petersen*, der var mormoren;
- *Fru Caroline Thorup* og *tømrer Wilhelm Thorup*;
- *Fru Sabine Haslund*, der var farens svigermor fra hans 1. ægteskab;
- *Frk. Anna Svensson*, der var farens svigerinde, gift med hans bror bogtrykker Christian Frederik Johansen Hornum, boende på Nørrebrogade;
- *Frk Anna Jørgensen*.

Foto til højre af Paul Vilhelm fra 1891.

Paul Vilhelm havde ved fødslen en ældre halvbror Axel, der var fra farens første ægteskab, hvor moren til Axel var død i barselsseng og han havde en søster Ellen Ingeborg, der var født i marts 1888.

I august 1896 fødtes søsteren Karen Sophie.

Paul V. Hornum blev konfirmeret den 1. april 1906 fra Vor Frue Kirke og det er i kirkebogen noteret, at han gik i skole på *Starckes Skole* på Frederiksberg. Denne private skole startede i 1899 på H.C. Ørstedesvej for senere at flytte til Forchammersvej. Familien var i 1905 flyttet til Nyelandsvej 105 på Frederiksberg. Jeg forestiller mig, at Paul V. Hornum før flytningen til Frederiksberg, kan have gået i skole nærmere bopælen på Sct. Annæ Plads.



Starckes Skole, der også blev benævnt *Det danske Selskabs Skole*, var baseret på Rousseaus tanker, der inspirerede til at lade det enkelte barn udvikle sig frit og selvstændigt – dog kyndigt og opmærksomt bivånet af den voksne. Skolen var privat og dermed en betalingskole. Skolens motto var: *Lær barnet at leve selv*.
Fra 1906 blev skolen både for drenge og piger.

Foto til venstre er formentlig et konfirmationsfoto og dermed fra 1906.

Efter sin skoletid kom Paul V. Hornum i lære som bogtrykker – dog ikke i farbrorens bogtrykkeri, men i Thieles Bogtrykkeri i Valkendorfsgade. Her udlærtes han som maskintrykker.

I årene 1909-10 lå forældrene i skilsmisse og efter denne flyttede han sammen med moren og sine 2 søstre til Bülowvej 11, hvilket fremgår af folketællingen for 1911.

Paul Vilhelm skulle egentlig have meldt sig på session i 1908, hvor han var fyldt 18 år, men det gør han først i 1911, hvorfor han tildeltes en bøde på 5 kr.

I hans militære papirer er det nævnt, at han fik såkaldt *udygtighedspas* i 1914. Dette betyder, at han blev kasseret og grunden hertil var, at han led af tuberkulose. Det kan i sessionsprotokollerne læses, at ganske mange unge mænd dengang blev kasseret med samme begrundelse.

Paul Vilhelm må selvsagt være blevet helbredt for sin tuberkulose, men har under sin læretid og i de første år herefter, hvor han arbejdede som trykker, formentlig (iflg. familieoverleveringen) pådraget sig en arbejdsskade ved den nære omgang med bly. Under arbejdet med at sætte sider op med bogstaver/typer, der enkeltvis var støbte i bly, skete det, at trykkerne tog blytyperne i munden helt intetanende om faren ved dette.

Paul Vilhelm kan have pådraget sig en hjerneskade, der har fulgt ham hele livet!

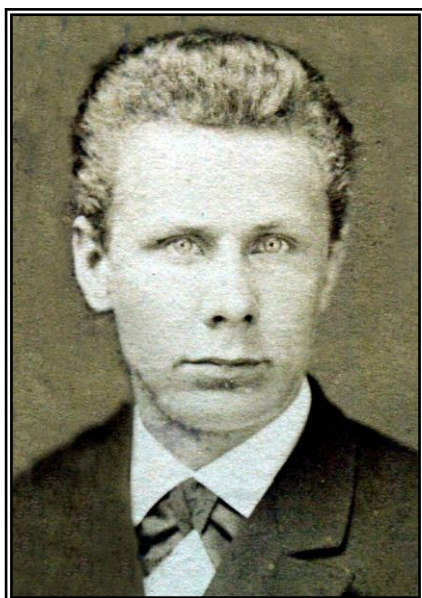
Moderen og de 3 børn flyttede ganske ofte i de følgende år, og Paul Vilhelm boede sammen med dem på alle adresserne: Bülowvej 11, Kg. Georgsvej 1, Sagasvej 2 A, Nørrebrogade 15, Mariendalsvej 29 B og Njalsgade 57.

Søsteren Ellen, der havde født en datter i sommeren 1913, boede også i Njalsgade 57 på Islands Brygge. Søsteren Karen havde i marts 1914 giftet sig og samtidig født en søn, men var flyttet til Herluf Trollesgade med sin nye ægteemand.

Omkring 1914 har han mødt Doris Olga Petersen.

Doris Olga Petersen var født den 14. september 1891 i København og var datter af slagtermester *Frederik Carl Christian Petersen* og hustru *Oline Mathilde Marie Storm*.

I dette ægteskab var også født sønnen *Robert Storm Petersen*, der var forlover ved søsterens bryllup i juni 1915.



Den i dag kendte signatur for Robert Storm Petersen er denne:



Paul Vilhelm Hornum og **Doris Olga Petersen** giftede sig den 12. juni 1915. Han var nu 25 år gammel. På dette tidspunkt boede han fortsat i Njalsgade 57 og arbejdede som bogtrykker.

Foto til venstre skønner jeg til at være fra den lejlighed.

I 1918 boede ægteparret Monradsvej 19 i Villa Poppelly.

Doris Olga Petersen var iflg. familieoverleveringen en meget munter dame og ved sammenkomster i familien, hvor også broderen Robert deltog, skulle det ofte have været endog særdeles gemytligt.

Ægteskabet blev barnløst, men i 1920 adopterede de Max Frederik, der var født i Valby af ugifte Gyda Margrethe Brandt den 30. juni 1918. Han fik ved adoptionen efternavnet Hornum.

Ved adoptionen i 1920 arbejdede Paul Vilhelm endnu som bogtrykker og ægteparret boede på Strindbergsvej 73 i Valby.

I dette skema har jeg noteret alle de bosteder og stillingsbetegnelser for ham, jeg har fundet:
 PM: Politiets mandtalslister; PR: Politiets Registerblade; KB: kirkebog
 FT: folketællinger 1921, 1925 og 1930; FR: Folkeregisteroplysninger fra 1923.

Pr./fra Dato	Kilde	Adresse	Hans erhverv
1918	Skifte	Monradsvej 19, 2; Frederiksb.	[skiftet er efter mosteren Anna L.C.J.H]
Sept. 1920	KB	Strindbergsvej 73, Valby	Bogtrykker
Nov. 1920	PR	Nørre Voldgade 64	Inkassator
Febr. 1921	FT + PM	Halfdangsgade 49	Agent / skomager
Jan. 1923	PR	Godthåbsvej 32	Inkassator
Her ses hustruen Doris Olga fortsat at bo i Halfdangsgade.			
Maj 1923	PR + FR	Fiolstræde 19,	Porcelænsfabrik
Maj 1924	FR	Nr. Voldgade 24,	
Maj 1924	FR	Blegdamsvej 98,	
Aug. 1924	FR+ FT	Nyhavn 13,	Fabrikant
Maj 1927	FR	Ny Østergade 28	
Apr 1928	FR	Rugvej 5, Brønshøj	Repræsentant
Dec 1929	FR + FT	Havdrupvej 125, Brønsh.	Marskandiser. Butik i Slotsg. 25.
Apr 1933	FR	Bratskovvej 20, Vanløse	
Okt 1934	FR	Brostykkev. 155, Hvidovre	
Feb 1935	FR	Valhøjvej 2, Valby	
Jan. 1938	FR	Baggesensgade 2	
Feb. 1939	FR	Læssøesgade 13,	Ekspedient
Feb. 1941	KB v. død	do	do

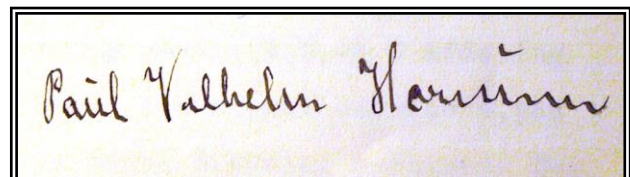
Ud over ovenstående fremgår det af hans folkeregisteroplysninger, at han i løbet af 1920-erne også har haft beskæftigelse som fabriksarbejder. Da jeg spurgte en nulevende efterkommer i familien, om hun huskede noget om hans erhverv, var svaret: *han var pølsemand.*

Doris Olga Hornum er på folkeregisterkortet opført med erhverv som dels privatsygeplejerske, dels husmor afløser.

I foråret 1924 var ægteparret på vej til skilsmisse, men de enedes dog om at fortsætte samlivet. Det var Paul Vilhelm, der ønskede skilsmisse ved dom med henvisning til hustruens utroskab. Samtidig ønskede han forældremyndighed over sønnen Max Frederik.

I stævningen, som han skriver sammen med en sagfører, anfører Paul Vilhelm, at han nogle gange er fulgt efter hustruen og konstateret, at hun mødes med en navngiven person. Han konfronterer hende med sin viden og hun indrømmer sin utroskab og tilføjer, at hun elsker den omtalte person. Stævningen underskriver Paul Vilhelm på denne måde:

Sagen blev behandlet via Overpræsidiets og her enedes ægtefællerne om at fortsætte samlivet og nåede derfor ikke frem til retslig behandling.



Paul Vilhelm Hornum døde den 9. februar

1941 på Alm. Hospital i en alder af 50 år. Han blev begravet fra Sct. Johannes Kirke den 13. februar. Dødsårsag er angivet som lungekræft.

Hustruen Doris Olga giftede sig igen i 1946 med pakmester Anders Andersen, der ikke var identisk med den oven for omtalte elsker i 1924.

Karen Sophie Hornum

Karen Sophie Hornum blev i født i København den 29. august 1896. Formentlig blev hun født i familiens lejlighed på Sct. Annæ Plads 13, 2. sal.

Hun blev døbt i Vor Frue Kirke den 18. oktober samme år, selvom bopæls sognet var Garnison, hvor kirken lå næsten lige over for bopælen.

Forældrene var *grosserer Johan Oluf Johansen Hornum* og hustru *Alma Christine Petersen*.

Fadderne var:

- farbroren bogtrykker *Christian Frederik Johansen Hornum* og dennes hustru *Anna Chatrina Svendsdotter*, der boede på Nørrebrogade 41;
- bedstemoren *enkefru Hornum* [Marie Sofie F.A. Knudsen] hvis mand, Christen Johansen Hornum, var død i 1876, og dennes ugifte datter *Anna L.J. Hornum*, der boede sammen i Gothersgade 151;
- farens 1. svigermor, *enkefru Haslund* [Karen Sabine Haslund, f. Jensen].

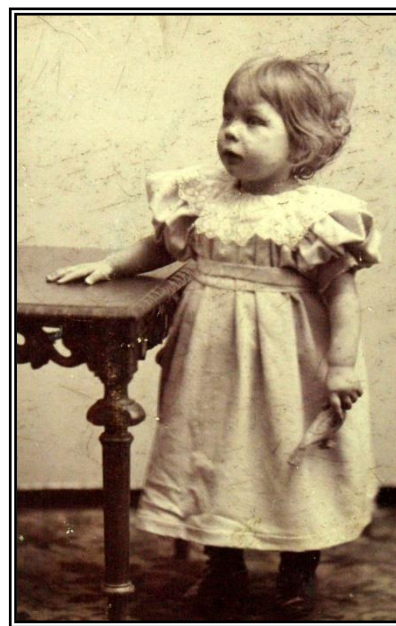
Karen Sophie blev dermed opkaldt efter 2 kvinder i slægten. Hun ses dog aldrig selv at bruge navnet *Sophie*, hvilket jeg så heller ikke vil gøre i det følgende.

Karen var det yngste barn i forældrenes ægteskab og født 6 år efter det næst yngste barn.

Hendes søskende var

- Axel Haslund Hornum, født i 1885 og fra faderens første ægteskab, hvor moren døde i barselsseng;
- Ellen Ingeborg Hornum, født i 1888 og
- Paul Vilhelm, født i 1890.

Til højre et foto, hvor Karen vel er omkring 2 år gammel og dermed taget 1898.



Karen er vokset op i et hjem, der kan henføres blandt det *bedre borgerskab* i København. Selve adressen viser dette og



farens, der var fabrikant, ejede en maskinfabrik på hjørnet af Nørrebrogade og Stengade. Desuden ejede faren sammen med sin bror et Bog- og Stentrykkeri.

Familien holdt i nogle år sommerferie i *Cottageparken* i Klampenborg med tilhørende tjenestegørende tyende. Og de ferierede på Skagen og i Lønstrup

På foto til venstre er Karen formentlig omkring 5 år gammel og derfor taget ca. 1901.

Karen startede i skole i 1903 på Zahles Skole på Nørre Vold, hvor også storesøsteren gik. I papirer fra skolen kan ses, at hun gik der til 1911 og altså sluttede efter 8. kl. På dette tidspunkt var forældrene blevet skilt og der har måske ikke været råd til, at hun fortsatte i en betalingsskole.

De to piger i familien har beskæftiget sig med såkaldt

kunstneriske sysler. Ellen påbegyndte senere en skuespillerkarriere og Karen gik til undervisning som kunstmaler. Begge har – hvilket viser sig senere i deres livsforløb – gået til undervisning i musik/spil, sang og dans.

For Karens vedkommende kan i flere nekrologer ved hendes død læses, at hun begyndte sin løbebane som malerinde for senere at kaste sig over boligkunst og –indretning.

Jf. folketællingen for 1901, hvor familien fortsat boede på Sct. Annæ Plads 13, rummede familien ud over forældrene og de fire børn 2 tjenestefolk.

Jf. folketællingen i 1906 er familien nu flyttet til Nyelandsvej 105, 1. sal og nu med 1 tjenestepige.

Dette nr. på Nyelandsvej er en villa på hjørnet af Beringsvej.

Omkring 1909/10 var der opbrud i familien idet forældrene blev skilt. Faren fik forældremyndigheden over Karen, men hun kom til at bo hos moren. Skilsmissemålet er gennemgået under beskrivelsen af forældrene.

Faren flyttede til Reventlowsgade 32 og giftede sig igen i maj 1911 for 3. gang. Moren flyttede til Bülowvej 11, hvor hun boede med sine egne tre børn. Hun ernærede sig kortvarigt som viktualiehandler. Adressen på Bülowvej var ved siden af Landbohøjskolen.



Moren og børnene flyttede hurtigt til Kg. Georgsvej 1, hvor de alle boede da Karen blev konfirmeret i Frue Kirke i efteråret 1911. Hun var netop fyldt 15 år. Året efter i maj måned boede familien på Nørrebrogade 15.

Jf. Politiets Registerblade havde Karen nu job som *kontorist*.

Kort tid efter flyttede familien til Mariendalsvej 28 B.

Formentlig i vinteren/foråret 1913 i en alder af knap 17 år møder hun **Elvin Emanuel Lassen**, som hun forelsker sig i og bliver gravid med.



De giftede sig den 4. marts 1914 i Sct. Thomas Kirke på Frederiksberg. Tre dage senere fødte hun en søn, der døbttes John Sven Hornum Lassen.

Jf. indskriften i kirkebogen ved deres vielse fremgår, at Elvin Emanuel Lassen blev født på Fødselsstiftelsen den 10. september 1892 og at han var adopteret af kgl. kapelmusikus *Aage Valdemar Lassen* og hustru *Elvira Caroline Gustafson*.

Ægtemanden havde ved deres vielse titlen *fuldmægtig*. Vidnerne ved vielsen var de respektive fædre.

Efter vielsen i marts måned 1914 bosatte ægteparret sig i Herluf Trollesgade 21 i kælderen, men flyttede hurtigt igen. Hun flyttede allerede i november 1914 til Reventlowsgade 32 – hos faren, men her boede Elvin E. Lassen ikke.

Elvin E. Lassen ses i dec. 1915 at bo alene – nu som *skuespiller* – på Vesterbrogade 119, men har umiddelbart før

boet i Malmø i Sverige.

Jf. FT 1916 (februar måned) boede Karen Lassen fortsat sammen med sønnen John Sven hos sin far i Reventlowsgade 32. Her havde hun status af *husholderske*. I denne FT er Elvin E. Lassen ej heller nævnt som boende på samme adresse. Men hun og Elvin E. Lassen må hurtigt herefter begge være flyttet til Grundtvigsvej 18. Faren døde i december 1916.

I oktober 1916 fødte Karen endnu et barn. Dette barn – en pige – døde dog kun knap 3 måneder gammel. Barnet var, formentlig grundet forældrenes arbejde, lagt i barnevogn på gaden og skulle tilses af en dame i opgangen på Grundtvigsvej 18 på Frederiksberg, hvor familien nu boede. Men efter nogle timer i barnevognen blev pigen fundet død. Hun nåede ikke at blive døbt.

Elvin E. Lassen er ved begravelsesindskriften i kirkebogen endnu engang benævnt *skuespiller*.

I 1920 boede Elvin E. Lassen alene – nu som *grosserer* – på Nørrebrogade 74.

Af senere sager i Overpræsidiets ses, at hans grossereraktivitet har været inden for fjerkræbranchen. Han leverede til de større og finere restauranter i København.

Karen boede også på Grundtvigsvej 18 jf. folketællingen i 1921, hvor det i folketællingen er nævnt, at hun er *separeret*.

Hendes arbejdsmæssige situation var i 1921: *montrice hos malerinde Luplau-Jensen*. Titlen *montrice* dækkede over, at fru Luplau-Jensen tilbød sig med *montering af moderne stuer*. I dag ville betegnelsen formentlig være *indretningsarkitekt*.

Ægteskabet har ikke været lykkeligt. I december 1919 aftales *separation*, der i december 1922 afsluttedes med skilsmisse.

I separationsbevillingen af 8. dec. 1919 erklærer ægtefællerne, at de

. . . er kommet til den fuldkomne Overbevisning, at vore Gemytter er saa uoverensstemmende, at vort Samliv ingensinde vil kunne blive lykkeligt,

og de ansøger om tilladelse *til at leve separerede i Henseende til Bord og Seng*.

Karen Lassen fik forældremyndigheden over barnet John Sven og faren skulle have lejlighed til at have barnet hos sig en dag om ugen.

I årene efter separationen og efter skilsmissen i 1922 ansøgte han gang på gang om nedsættelse af hustrubidrag og børnebidrag – kombineret med at han ikke betalte til de aftalte tider.

Karen Lassen rykkede via Overpræsidiets, hun eftergav betalinger, men ender med at stævne den tidl. ægtefælle og true med at sagen overgives til politiet med henblik på afsoning af ikke-betalte bidrag. Dette var i 1931. Herefter har jeg ikke fulgt sagen videre.

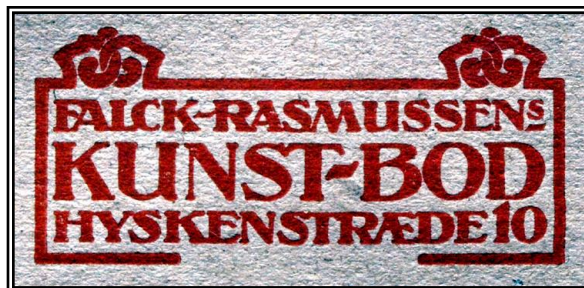
Elvin E. Lassen giftede sig igen i december 1925 med Esther Johanne Hansen. Ægteparret boede gennem mange år på Hulgårdsvej 90.

Karen Lassen boede efter årene på Grundtvigsvej en kort tid på Strandboulevarden 63, for herefter at bo sammen med moren og søsteren i Arkonagade 1. Omkring 1923 flyttede hun til en lejlighed i St. Strandstræde 6 på 1.sal. Her boede hun, indtil hun sammen med ny ægtemand omkring 1930 flyttede til Rude Stald Kro i Holte.

Jf. folketællingen i 1925 boede Karen Lassen i St. Strandstræde sammen med sønnen John Sven. Hendes arbejdstitel er angivet som *assistent i kunsthandel*. Dette dækker over, at hun fra ca. 1923-29 var ansat i *Kunst-boden* i Hyskenstræde 10, der ejedes af Harald Falck-Rasmussen¹.

I *Kunstboden* solgtes malerier, ældre møbler, keramik og tekstiler til et moderne hjem.

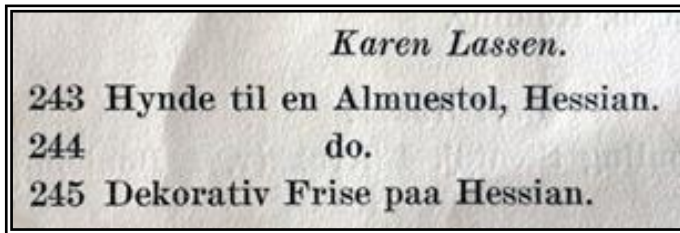
Kunstboden lå i familien Falck Rasmussens ejendom i Hyskenstræde 10, hvor farfaren bogbinder H.H. Rasmussen og hans søn havde haft et stort bogbinderi.



¹ De 2 brødre Harald og Aage Falck-Rasmussen (og kilderne om dem) benyttede lidt i flæng at skrive deres efternavn med eller uden bindestreg. Først i 1944 søger de om og får godkendt officielt brugen af bindestreg. Deres forældre og bedsteforældre benyttede ikke bindestreg i deres familienavn.

For ikke at forvirre læsningen vælger jeg helt generelt at skrive sønnernes efternavn med bindestreg.

Det må være i *Kunst-boden*, at Karen Lassen har mødt Haralds bror Aage Falck-Rasmussen.



I 1927 fik Karen Lassen antaget disse 3 kunstværker på Kunstnernes Efterårsudstilling.

Aage Herman Falck-Rasmussens blev født den 4. maj 1886 og døbt i Helligåndskirken, som familiens ejendom nærmest var genbo til. Forældrene var *Henrik Julius Falck Rasmussen* og *Anna Caroline Rosengreen*.

Allerede som dreng interesserede han sig for malerkunst og gik et års tid på Vermehrens Malerskole. Men han blev uddannet bankkasserer og var 14 år i Frederiksberg Bank – heraf de sidste 5 år som hovedkasserer.

I 1910 giftede han sig med Emilie Margrethe Larsen, der også var malerinde.

I ægteskabet mellem Emilie Margrethe Larsen og Aage F-R fødtes den 1. december 1910 datteren Edith (kaldet Dittemor).

Kort tid efter fødtes i ægteskabet også en søn, der dog døde kun 3 måneder gammel.

I 1914 forlod Aage F-R sin tilværelse som hovedkasserer i Frederiksberg Bank og købte *Strandmøllekroen* ved Mølleåens udløb i Øresund. Kroen købte han sammen med A.H. Hegner.

Datteren Edith, der levede sine første år på Strandmøllekroen, har mange år senere skrevet lidt om denne start på et nyt liv. Hun skriver bl.a.:

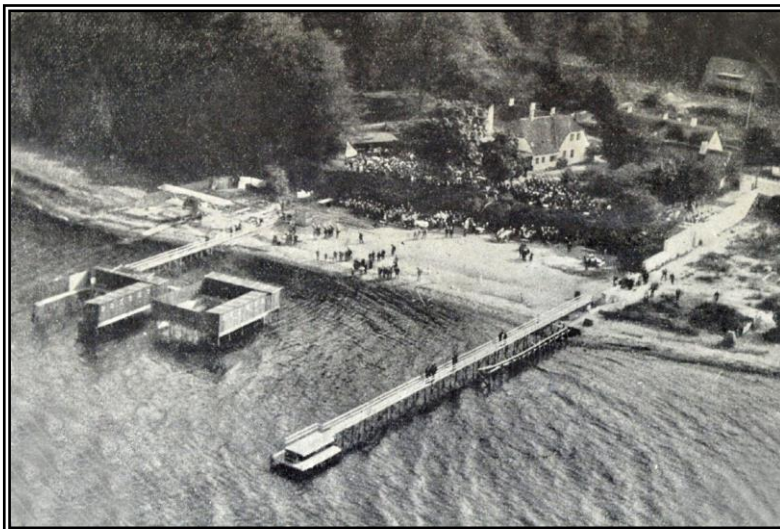
. . . da han i sin mærkelige egenskab af kunstner og financier havde været forretningsfører for Grønningens udstillingskomité, og da han stadig havde forbindelse med de unge kunstnere, slog han sig sammen med et par af dem og byggede kroen om . . .

Det er gammelt og nyt på samme tid, der er landligt og nymoderne københavnsk på kroen . . .

Det er blevet en ægte dansk kro.

Den ombyggede kro åbnede i 1915 under 1. Verdenskrig og nød formentlig godt af den dengang omfattende danske krigshandel og den begyndende bilisme (enkelte cykelentusiaster har måske også taget turen ud ad Strandvejen). Og så var det muligt at tage toget på Kystbanen (åbnet 1897) til den nu nedlagte Springforbi Station.

Mange spekulanter (nogle benævnt gullaschbaroner) og andre rigmænd fra samfundets øverste lag har haft penge (og bil) til at besøge den charmerende kro ved Springforbi.



Aage F-R skriver selv, at han mangedoblede omsætningen på Strandmøllekroen.

Noget andet er, at Aage F-R synes at have haft et særdeles godt kendskab til og øje for at invitere pressen til åbningsreceptioner eller -middage.

I Aage Falck-Rasmussen-familien findes endnu i dag en meget stor scrapbog med artikler, fotos m.m., der er påbegyndt netop i 1915. Denne scrapbog befinder sig i dag hos Ediths søn Per, hvorfra jeg haft lejlighed til at kopiere billeder og tekster.

På andre områder var Aage F-R også en stor iværksætter – måske lidt *fanden-i-voldsk*. Medens han ejede Strandmøllekroen købte han ikke bare en, men to vandflyvere og lod bygge en bro ud i vandet neden for kroen. Kroens gæster kunne så mod betaling få en flyvetur over Sundet og Hven. I avisartikler fra dengang nævnes, at han oprettede Skandinaviens første flyvestation. Flyvemaskinerne var i øvrigt af dansk oprindelse, idet fa. Nielsen & Fisker (senere kendt for Nilfisk støvsugere) havde bygget dem. Nogle betegnede det som en *tosset idé*, hvortil Aage F-R svarede: ”*Jeg ved det godt, men de tossede har det godt*”. Fotoet oven for er taget fra en af disse flyvere, der ud over piloten (Aage F-R selv havde ikke certifikat) rummede én person som passager. Begge sad i fri luft!

Aage F-Rs tid på Strandmøllekroen fik en både sørgelig og drastisk slutning efter 5-6 års ejerskab. I oktober 1918 døde hans hustru under den spanske syge, der i Danmark blev årsag til omkring 14.000 dødsfald og på europæisk plan omkring 50 mio døde. Om disse sidste år skriver datteren Edith:

Min moder var den fornuftige, der holdt lidt igen, når faders planer blev for flyvske . . . Hun havde lært sig praktiske ting såsom dobbelt bogholderi, første hjælp og madlavning . . . Efter krigen kom den frygtelige spanske syge til landet sydfra, også vi blev ramt, min moder døde og fader stod alene tilbage kun 32 år gammel.

Min fader disponerede lidt for vildt, som mange i gullaschtiden og endte med at gå konkurs [i 1920]. Fader besøgte efter dette aldrig Strandmøllekroen.

I et senere skrift har Aage F-R selv skrevet, at han gik konkurs med en gæld på omkring 110.000 kr. [jf. Danmarks Statistiks *prisberegner* svarer dette til ca. kr. 2.4 mio kr. i 2017]. Frem til 1928, hvor han giftede sig med Karen Hornum/Lassen, var han ikke i stand til at afdrage på denne gæld.

Medens Aage F-R endnu boede på Strandmøllekroen havde han et kortvarigt forhold til Anna Hagen (senere operasangerinde, hvis uddannelse han betalte) med hvem han fik sønnen Paul Falck Hagen, der blev en kendt skuespiller.

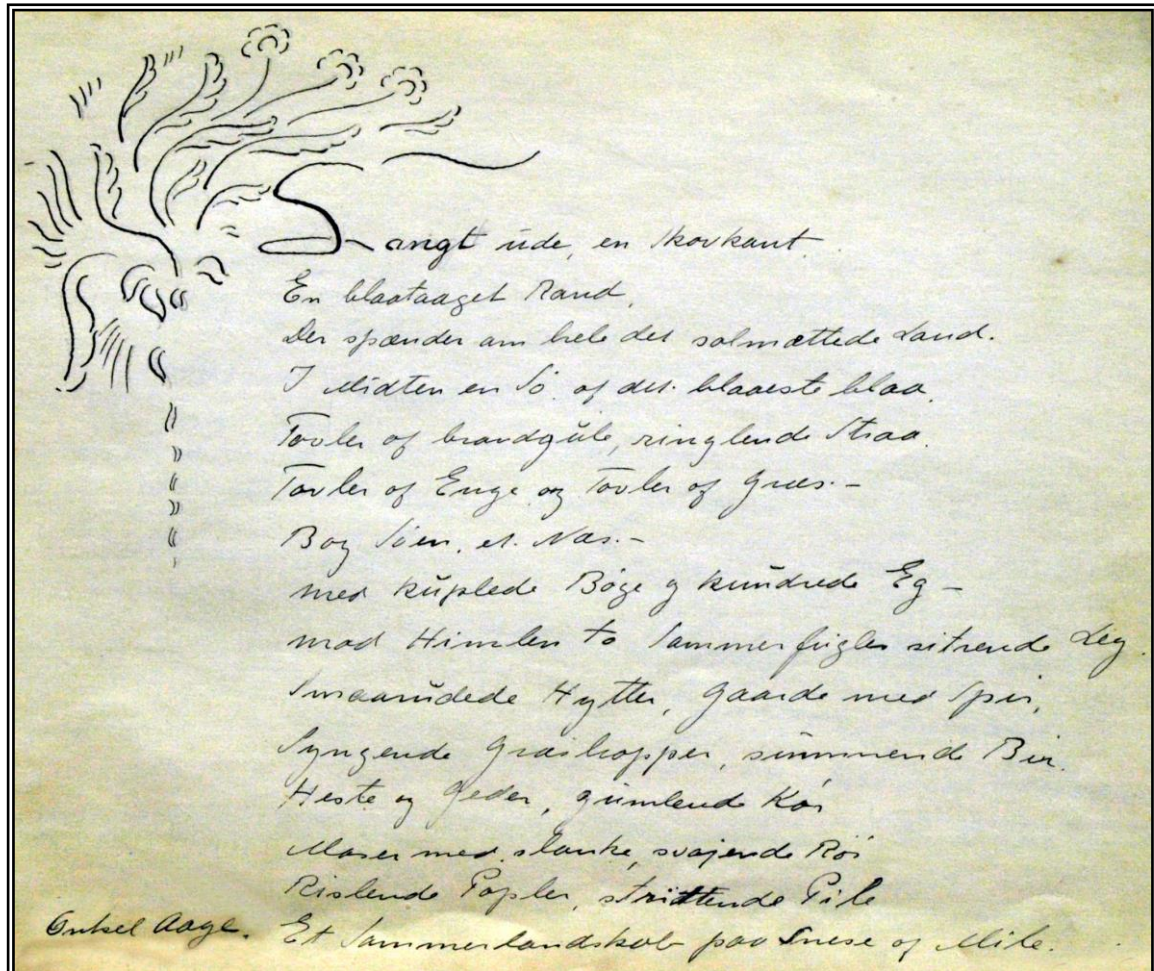
Efter tiden på Strandmøllekroen genoptog han maleriet og havde et par udstillinger i brorens forretning *Kunst-boden* og blev benævnt *kunstentusiast*, men han kastede sig også over dels at skrive nogle manuskripter til film, dels at instruere film. Desuden var han med til at starte filmselskabet *Gefion*.

Nogle af disse film, som han skrev manus til eller instruerede, havde titlerne:

- *På slaget tolv*, 1923;
- *Luksusrejsen*, 1923;
- *Lykken står den kække bi*;
- *Det store hjerte* (en cirkusfilm, 1925);
- *Mysteriet på den gamle fabrik*;
- *Københavns Sherlock Holmes*, 1925.
- *Skæbnens spil*,

I 1925 instruerede Aage F-R en *dokumentarfilm* der handlede om rotternes liv og levned i København, hvor mange ejendomme var befængt med rotter i baggårde ved skarnbøtter og udendørs toiletter. Filmen fik navnet *Rotten* og blev solgt til bl.a. Tyskland og Amerika.

I 1928, hvor Aage F-R giftede sig for anden gang [med Karen S. Lassen], benævnes Aage F-R som *forfatter og maler*. Forfatter kan her dække over, at han har skrevet manuskripter til div. film, men i en avisartikel fra 1924 har jeg set, at han kaldes *digter, en fin lyriker*. Jeg har ledt efter, men ikke fundet eksempler på hans lyrik. Jeg kan dog her gengive et lille digt, som han har skrevet til sin hustrus niece, da denne i en alder af 14 år [i 1927] havde fået sin første poesibog.



Digtet er til Ellens datter Kitty. Håndskriften må være hans egen – og tegningen også! Da poesibogen er startet i sommeren 1927 og han benævner sig selv som *Onkel Aage* er det nok rimeligt at konkludere, at han har været en del af familien et par år før de giftede sig i juni 1928.

Karen S. Lassen og **Aage H. Falck-Rasmussen** blev viet på Københavns Rådhus den 8. juni 1928.

1½ måned før indgåelse af det nye ægteskab indgik de en *ægtepagt*, der rummede:

- at samtlige genstande, der indbringes i ægteskabet – af begge – skal tilhøre Karen S. Lassen,
- at alt hvad der erhverves i ægteskabet skal forblive dens særeje, som erhverver det,
- at der ikke skal være noget formuefællesskab mellem ægtefællerne og evt. (også nystiftet) gæld skal være den anden uvedkommende.

Aage F-Rs tidl. (og ikke afklarede) gæld har nok spillet ind her!

Karen Lassen (nu med giftenavnet Falck-Rasmussen) skiftede arbejdsplads omkring 1928/29.

Efter 6 års ansættelse i Kunst-boden i Hyskenstræde flyttede hun til et job i forretningen *BO*, der også på den tid ses benævnt *Svensk Husflidsmagasin*. Her var hun ansat i ca. 2½ år.

Foto fra *BO* fra midt i 1930-erne, hvor Karen F-R dog ikke længere var ansat i forretningen.

Forretningen lå først i Hovedvagtsgade og senere på Strøget/Amagertorv og forhandlede moderne møbelkunst til moderne hjem. I en brochure skriver man selv:

Rammer giver et klart og enkelt Udtryk for en moderne, varm og glædevækkende Stil. Skønhed og Kvalitet har været Midlet og Maalet altid – og nu i dette Foraar, hvor man griber efter, hvad der er lyst og muntert, bugner alle Afdelinger: Stoffer og Keramik i dejlige Farver, Glas og Stel i fine Former, yndefulde Smaating – alt med en skønhedsværdi langt ud over Øjeblikket.

Forretningen ophørte i 1941, men fortsatte kort efter i de samme lokaler som *Illums Bolighus*.



Karen F-R hentedes i 1931 [headhuntedes] til *Håndarbejdets Fremme* som kunstnerisk leder. Denne forretning var startet i 1928 og var i rivende vækst.

Karen F-R har selv på dette tidspunkt arbejdet kunstnerisk med kludeklip – applikation. I årene efter udviklede hun denne teknik, medens hun i sit arbejde for *Håndarbejdets Fremme* mest blev kendt for sine organisatoriske og kunstneriske evner for at arrangere store udstillinger i ind- og udland. Hendes evner på dette felt blev i hendes nekrolog i *Håndarbejdets Fremmes* blad omtalt på denne måde:

Hendes store praktiske Dygtighed gjorde det til en Leg for hende at ordne det, som andre synes uoverkommeligt Arbejde. Jeg behøver blot at pege paa, at hun, med sine daglige Hjælpere fra Håndarbejdets Fremme, ene Mand ordnede Selskabets første store Udstilling i 9 Sale i Liljevalch's Kunsthall i Stockholm [1935].

Skrevet af Gertie Wandel [formand i *Selskabets* Bestyrelse], der var den person, der i 1931 hentede Karen F-R til *Håndarbejdets Fremme*.

Udstillingsaktiviteterne omfattede byer som Stockholm, Bryssel (Verdensudstilling i 1935), London, Oslo, og flere steder i Tyskland og i Holland. Og hver gang var det med såvel dansk møbelhåndværk af bl.a. Kaare Klint, Børge Mogensen og Hans I. Wegner, trykte stoffer af Sigvard Bernadotte, keramik af f.eks. Axel Salto og Arne Jacobsen og sølv af bl.a. sølvsmeden Harald Nielsen fra Georg Jensens sølvsmedje. Og hver gang har udstillingerne forudsat ophold af flere ugers varighed med opsætning og pasning af den konkrete udstilling.



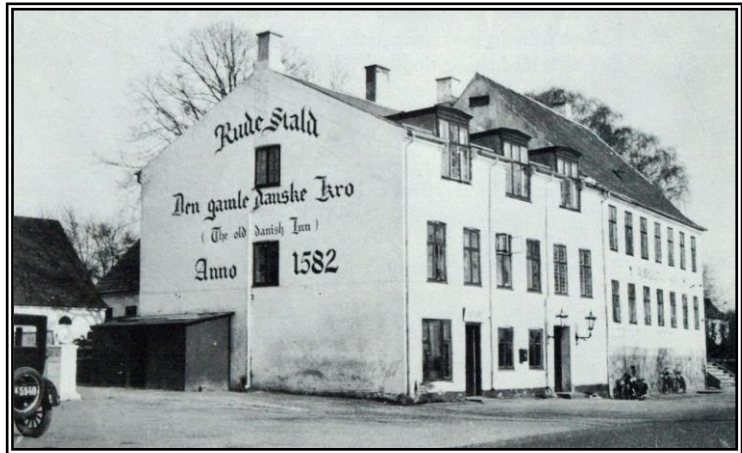
Ved en udstilling i Stockholm i Liljevalchs Kunsthall omfattede udstillingen 9 store rum. En svensk anmelder skrev, at han ikke havde troet, at danskerne kunne vise Sverige noget, der kunne måle sig med den traditionsrige svenske *hemsløjd*. Gæster på udstillingen var i øvrigt specielt optagede af de danske håndtrykte stoffer og applikationsarbejder.

Ved en udstilling i London i 1939 var Karen F-R så uheldig, at brække sin ankel og da den engelske enkedronning Mary derefter besøgte udstillingen måtte Karen F-R modtage enkedronningen siddende

Foto til venstre fra avisanmeldelse.

I Danmark omfattede hendes udstillingsaktiviteter de fleste større provinsbyer, hvor der var lokale afdelinger af Håndarbejdets Fremme. Ved opsætning af de store udstillinger i *Kunstindustrimuseet* i Bredgade, der blev holdt her hvert 3. år, var Karen F-R en helt central person.

I foråret 1930 overtog ægteparret *Rudersdal Kro*¹, hvis navn dog hurtigt ændredes til det oprindelige navn: *Rude Stald*. De overtog kroen for 125.000 kr. [svarede i 2015 til ca. 4,5 mio kr.]. Hvorfra de havde pengene står mig ikke klart, men han havde blandt begge sine bedsteforældrepar formuende personer.



Indretningen af *Rude Stald* blev et fælles projekt for ægteparret

Falck-Rasmussen, hvor begge kunstneriske evner blev udnyttet; hvor hans iværksætterevner blev kombineret på heldigste vis med hendes organisatoriske evner.

Foto til højre er fra begyndelsen af 1930-erne.

Ved indflytningen var hendes søn John Sven og hans datter Edith med i husholdningen. Edith flyttede dog snart væk igen, idet hun giftede sig i august 1933.

Rude Stald var oprindeligt et *bedested* – et sted, hvor der holdtes hvil og skiftedes heste, som Kong Frederik II lod bygge for vogteren af den kostbare kongevej, som alene kongen og hans følge måtte benytte til Frederiksborg og senere også til Hirschholm Slot.

Kroen blev i vinteren 1929/30 kraftigt ombygget og ført tilbage til en tidligere stil; den skulle ligne en gammel middelalderkro eller en rigtig landevejskro, som der står i nogle af de mange avisannoncer fra de store københavnske aviser, der omtalte åbningen.

Bl.a. skrev Københavns Amts Avis:

Med stor Pietet for den gamle Kros Minder er saavel Bygningens Indre som dens Udstyr holdt i gammel Stil.

Saavel Hr. Falck-Rasmussen som hans Hustru har Talenter.

Selv har han udført det kunstneriske Malerarbejde og gaaet paa Jagt efter antikke Møbler, og

Fruen har syet Vægtæpper efter gamle Kalkmalerier. De nyrestaurerede Lokaler paa 1. Sal er en hel Oplevelse og bliver ganske utvivlsomt en Attraktion. Ogsaa en stor Pejsestue med aaben Kamin i Stueetagen er en Seværdighed og tillige af overordentlig Hygge.



Foto til venstre viser billedtæpper/kludeklip af Karen F-R.

¹ Denne kro lå på Kongevejen 418 i Holte (på hjørnet af Rudersdalsvej) og eksisterer ikke mere. I dag er der et privat firma på adressen.

Til højre er vægmaleriet udført af Aage F-R.

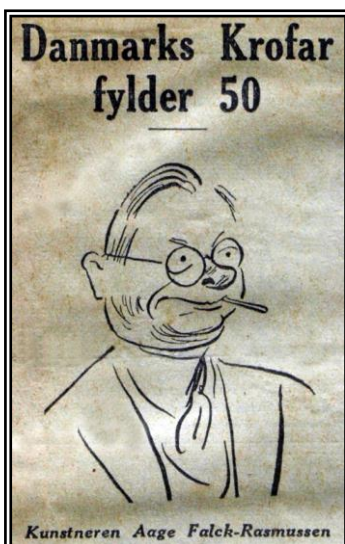


Foto til venstre er fra trappeopgangen til Riddersal og privat beboelse med landskabsmaleri af Aage F-R.

Foto neden for er vinkortet, der er kreeret af Karen F-R.

Vinkortet er syet i korssting, der var og er en af de store artikler i Håndarbejdets Fremme. Tegninger med tilhørende broderitråde blev solgt til kunder i hele Danmark.

Karen F-R har selv udført en tegning over Danmark (billede på næste side). Den har været med i forretningens sortiment og en efterkommer i familien har i et blad fundet den her viste gengivelse.



I 1936 fyldte Aage F-R 50 år – og det gik ikke stille af. Igen var pressen på pletten for at hylde *Danmarks Krofar*.

Dagbladet *Dagens Nyheder* skrev bl.a.:

Danmarks Krofar har man Lov at kalde Aage Falck-Rasmussen. Ganske vist har han gennemgaaet saa mange Metamorfoser i sin Tilværelse, at han kan kalde sig Kunstmaler, Filminstruktør, Billedhugger og Bankmand, Forfatter og Arkitekt.

I de (seneste) fem-seks Aar har Falck-Rasmussen med sine egne Hænder ud af Vraget skabt den ubetinget mest seværdige Kro i Landet, men først og fremmest et Sted, hvor Mennesker kan faa

Lov at lege, Lov at fantasere og give en god Dag og en glad Aften i al Livsens Besværighed. Helt alene har han ganske vist ikke været. Hans yndige, dygtige Kone, der er Kunstindustriens Struckmann¹ og derfor det halve Aar er paa Farten i Ulandet, for at arrangere Danmarks Kunstindustri, paa den bedste Maade ved Alverdens Udstillinger, har været ham en glimrende Hjælper.

Dagbladet *Politiken* arrangerede det første år – mod betaling af 3 kr. og 50 øre – en uge igennem udflugter til Rudersdal. Et par år senere arrangerede dagbladet *Dagens Nyheder* kørsel i diligence

fra Rådhuspladsen til Rude Stald. Her var plads til 12 passagerer og prisen var 7 kr. og 50 øre. Kroen har formentlig mest været tiltrukket af gæster med bil. *Den Nordsjællandske Jernbane* (Nordbanen) fra København over Hillerød til Helsingør, der blev taget i brug i 1864 og S-banen til Holte, der blev indviet i 1936, har dog nok også befordret nogle gæster.

Karen F-Rs arbejde for Håndarbejdets Fremme omfattede som tidligere beskrevet bl.a. at arrangere udstillinger.

Men hun har også i forbindelse med sit arbejde skrevet en del artikler i forskellige blade – primært i *Selskabets* eget blad. Disse artikler viser hendes brede interessefelt.

Her følger et overblik over nogle af hendes artikler.

I bladet *Håndarbejdets Fremme* var der en fast rubrik, der beskrev *Vore udstillinger*. I de 15 år, hvor hun var ansat i *Selskabet* skrev Karen F-R flere gange denne rubrik.

Jeg har fundet følgende artikler i bladet, artikler der er skrevet af hende i årene 1941-44:

- *Svensk Husflid*; omtale af udstilling på Kunstindustrimuseet.
- *Dansk Kunsthåndværk på Foraarsmesse i Leipzig*; omtale af udstilling, som hun selv havde arrangeret.
- *Kvindelige Kunstnere paa Dansk Kunsthåndværks Udstilling*.



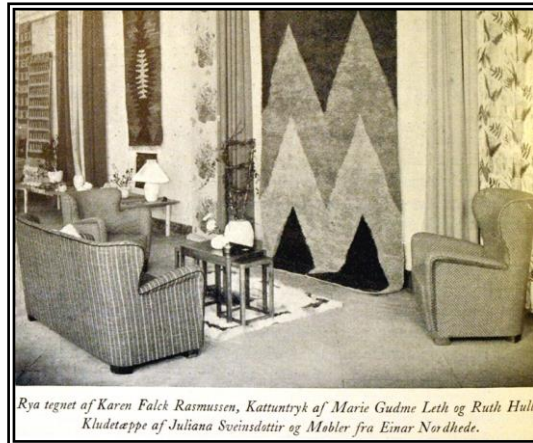
¹ Her hentydes formentlig til personen *Erich Struckmann* (1875-1962), der igennem sit 40 års virke som formand for Danmarks Naturfredningsforening blev kendt for sin ihærdige indsats for dansk natur.

- 25 Aar i det fortryllede Taarn; artikel om et restaureringsarbejde af et gammelt gobelintæppe – et restaureringsprojekt, der fandt sted i et tårnrum på Rosenborg og havde strakt sig over 25 år.
- Dagmar Starckes Billedbog; anmeldelse af bog om kludeklip.
- Lillemor Clement og Inge Folmer Larsen; omtale af 2 unge talenter inden for keramik, der netop var udgået fra Kunsthåndværkerskolen.

I bladet *Nyt tidsskrift for Kunstindustri*, der udkom hver måned, er hun for 1943 med i:

- nr. 2: En anmeldelse af udstilling af *Indiansk kunst og kunstindustri*.
- nr. 5: Artikel om en medarbejder i Håndarbejdets Fremme, der arbejder med korssting og benævnes 'blomsternes fortolker'.
- nr. 12: Heri omtales Karen F-R som sædvanlig arrangør af *Håndarbejdets Fremmes* udstilling i Kunstindustrimuseet, hvor hun har skabt *smukke Interiører med farverige Tæpper paa Væggene, hyggelige Møbelinteriører og Montre med fint og minutiøst udførte Haandarbejder*.

Desuden er hun selv nævnt som udstiller med et ryatæppe – foto til højre.



I bladet *Tidsskrift for Dansk Erhvervsliv* har jeg fundet disse 2 artikler af og om Karen F-R:

- *Dansk og svensk Hemslojyd; Det unge danske Haandarbejde forbløffede det traditionsrige Sverige*. Omtale af den oven for nævnte udstilling i Stockholm på Liljevalchs Konsthall i 1935.
- *Dansk Hjemmeflid og andre Landes – En Samtale med Malerinden Fru Karen Falck-Rasmussen, der er kunstnerisk Konsulent og Udstillings-Ekspert for 'Selskabet til Haandarbejdets Fremme'*, som netop for Tiden har en smuk Udstilling i Kunstindustrimuseet.

Ind imellem sit arbejde i ind- og udland for Haandarbejdets Fremme nåede Karen F-R også at videreudvikle sit eget kunstneriske arbejde.

Puden her til højre er i applikationsteknik og blev vist i forbindelse med en artikel i *Berlingske Tidende* i 1938. Journalisten har i sin artikel skrevet dette om tilblivelsen:

Først tegner Créateuren Formerne op paa fri Haand med sort Kridt paa lidt tykt Papir. Dernæst anbringer hun "Malerbøtten" i.e. en meget stor Bunke Stofrester ved siden af sig. En Saks og en Klisterbøtte fuldstandiggør Remedierne. En Stump af en graavid Gallaherrevest klippes til Pinseliljebblade og klistres forsøgsvis paa Papiret. Det gaar. Den bløde, matte Virkning er der med det samme. Blomstens gulrøde Midte er vanskeligere at ramme. Stoffer og Farver til de grønne Blade findes forholdsvis let, men Gæslingerne, og især Tulipanen, vil ikke rigtig forme sig. Tulipanen er forsøgsvis prikket og ternet og andet (for en Dekoration behøver absolut ikke at være naturalistisk). Men, som man ser paa Billedet, fandtes der ogsaa til den genstridige Tulipan passende Stof. Selve Kruset, Blomsterglasset, klippes først i groft naturfarvet Blaarlærred, og senere i brunt Lærred. Begge Versioner blev anvendt. Paa det brune Krus anbringes to smalle, krøllede Lidser, som først var dyppede i lidt Te for at faa den rette bløde Tone.



Mon ikke denne gengivelse ligger ret tæt på *createuren* Karen F-Rs egen fortælling til journalisten? Den færdige pude blev syet af personer, der var knyttet til Haandarbejdets Fremme.

Kunstindustrimuseet købte dengang disse 2 puder af Karen F-R. Herfra (i dag *Designmuseum Danmark*) har jeg fået lov at gengive dem. Motivet til højre er en lidt anden udgave af den på forrige side viste pude.



Kort efter Aage F-Rs 50 års fødselsdag og fejring som Danmarks Krofar virker det for mig, som om de overvejer at søge nye græsgange.

Sent i 1936 er Aage F-R i forhandlinger om køb af *Marianelund* nær Gurre.

Medens disse forhandlinger stod på, gik der sidst i januar 1937 ild i kroen og den brændte totalt ned.

Købet blev dog alligevel en realitet i foråret 1937 og ægteparret gik straks i gang med en genopbygning til næsten dobbelt størrelse. Genopbygningen inkluderede indretning af moderne udstyrede værelser med bad og toilet, hvilket bestemt ikke var almindeligt i datidens kroer.

En avis anmeldelse fortæller:

Alt er genskabt med al moderne komfort, men ogsaa med al den Romantik, der hidtil har været vaaget over, genskabt saaledes som Drachmanns gamle Kro midt i Gurre-Egnens allermest fortryllede dejlighed fortjener det.

Samarbejdet imellem de to ægtefæller om genopbygningen, indretning og udsmykningen bemærkes også af en anmelder:

Hvor har man set et Kroværtpar, der supplerer hinanden saadan, at Fruen forvandler et Stykke Sækkelærred til et Fantasifuldt historisk Vægtæppe, mens Manden Penseltryller hele Kong Valdemars vilde Jagt op paa en hvid Sidevæg.

Jeg har ikke fundet et godt foto af Aage F-Rs vægmalerier, men lidt kan ses på en filmstrimmel, der formentlig blev optaget ved et større startarrangement med div. *kendisser* (gætter jeg på) og Otto Lingtons orkester, der var engageret til lejligheden Denne filmstrimmel kan ses på:

<http://www.danskkulturarv.dk/dr/marianelund-kro/> .

I starten af den lille film ses et ægtepar med hund gå ind ad døren til *Marianelund*. Det må være Karen og Aage Falck-Rasmussen med deres hund.

Tiden på *Marianelund* kombinerede Karen F-R med sit arbejde ved Haandarbejdets Fremme i København. Hun tog hver dag toget til København.

Det omtalte vægtæppe kan være dette, der hang i hallen på Marianelund. Det var inspireret af sagnet om Kong Volmer og Tovelil. Teksten er:

*Hjerternes møde
i lønlig stund
duftende kys
af en pigemund
nattergalsangen
om Gurre
om Volmer
og Tovelille*

Indvielsen fik desværre et lidt kedeligt retsligt efterspil idet Otto Lingtons *tophat* forsvandt i løbet af aftenen. Aage F-R ville ikke erstatte tabet, hvorefter Otto Lington gik rettens vej. Sagen endte med at Aage F-R blev dømt til at betale kr. 25 for den mistede hat og kr. 15 i sagsomkostninger.

Dette kan læses i *Illustreret biografi* om Otto Lington.



Kroens beliggenhed forudsatte besøg af gæster med egen bil, men desværre for kroens videre forløb blev 2. Verdenskrig en stor hindring for at gæster kunne nå frem til kroen.

I familien er det en erindring, at præsidium og formentlig også bestyrelsen for *Håndarbejdets Fremme* nogle gange spiste frokost eller middag på Marianelund. Dette huskes specifikt fordi baronesse Lerche havde deltaget. Hun var dengang formand for præsidiets. Karen F-Rs deltagelse ved disse bispisninger har så nok mere været som *restauratrice* end som *kunstnerisk leder*.

I folketællingen 1940 er hun (af hende selv) anført med begge titler.

Da sønnen John Sven Hornum Lassen i marts 1941 giftede sig i Tikøb Kirke med Inge Marie Madsen, blev bryllupsfesten holdt på Marianelund Kro.

Ejerskabet til Marianelund Kro var fra begyndelsen alene Aage F-Rs, men allerede i december 1938 købte Karen F-R kroen (jf. tingbogsoplysninger) som Særeje og var nu ene-ejer af Marianelund. Denne mere formelle disposition må nok (igen) tolkes ud fra Aage F-Rs tidligere økonomiske dispositioner.

I juni 1943 solgtes Marianelund til 2 andre restauratører for 230.000 kr. [2017: ca. 5 mio kr.]



Til venstre et foto fra tiden på Marianelund med Karen F-R (helt til venstre) og hendes nærmeste familie – dog ikke med hendes søn.

De voksne stående i baggrunden er fra venstre søsteren Ellen, ægtemanden Aage og dennes søn Paul Falck Hagen (skuespiller).

Siddende fra venstre: Karen F-R, Per og Louise Jespersen, Renée Hornum, Helle Jespersen og Edith (Dittemor) Falck-Rasmussen, gift Jespersen.

Til højreror Karen F-R på Gurre Sø. Året må være ca. 1941.

Ægteparret Falck-Rasmussen købte i juli 1943 et hus i Sørup tæt ved Fredensborg og med udsigt over Esrom Sø, men her kom de dog ikke til at bo sammen ret længe. Foto neden for.



Karen F-R blev alvorligt syg af lungekræft og døde i en alder af knap 50 år den 14. november 1945.

Hendes død kom ikke uventet. Karen F-R havde været indlagt på Finsen til strålebehandling, men udsigterne til helbredelse var udsigtsløse og sønnen

John Sven og hans kone tog hende hjem i deres lejlighed i Holte, hvor hun døde.

Karen Falck-Rasmussen blev begravet på Søllerød Kirkegård den 18. november 1945.

En måned før hendes død underskrev Aage F-R en *arveaftale* ifølge hvilken han gav . . . *afkald paa Arv efter min Hustru til Fordel for min Hustrus Søn af første Ægteskab, Handelsmedhjælper John Hornum Lassen – saafremt min Hustru . . . skulde afgaa ved Døden før mig.* Huset i Sørup, der var købt for 18.000 kr. blev overtaget af John Sven Hornum Lassen som enearving og solgt i august 1943 for 26.500 kr. Huset ligger der endnu i dag på Sørupvej 40 A.

Karen Falck-Rasmussens død blev dengang refereret i adskillige aviser og tidsskrifter. I bladet *Håndarbejdets Fremme* skrev formanden for bestyrelsen bl.a.:



Med sin naturlige Skønhedsglæde og sikre Farvesans havde Fru Falck-Rasmussen nemt ved at slaa fast, hvad der burde støttes og drages frem, og hun saa straks sin store Opgave i Udstillingsarbejdet.

. . .

Fru Falck var det sjældne Tilfælde, hvor alle Personlighedens Linjer mødes i Centrum. Til hendes kunstneriske Evner og praktiske Sans sluttede sig en stor Arbejdsglæde og Pligtfølelse, et varmt og trofast Hjerte og et muntert Sind. Indenfor vore egne Rammer vil hun blive dybt savnet, ikke blot som den drivende Kraft i det daglige Arbejde, men ogsaa som Menneske. Hendes Indsats for dansk Tekstilkunst, er uden Tvivl af varig Art, den vil sikkert skænke hendes smukke Sind et længere Liv, end der blev hende selv forundt.

I 1946, hvor Aage F-R fyldte 60 år, blev han interviewet om sit liv. Heri citeres han bl.a. for dette:

En Dag blev det saa alvor med Marianelund. Sammen med Arkitekten Jens Jørgensen gik jeg i Lag med at bygge den nye Kro. Det kostede 300.000 Kroner, men det gik glimrende lige til Kri-gen kom og Bilerne hørte op. Da der var Købere solgte jeg, men det havde været vidunderligt at indrette den, ikke mindst fordi min Kone Karen Falck-Rasmussen, med al sin Kunstsans blev min allerbedste Medarbejder.

Jeg tror ikke, jeg kunde tænke mig at begynde igen, efter at hun gik bort.

Dette sidste overholdt han nu ikke helt, idet han i et par år omkring 1950 havde en lille restaurant i Landskronagade 4 på Østerbro. Her fik han i øvrigt en gang imellem hjælp til madlavningen af Karen F-Rs søster Ellen og dennes barnebarn Renée, der hjalp til med serveringen.

Men hans udtalelse vidner på en meget sigende vis om det indbyrdes forhold mellem Karen og Aage Falck-Rasmussen.

Barnebarnet Per (søn af datteren Edith), der boede hos dem i ca. 4 år på Marianelund, har betegnet



dem som *real soul mates* (venner af hjertet). Han husker endnu at de, f.eks. når hun kom hjem fra arbejde sent om eftermiddagen, sammen kunne sætte sig til at spille på klaver/flygel. Deres private hjem rummede begge instrumenter.

Aage F-R genoptog maleriet og havde bl.a. endnu en udstilling i brorens lokaler i Hyskenstræde 10.

Senere igen flyttede han til Humlebæk, hvor han boede i *Teglværkshusene* sammen med sin datter Edith.

I sine sidste år malede Aage F-R på bestilling af Humlebæk Kommune det på fotoet viste billede. Billedet forestiller en fodboldkamp og skulle hænge i en idrætshal i Humlebæk. Han var nu godt 70 år gammel.

Aage Herman Falck-Rasmussen døde den 11. november 1958 og blev begravet den 14. november fra Humlebæk Kirke.

Han blev 72 år gammel.

Johan Oluf Johansen Hornum og Alma Christine Petersen

Johan Oluf Johansen Hornum blev født den 15. september 1849 i København. Han blev døbt i Trinitatis Kirke den 4. november samme år.

Forældrene var *Opvarter ved Regensen Christen Johansen* og hustru *Marie Sophie Frederikke Knudsen*. Familien boede i Vognmagergade 16, sidebygningen.

Johan O.J. Hornum blev født/navngivet med efternavnet *Johansen*, men faren havde i nogle år benyttet efternavnet *Hornum*, der stammede fra hans militærtid og var inspireret af hans fødested i Randers Amt. Læs mere om dette under beskrivelsen af faren.

Johan O.J. Hornum tog sammen med 2 søskende formelt – efter ansøgning til Kongen – navneændring til Hornum i september 1875. Dette nye efternavn blev i 1875 indført i kirkebogen ved hans dåbsindførsel, men familien benyttede det i alle årene forud – dog med undtagelse af børnenes konfirmationer, hvor de har skullet vise dåbsattest.

Johan O.J. Hornum havde ved sin fødsel en ældre søster, Oline Marie, der var født i maj 1846. Hun døde i august 1967 i en alder af 21 år. Desuden havde han en ældre bror, Christian Frederik, der var født i december 1847. I april 1851 fødtes en lillesøster, der døde 1 måned senere. I april 1858 fødtes en lillesøster, Anna Louise.

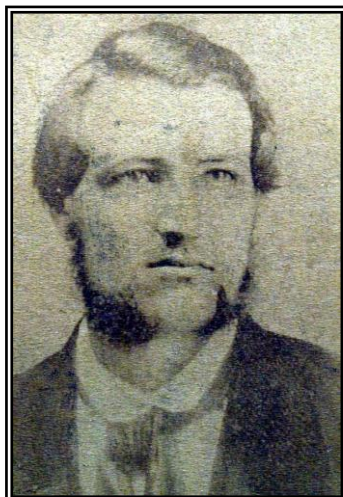
Til højre billede af fødested – udsnit af hans egen skydeskive (se senere).

Ved hans fødsel boede familien som nævnt i Vognmagergade 16 i sidebygningen, i hvert tilfælde frem til 1855, jf. folketællingen for samme år. Ved lillesøsterens dåb i 1858 boede familien i Rosengården 11 + 13. De oprindelige ejendomme er for længst revet ned, men adressen i Rosengården er interessant, fordi Johan O.J. Hornum senere blev gift med datteren af ejeren, nemlig brændevinsbrænder Niels Christian Haslunds datter Marie Amalie.



Johan O.J. Hornum blev konfirmeret i

Vor Frue Kirke den 4. oktober 1863. Præsten gav ham næsthøjeste karakter i *kundskaber og opførelse: ug minus* [= udmærket godt med minus: næsthøjeste karakter]. Faren opgav ved denne lejlighed sin titel som *litterat*. Han var i 1858 blevet opsagt som opvarter på Regensen.



Fra 1864-1866 boede familien i Frederik VII's Gade 10 på Nørrebro – en sidegade til Nørrebrogade over for Assistens Kirkegård. Jf. KRAKs vejviser er Johan O.J. Hornums far første gang med i 1864 på adressen Frederik VII's Gade 10, 2

En avisnotits fra oktober 1866 fortæller at Johan O.J. Hornum afsluttede en 1-års uddannelse på *Grüners Handelsakademi* med 1. karakter, der var den næsthøjeste karakter

Foto til venstre er af Johan O.J. Hornum – formentlig i en alder af 25-30 år.

Johan O.J. Hornums bopæl var fra 1864 og frem til han første gang giftede sig i maj 1884 disse:

Åremål	Gadenavn	Stillingsbetegnelser
1864 – 1866	Frederik VII's Gade 10	Faren: literat
1867	Charlottegade 3	do
1868 – 1869	Skvaldergade 3, st. [nu: Nikolajgade]	do
1870	Fælledvej 20, 2.	Faren: Literat; Johan: Kontorist
1871 – 1872	Nørrebrogade 35, 2.	Do do
1873 – 1877	Kronprinsessegade 52, 2.	Do do + grosserer fra 1875
1878 – 1880	Kronprinsessegade 50, bagbygningen. Moren boede fortsat i nr. 52.	Moren: Enkefrue, faren var død i 1876 Johan: Grosserer
1881 – 1884	Frederiksborggade 44, 2 Hele familien boede her.	Johan: Grosserer

Firmaadresser er ikke medtaget her.

Jf. folketællingen i 1870, hvor Johan O.J. Hornum er nævnt som *handelskontorist*, ses, at han er udlært som handelsmedhjælper. Men kort efter må han være startet som selvstændig erhvervsdrivende, idet han i begyndelsen af 1870-erne arbejdede med *brændevinshandel*.

I en senere avisnotits i 1915 – ved hans 40 års forretningsjubilæum – står bl.a.:

I de unge Aar var Joh. Hornum knyttet til I.L. Schouboes Forretning, hvor han endte med selvstændigt at lede Søassurance- og Befragtningsafdelingerne.

Herefter kan hans forskellige erhverv eller beskæftigelsesområder sammenstykkedes således:

- *Borgerskab som grosserer i 1875.*
Grossererbetegnelsen var dengang meget bred og siger intet om, hvad man specifikt har beskæftiget sig med. Betegnelsen vandt indpas fra midten af 1800-tallet og erstattede betegnelsen købmand, der var betegnelsen på store og små handelsfolk før industrialiseringen i København for alvor satte ind. I Johan O.J. Hornums tilfælde drejer det sig om handel med maskiner.
- I 1883 udvidede han sit borgerskab til også at være *maskinfabrikant*. I dette år startede Johan O.J. Hornum egen virksomhed i lejede lokaler i Wildersgade 64 på Christianshavn.
- Jf. FT 1885 og 1890 benævnes han (formentlig af ham selv) alene som *grosserer*, medens han til KRAKs Vejviser i de samme år endvidere oplyser, at han er *maskinfabrikant*.
- I 1890 udvider han igen sit borgerskab til også at omfatte *forfærdiger og anbringer af bygningsmaterialer*. Dette har jeg ikke fundet yderligere dokumentation for hvad dækker over.
- I 1897 udvider han endnu engang sit borgerskab til også at omfatte *blikkenslager*.
- Jf. KRAKs Vejviser kalder han sig i årene 1890-97 *grosserer og maskinfabrikant*, men får i årene 1897-99 tilføjet *cykelfabrikant* (i hans skifte ved død i 1916 ligger der papirer fra *Cykelfabrikken 'Convex'*).
- I FT 1901 er han alene benævnt *fabrikant*.
- I FT 1906 er han benævnt *maskinfabrikant; handel en gros*.
- I FT 1911 er han alene benævnt *maskinfabrikant*, men samme år fortæller han til skifteretten i forbindelse med konkurs og skifte, at han ikke mere er grosserer, men *driver håndværk som mekaniker og blikkenslager*.
- Jf. hans eget brevpapir fra 1913 har han en *teknisk forretning*.
- Jf. KRAKs Vejviser benævnes han i 1915 og 1916 som *grosserer, maskinforhandler*, medens han til FT 1916 opgiver sit erhverv til *handel*.
- Ved død i december 1916 benævnes han igen *grosserer*.
- Fra 1883 til 1901 var han engageret i udgivelse af 2 forskellige aviser.

Generelt kan siges, at han var stærkt med i industrialiseringen sidst i 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet. Senere i dette afsnit har jeg samlet lidt om, hvilke maskiner han forhandlede eller fabrikerede. Johan O.J. Hornum har været en såkaldt *entreprenørtype*, en iværksætter, der virkelig fik sat noget i gang, men han endte med at gå konkurs!

Ved siden af de oven for nævnte erhverv var Johan O.J. Hornum sammen med sin bror Christian F.J. Hornum ejer af et Bog- og Stenrykkeri: *Brdr. Hornum*, som Johan O.J. Hornum købte i 1880, men hvoraf han umiddelbart efter solgte en ½ til broren og en ¼ til sin mor. Denne virksomhed var det alene broren, der drev. Aktiv var Johan O.J. Hornum også i udgivelsen af 2 små aviser, dels *Avisen*, der primært var en avertissements- og annonceavis (til tider noget satirisk), der udkom fra 1883-96, dels *Forposten* (udkom 1898-1901), der var et blad inden for populær- og smudspressen. Disse aviser er beskrevet under broren Christian Frederik.

Annonden her er fra 1883 og indrykket i et af de allerførste numre af hans egen avis: *Avisen*.

Maskinfabrik. Hornum & Co. Metallberf.
 Forretning en gros. Forniklingsanstalt.

Etableret 1878.
 Af vore velbekjendte





Flaske-Proppe- Flaske-Skylle- Flaske-Fyld-

og andre Maskiner de. have vi indeværende Sommer haft, til Dels meget betydelige, Leverancer til Bryggerne.

**Ny Carlsberg, Aldersro, Frederiksberg,
 Kongens Bryghus, Tuborgs Fabrikker**

m. d. Fremdeles til

Sprittfabriken „Fortuna“ d'Hrr. Vinhandlere C. H. Mønster & Sen, H. G. Raaschou, Gottlieb Bonnesen, Georg C. Møller, Carl Krumbak & Co. m. f., endvidere til følgende større Aftapningsanstalter: Fabriken Activ, d'Hrr. Ole Vorm, C. E. Møller, P. A. Freiløv, Jacob Jensen, J. Nielsens Eftf. o. m. a. Af

Øl-Udskjenknings-Anlæg

have vi siden Maj d. A. besørgt 25. bl. a. i Etablissement Nationalt store Koncertaal, Københavns Bane-gaard; Harmoniorkesteret, Divan L, Te- og Ø-Partitionerne i Tirrell; Café Europe, Café Bellevue etc.

Reparationer af vore og alle andre **hurtig og billig.**
 Fabrikere Maskiner

Reserve-Dele til vore saavel som til de indførte tyske Maskiner have i Reglen paa Lager.
 Illustreret Præliste, i det danske, svenske, engelske og tyske Sprog, gratis og franko fra Hovedkontoret

44, Frederiksborggade, København K.

eller fra vore Rejsende og Forhandlere. Brugte Maskiner tages i Bytte. Favorable Afbetalingsvilkår.

Fra datidens aviser har jeg samlet nogle notitser, der vidner om Johan O.J. Hornums forskelligartede og mere specifikke aktiviteter på forretningsområdet frem til år 1900:

- I 1879 fik Johan O.J. Hornum *eneforhandling i Skandinavien* på *Skylle-, Fylde- og Proppe-Maskiner* fra firmaet Boldt & Vogel.
- I 1882 indrykkedes notits vedr. firmaet *The American Organ- & Piano Company*, der driver *handel med musikinstrumenter og noder*, hvoraf kan læses, at Joh. Hornum havde fuldmagt til at underskrive per procura.
- I 1885 fik Johan O.J. Hornum *eneret i Danmark* for en periode på 5 år til *at forfærdige og lade forfærdige det af ham angivne Apparat til Rensning af Ledninger ved Øl-Udskjenknings-apparater*.

- I 1887 fik Johan O.J. Hornum *eneretsbevilning i Danmark* for en periode på 5 år til at forfærdige det af ham angivne *Apparat til rensning af Flaskehalses Yderside*.
- I 1889 købte maskinfabrikant Johan O.J. Hornum *Kjøbenhavns Mosaik- og Trottoir-Flisefabrik*.
For denne virksomhed har jeg ikke fulgt det videre forløb.
- I 1891 havde Joh. Hornum denne annonce om tøjroller m.m. i div. aviser:
- I 1891 melder avisen *Nationaltidende*, at der er *forundt Fuldmægtig H.P. Kjølner og Maskinfabrikant J.O. Johansen Hornum 5 Aars eneret for en fremgangsmaade til tilberedning af Maskkager*.
- I 1897 indgik Johan O.J. Hornum i en foreløbig bestyrelse for et nyt aktieselskab: *Danmarks Gummi- og Galochefabrik*, der tænkes *opført i Kjøbenhavns umiddelbare Nærhed*.
- I 1899 indgik han i bestyrelsen for et interessentskab vedr. fremstilling af et *propageringsapparat*, der kunne *forårsage en mere ensartet Syrning af Fløden og derved fremstille Smør af ædelere Kvalitet*. Det nye apparat var opfundet af en dansker Niels Bendixen og patenteret over hele verden. Apparatet forventedes også at kunne indgå ved gærfabrikation (rengær) i bryggerier og ved vinfabrikation.



Virksomheden, som Johan O.J. Hornum startede i 1883, lå i Wildersgade. Her lejede han sig ind i en maskinforretning, der bl.a. fremstillede hejseapparater.

Ved Nordisk Udstilling i 1888, som Johan O.J. Hornum deltog i, oplyste han, at han *grundlægger sin maskinfabrik i 1875*.

Til højre billede af Wildersgade 64 – udsnit af hans egen skydeskive.



I maj 1884 giftede han sig med Marie Amalie Haslund.

Marie Amalie Haslund blev født i København den 22. juni 1858 og hun blev døbt i Helligåndskirken den 3. september samme år.

Forældrene var brændevinsbrænder *Niels Christian Haslund* og hustru *Karen Sabine Jensdatter*, der på dette tidspunkt boede og ejede ejendomme i *Peder Madsens Gang*. Familien købte i 1863 ejendommene Rosengården 11 og 13.

Marie Amalie fik i 1864 en lillebror, der blev døbt Christian. Han døde dog tidligt – blev kun 4 år gammel og hun var dermed enebarn.

N.C. Haslund havde både i *Peder Madsens Gang* og derefter i Rosengården et større brændevinsbrænderi.

Brændevinsfremstillingen var baseret på destillation af et udkog af byg og kartofler. Et ikke uvæsentligt biprodukt var *masken*, der var velegnet til kreaturfoder. Af denne grund hørte der derfor ofte en større ko- og/eller svinestald til brændevinsbrænderierne.

Selve destillationen lå for det meste i stueetagen, medens kostalden kunne være i kælderen eller sågar på 1. sal. Køerne blev hejst op og tilbragte hele deres liv i en konstant rus af alkoholigt foder. Dette gav store lugtgener for naboerne!

N.C. Haslund havde i sin ejendom i Rosengården 24 køer og købte senere yderligere ca. 50 køer, der stod på en gård på Amager.

Ægteparret var særdeles velbemidlede, hvilket gav sig udslag i, at der ved N.C. Haslunds død i 1887 var et overskud på ca. 106.000 kr. [svarende til i 2017 ca. kr. 7,4 mio kr] og ved hustruen Karen Sabine Haslunds død i 1900 var et overskud på ca. 74.000 kr [svarende til i 2017 ca. kr. 5 mio kr]. Eneste arving var barnebarnet Axel Haslund Hornum, hvis mor døde i barsels seng.

N.C. Haslund stammede fra Aalborg, hvor faren var Skomagermester, men senere flyttede til Vester Hassing, hvor han var møller og sogneforstander.

Hustruen Karen Sabine Jensdatter stammede fra Stestrup på Vestsjælland, hvor faren var husmand.

Marie Amalie Haslund kan meget vel have mødt Johan O.J. Hornum i begyndelsen af 1870-erne, hvor han ernærede sig som brændevinshandler.

Marie Amalie Haslund og Johan O.J.

Hornum blev gift i Vor Frue Kirke den 29. maj 1884. Han var nu 34 år gammel og hun var 25 år gammel.

Ægteparret bosatte sig i Frederiksstaden på Skt. Annæ Plads 13. 2. sal – en stor lejlighed på hjørnet af Amaliegade med 11 vinduer mod Amaliegade og 5 vinduer mod Skt. Annæ Plads.



Via tegninger, der endnu i dag findes i Københavns Kommunes Tekniske Forvaltning, ses, at lejligheden var på godt 500 (fem hundrede) m².

På det ældre billede af bygningen (til venstre) ses, at der på facaden til Skt. Annæ Plads (helt til venstre) ikke var mere end en etage. Udvidelsen af etager mod Skt. Annæ Plads kom først til efter at familien Hornum var flyttet derfra – ses på foto oven for til højre.

Bygningen blev opført i forbindelse med anlæggelsen af *Frederiksstaden* omkring 1750 og var et af de store adelspalæer, der bevidst – som monumentale blokke – blev placeret på hjørnegrundene. Dette palæ bar i flere år navnet *Prins Vilhelms Palæ* (en prins med dette navn boede her 1826-39), men i 1880-erne gik den under navnet *Prins Larsens Palæ* fordi en restauratør af det navn nu ejede den. Han boede i stueetagen.

Det københavnske folkevid fornægtede sig ikke! Hurtigt genoptog man dog det tidl. navn!

Lægen Niels R. Finsen boede i sine studieår sidst i 1880-erne på 3. sal oven over familien Hornum. Her gjorde han sine første forsøg med kulbuelys. I porten er opsat en mindeplade.

Niels R. Finsen fik i 1903 – som den første dansker – Nobelprisen; det var i medicin og fysiologi.

Oven for er nævnt, at bygningen på hjørnet af Skt. Annæ Plads nr. 13 og Amaliegade blev bygget i forbindelse med oprettelsen af Frederiksstaden midt i 1700-tallet. Bygherren var Wilhelm August von der Osten – men det er nu ikke den Wilhelm, der lagde fornavn til palæet.

Det gule Palæ i Amaliegade 18 blev bygget i samme periode af familien Bargum, der var centralt placeret i handelen med slaver mellem Afrika og Dansk Vestindien. Det samme var flere andre af de meget velhavende familier, der dengang fik bygget palæer i Frederiksstaden – f.eks. Dehns Palæ på hjørnet af Bredgade og Frederiksgade og Odd Fellow Palæet i Bredgade, der ejedes af familien Schimmelmann. Bygherren til *Prins Vilhelms Palæ* havde også aktier i slave- og sukkerhandelen. Det nuværende Admiral Hotel i Toldbodgade tjente dengang som pakhus for det sukker, der var den reelle indtægtskilde for de rige palæejere i Frederiksstaden.

Selve slavehandelen gav underskud – der døde for mange under vejs mellem Afrika og Dansk Vestindien, men de overlevende gav ved deres arbejdskraft grundlaget for sukkerrørdriften.

I Amaliegade 18 i *Det gule Palæ* boede fra 1885 Prins Valdemar (yngste søn af Christian IX, Europas svigerfar, og dronning Louise af Hessen-Kassel) og hans hustru Prinsesse Marie af Orléans. De var blevet gift i oktober 1885.

Familien Hornum på hjørnet af Amaliegade og Sct. Annæ Plads har på nærmeste hold haft kendskab til ægteparret i Det gule Palæ. Der var jævnaldrende børn i de to ægteskaber og ifølge familieoverleveringen i Hornumfamilien legede børnene sammen. Prins Valdemar og prinsesse Maries børneflokk på 5 i alt er blevet beskrevet som *en livlig flok, der hurtigt fik betegnelsen 'De vilde fra Det Gule Palæ'*. Se også tekst og fotos under datteren Ellen I. Hornum, der til sin konfirmation fik en gave af prinsesse Marie af Orléans.

Prinsesse Marie af Orléans, der var en meget udadvendt person, søgte hurtigt efter sin ankomst til Danmark at opbygge *et netværk af indflydelsesrige politikere, forfattere, erhvervsfolk og kunstnere fra ind- og udland, som hun modtog i sit private hjørne til fortrolige samtaler*.

Hun var også kendt for at cykle rundt i København og ved sådanne lejligheder er hun bl.a. standset ved lejligheden på Sct. Annæ Plads og har været på besøg der – igen iflg. familieoverleveringen i Hornumfamilien.

Ved at bosætte sig i netop Frederiksstaden signalerede ægteparret Hornum, at de tilhørte *det bedre borgerskab* i København, hvilket også hans senere medlemskab af *Skydebrødrene*¹ vidner om.

Fra en udstilling i 2004 om skydebrødrene står om skydeskiverne i 1890-erne, at disse har

. . . i en given periode, et markant fælles anstrøg, udsprungne som de er fra det samme vækstlag af samfundet: den københavnske elite.

Som entreprenører, ingeniører, fabrikanter, direktører, murermestre, forretningsindehavere og meget andet befandt skydebrødrene sig ofte midt i en udvikling, der prægede hovedstaden op mod år 1900 – et faktum, der i mange tilfælde afspejlede sig i motivvalget på deres skydeskive.

Lejligheden de boede i var meget stor – over 500 m². Ægteparret havde altid mindst 2 tjenestepiger boende i lejligheden, hvortil kom hjælp ude fra til vask m.m. I årene op til år 1900 havde familien boende 4 såkaldte *tjenestetyender*.

Ægteparret Hornum fik den 30. december 1885 en søn, der sommeren efter blev døbt: *Axel Haslund Hornum* den 10. juni 1886 i Hof- og Slotskirken. Også dette valg af kirke – og ikke deres egen

¹ Foreningens fulde navn var: *Det kgl. Københavnske Skydeselskab og Danske Broderskab*.

Københavns Bymuseum havde i 2004 særudstillingen: *København på kornet – skydeskiver og fotografier fra 1890erne*. Johan OJ Hornums skydeskive blev afbildet i kataloget. Herfra har jeg gengivet billeder af hans fødested og virksomheder.

sognekirke, Garnisons Kirke, der lå lige over for deres bopæl – kan tolkes som tegn på, at man stiledede opad i samfundet i denne del af familien.

De tre børn i Johan O.J. Hornums andet ægteskab blev alle døbt i Vor Frue Kirke.

Marie Amalie Haslund døde i forbindelse med sønnens fødsel – i begravelsesprotokollen er nævnt: *pludselig død*. Hun døde den 3. februar 1886 og blev begravet den 9. februar fra Garnisons Kirke. Hun blev 27½ år gammel.

Året 1885 var et ret uroligt år i Danmark. Folketinget havde gjort oprør mod regeringen, hvilket blev modsvaret af finansminister Estrup ved at opløse Folketinget. Dette skete først på året. I oktober 1885 forsøgte en typograf at skyde Estrup ved hans bopæl på Toldbodvej (i dag Esplanaden) – tæt ved Sct. Annæ Plads 13.

1½ år efter sin første hustrus død indgik Johan O.J. Hornum sit 2. ægteskab, denne gang med Alma Christine Petersen, der var kusine til Marie Amalie Haslund, idet deres mødre var søskende.

Alma Christine Petersen blev født i København den 17. oktober 1865 og hun døbt i Helligåndskirken året efter den 14. januar.

Forældrene var *ølhandler Anders Petersen* og hustru *Caroline Amalie Jensdatter*. Ved hendes dåb indgik som fadder bl.a. *Madam Haslund*, der var moster til hende – og mormor til halvbroren Axel Haslund Hornum.

Ægteparret Anders Petersen og Caroline Amalie Jensdatter er beskrevet senere, da de indgår som aner til den nulevende del af slægten efter dette ægtepar.

Alma Christine Petersen blev konfirmeret i Vor Frue Kirke den 10. oktober 1880. Præsten har desværre ikke skrevet noget om karakterer i kundskaber og opførsel.

På dette tidspunkt boede familien i Studiestræde 35 og faren var nu brændevinsbrænder som sin svoger N.C. Haslund. Faren ejede ejendommen, som de boede i.

I ægteskabet fødtes endnu et barn, der døde som lille.

Alma Christine Petersen har senere i sit liv (ved skilsmissen i 1909-10) skrevet, at hun midt i 1880-erne var forlovet og at hendes forlovede var rejst til Sydamerika for der at bane vej for en fælles fremtid for dem begge.

Johan O.J. Hornum gjorde imidlertid stormkur til hende, der var kusine til hans første hustru, og fik hende til – stærkt støttet af hendes forældre – at opgive sin forlovede og gifte sig med ham.



Johan O.J. Hornum og **Alma Christine Petersen** blev viet i Sct. Matthæus Kirke på Vesterbro den 7. juni 1887. Valget af netop denne kirke skyldtes, at hendes forældre nu boede i Istedgade, hvor faren var ølhandler og værtshusholder.

Ved vielsen var forloverne hendes far (han døde i øvrigt 2 år efter) og Christian F.J. Hornum – bror til hendes ægtemand, der nu var knap 38 år gammel medens Alma Christine var knap 22 år gammel.

Foto til venstre er af Alma Christine Petersen.

I ægteskabet fødtes disse 3 børn, der alle er selvstændigt beskrevet:

- Ellen Ingeborg, 1888 – 1960.
- Paul Vilhelm, 1890 – 1941.
- Karen Sophie, 1896 – 1945.

1883-96. I et eksemplar af *Avisen* fra marts 1886 har jeg fundet denne ret så humoristiske annonce for hans firma.

I dokumenterne ved hans konkurs i 1911 har jeg fundet, at han handlede med primært disse typer af virksomheder i ind- og udland:

- div. bryggerier (mange) og malterier i hele Danmark og flere steder i Sverige og Norge;
- div. ølhandlere i Danmark;
- div. spritfabrikker og vinkompagnier i Danmark og Sverige;
- eddikefabrikker – flest i Danmark, men også enkelte i Sverige;
- div. mineralvandsfabrikker i Danmark og Sverige;
- div. mejerier i hele Danmark og flere steder i Sverige.

På hjemmefronten i patricierlejligheden på Skt. Annæ Plads blev i marts 1888 født datteren Ellen Ingeborg. I maj to år senere fødtes sønnen Paul Vilhelm og endelig i august 1896 fødtes datteren Karen Sophie.

Foto af Alma C. Hornum – formentlig fra først i 1890-erne.



Samme år, som Paul Vilhelm fødtes, købte Johan O.J. Hornum en fabrik på Nørrebrogade på hjørnet af den nuværende Stengade.



På dette tidspunkt overgik Johan O.J. Hornum fra at være fra at være fabrikant m.m. i lejede lokaler til selvstændigt og i egne bygninger at fremstille maskiner på eget værksted. Han købte en tidl. klædefabrik, hvor dampmaskinen formentlig har været det vigtigste stykke inventar. Denne er selvstændigt værdisat i købekontrakten til kr. 8.000 ud af den samlede købesum på kr. 145.000. Hans virksomhed var en såkaldt *nichevirkomhed*. Denne fabrik gengav han på sin skydeskive på denne måde:

I kataloget fra Københavns Bymuseums udstilling af skydeskiver i 2004, hvor Johan O.J. Hornums skydeskive var med, står teksten (uddrag):

På skydeskivens store billede (forrige side) er vi på Nørrebro. Synsretningen er nordlig, Nørrebrogade anes helt til højre i billedet.

Johan Hornum var maskinfabrikant og flyttede til Nørrebro i 1890 for at få mere plads. Her var udfoldelsesmulighederne langt større end i Wildersgade.

De rygende skorstene, der bl.a. skyldtes brugen af dampmaskine, var et hyppigt brugt symbol på driftighed og produktivitet.

Datoen den 29. august 1894 er dato for at give malet skive.

Ved optagelse i *Det kgl. Københavnske Skydeselskab og Danske Broderskab* fulgte forpligtelse til at give malet skive, der skulle opfyldes inden for et par år. I det ovennævnte udstillingsprogram er citeret en ironisk artikel fra 1898 i dagbladet Politiken, der beskrev deltagerne i den årlige kongefugleskydning, som *deltagere, der søgte at overtrumpe hverandre med Ordenernes Mængde eller Uniformernes Pragtfuldhed, og de, der slet ikke havde hverken Guld eller Ordner, saa dobbelt overlegne ud og stak deres smaa Borgmestermaver frem.*

Foreningen var sidst i 1800-tallet samlingssted for det succesrige københavnske industriborger-skab. Men medlemmerne i Skydeselskabet var også fra handels- eller finansborgerskabet. Hertil kom en mindre andel af håndværksmestre og butik drivende samt af folk knyttet til offentlige embeder såsom politikere og embedsmænd. Alt i alt var det *en Art fælles Festsjæm for alle de københavnske Borgere, hvis pekuniære Vandstand er en smule solid.*

Samlingsstedet dengang var i den bygning, som senere blev overtaget af Københavns Bymuseum på hjørnet af Vesterbrogade og Absalonsgade.

Købesummen for den nye fabrik i 1890 var kr. 145.000 [2017: ca. kr. 10 millioner]. I 1897 overføres/sælges bygningen med inventar til interessentskabet Hornum & Co for kr. 250.000 [2017: ca. kr. 17 millioner].

Samtidig med denne firmaoverdragelse ændredes ejerforholdet således at Johan O.J. Hornum som hidtidig eneejer overdrager sit firma til et interessentskab, hvor han selv frem over ejede 18/30, medens de øvrige 12/30 fordeltes på 5 personer/medinteressenter. Af disse er 3 private indskydere med tilsammen kr. 45.000 [2017: ca. kr. 3 millioner] og de resterende 2 personer var hans bror Christian F.J. Hornum, der indskød kr. 10.000 og moren, der indskød kr. 5.000. [2017: henholdsvis ca. kr. 700.000 og kr. 350.000]



I det nævnte katalog fra udstillingen på Københavns Bymuseum i 2004 er også indsat dette foto, der viser fa. Hornum & Co. set fra Stengade mod Nørrebrogade.

Teksten er i uddrag:

Hornum & Co's anlæg ses til venstre i gaden med fireetagesbygningen med taljen øverst i midten og længere henne porten og portbygningen.

Toetagesbygningen, der ligger på tværs lige før Nørrebrogade eksisterer endnu. Det er den, der, på skydeskiven, ses til højre med rødt tag.

De lave træbygninger i forgrunden er en del af staldkomplekset fra den 200 år gamle lystejen- dom Blågård, hvis grund havde strakt sig helt ned til Peblingsøen.

Ved FT 1895 skriver Johan O.J. Hornum selv familiens skema – det er hans håndskrift.

De 2 nederste personer er en barnepige, der var ansat i familien fra 1889-1904 og en husbestyrerinde.

Johan Olf Johansen Hornum	M	15 Sept 1849
Alma Christine Hornum	H	17 Okt 1865
Axel Haslund Hornum	M	30. Dec 1885
Ellen Ingeborg Hornum	H	14 Jul 1888
Paul Vilhelm Hornum	M	12. Maj 1890
Johanne Petrine Mohr	H	24 Nov 1862
Kirstine Jensen	H	20 Sept 1864

Nogle somre i 1890-erne har familien – på linje med det øvrige bedre borgerskab i København – forlagt deres ferier til *Cottageparken* ved Klampenborg. Husfaren kunne herfra tage toget ind til

København – banelinjen blev åbnet i 1867.

På dette foto, der er fra 1897, ses siddende i midten Alma Christine med den helt lille Karen Sophie på skødet. Til venstre for hende står sønnen Paul Vilhelm og (siddende) til højre er det Ellen Ingeborg. Drengen til højre er Axel af farens første



ægteskab. Damen i forgrunden til højre er formentlig Johan O.J. Hornums lillesøster Anna Louise Christine, der var født i 1858 og nu altså knap 40 år gammel. Hun giftede sig ikke.

Til venstre og i døren står de af familien medbragte tjenestetyende.

Cottageparken var oprindelig en del af Dyrehaven, men midt i 1800-tallet blev i det område, der i dag bærer navnet, givet tilladelse til at anlægge en *Vandkur- og Søbadeanstalt*.

I sammenhæng med denne tegnede arkitekten M.G. Bindsbøll en række beboelseshuse i stil med små, engelske landhuse – i *cottagestil*. I dag er bevaret dels *Den røde Cottage*, der ligger i selve Cottageparken mellem Klampenborg Station og Tårnbæk og dels *Den gule Cottage*, der ligger på *Stainings Plæne* (lige over for Peter Lieps Vej – på østsiden af Strandvejen). Sidst i 1800-tallet er området benævnt ”*de 100 familiers*” *private territorium, idet en bestemt kreds af det københavnske borgerskab år efter år lejede de samme lejligheder for sommeren*.

Med anlæggelse af *Kystbanen* i 1897 begyndte en nedgangstid for området – gæsterne flyttede længere nordpå til bl.a. Skodsborg og Marienlyst ved Helsingør.

Selvom foranstående kan lyde som om familien Hornum var i *god gænge* midt i 1890-erne viser bevarede dokumenter, at dette bestemt ikke holder stik. Fra midt i 1890-erne opstår kraftige ’divergenser’ ægtefællerne imellem, hvilket udartede dels i en politianmeldelse fra december 1900 fra Alma Hornum rettet imod hendes ægtefælle, hvori hun anklager ham for *hoersbrøde* (utroskab) og ønsker ham straffet, subsidiært ønsker hun separation/skilsmiss, dels en af ham anlagt sag mod Alma C. Hornum i 1909 for *utroskab*. For begge sager findes arkivalier, der beskriver dele af familiens liv i årene fra ca. 1895 til 1910, hvor de skilles. Begge parter benytter sig af en sagfører til formulering af div. skrivelser.

Ud fra disse dokumenter er det muligt at beskrive disse sidste 15 år af deres ægteskab. Herefter vil de begge blive beskrevet hver for sig.

[Konkrete uddrag fra sagsakter er gengivet med denne skrifttype.]

Alma C. Hornum fortæller (skriftlige aktstykker i sagen fra år 1900 og 1910), at hun i starten af 1890-erne egentlig ikke ønskede flere børn – hun opfordrede sin mand til ’at beskytte sig’, hvilket han nægtede. Efter fødslen af Karen lagde hun sig en del ud og Johan O.J. Hornum begik *desertion localis* [en ægtefælles forsømmelse af ægteskabeligt samliv i snævrere forstand og derved tilsidesættelse af ægteskabelige forpligtelser], hvilket hun påstod var i modstrid med *hans stærke sanselige tilbøjelighed* i forhold til en fælles bekendt af ægteparret, en *frøken Henriette Muhlig*, der var kommet i deres hjem siden først i 1890-erne. [Henriette Muhlig var jævnaldrende med Alma C. Hornum]

Endvidere beskriver hun, at hendes ægtefælle Johan O.J. Hornum *ophidser børnene imod hende* og at han *lokker dem fra hende* ved at tage dem med ud til div. fornøjelser og han forbyder hende at se tidligere fælles bekendte/veninder.

Alma C. Hornum fik af gode bekendte ’meldinger’ om, at hendes mand ofte sås med Henriette Muhlig i Tivoli og på restaurationsbesøg, at de flere gange dagligt (fra firmaadressen på Nørrebrogade 47) var i telefonisk kontakt med hinanden, hvorfra hun ofte hentede ham om eftermiddagen og at han efter selskabelighed fulgte hende hjem til hendes bopæl i St. Kongensgade etc. etc.

Disse observationer er af de pågældende nedskrevet og indgår i hendes politianmeldelse.

I oktober 1900 påstår hun, at han har udøvet vold mod hende, hvilket hun i sin anmeldelse til politiet vedlægger lægeudtalelser for. Disse to lægeerklæringer (fra 2 forskellige læger) taler om

- *konstateret betydelig Blodudtrædning paa venstre Side af Panden, tilsyneladende fremkaldt ved Slag* og
- *paa Indsiden af højre Overarm en Række Blodudtrædninger under Huden, der kunne se ud til at være frembragt ved et Greb af en Haand*.

På baggrund af politianmeldelsen og de medfølgende bilag bliver Johan O.J. Hornum indkaldt til forhør – afgivet under ed – hos politiet.

Grundlæggende fortæller han til forhørsprotokollen, at hustruens påstande er *uberettigede og ubeføjede* og at disse påstande *tilsigter forfølgelse af ham*. Han nægter enhver *legemlig om-*

gang med Henriette Muhlig. Med hensyn til påstanden om vold mod sin hustru nægter han dette og nægter – på spørgsmål fra politiet – sig tidligere straffet for tilsvarende forseelser. I denne forbindelse 'minder' politiet ham om en dom fra 1888 for *vold mod en tjenestepige*.

Dette forhold drejede sig (jf. domsforhandlingen i Københavns Kriminal- og Politiret) om, at Johan O.J. Hornum en tidlig morgen var blevet voldsomt irriteret over, at en tjenestepige ikke var

... kommen hurtigt nok i Klæderne og på den baggrund med Haanden havde slaaet ud med Slag oven i Hovedet og i Panden og paa Munden, saaledes at en Tand gik løs og slog til hende med knyttet Haand på venstre Haandledd og stødte hende over mod Døren, hvorved hun forslog sit venstre Knæ.

Johan O.J. Hornum

... betvivler ikke de i Lægeerklæringen ombemeldte Læsioner under sammenstødet og han tilbyder, hvis Sagen derved kan bortfalde, at betale dels Udgifterne til hendes Indlæggelse paa Kommunehospitalet efter Regning fra samme, dels i Erstatning for Svie og Smerte 20 Kr. Han tilbyder derhos til hende at bøde 50 Kr.

Hermed bilægges sagen i 1888 og hun fik udbetalt i alt kr. 70 [2017 = ca. kr. 5000]

Men ægtefællerne forliges og på selveste juleaften den 24. december 1900 underskriver de sammen med deres respektive sagførere denne erklæring (håndskriften er Johan O.J. Hornums):

Undertegnede Ægtefolk ere bleve
enige om, at intet som helst vedrørende de
Forhold, som til Dags Dato have vakt Strid
imellem os og forbyret vort Samliv - hvad
enten disse Forhold ere oplyste eller ikke-
nagendeinde maa blive Grundlag for ny Klav
eller Klage til Autoriteter.

Kjøbenhavn, 24. Dec. 1900

Til Vitterlighed
Alma Hansen.
Johan Hornum.

På baggrund af dokumenterne fra skilsmisssagen i 1910 (og bekræftet af den lokale kirkebog) er det muligt at fastslå, at der bare 17 dage senere, 10. januar 1901, fødtes et barn i Frederikssund – et barn der i kirkebogen (dette står alene i Hovedministerialbogen) er indført på denne vis:

1901 10 ^{de} Januar.	Frederikssund Torgsgaen.	Elsa Muhlig	Ugift Henriette Johanne Christine Muhlig, 34 År. Opholder sig hos Jordemo- der Madam Larsen i Frederikssund. Anm. Fader er Johan Olof Jo- hansen Foranlund
-------------------------------------	-----------------------------	-------------	---

Det fremgår af aktstykkerne fra sagen i 1910, at Alma C. Hornum i årene mellem 1901 og 1908 har taget kontakt til sognepræsten i Frederikssund – hun rejste selv derop – og fik mulighed for at læse i kirkebogen, at hendes ægtemand var far til dette uægteskabelige barn Elsa Muhlig.

Men det var altså nogle år senere (for sent!) end hendes påstand fra året 1900 om ægtemandens *Hoersbrøde*. Og ægtemandens benægtelse af samme.

Henriette J.C. Muhlig har været på såkaldt 'diskret ophold' hos *Jordemoder Madam Larsen i Frederikssund*. Formentlig betalt af Johan O.J. Hornum!

For en nærmere forståelse af baggrunden for ønsket om skilsmisse i år 1900 og erklæringen fra 24. december 1900 skriver Alma C. Hornum 10 år senere i et aktstykke fra skilsmissesagen i 1910 bl.a. dette:

- om ægtemanden, at han *med en vis Råhed bebrejdede mig min Korpulence som Påskud for Unddragelse af alt Samliv,*
- *Pint, krænkert og såret . . . indgav jeg da i året 1900 min Begæring om skilsmisse. Under min Ægtefælles Trudsel om, at han ville skyde sig, hvis jeg ikke opgav Skilsmissen, og under hans Foregøglen af Fremtiden i det bedste Lys lod jeg mig da af ham bevæge til at frafalde Skilsmissebegæringen og fortsætte Ægteskabet.*
- *Hr. Jørgensen [hendes sagfører] fæstede ikke fuld Tillid til min Ægtefælles Løfter for Fremtiden. Det var en Fejl, at jeg indgik på Ægteskabets Fortsættelse.*

Henriette Muhlig giftede sig til anden side i 1903 eller -04. Jeg går derfor ud fra, at forholdet til hende er ophørt på dette tidspunkt, men næppe betalingen til barnet Elsas underhold idet Johan O.J. Hornum i 1911 af Overpræsidiets i København tilpligtes [han kan være ophørt med betaling i forb. med konkursen] at betale 120 kr. årligt til Elsas underhold.

Om tiden efter 1900 skriver Alma C. Hornum og datteren Ellen Ingeborg i hver deres partsindlæg i skilsmissesagen i 1909-10 bl.a. dette:

Alma C. Hornum skriver bl.a. at:

Min Mand, trods sine gyldne Løfter, ikke udover nogle Dage ændrede sin Opførsel overfor mig og dertil kun en eneste Gang nærmede sig til mig, nemlig strax efter Forsoningen, men i øvrigt overlod mig til mig selv. Medens jeg på dette Tidspunkt netop allermest trængte til Støtte hos min Mand for at vi ved fælles Hjælp kunde have vundet fast Grund for vort Ægteskabs Fortsættelse, så stod jeg nu atter ene og forladt og det tilmed, som jeg med Bitterhed følte, alene på Grund af, at min Ægtefælle trods sine ikke helt unge Aar, søgte kvindelige Forbindelser udenfor Hjemmet.

Datteren Ellen Ingeborg skriver bl.a. om denne periode:

Så langt jeg kan huske tilbage, d.v.s. siden der forrige Gang (1898-1900) var tale om skilsmisse, har Moder ført den mest glædesløse Tilværelse, som tænkes kan; naar lige undtages vort aarlige Ferieophold, fjernt fra Fader og vor Halvbroder.

Man maatte være mere end en Engel for ikke at tabe Taalmodigheden overfor alle de snedigt udtænkte og gennemførte Krænkelser, som Fader med Hjælp af denne Søn af første Ægteskab, næsten daglig tilføjede hende.

Man behøver blot at nævne som Eksempel, at han, Gang paa Gang ved Middagsbordet uden at gøre Indsigelser, har hørt samme Søn kalde Moder 'Mær' og lignende smukke Ting.

Naar hertil saa kommer, at Fader ganske har isoleret Moder og os Børn fra Omgang med vore Bekendte, saaledes at vi i Aarevis kun har omgaaedes to Familier, og at vi aldrig kom til en Fornøjelse, som vi ikke havde Gratis Adgang til, kan man

vist nok sige at Hjemmet har været glædesløst.

Denne skrivelse er i sin helhed indsat i slutningen af afsnittet om Ellen I. Hornum.

De aarlige Ferieophold, der nævnes i partsindlægget fra Ellen Ingeborg, drejer sig om, at de 3 børn sammen med deres mor nogle somre ferierede i Nordjylland ved bl.a. Lønstrup og på Skagen.

Til venstre slutningen af et bevaret brev fra Karen Sophie og Alma C. Hornum.

Som det fremgår boede familien på Jeckels Hotel og de har besøgt bl.a. Skagens Hotel og saa Spisesalen med alle Gallionsfigurerne fra de strandede skibe og Brøndums Hotel og saa Spisesalen med alle Malerierne, som Karen skrev til sin Far.

Brevet er fra 1906 og Karen Sophie var 10 år gammel. Hvem Lora/Sara er ved jeg ikke, men familien havde på den tid,

Mange Hilsen fra Mor,
Ellen, og Paul. Hilsen til
Aeel og Lora.
Pengene til Fiv Jeckel
er rigtig ankomne og
betalt. Jeg er ogsaa for
bavsset over at Malken
køber noget i Lønstrup
var det gratis, men det
er skønt og Karen har
jo godt af det.
Mange Hilsener
Alma

hvor de i 1905 var flyttet til Nyelandsvej 105 en ung pige, der hed Laura. Måske er det hende, måske et kæledyr.

I avisen *Nationaltidende* for 23/7 1908 kan læses, at *Fru Hornum med døtre* igen boede på Jeckels Hotel.

I 1905 flyttede familien fra Skt. Annæ Plads til Nyelandsvej 105 på Frederiksberg. Denne flytning tillægger jeg økonomiske problemer i *Fa. Hornum & Co.* Nogle lånoptagelser etc., der kan læses i konkurspapirerne, peger på dette:

- Omdannelsen af firmaet til interessentskab i 1897.
- I året 1900 kort før Johan O.J. Hornums første svigermors (Karen Sabine Haslund, f. Jensdatter) død låner han af hende kr. 16.000. Lånet optages med sikkerhed i *Fa. Hornum & Co.* og obligationen udstedes til sønnen Axel Haslund Hornum, som eneste arving til Karen S. Haslunds bo. Dette fremgår af executorboet efter Karen S. Haslund/Jensdatter.
- Som konsekvens af det barn, der i 1901 blev født uden for ægteskab, har Johan O.J. Hornum måttet betale underholdsbidrag til mor og barn.
- Johan O.J. Hornum belåner Alma C. Hornums opsparede midler – i alt 5.800 kr.
- I 1905 låner Johan O.J. Hornum kr. 3.000 i Solar Belysning, som han er direktør for.
- Fra 1905-06 og frem til konkurs i 1911 er ganske mange regninger – primært til firmaet, men også til private udgifter – blevet betalt med vekslers. I konkurssagens bunke af bilag findes veks-

ler for op mod kr. 6.000. For så vidt den private del er der bl.a. regninger fra boghandler Reitzel, hvorpå kan læses, at disse også omfattede skolebøger, der må have været til datteren Karen Sophie, medens hun endnu gik på Zahles Skole.

- I 1908 låner Johan O.J. Hornum kr. 8.000 med sikkerhed i fa. Brdr. Hornum (Bog- og Stentrykkeriet, hvor broren ejede halvdelen, moren og han selv hver ¼).
- I 1908 tager Johan O.J. Hornum yderligere lån med sikkerhed i ejendommen Nørrebrogade 47. Dette lån er på kr. 25.000.
- Johan O.J. Hornum søger i 1909 at få belåningsmulighed i Alma C. Hornums 'særformue' på i alt 8000 kr. Dette lykkes ikke for ham! [Tinglyst som særeje i 1901]
- I 1910 låner Johan O.J. Hornum kr. 10.000 af den kapital fra hans søns morforældre (ægteparret Haslund), som var deponeret i Overformynderiet og tilhørte sønnen Axel Haslund Hornum.

Til forståelse af disse tal kan oplyses, at jf. Danmarks Statistiks *prisberegner* svarer kr. 10.000 i 1910 til ca. kr. 640.000 i 2017.

Mere generelt var situationen i Danmark sidst i 1800-tallet for bl.a. mindre industriforetagender/fabrikker, at de havde vanskeligt ved at klare konkurrencen fra store fabrikker i Tyskland, England og USA. Nogle gik helt eller delvist over til at reparere udenlandske maskiner, andre forsøgte sig med helt nye produkter som f.eks. fremstilling af cykler, hvilket Johan O.J. Hornum forsøgte sig med i 1897-99. Men jeg har også noteret mig, at Johan O.J. Hornum i 1910 ved starten af skifteforløbet melder til Skifteretten, at han ikke længere fungerer som grosserer, men driver håndværk som mekaniker og blikkenslager.

Sidst i 1800-tallet var der i Danmark i øvrigt en stigning i virksomheder inden for blikindustrien og herunder virksomheder, der fremstillede metalkapsler. I familien er det en erindring, at Johan O.J. Hornum gik konkurs fordi bryggerierne gik over til at benytte kapsler i stedet for propper. Og det var proppemaskiner, som firmaet Hornum & Co. bl.a. havde slået sig op på.

Fabrikken var etableret under en højkonjunktur i begyndelse af 1870-erne, og med afsætning af en væsentlig del af sin produktion til udlandet.

Årsagen til konkursen var nok bredere/dybere end familieerindringen melder om!

I vinteren 1908-09 må forholdet mellem ægtefællerne for alvor (igen) være begyndt at knirke og i februar 1909 indledtes skilsmisse.

I Amtets og Justitsministeriets sag om deres skilsmisse i 1909/10 ligger som bilag flere rapporter fra et detektivbureau, som Alma C. Hornum har bedt følge hendes mand, for om muligt at få bekræftet hendes mistanke om et forhold mellem ham og en dame, der navngives Louise Person/Petersson og skulle kalde sig Riise til efternavn.

I sagen ligger en halv snes indberetninger over en detektivs observationer i juni og juli 1908 og fra februar/marts i 1909 ved at følge Johan O.J. Hornum rundt i byen. En af de mere 'sigende' er nok denne, der i uddrag rummer følgende observation over Johan O.J. Hornum – detektiven rapporterer:

Efter at have ventet ca. 40 Min. i Aarhusgade kom en Dame ihvem jeg genkendte Fotografiet, som Bureauet har modtaget.

Efter at have hilst paa hinanden gik de begge ind i Café 'Koldinggaard', hvor de i ca. 1½ Time opholdt dem alene i et Dameværelse.

Kl. 12 forlod de begge Restaurationen og spadserede ad Aarhusgade til Strandvejen.



I sagen ligger også anonyme breve, der er sendt til såvel *Fru Petersson* i København, som til hendes mand, der opholder sig i Stockholm (de ligger ved denne tid også i skilsmisseforhandlinger). Brevet til fru Petersson, der er fra juli 1908 rummer i uddrag bl.a. dette:

Fru Petersson! De Skulde være noget mere forsigtig i Deres Forhold til Hr H. Hans Kone ved det. Jeg har tilfældigt hørt Fru H. tale derom, hun ved alt om deres Forretning paa Nørrebrogade. Hun ved at De forleden Søndag spiste Frokost sammen med hendes Mand i Koldinggaard, at De Dagen efter var sammen i en Café ved Nørrebros Runddel og saa meget andet. Hun er rasende paa Dem begge, hun spekulerer kun paa hvordan hun bedst skal ramme Dem og faa Hævn. En der vil Deres Vel.

Blandt den nulevende del af efterkommerne eksisterer der to forskellige erindringer om en mulig (afgørende) årsag til ægteparrets skilsmisse. Dels at hun skulle have fundet et for ham kompromitterende brev og dels, at han skulle have fundet et brev, der var kompromitterende for hende. Hvorom alting er findes der i selve skilsmissesagen et nummereret bilag, der peger på den sidstnævnte mulige (afgørende) årsag.

Det pågældende brev (dateret i juni 1908), der er stilet til *Kæreste Musse* og underskrevet *dit hengivne Lamseben*, rummer bl.a. disse sætninger:

Det var jo rart at Vorherre og Louisemor kan faa Lov til uhindret at spise til Frokost sammen forskellige Steder. Han bliver nok glad den Dag han faar at vide at de er opdagede, men pas nu paa ham Musse for han er jo en snedig gammel Rævepels. . . . Naar du nu faar Vaaben nok i Hænde vil du saa bare slaa løs paa Louisemor, for det er hende vi kan takke for det meste af alt det gode vi har oplevet siden Foraarets Indtræden.

Brevet må siges at være kompromitterende for Alma C. Hornum, der, sådan som jeg læser teksten, må være *Musse*, men rummer også, læser jeg – sætninger, der kun kan tolkes som om også hun tænker på skilsmisse.

Underskriveren er formentlig den person, som Alma C. Hornum under det første skilsmisseforløb har haft et nært forhold til – se senere.

Skilsmisseforløb nr. 2 startede formelt med en skrivelse fra Johan O.J. Hornum af 17. februar 1909, hvori han anmoder amtmanden i Københavns Amt om separation, subsidiært skilsmisse *da jeg, som han skriver, er kommet til den Overbevisning, at vort Ægteskab paa Grund af vore Gemytters Uoverensstemmelse kun kan være til Ulykke for os begge.*

En uge senere foregik såkaldt *gejstlig mægling* – dog uden resultat. Han fastholdt sit ønske om separation, hun ville fortsætte ægteskabet af hensyn til børnene og fordi hun troede på en fælles fremtid for dem begge.

I starten af skilsmisseforløbet blev Alma C. Hornum i marts 1909 indlagt på en privatklinik på Frederiksberg. Hun var indlagt i 83 dage og gennemgik en operation. Alma C. Hornum var indlagt på eneværelse. Hun skriver selv i et af sine partsindlæg, at hun skulle gennemgå en livsfarlig operation. Formentlig på denne baggrund bad han amtet om at sætte skilsmissesagen i bero, men den genoptoges i maj samme år, umiddelbart efter at hun blev udskrevet fra klinikken.

Betalingen for klinikopholdet gav i øvrigt (igen) anledning til *gemytternes uoverensstemmelse* mellem ægtefællerne, hvilket viste sig i konkursforløbet. Sagen endte i retten.

Johan O.J. Hornum påstod, at betalingen ikke vedrørte ham, men hendes særformue, idet indlæggelsen var efter hans erklærede ønske om skilsmisse. Han fik ikke medhold, da skilsmissen først formelt havde virkning fra marts 1910 og han tilpligtes, at betale udgiften på kr. 1239 [svarer i 2017 til kr. 80.000].

Kravet indgår således i konkursbehandlingen og klinikken får kun dækket 12 % af dens udgift.

Begge parter afleverer i skilsmisseforløbet selvstændige partsindlæg i sagen samt støtteerklæringer fra div. personer, der kender til familien.

Københavns Amt spørger Justitsministeriet til råds under hensyntagen til at ægtemanden *formentlig* tidligere har begået ægteskabsbrud. Her tænkes på hans uægte barn, der blev født i januar 1901, som Alma C. Hornum har skaffet bevis for hos præsten i Frederikssund. Justitsministeriet tilkendegiver, at dette anses for tilgivet i og med ægtefællernes skrivelse af 24. december 1900 og dermed ikke skal indgå i sagen.

Justitsministeriet bad i november 1909 om at begge parter afhøres af Frederiksberg Politi, hvor familien boede, om de beskyldninger, som de retter imod hinanden. Særligt bemærkes, at Alma C. Hornum ønskes afhørt om hendes evt. forhold til en navngiven elsker, medens han åbenbart ikke tilsvarende specifikt ønskes afhørt om en evt. elskerinde – således som påstået af Alma C. Hornum. Disse afhøringer, der blev foretaget af Frederiksberg Politi, fandt sted sidst i december 1909, men udskrifterne findes desværre hverken i Amtets eller Justitsministeriets journalsager.

Den omtalte *navngivne elsker* var en *ritmester O.C.C. Fahrner*. Fra denne person har Johan O.J. Hornum fremskaffet en erklæring, hvori ritmesteren *erklærer paa Tro og Love, at jeg ikke vil fragaa, at et kønsligt Forhold har bestaaet mellem hans Hustru og mig ihvert Fald fra Aaret 1899 til Aaret 1903.*

Alma C. Hornum har ved mægling i amtet benægtet nogensinde at have haft samleje med Ritmester Fahrner, men må åbenbart ved politiforhøret [orig. rapporter findes desværre ikke] være gået til bekendelse. Efterfølgende skriver hun i februar 1910 i sit forsøg på at få omstødt skilsmissevilkårene bl.a. dette:

Det var umiddelbart efter min Ægtefælles saaledes i mine Øjne fastslaaede Fortsættelse af hans Ægteskabsbrud [bl.a. fødslen af det uægteskabelige barn i januar 1901] og under hans desertio non localis, at jeg første Gang så Hr. Fahrner. Jeg fejlede, og jeg har inderømmet det, men det tør siges, at min Mands Utroskab, desertio non localis, Ufordragelighed og Haan overfor mig, der havde født ham 3 Børn, bragte først en Ulykke og Forladthedfølelse, dernæst en uvillie tillive hos mig imod min Mand.

Alma C. Hornum tilkendegiver vedr. erklæringen fra ritmester Fahrner, som hendes mand har fremskaffet, at erklæringen formentlig er skrevet under trussel om – fra hendes mands side – at skandalisere ritmester Fahrner i hans ansættelsesforhold inden for militæret.

Det tidligere omtalte private og kompromitterende brev fra juni 1908 *Til Musse fra dit hengivne Lamseben* kan næsten kun være fra ritmester Fahrner, som hun således har fortsat en kontakt med.

Afhøringerne giver amtet og ministeriet anledning til at pege på, at Johan O.J. Hornum kan påregne at få meddelt skilsmisse på vilkår,

- at boet deles i mindelighed, subsidiært ved hjælp af skifteretten,
- at Karen (umyndig) undergives mandens forsorg,
- at formuefællesskab ophører,
- at han ikke pålægges at svare underholdsbidrag.

Dette afføder længere indlæg fra såvel Alma C. Hornum (se forrige side) som fra hendes sagfører. Dels ridser hun bl.a. sin tidligere situation op – herunder det i Frederikssund fødte uægteskabelige barn – og dels undrer hun og hendes sagfører sig over, at der ikke er foretaget afhøring vedr. den påståede utroskab fra mandens side – at den omtalte fr. Riise ikke er afhørt.

Justitsministeriet fastholder deres stillingtagen, hvorefter Alma C. Hornum og hendes sagfører – som sidste udvej – appellerer til Kongen (Frederik VIII) om en ændret beslutning.

Denne sidste appel er bl.a. vedhæftet det brev, som datteren Ellen Ingeborg har skrevet (gengivet sidst i afsnittet om hende).

Appellen til Kongen får ingen virkning – afgørelsen fastholdes på de nævnte præmisser.

Hermed er skilsmisssagen afgjort.

Dog skal her indføres, at datteren Karen ikke kommer til at bo hos faren og at skilsmissevilkårene på den tid generelt var, at ingen af de to ægtefæller kunne gifte sig igen uden Justitsministeriets godkendelse.

Det viser sig, at ægtefællerne ikke kan dele boet i mindelighed, hvorefter dette overgår til Københavns skiftekommission. Skiftekommissionen må hurtigt konstatere, at det er umuligt at formidle et skifte i mindelighed ægtefællerne imellem.

I marts 1911 måtte Johan O.J. Hornum derfor melde sig konkurs, hvilket omfattede såvel hans firma *Hornum & Co.* [interessentskab], som *familiens samlede indbo* idet der ikke var oprettet ægtepagt eller lignende samt hans andel i trykkeriet *Brdr. Hornum*.

Konkursbehandlingen varede frem til marts 1915.

I et bilag i konkursboet fra efteråret 1914, der er skrevet af nogle få af kreditorerne, står bl.a., at det var nødvendigt for Johan O.J. Hornum at *overgive sit Bo til Konkursbehandling paa Grund af en enkelt Kreditors ufornuftige og voldsomme Optræden*.

Efter læsning af de mange gensidige beskyldninger i div. partsindlæg i ægteparrets skilsmisssag – der var i sandhed tale om *gemytternes uoverensstemmelse* – får jeg det bestemte indtryk, at der sigtes til Alma C. Hornum, som den kreditor, der blev årsag til konkursen.

Den her omtalte skrivelse er bl.a. underskrevet af Johan O.J. Hornums bror Christian F.J. Hornum og hans søn af første ægteskab Axel Haslund Hornum.

I det følgende er samlet nogle få hovedpunkter i konkursbehandlingen, der omhandler familiens medlemmer, men jeg henviser også til oversigten over div. lånoptagelser nævnt tidligere.

[Jeg – JW – har ikke selv tilstrækkelig økonomisk indsigt til at kunne bedømme alle de beskrevne dispositioner i konkursboet.]

Inden for familiens rammer har alle (undtagen børnene Ellen, Paul og Karen) penge til gode i konkursboet:

- Hustruen Alma C. Hornum har, selvom hun er part i konkursboet, ca. kr. 5.800 til gode. Ud over dette havde hun i forlængelse af det første skilsmisseforløb, fået oprettet en *særformue* (tinglæst ægtepagt fra april 1901), der dermed ikke kunne indgå i konkursbehandlingen.
- Axel Haslund Hornum er så langt den største kreditor blandt familiens medlemmer. Han har ca. kr. 37.000 til gode. Her ud over er der lånt væsentlige beløb med sikkerhed i hans i Overformyndieriet indestående kapital. Ifølge konkurspapirerne overtager han bygningen Nørrebrogade 47 som *ufyldestgjort panthaver*, men dette er uden inventar, idet dette sælges på auktion.
- Moren har et beløb til gode, som hun frafalder krav på, men hun er i forvejen underholdt af sønnen Johan.
- Moren og broren har begge indskudt kapital i Interessentskabet Hornum og Co. i 1897. Disse indskudte beløb er formentlig gået tabt.
- Johan O.J. Hornum ejer ¼ af familiefirmaet trykkeriet Brdr. Hornum. Med sikkerhed i denne ejerandel har han optaget lån. Dette medfører en konkurs for trykkeriet. Mere om dette under beskrivelsen af broren.
- Søsteren Anna L.J. Hornum har kr. 850 til gode.

Til forståelse af disse tal kan oplyses, at jf. Danmarks Statistiks prisberegner svarer – i 1910 – kr. 10.000 til ca. kr. 640.000 i 2017.

Familiens private indbo indgik også i konkursen og alt sælges på en auktion i oktober 1910. Over denne auktion blev udarbejdet et selvstændigt katalog (billede på næste side) med i alt ca. 260 stk. inventar.

Den samlede indtægt ved dette salg indbragte til boet kr. 4.565.

Hele konkursboets samlede *bruttomasse* androg kr. 308.421 – [2017: knap 20 mio kroner].

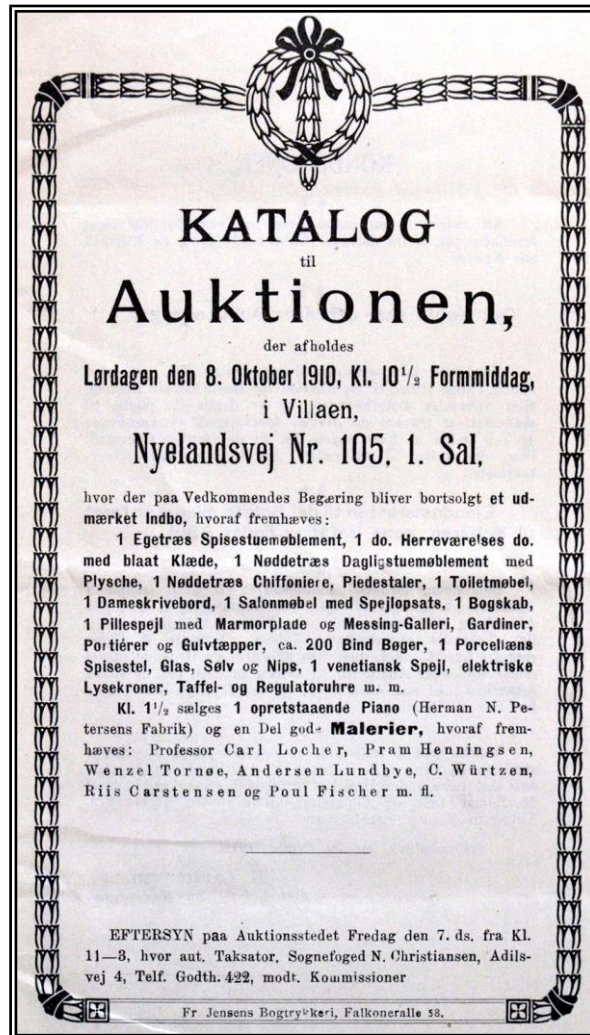
Ved konkursboets endelige opgørelse viser det sig, at samtlige tilbageværende kreditorers krav andrager kr. 73.900 og efter fradrag til såkaldte *privilegerede* kreditorer (f.eks. skatvæsen og skifteudgifter) rummer boet kr. 55.000. Rest på indtægtsiden i boet er kr. 6.800 og det betyder, at kreditorerne kan få udbetalt 12 % af deres tilgodehavender.

Forside af auktionskatalog.

Johan O.J. Hornum flyttede i april 1910 til Reventlowsgade 32 og Alma C. Hornum flyttede med sine 3 børn til Bülowvej 11. Johan O.J. Hornums mor og søster flyttede også ind i ejendommen på hjørnet af Reventlowsgade og Tietgensgade. I nogle år boede også Axel Haslund Hornum her.

Herefter er de 2 nu tidligere ægtefæller beskrevet hver for sig.

Johan O.J. Hornum virke i årene 1910-16 har stort set drejet sig om, at få det bedst mulige ud af konkursbehandlingen af sin virksomhed.



KATALOG
til
Auktionen,
der afholdes
Lørdagen den 8. Oktober 1910, Kl. 10^{1/2} Formiddag,
i Villaen,
Nyølandsvej Nr. 105, 1. Sal,

hvor der paa Vedkommendes Begæring bliver bortsolgt et udmærket Indbo, hvoraf fremhæves:

1 Egetræs Spisestuemøblement, 1 do. Herreværelses do. med blaat Klæde, 1 Nøddetræs Dagligstuemøblement med Pysche, 1 Nøddetræs Chiffoniere, Piedestaler, 1 Toiletmøbel, 1 Dameskrivebord, 1 Salonmøbel med Spejlsats, 1 Bogskab, 1 Pillespejl med Marmorplade og Messing-Galleri, Gardiner, Portiærer og Gulvtæpper, ca. 200 Bind Bøger, 1 Porcellæns Spisestel, Glas, Sølv og Nips, 1 venetiansk Spejl, elektriske Lysekroner, Taffel- og Regulatoruhre m. m.

Kl. 1^{1/2} sælges 1 opretstaaende Piano (Herman N. Petersens Fabrik) og en Del gode **Malerier**, hvoraf fremhæves: Professor Carl Locher, Pram Henningsen, Wenzel Tornøe, Andersen Lundbye, C. Würtzen, Riis Carstensen og Poul Fischer m. fl.

EFTERSYN paa Auktionsstedet Fredag den 7. ds. fra Kl. 11—3, hvor aut. Taksator, Sognefoged N. Christiansen, Adilsvej 4, Telf. Godth. 422, modt. Kommissioner

Fr. Jensens Bogtrykkeri, Falkoneralle 58.

Fra april 1910 flyttede Johan O.J. Hornum sammen med sin mor og søster til hjørneejendommen Reventlowsgade 32/Tietgensgade 62. Han flyttede ind i en 5-værelseslejlighed, hvori det ene værelse fungerede som kontor for hans virksomhed.

Ved flytningen er det i konkursoplysningerne angivet, at han medtog dette inventar fra sit tidligere hjem:

- skrivebord af egetræ med udskåren opsats,
- elektr. bordlampe af messing med glaskuppel,
- nøddetræskommode med 6 skuffer,
- skrivebordsgarniture af metal,
- seng og gangklæder.

Disse genstande måtte han betale vurderingsbeløbet for.

I skilsmissevilkårene var anført, at han i tilfælde af evt. nyt ægteskab skulle ansøge Justitsministeriet om tilladelse til dette, hvilket han gjorde i november 1910.

Via Overpræsidiets spørges han til, om der er en konkret person, han ønsker at gifte sig med, hvortil Johan O.J. Hornum svarede:

Jeg er ikke i Stand til at opgive Navnet paa nogen Kvinde, med hvem jeg skulle ville indgaa Ægteskab, da saadant overhovedet ikke er projekteret, og der er saaledes heller ikke Tale om Frøken H. Muhligh, som i en længere Aarrække har været gift med . . .

Ikke desto mindre giftede Johan O.J. Hornum sig få måneder senere for 3. gang den 30. maj 1911 i Maria Kirke med **Louise Johanne Dorthea Petersson, født Riise** (født 29. marts 1869 i København). Hun var i øvrigt ejer af hjørneejendommen Reventlowsgade 32/Tietgensgade 62 (i dag lige over for DGI-byens hovedindgang), som hun havde arvet fra sine forældre, der var malermester *August Jacob Christian Riise* og hustru *Emilie Caroline Thorup*.

Louise J.D. Riise havde Johan O.J. Hornum kendt siden først i 1900-tallet, hvilket fremgår af nogle af hendes økonomiske transaktioner, som han har kautioneret for og det var samme kvinde, som Alma C. Hornum havde bedt et detektivbureau holde under særlig observation i forbindelse med hendes ægtefælles påståede utroskab i 1908.

Louise J.D. Riise havde tidligere været i ægteskab med bankier Charles B.A. Petersson og der var 3 børn i dette ægteskab, bl.a. en lille datter Frideborg Maria, der var født i marts 1900.

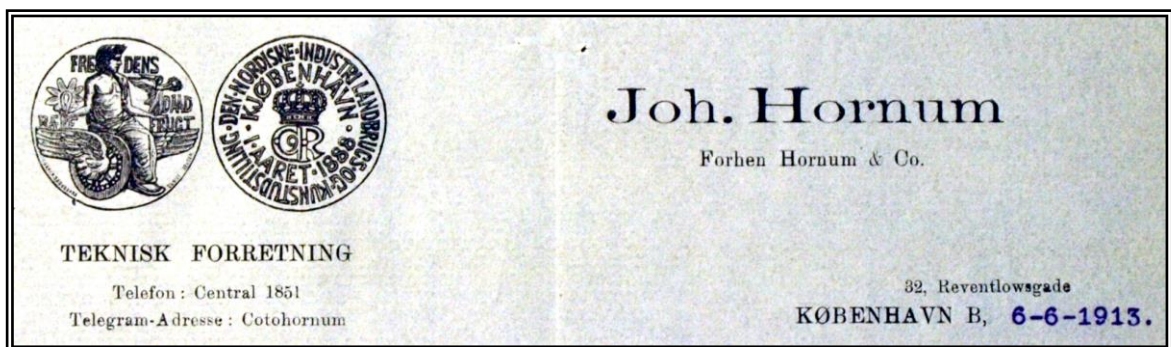
Ægteparret Hornum/Riise indgik umiddelbart før deres ægteskabs indgåelse en ægtepagt, hvoraf fremgår, at deres respektive økonomier/ejendele var hinanden uvedkommende. Dette kan bl.a. være af hensyn til hans ikke afsluttede konkurs. Og de får skrevet et testamente, der sikrer hendes børn alle hendes midler, hvis hun skulle dø før ham.

Ægteparret gik hurtigt i gang med at sætte fælles nyt bo, idet hun købte en parcelhusgrund på Klin-tevej nr. 12 i Brønshøj. Her fik de/hun bygget – betalt af hendes midler – et hus, som de flyttede ind i i sensommeren 1913.

Louise J.D. Riise blev dog pludselig alvorligt syg og døde i oktober 1913 i en alder af kun 44 år. Johan O.J. Hornum blev boende i huset vinteren over indtil det blev solgt i april 1914. Herefter flyttede han tilbage til Reventlowsgade 32.

Hun efterlod sig en del midler og hendes bo er et såkaldt eksekutorbo, som Johan O.J. Hornum får en del arbejde med, idet han kommer til at stå for regnskabet i ejendommen Reventlowsgade/Tiet-gensgade. Men han arver intet efter hende ud over brugsret til hendes møbler.

Sideordnet med sin egen konkurs har Johan O.J. Hornum oprettet et nyt firma jf. dette brevpapir:



Under en konkurs er det vel nærmest umuligt at starte nyt firma op, hvilket også er beskrevet i den 'støtteskrivelse' (partsindlæg) til Johan O.J. Hornum – underskrevet af en gruppe kreditorer i januar 1915, bl.a. af hans bror Christian F.J. Hornum og hans søn af første ægteskab Axel Haslund Hornum (uddrag):

Konkursen var en overraskelse for mange af Os, men maaske den største for Hr. Hornum selv. Han, den flittige, samvittighedsfulde og punktlige Forretningsmand, saae med et Slag det Hus, han havde rejst ved ihærdigt Arbejde gennem 36 Aar, styrte i Grus. Men har bar sin Skæbne som en Mand og tog fat igen paa bar Bund. Endskønt han har sin nu 95-aarige Moder at forsørge, og uagtet han paa forskellig Maade har ret store Byrder af sine Børn, har han forstaaet at arbejde saaledes, at han med Tak har renonceret paa den Understøttelse, som tilstodes ham af Skiftesamlingen, ligesom han under Boets behandling med Iver har arbejdet for at skaffe os en saa stor Dividende som mulig.

Dygtig og energisk som han er, har han gode Chancer, men Arbejdet kan ikke rigtig tage Fart, fordi han er ude af Raadighed over sit Bo: adskillige Firmaer, navnlig i Udlandet, tør ikke indlade sig med ham, og trods al Ihærdighed truer hans Virksomhed med kun at blive en March paa Stedet.

Jf. hans skifte ved død knap 2 år senere peger forskellige bilag på, at der har været kontakter til firmaer i Sverige, Norge, England, Frankrig, Tyskland, Ungarn, Rusland, USA, Canada og Frank-

rig. Men det er under 1. Verdenskrig, hvor Tyskland ikke eksporterede til mange af de her nævnte lande.

I maj 1915 – umiddelbart efter konkursafslutningen – stod i Berlingske Tidende dette under rubriken *Firma-Anmeldelser* :

Under Firma Joh. Hornum, Aktieselskab, drives Handel med Maskiner og maskintekniske Artikler af et Aktieselskab, hvis Bestyrelse bestaar af Karl Herman Schmidt og Johan Oluf Johansen Hornum, af hvilke sidstnævnte alene tegner Firmaet.

Jacob Vilhelm Landau Schmidt har Prokura. Aktiekapitalen udgør 10.000 Kr. [2017: ca. kr. 500.000] fuldt indbetalt, deraf 5000 Kr. kontant, medens Resten udgør Vederlaget for Overtagelsen af en Forretning.

Hvorledes den sidste sætning skal forstås ved jeg ikke.

Jacob V.L. Schmidt blev Johan O.J. Hornums svigersøn i november 1915 ved indgåelse af ægteskab med datteren Ellen Ingeborg, og *Carl H. Schmidt* var denne svigersøns far.

Disse 2 annoncer fra datidens aviser kan vidne om Johan O.J. Hornums fortsatte foretagsomhed.

Denne annonce om *tørv* er fra Jyllands-Posten i oktober 1915.



Denne annonce er fra både Nationaltidende og Berl. Politiske og Avertissementstidende i maj og oktober 1916.

I Nationaltidende for den 21. september 1915 blev omtalt Johan O.J. Hornums 40 års forretningsjubilæum med disse ord:

Grosserer, Maskinfabrikant Joh. Hornum kan i Dag fejre 40-aars Forretningsjubilæum.

Hr. Hornum, der nu er 66 Aar, kan se tilbage paa en omfattende Virksomhed. Han har i Aarenes Løb virket som Købmand, Fabrikant og Bladmand.

I de unge Aar var Hornum knyttet til I.L. Schouboes Forretning, hvor han endte med selvstændigt at lede Søassurance- og Befordringsafdelingerne. Sex Aar efter, at han havde grundlagt sin egen Forretning i Maskiner, købte han Alex. Behrends Bogtrykkeri, som han og hans Broder førte videre under Firmanavnet Brødr. Hornum. I 1883 købte [lejede sig ind i] Joh. Hornum Mahnfeldt & Gunsts Maskinfabrik, og en Del Aar senere tog han Initiativet til Starten af Nordisk Kulsyrefabrik.

Det var gennem Prof. Matzen, at han i sin Tid knyttedes til "Avisen".

Johan O.J. Hornum giftede sig igen for 4. gang den 27.april 1916 med **Johanne Marie Vilhelmine Alvilda Klint**. Hun var født i Ringsted den 22. maj 1876 og var datter af skomagermester *Jens Vilhelm Klint* og hustru *Johanne Lisbeth Christensen*.

Hun var ikke tidligere gift. Han var nu 67 år gammel og hun var lige knap 40 år gammel.

Vielsen foregik i hjemmet 'i dybeste stilhed' – står der i kirkebogen.

Ægteskabet kom til at vare kort, idet Johan O.J. Hornum døde den 14. december samme år.

Johan O.J. Hornum blev begravet fra Maria Kirke den 19. december 1916 og begravet i familiegravstedet på Assistens Kirkegård.

Også ved dette ægteskab blev der på forhånd indgået en ægtepagt, der rummede, at såvel gæld, evt. indtægter, formue som inventar var særeje – var *uden forbindtlighed for den anden*. For hendes vedkommende er vedlagt en ganske lang liste over det inventar, hun bragte ind i ægteskabet.

Skiftet ved Johan O.J. Hornums død viser, at han var insolvent og arvingerne – hans enke og sønnen Axel Haslund Hornum – vedgik ikke arv og gæld. Datteren Karen, der ved skilsmissen blev *tillagt* ham, spørges tilsyneladende ikke.

Skiftet viser, at sønnen Axel H. Hornum havde lånt faren nogle penge og her ud over havde et beløb til gode i boet. Men da boet er i underskud, får han kun 14 % af sit tilgodehavende udbetalt. I det aktieselskab, som Johan O.J. Hornum dannede i maj 1915 sammen med Karl Herman Schmidt (datteren Ellens svigerfar) og hvori de hver indskød kr. 5.000, er kapitalen nu tabt på nær et mindre beløb (14 % af deres kapital), som udbetaltes.

Johan O.J. Hornums mor, som han havde underholdt siden hendes mands død i 1876, døde i marts året efter i en alder af knap 98 år. Også hun blev begravet i familiegravstedet På Assistens Kirkegård.



Alma Christine Hornum, født Petersen, flyttede efter skilsmissen først til Bülow'svej 11, st. på Frederiksberg.

Foto til venstre. Opgangen Bülow'svej 11 er bagerst i smøgen – under tårnet med kobber.

Jf. *Politiets Mandtalslister*, der gør det muligt på den tid at følge en familie i København via halv-årslige indberetninger, kan med sikkerhed siges, at hun har alle tre børn boende hos sig.

Ved flytningen er det i konkursoplysningerne angivet, at hun medtog dette inventar fra sit tidligere hjem:

- malet klædeskab,
- kakkelovnsskærm,
- kobberkande med hank,
- plysbordtæppe,
- barometer og maleri,
- jernseng med sengeklæder,
- medicinskab,
- malet klædeskab,
- 2 nøddetræssenge med fjedermadrasser og sengeklæder,
- trædesymaskine,
- papegøje med bur,
- nøddetræs salonbord med marmorplade,
- taffelur,
- 2 fag røde portiere,
- sort malet sekretær,
- messingampel,
- div. køkkentøj og dækketøj,

Disse genstande måtte hun betale vurderingsbeløbet for – i alt kr. 150.

Alma C. Hornum havde efter skilsmissen en særformue på kr. 8.000 [svare i 2017 til ca. ½ mio kr.] samt 12 % af sit tilgodehavende i konkursboet, der androg ca. kr. 600. [Svarer i 2017 til ca.kr. 40.000].



medens Ellen Ingeborg boede her, at hun blev gravid med datteren Kitty.

Allerede i juli 1913 flyttede de endnu engang – nu til Mariendalsvej 29 B, st., hvor de blev i to år. Her boede Ellen Ingeborg med datteren Kitty. Paul Vilhelm boede også her.

Foto til højre: Mariendalsvej 29 B

Medens familien boede her, blev datteren Karen Sophie gift i marts 1914 med Elvin Emanuel Lassen og fraflyttede hjemmet.

I november 1914 flyttede familien – nu med 2 voksne børn (Ellen og Paul) + den nyfødte Kitty – til Njalsgade 57. Året efter i november 1915 boede familien på Artillerivej 60. Det var medens de boede her, at Ellen Ingeborg giftede sig med Jacob Vilhelm Landau Schmidt i november 1915.

I maj 1916 flyttede de alle til Arkonagade 1,1., hvor Alma C. Hornum blev boende til sin død i juni 1933.

I april 1917 fik Ellen Ingeborg sit andet barn, datteren Evelyn Elizabeth.

Hun forsøgte sig umiddelbart efter skilsmissen med overtagelse af en *viktualieforretning* på Aaboulevard 25. Hun er nævnt i KRAKs vejvisere i årene 1911 og 1912, men herefter ophører hun med forretningen og ses ikke senere at have noget erhverv.

I folketællingerne for 1925 og 1930 er hun anført som *legatnydende* (se skifteoplysninger nederst).

Allerede i maj 1910 flyttede familien fra Bülowvej til Kg. Georgsvej 1, 2. (ejendommen eksisterer ikke i dag), hvor datteren Karen Sophie også boede da hun blev konfirmeret i Frue Kirke i oktober 1911. Herfra flyttede de et halvt år senere til Sagasvej 2,2.

Foto til venstre: Sagasvej 2.

Her boede de også kun ½ år idet de i august 1912 boede på Nørrebrogade 15, st. Det var



Ellen Ingeborg blev separeret i 1921, men ægtemanden Jacob Vilhelm Landau Schmidt er formentlig fraflyttet lejligheden i Arkonagade allerede i 1920.



I en kort periode omkring 1922 boede datteren Karen Sophie, der også var blevet skilt, i Arkonagade sammen med sin søn John Svend.

Dette foto af Alma C. Hornum vurderer jeg til at være fra 1910-erne.

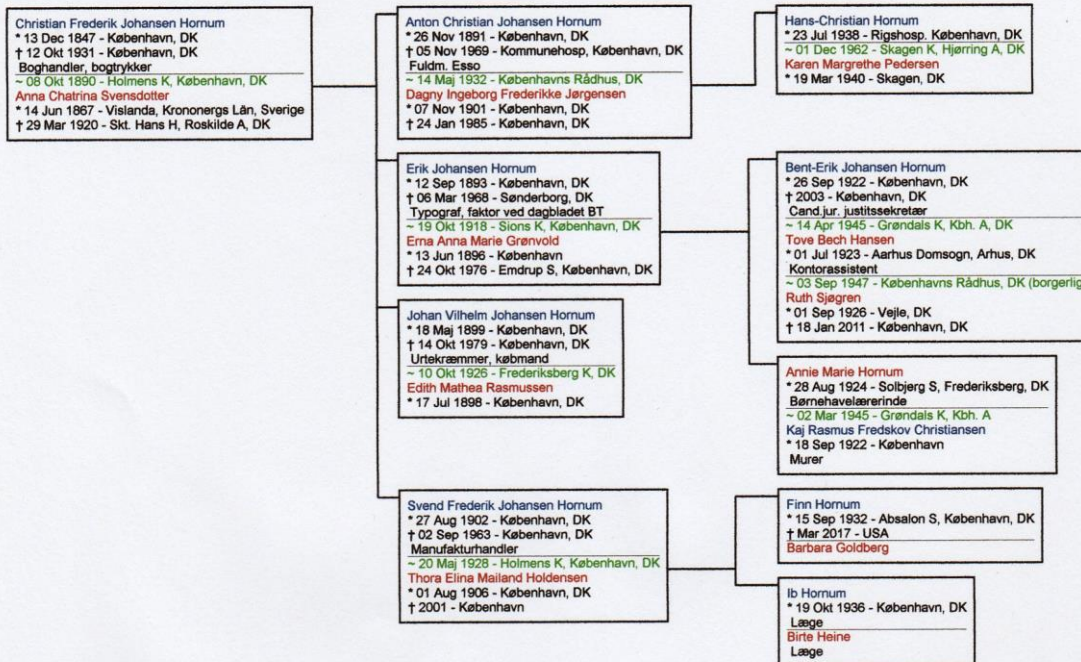
Alma Christine Hornum døde på Bispebjerg Hospital den 30. juni 1933 i en alder af knap 68 år.

Dødsårsagen var *paresis cordis* = hjertelammelse.

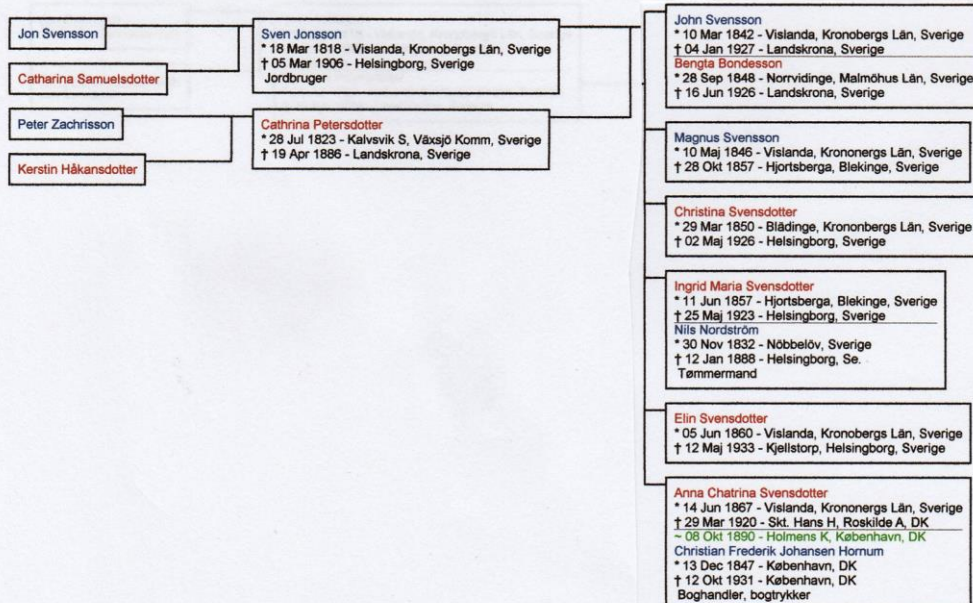
Hun blev begravet fra Absalonskirken på Vestre Kirkegård den 5. juli 1933.

I hendes skifte, der er ganske kort, er anført, at hun *ejede nogle værdiløse Effekter*, samt at hun havde levet af penge fra *Joseph Hambroes Legat*, der havde været på kr. 500 pr. halvår, svarende til ca. kr. 20.000 i dags dato kroner.

Efterkommertræ for Christian Frederik Johansen Hornum



Anna C. Svendsdatter - søskende og aner



Christian Frederik Johansen Hornum og Anna Chatrina Svensdotter.

Christian F.J. Hornum blev født den 13. december 1847 og døbt den 6. februar 1848 i Trinitatis Kirke i København. Ved fødslen var hans efternavn formelt *Johansen*, men i 1875 tog han sammen med 2 søskende efternavnet *Hornum*, hvilket er tilskrevet i kirkebogen ved hans dåbsindførsel. Forældrene var *Regensopvarter Christen Johansen og Hustru Marie Sophie Frederikke Knudsen* og familien boede i Vognmagergade 16, hvortil den netop var flyttet samme år.

Forældrene havde giftet sig i 1845 og Christian F.J. Hornum havde ved fødslen en storesøster Oline Marie, der var født i 1846. Hun døde i en alder af kun 21 år i 1867.

Familien blev i årene 1849 - 1858 forøget med:

- Johan Oluf, der blev født i 1849,
- Louise Christine, der blev født i 1851, men døde kun 1 måned gammel,
- Anna Louise Christine, der blev født i 1858.

Christian F.J. Hornum boede gennem sin barne- og ungdomsår sammen med forældrene på disse adresser:

- Frem til ca. 1857: Vognmagergade 16 i indre by,
- Fra ca. 1858 – ca. 1861/62: Frederik d. VII's Gade på Nørrebro,
- 1862 – 1863: Springgade 30 (del af nuv. Pilestræde) i indre by,
- Ca. 1864 – 1867: Charlottegade 3 på Nørrebro,
- 1868: Sqaldergade 3 (nu: Nikolajgade) i indre by,
- 1869: Fælledvej 20 på Nørrebro,
- 1871 – 1872: Nørrebrogade 35 på Nørrebro,
- 1872 – 1882: Kronprinsessegade 52 (hjørnet af Sølvgade), indre by.

Faren Christen Johansen, der hele sit voksenliv benyttede efternavnet *Hornum* blev i 1858 opsagt fra sin stilling som karl/opvarter på Regensen, og ernærede sig derefter som forfatter af trivillitterære romaner (også benævnt som romantisk litteratur).

Christian F.J. Hornum må som ung have gennemgået uddannelsen til typograf idet han i FT 1870 er benævnt sådan. Dette erhverv må han – i hvert til fælde for en tid – have fraveget, idet han i 1875 tog *borgerskab som detailhandler* og derefter i KRAKs Vejviser kalder sig dels detailhandler, dels boghandler. Jf. samme vejviser i 1880 med firma i Kronprinsessegade 50.

Faren døde i 1876 og senest fra dette tidspunkt – måske tidligere – er det mit indtryk, at Christian F.J. Hornum er indgået i forældrenes forlagsvirksomhed – nu i samarbejde med moderen.

Denne udgivervirksomhed omfattede såvel farens bøger som udgivelser på dansk af udenlandske forfattere og et par tidsskrifter.

Dette er nærmere omtalt under forældrene.

I 1881 købte brødrene i fællesskab et bogtrykkeri. Formelt var det broren Johan O.J. Hornum, der stod som køber, men internt i familien aftaltes et interessentskab, idet brødrenes mor og Johan O.J. Hornum hver indskød ¼ af købesummen og Christian F.J. Hornum ½ af købesummen.



Solgt Bogtrykkeri Bogtrykkeriet paa Røbmagergade 43 er solgt til Grosserer Joh. Hornum for 6000 Kr. kontant samt en Aftægt af ialt 3500 Kr., der udbedes i Løbet af 5 Aar som Godtgørelse for Arbejder, som Sælgeren har garanteret Trykkeriet i samme Tidrum.

Til Firmaregisteret anmeldte brødrene firmaet *Brdr. Hornum* som vist her til højre:

6000 kr. dengang svarer i dag til op mod ½ mio kr.

Christian Frederik Johansen Hornum driver Haandværk som eneste ansvarlig Inderhaver af Firmaet Brødr. Hornum; Johan Oluf Johansen Hornum har Procura. (Anmeldt i Henhold til Fimalovens § 37.)

Christian F.J. Hornum udvidede nu sit erhverv fra *detailhandler* til *Bog- og Kunsttrykker*. Herefter var hans titel i div. folketællinger og i KRAKs Vejviser *bogtrykker* eller *bogtrykkeriejer* (nogle gange *principal*).

Bogtrykkeriet har ligget på disse adresser:

- Købmagergade 43,
- Østergade 48,
- St. Kongensgade 27,
- Købmagergade 50,
- Vestergade 10,
- Nørrebrogade 47, i brorens ejendom,
- Dr. Tværgade 7 (efter salg i 1915).

Christian F.J. Hornum selv boede fortsat sammen med sin mor, sin bror Johan Oluf og søster Anna Louise Christine på disse adresser:

- Til 1882 i Kronprinsessegade 52,
- 1882 – 1884: Frederiksborggade 44, broren Johan Oluf giftede sig i 1884,
- 1885: Bredgade 10,
- 1886 – 1887: Kgs. Nytorv 24 (hjørnet af St. Kongensgade),
- 1888 – 1890: Gothersgade 151.

Christian F.J. Hornum giftede sig i 1890 i en alder af godt 42 år.

Anna Cathrina Svendsdotter blev født den 14. juni 1867 i Vislanda i Kronobergs Län i Sverige. Vislanda ligger ca. 25 km sydvest for Växjö.

I Danmark ses hun for det meste benævnt Anna – evt. suppleret af Katarina.

Hendes forældre var jordbruger [husmand] *Sven Jonsson* (1818-1906) og hustru *Cathrina Petersdotter* (1823-1886).

Anna Cathrina var forældrenes yngste barn. Før hende var født:

- John, født 1842 i Vislanda, død 1927 i Landskrona;
- Magnus, født 1846 i Vislanda, død 1857 i Hjortsberga i Blekinge;
- Christina, født 1850 i Blädinge (lidt nord for Vislanda), død 1926 i Helsingborg;
- Ingrid Maria, født 1857 i Hjortsberga, død 1923 i Helsingborg.
- Elin, født 1860 i Vislanda, død 1933 i Helsingborg.

I 1880 flyttede familien til Landskrona, hvor Anna C. Svendsdotter blev konfirmeret i 1882. I 1884 rejste hun til København, idet hun dette år fik en attest fra svenske myndigheder til at rejse. I forbindelse med vielsen fik hun et flyttebevis fra Sverige, der er dateret i september 1890.

Anna C. Svendsdotter giftede sig i 1890 i en alder af 23 år.

Vielsen foregik i Holmens Kirke den 8. oktober 1890.

Forloverne ved vielsen var brudens far *Sven Jonsson* og brudgommens bror *Johan O.J. Hornum*. Hendes far (moderen var død i 1886) blev på denne tid i svenske arkivalier betegnet som *utfattig* = ludfattig.

Christian F.J. Hornum og **Anna Chatrina Svendsdotter** bosatte sig først i en lejlighed i brorens ejendom på hjørnet af Nørrebrogade og Stengade, men flyttede i foråret 1893 til egen lejlighed på Nørrebrogade 41, 3. sal – en lejlighed på hjørnet af Slotsgade. Her blev de boende til hun i 1916 blev patient på Skt. Hans (døde her i 1920) og han videre frem til sin død i 1931.

I ægteskabet blev født 4 drenge:

- *Anton Christian Johansen Hornum*, født 26/11 1891 og død 5/11 1969.
Han arbejdede som fuldmægtig i ESSO.
Giftede sig 14/5 1932 med
Dagny Ingeborg Frederikke Jørgensen, født 7/11 1901 og død 24/1 1985.
I ægteskabet fødtes sønnen:
 - *Hans-Christian Hornum*, født 23/7 1938.
Han giftede sig 1/12 1962 med
Karen Margrethe Pedersen, født 19/3 1940.
- *Erik Johansen Hornum*, født 12/9 1893 og død 6/3 1968.
Udd. typograf og arbejdede som faktor ved avisen BT.
Giftede sig 19/10 1918 med
Erna Anna Marie Grønvold, født 13/6 1896 og død 24/10 1976.
I ægteskabet fødtes 2 børn:
 - *Bent-Erik Johansen Hornum*, født 26/9 1922 og død 2003.
Udd. cand.jur og arbejdede som justitssekretær.
Giftede sig 1. gang 14/4 1945 med *Tove Bech Hansen*, født 1/7 1923 og
2. gang 3/9 1947 med *Ruth Sjøgren*, født 1/9 1926 og død 18/1 2011.
 - *Annie Marie Hornum*, født 28/8 1924.
Børnehavelærerinde.
Giftede sig 2/3 1945 med *Kaj Rasmus Fredskov Christiansen*, murer, født 18/9 1922.
- *Johan Vilhelm Johansen Hornum*, født 18/5 1899 og død 14/10 1979.
Arbejdede som urtekræmmer, købmand og senere hos broren Svend Frederik.
Giftede sig 10/10 1926 med
Edith Mathea Rasmussen, født 17/7 1898.
Ingen børn i ægteskabet.
- *Svend Frederik Johansen Hornum*, født 27/8 1902 og død 2/9 1963.
Arbejdede som manufakturhandler.
Giftede sig 20/5 1928 med
Thora Elina Mailand Holdensen, født
1/8 1906 og død 2001.
I ægteskabet fødtes 2 drenge:
 - *Finn Hornum*. Født 15/9 1932. Død
i 2017 i USA.
Udrejst til USA, hvor han giftede
sig med *Barbara Goldberg*.
 - *Ib Hornum*, født 19/10 1936. Læge.
Gift 24/10 1959 med *Birte Heine*,
læge.
Ægteskabet opløst i 1984.



Dette foto skønner jeg til at være fra 1894, hvor barn nr. 2 var født året før. Til højre er det sønnen Anton Christian og til venstre den nyfødte Erik.

Foto af den samlede familie i 1903 – den yngste søn Svend Frederik blev født i august 1902.

Til venstre Anna Chatrina, 36 år gammel, og stående bagerst er det Christian F.J. Hornum, 55 år gammel.

Foto neden for fra familiens lejlighed på hjørnet af Nørrebrogade og Slotsgade.

Foto fra omkring år 1900.

Baggrunden for gadenavnet *Slotsgade* skal nok findes i denne notits fra Nørrebros Lokalarxiv:



For omkring 300 år siden overtog Kong Frederik IV's bror prins Carl et landsted straks uden for hovedstaden.

Prinsen opførte en ny hovedbygning langs Slotsgade med udsigt over Peblingsøen. Slotsgade dannede indkørsel til lystslottet.

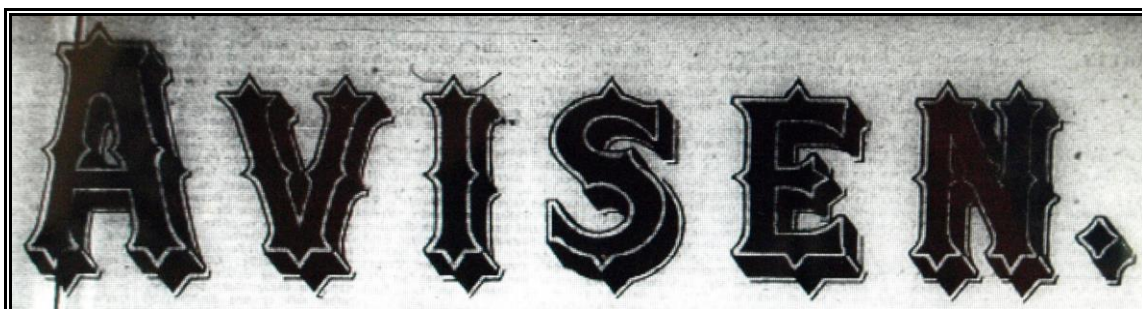
I trykkeriet *Brdr. Hornum, Bog- og Kunsttrykkeri*, der havde Christian F.J. Hornum som ejer af halvdelen og daglig leder (broren Johan Oluf har formentlig stået for regnskaberne), blev bl.a. trykt disse 2 dagblade/aviser:

- *Avisen* i årene 1883 – 1896 og
- *Forposten* i årene 1898 – 1901.

De to brødre var på hver deres vis involveret i disse blade ud over i selve trykningen. Begge aviser var knyttet til og i perioder økonomisk støttet af partiet *Højre*.

De følgende noter er skrevet ud fra bogværket *De danske Aviser 1634 – 1991*, ved Niels Thomsen og Jette D. Søllinge.

Avisen var et dagblad, der blev oprettet af en gruppe aktive højremænd som kamporgan for partiet *Højre*. Bladet rummede helt korte notitser i en ganske bramfri stil. Et dominerende tema var *organisationstvang indenfor arbejderbevægelsen*.



Johan O.J. Hornum var formentlig blandt gruppen af aktive højremænd, idet han fremgår af denne notits jf. meddelelser om *firmaer og fuldmagter* i *Berlingske Politiske og Avertissementstidende* fra dec. 1883:

Selskabet "Avisens Venner" har til Formaal Udgivelsen af Bladet "Avisen".

Grosserer Joh. Hornum er Forretningsfører og Repræsentorer som saadan Selskabet . . . , samt Underskriver med bindende Virkning for Selskabet.

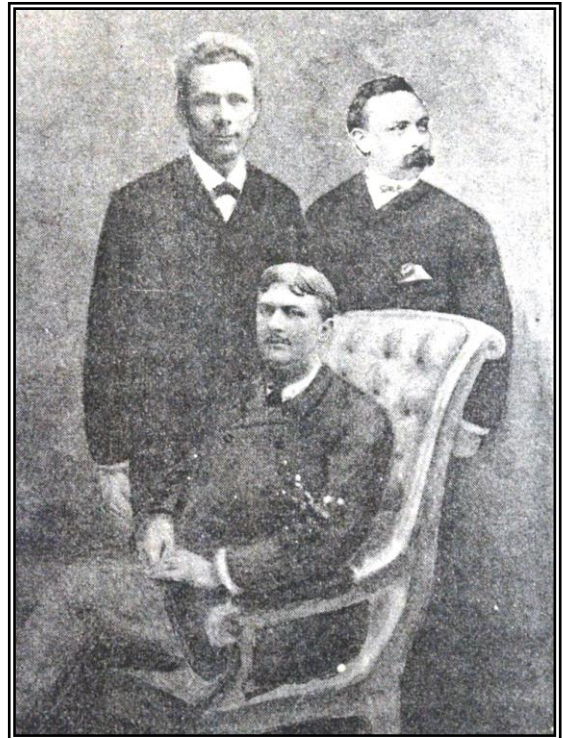
I flere af bladene indrykkede Johan O.J. Hornum for sit firma *Hornum & Co.* ganske store annoncer – se eksempler under beskrivelsen af ham. I et nummer var store dele af indholdet af ironisk/satirisk art, hvilket også fremgik af en annonce for *Hornum & Co's maskinfabrik*.

Et særligt eksemplar af AVISEN udkom i 1888 ved bladets 5-års jubilæum. Dette blad rummede begge brødrenes navne, hvilket jeg tolker på den måde, at de har haft en væsentlig andel i bladets økonomi. På et foto i jubilæumsnummeret er disse 3 personer, hvoraf Johan O.J. Hornum – jf. avisens egne oplysninger – er angivet som personen i midten, siddende. Han er på dette tidspunkt 39 år gammel.

På fotoet indgår broren Christian ikke.

Men broren indgår formentlig på det på næste side viste oversigtsbillede af samtlige centrale personer i AVISENs ejer- og medarbejderkreds.

Jeg tør ikke gætte på, hvem af de viste herrer, der er Christian F.J. Hornum, men til gengæld er der ikke tvivl om, at Johan Oluf. J. Hornum har haft en helt central rolle med sin placering i midten nederst.



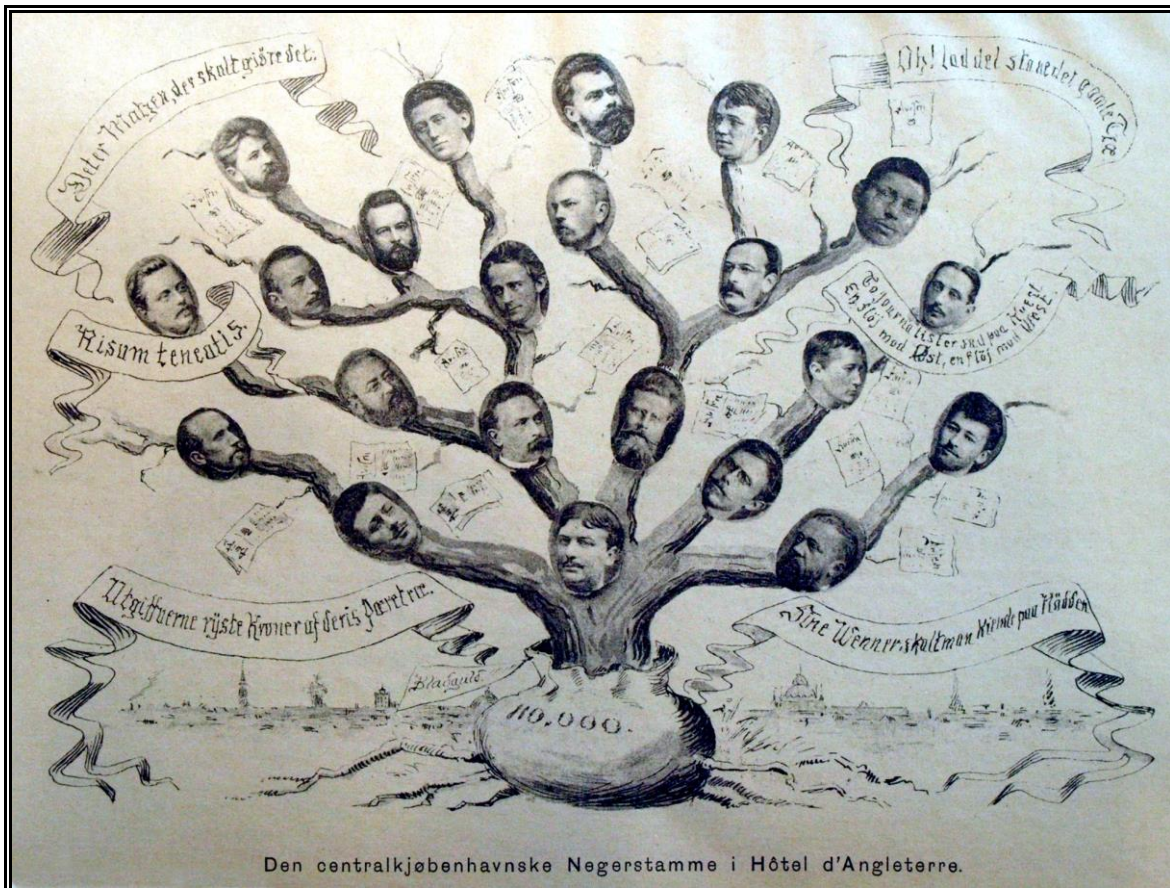
Avisen gik godt i de første omkring 10 år med 8-10.000 trykte eksemplarer pr. dag. Formatet var *folio* og på 4 sider – lidt større end et foldet A3-ark papir. Indholdet var små artikler fra ind- og udland om politiske og dagsaktuelle begivenheder kombineret med annoncer og oplysninger om f.eks. teaterrepertoire, børsnoter, ankommende skibe, pågående retssager og lidt sport.

Da *Avisen* gik ind i 1896 blev den fortsat af dagbladet *Vort Land* (med ny redaktør), der ligeledes var organ for partiet *Højre* og som også blev trykt i Brdr. Hornums trykkeri.

I Avisens sidste nummer skrev redaktøren Fr. Hansen bl.a., at bladet stoppede *for ikke at svække den fælles sag for Højresagens Fremme og særlig søge at modarbejde Radikalismens Fremtrængen i Hovedstaden*. Noget andet er, at *Avisen* i 1890-erne gik knap så godt grundet socialismens og fagbevægelsens indflydelse på arbejderbefolkningen.

Socialdemokratiets grundlægger Louis Pio havde i 1871 startet avisen *Socialisten*, senere *Socialdemokraten*. Grundet industrialiseringen med fremkomst af billigere trykkerimaskiner, var man i stand til at trykke aviser, der kunne sælges til (en del af) arbejderbevægelsen.

Fortsat var der i København vældigt mange meget fattige, der næppe havde råd til mere end det aller mest nødvendige.



Pr. 1. oktober 1898 var begge brødre igen med til at starte en avis op. Denne gang var det bladet *Forposten*, der i sit 'hoved' så ud på denne vis:

Forposten 2 Øre.

Avisens format var ca. 50 x 37 cm. Og på 8 sider. Bladet blev sat i Brdr. Hornums Bog- og Stentrykkeri, men blev trykt et andet sted.

Forposten reklamerede for sig selv med denne annonce i de første aviser.

Forposten var et dagblad/aftenblad, oprindeligt konservativt, men fra 1899 upolitisk.

Bladet skulle støtte og supplere Højres nye partiorgan *Vort Land*, men udskiltes fra dette efter krav fra brede kredse i partiet – grundet de neden for nævnte kontroverser.

Bladet *Forposten* er endvidere beskrevet som et selvstændigt A/S, hvori redaktøren Johannes Hansen og hans mor ejede 43 % og de 2 brødre Hornum ejede 40 %. I en korte periode inden det gik ned, blev det reelt ledet af bog-

„Forposten“
 Kvikt fortalte Nyheder.
 Byens Passiar.
 Alle Politiefterretninger.

**Spændende Roman:
 „Kaptajn Satan“!**

„Forposten“
 var strax inde blandt Aviskjøbere og er derfor med sit
 store Oplag et

udmærket Avertissementsblad.
 fordersfrit og Upartist.
 Talerør for Borgerstanden.

Mange Billeder.

Les „Forposten“. — Bring „Forposten Nyheder“. —
 Lad „Forposten“ være Mellemand mellem Kunde og Køber.

Om Alt for Alle.

trykker Hornum. Denne forsøgte at dæmpe bladets sensations- og skandalepræg og kom derved i et modsætningsforhold til redaktøren.

Bruddet førte til en retssag, hvor de 2 brødre Hornum anklagede redaktøren Johannes Hansen for bedrageri. Sagen blev tabt ved første retsinstans, men derefter anket til højesteret, hvor den blev afgjort i oktober 1903 med dom til Johannes Hansen på 2 måneder i simpelt fængsel.

Flere aviser havde dengang længere artikler om denne retssag. De 2 brødre Hornum fik – så vidt jeg kan vurdere – dog ikke deres indskudte kapital tilbage!

Redaktøren havde også sine kontroverser med Johan O.J. Hornum alene, hvilket i starten af 1900-tallet førte til en injuriersag, som Johan O.J. Hornum anlagde mod Johannes Hansen.

Johan O.J. Hornum vandt denne injuriersag.

Bladet *Vort Land* blev trykt i *Brdr. Hornums Bog- og Stentrykkeri* gennem mange år.

Da trykkeriet i 1912 gik konkurs som følge af Johan O.J. Hornums konkurs var *Vort Land* en af de betydende kreditorer, der sikrede trykkeriets videreførelse.

Om denne konkurs skriver Christian F.J. Hornum i et bilag i broderens konkursbo:

I Aaret 1912 opnaaede vi ved Herr Højesteretssagfører Ludvig Arntzens Hjælp Akkord med vore Kreditorer, der fik 70 % af deres Tilgodehavende, ved hvilken Lejlighed der levnedes os noget Inventar til takseret Værdi Kr. 6000.

Da nu Andelshavernes i vort Firma indskudte Kapital selvfølgelig gik tabt ved Akkorden, . . .

Blandt *andelshaverne* var – ud over Christen F.J. Hornum selv – også hans mor, der oprindeligt havde indskudt ¼ af købesummen.

Da trykkeriet i 1915 blev solgt til bogtrykker Charles F. Petersen fortsattes trykningen af *Vort Land*, indtil dette dagblad gik ned i 1919.

Salget af trykkeriet *Brdr. Hornum* findes beskrevet i et bilag i skiftet efter Johan O.J. Hornum, hvilket vidner om hans deltagelse i trykkeriets virksomhed. I bilaget står bl.a.:

Brødrene Hornum sælger og overdrager [til Charles F. Petersen] Bogtrykkeriet Nørrebrogade 47 med Maskiner m.v. for en Købesum af 4300 Kr, som erlægges paa følgende Maade: d. 1^{ste} August 1915: 200 Kr. og derefter den 1^{ste} i hver paa følgende Md. 50 Kr, indtil hele Beløbet er Betalt.

Disse afdrag varede ca. 6 ¾ år.

Christian F. J. Hornum fortsatte i trykkeriet som bogtrykker nogle år frem.

I *Politiets Mandtaller* fra november 1917 benævner han sig selv som *fhv. bogtrykker*. Han var nu 70 år gammel.

På dette foto af bogtrykkerens 4 sønner er det fra venstre: Erik, født 1893 - Anton Christian, født 1891 - Svend Frederik, født 1902 - Johan Vilhelm, født 1899.

Jeg skønner fotoet til at være fra omkring 1915.



I folketællingen fra 1916 er familien optegnet på denne måde:

Nørrebrogade 41, København, Forhus, 3. sal:

- *Hornum, Chr. Freder. Joh, f. 13/12 1847 i Kbh, gift, husfar, bogtrykker hos fa. C. Petersen, Dr. Tværgade 7.*
- *Svensson, Elin, f. 5/8 1860 i Sverige, slægting, husgerning. [Søster til Anna Chatrina]*
- *Hornum, Anton Chr. Joh. f. 26/11 1891 I Kbh. søn, kontorist hos Det Danske Petrol. A/S*
- *Hornum, Joh. Vilh. Joh. f. 18/5 1899 I Kbh. søn, skoleelev.*
- *Hornum, Svend Freder. Joh. f. 27/8 1902 i Kbh. søn, skoleelev.*
- *Lassen, Niels Andreas, f. 7/2 1863 i Varde, logerende, fuldmægtig hos C.F. Kehlets Chokolade-fabr.*

Forhus, 3. sal [midt for]:

- *Hornum, Anna Katrine, f. 14/6 1867 i Sverige, gift, husmoder,*
- *Hornum, Erik Johansen, f. 12/9 1893 i Kbh., ugift, søn, p.t. indkaldt og bor i Skovshoved.*

I ovenstående optegnelse kan det se ud som om, der er tale om 2 adskilte lejligheder, hvilket det ikke var. Dog havde de 2 lejligheder også hver deres dør ud til trappeopgangen.

Det fremgår, at de to ægtefæller ikke står optegnet sammen, hvilket ellers er det normale i folketællinger dengang. *Elin Svenson* er Anna Chatrinas søster, der åbenbart er i København for at hjælpe i familien med *husgerning*.

Jeg tilskriver denne atypiske FT-optegnelse, der indikerer at Anna Chatrina har boet for sig selv i 'nabolejligheden', til den mentale sygdom, der medførte, at hun i november 1916 blev indlagt på Skt. Hans Hospital i Roskilde.

Af hendes journal kan læses, at hun havde været en livlig og glad person, men i 1915 begynder hun at virke ulykkelig, fortørnet og stereotyp i sin tale. I 1916 indlagdes hun på Rigshospitalet, hvorfra hun i november 1916 overflyttedes til Skt. Hans Hospital. Her får hun diagnosen *paranoia præsenilis*. Hun fremtræder mistroisk og ytrer sig om vrangforestillinger i forhold til bl.a. sønnen Erik og dennes kæreste Erna. Jf. hendes journal er det tydeligt at hendes tilstand hurtigt forværres. Hun udviser angst, mister appetitten og ytrer sig om at hun skal/vil dø.

Anna Chatrina blev boende på Skt. Hans Hospital til sin død den 29. marts 1920. Hun blev begravet i familiegravstedet på Assistens Kirkegård den 3. april 1920.

Christian F.J. Hornum blev boende i lejligheden frem til sin død i 1931.

Først i 1920-erne boede han sammen med 3 af sine sønner, dernæst med 2 af disse og endelig og frem til sin død boede han sammen med sønnen Anton Christian, der giftede sig i 1932.



Christian F.J. Hornum døde på Kommunehospitalet den 12. oktober 1931 i en alder af 84 år. Han blev begravet fra Blågård Kirke i familiegravstedet på Assistens Kirkegård den 15. oktober 1931.

Eget foto (2017) af hjørneejendommen Nørrebrogade-Slotsgade, hvor familien boede på 3. sal med flest vinduer mod Slotsgade. Ejendommen er totalrenoveret i 2017 og fik i den forbindelse tilføjet nye lejligheder i tagetagen.

Axel Haslund Hornum

Axel Haslund Hornum blev født den 30. december 1885 – formentlig på adressen Sct. Annæ Plads 13 i Garnisons Sogn, hvor hans forældre var flyttet ind ca. 1½ år tidligere efter deres vielse i maj 1884.

Forældrene var grosserer og fabrikant *Johan O.J. Hornum* og *Marie Amalie Haslund*.

I forlængelse af fødslen blev moren alvorligt syg og døde pludseligt den 3. februar 1886.

Axel H. Haslunds dåb blev derfor først gennemført den 10. juni 1886 og dette skete i Christiansborg Slotskirke – et usædvanligt sted for 'almindelige' københavnere.

Christiansborg Slotskirke blev dengang ud over af de kongelige stort set kun benyttet af ansatte ved hoffet og personer fra de højere rangklasser.

Johan O.J. Hornum synes at have stilet efter at blive en del af det bedre borgerskab i København.

Fadderne ved dåben var:

- Morforældrene *brændevinsbrænder N.C. Haslund* og hustru *K. Sabine Haslund*, f. Jensen,
- Farbroren *bogtrykker Christian F.J. Hornum*, ugift på dette tidspunkt,
- Farmoren *Marie Sophie Hornum*, f. Knudsen,
- Fasteren *Anna L.C.J. Hornum*, ugift.

Marie Amalie Haslund var enebarn af særdeles velhavende forældre, hvorfor barnet Axel ved hendes død blev universalarving til sine morforældre. Bl.a. ejede dette ægtepar 2 ejendomme i Rosengården ved Kultorvet.

Morfaren døde i februar 1887 og jf. skiftet efter ham arvede Axel H. Hornum ca. kr. 2,2 millioner i 2017 priser, der blev placeret i Overformynderiet.

Faren Johan O.J. Hornum giftede sig igen den 7. juni 1887 med Alma Christine Petersen, der var kusine til hans året før afdøde kone. Deres mødre var søstre.

Hun var datter af værtshusholder Anders Petersen og hustru Caroline Amalie Jensen.

I dette farens 2. ægteskab fødtes børnene:

- Ellen Ingeborg, marts 1888 – februar 1960,
- Paul Vilhelm, maj 1890 – februar 1941 og
- Karen Sophie, august 1896 – november 1946.

Axel H. Hornum blev konfirmeret i Vor Frue Kirke den 31. marts 1901 og det oplyses i KB, at han gik i skole på Gammelholms Latinskole, der lå på Tolbodvej 10 (i dag Esplanaden). Skolen var flyttet hertil i 1891 fra Gammelholm.

Axel H. Hornum har formentlig gået hele sit skoleforløb i denne skole fra 1892 til omkring årsskiftet 1900.

Jeg har ikke fundet andre fotos af Axel H. Hornum end dette, der er fra 1897.

Fotoet er fra familiens ferier i *Cottageparken* ved Klampenborg og Tårnbæk.

Axel står helt til højre og er nu 11½ år gammel.

Se beskrivelse af *Cottageparken* under Johan O.J. Hornum.



Sidst i 1890-erne lå faren og hans stedmor i skilsmisserdrøftelser, der dog – i første runde – blev bilagt, men genoptoges i 1908. I denne forbindelse udveksledes af parterne div. partsindlæg. Af disse partsindlæg fremgår, at forholdet – og i det hele situationen i hjemmet – i mellem Axel H. Hornum og hans stedmor samt hendes 3 børn ikke har været ideelt. Således skriver hans halvsøster Ellen i et notat [partsindlæg] fra 1910, hvor Ellen var 22 år gammel, dette om situationen i hjemmet:

Man behøver blot at nævne som eksempel, at han[faren] Gang paa Gang ved Middagsbordet uden at gøre Indsigelser, har hørt samme Søn[Axel H. Hornum] kalde Moder "Mær" og lignende 'smukke' Ting.

Ved folketællingen i 1906 blev Axel H. Hornum indført som *kontorist*, hvilket formentlig var i farens firma.

I 1905 eller -06 flyttede familien til Nylandsvej 105 og 5 år senere blev forældrene skilt i 1910.

I avisen *København* kunne man i 1908 den 26. maj læse dette opslag under *Forlovelser*:

Tilsyneladende er forlovelsen igen hævet, idet Axel H. Hornum alene i 1910 sammen med sin far flyttede til ejendommen på hjørnet af Reventlowsgade og Tietgensgade, hvor farens elskerinde og – fra maj 1911 – hustru Louise J.D. Riise boede. Hun havde arvet denne ejendom efter sine forældre. Alma C. Hornum flyttede med sine 3 børn til en lejlighed på Bülowvej 11.

Forlovelse er indgaaet mellem Frøken Angelica Schou, Datter af Enkefru Schou, og Hr. Axel Hornum, Søn af Maskinfabrikant Hornum.

Herefter har jeg ikke i arkivalier fundet noget som helst, der vidner om kontakt imellem de to nu opsplittede grene af familien. Ingen nulevende efterkommere af de 2 søstre Ellen og Karen, som jeg har talt med, erindrer noget om, at der i f.eks. deres barn- eller ungdom har været talt om kontakt mellem deres forældre og halvbroren Axel.

I forlængelse af forældrenes skilsmisse og fortsatte uenighed om skiftet efter deres fælles bo måtte faren melde sig konkurs.

Faren havde i de foregående år optaget store lån – bl.a. hos sin første svigermor (Axels mormor) lige inden denne døde i 1900. Efter hende skulle Axel have arvet ca. kr. 5 millioner i 2016-priser. Nu stod nogle af disse penge som lånt af hans far.

Mormoren har i øvrigt for sit og hendes ægtemands indestående i Overformynderiet indsat denne klausul for pengene:

. . . baandlægges for ham [Axel H. Haslund] til Rentenydelse i Overformynderiet, saalænge han lever, saaledes at han ikke kan disponere over Kapitalen i levende Live, ligesom der heller ikke i samme skal kunne foretages nogen Retsforfølgning, hvorimod Renterne blive at udbetale ham mod hans egenhændige Kvittering.

Ved farens konkurs og den endelige boopgørelse i 1915 blev der 12½ % til kreditorerne – her iblandt Axel H. Hornum, der dog overtog farens ejendom på hjørnet af Nørrebrogade og Stengade som *ufyldestgjort panthaver*.

I KRAKs vejviser kan allerede fra 1912 ses, at han nu står som ejer af ejendommen og er benævnt *fabriksejer*. Året før er han i KRAK indført som *bogholder*. I ejendommen var der 9 lejere. Lejeindtægten fra disse må nu formelt være gået til Axel H. Hornum.

Fra skilsmissen i 1910 boede Axel H. Hornum først i Reventlowsgade/Tietgensgade derefter boede han nogle år på adresserne Havnegade 13, 2. og Vesterbrogade 55 B.

Fra 1916 (faren døde i december 1916) ses Axel H. Hornum at kalde sig *kemisk fabrikant* og han havde på dette tidspunkt adresse i Kvægtorvsgade 1, st.

På Internettet kan læses, at Axel H. Hornum i 1914 var med til at stifte *Danmarks Motorcykel Union*, hvor han blev indvalgt i repræsentantskabet som kasserer.

Axel H Hornum giftede sig 1. gang den 22. januar 1916. Han var nu 31 år gammel.

Bruden var **Oda Dyveke Kiersgaard**, der var født Christensen, den 4. marts 1894. Hendes forældre var *Johan C. Christensen* og *Flora Amalie Jensen*. Disse var dog blevet skilt og moren havde i 1907 giftet sig med Christian P. Kiersgaard, der havde adopteret Oda Dyveke. Ægteparret bosatte sig i Kvægtorvsgade 1, st.

I folketællingen fra 1916 er han opført som *Kemisk Fabrikant* med en årsindkomst på kr. 3.750, hvilket jf. Danmarks Statistiks prisberegner svarer til kr. 159.000 i 2017. Han er også anført med en formue på kr. 60.000, hvilket jf. samme prisberegner svarer til kr. 2½ mio i 2017. Disse sidste kan være hans indestående og båndlagte formue i Overpræsidiat. Det er her ikke til at se, om hans rentindtægter fra kapitalen i Overformynderiet er indregnet i årsindkomsten.

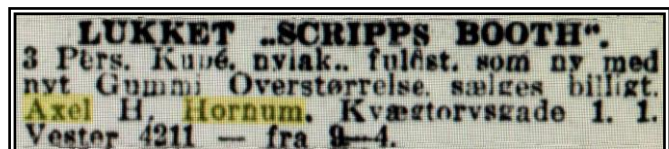
Gennemsnitstimelønnen for faglærte arbejdere i købstæderne var i 1913 57 øre, men steg kraftigt frem til 1919, hvor timelønnen var steget til 170 øre i timen.

Den daglige gennemsnitlige arbejdstid omkring 1910 var 9-10 timer og med en anslået ugenorm på 60 timer havde en faglært arbejder i købstæderne en årsløn på omkring 1700 kr. i årsløn i 1913 og i 1919 – hvor arbejdstiden var forhandlet ned til 48 timer pr. uge – omkring kr. 4.000.



Enkelte af Axel H. Hornums arbejdsmæssige engagementer kan følges via datidens aviser. Jf. denne annonce fra et københavnsk dagblad i 1917 ses Axel H. Hornum også at have beskæftiget sig med flaskesalg.

Han må også have fået interesse for biler, da han i 1920 annoncerer for salg af denne flotte bil, der kan have set ud som denne model, der er fra 1919.

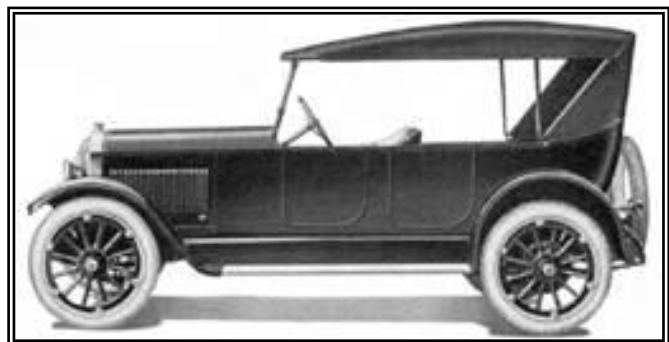


Jf. folketællingen i 1921 boede ægteparret fortsat i Kvægtorvsgade, men kort efter indledte Oda D. Kiersgaard skilsmisseforhandlinger grundet ægtemandens utroskab.

Han ville ikke skilles og sagen gik derfor rettens vej. Ægteparret blev skilt ved dom i juli 1924.

I skilsmissen indgik, at hun fik tildelt halvdelen af hans formue, som hun ikke har kunnet bruge af, men dog har fået udbetalt renter af: 4½-5 %.

Der var ingen børn i ægteskabet.



Axel H. Haslund solgte i 1919 ejendommen Nørrebrogade 47.

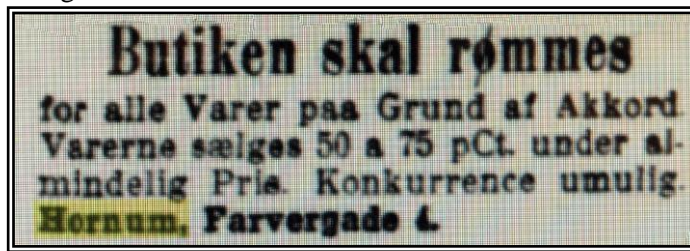
Efter skilsmissen – måske lidt før – flyttede han til Farvergade 4 og han kaldte sig nu grosserer.

Axel H. Haslunds forskellige borgerskaber var disse:

- i 1914 ændrede han borgerskab fra *grosserer* til *kemisk fabrikant*,
- i 1921 ændrede han borgerskab til igen at være *grosserer*,
- i 1927 ændrede han borgerskab til *detailhandler*.

Så vidt KRAKs Vejviser ser det ud til, at Axel H. Hornum i årene mellem 1922 og 1925 har drevet en radioforretning i Farvergade 4, hvor han også boede.

Denne annonce for butikslukningen i Farvergade blev indrykket i november 1925.



Interessen for biler ses at fortsætte, idet denne annonce fra 1924 vidner om et engagement, der kan have suppleret hans (senere) forretning som kørelærer.

I 1932 flyttede Axel H. Hornum til Rysensteensgade 4, st. og året efter giftede han sig for 2. gang.

Bruden var ekspeditrice **Edith Gertrud Olufa Olsen**, der var født den 20. april 1903.

Han var nu 47 år gammel og hun var lige knap 30 år gammel.

Brylluppet var på Københavns Rådhus den 10. marts 1933.

Hendes forældre var *Hans Christian Olsen* og *Maren Kirstine Petersen*.

Ved ægteskabets indgåelse blev oprettet en *ægtepagt*, der opregnede, at hver af ægtefællerne notes for deres i ægteskabet indbragte ejendele. For hendes vedkommende er noteret, at hun ejede sølvbestik til 12 personer, vinservice, spisestel, kinesisk thestel + kaffestel. Her ud over ejede hun et stort antal bøger: leksika, opslagsværker og romaner af primært danske forfattere.

Axel H. Hornums ejendele svarede stort set til boopgørelsen ved hans død i 1939 – se nederst.

Det nygifte par flyttede ind på Stokrosevej 1, 1. i København S, hvorfra han drev kørelærerforretning

I 1935 boede Axel H. Hornum på Bramslykkevej 50, st. i Valby. Her er han opført som *kørelærer* og dette erhverv havde han indtil sin død i 1939.

Allerede i 1936 flyttede Axel H. Haslund til Jernbane Allé 9B i Vanløse for i 1938 at flytte til Søborg Hovedgade 22.

Ægteskabet med Edith G.O. Olsen kom ikke til at vare længe og var barnløst. I 1938 var ægtefællerne separerede, men inden en endelig skilsmisse blev indgået, døde Axel H. Hornum den 31. marts 1939. Han blev 53 år gammel.

Axel H. Hornum blev begravet på Hellerup Kirkegård.

Skiftet efter ham, der var et executorbo, viser at hans 1. hustru i maj 1938 havde skrevet et testamente, der – i det tilfælde, at hun skulle dø før Axel H. Hornum – overdrog sin i Overformynderiet båndlagte kapital til ham.

Oda D. Christensen døde blot ½ år senere – hun blev fundet død på stranden ved Skodsborg Søbadanstalt.

Skiftet viser endvidere, at Axel H. Hornums 2. hustru Edith G.O. Olsen arvede alt, da en endelig skilsmisse ikke var afsluttet, hvilket blev opgjort til kr. 30.500.

Dette svarer til ca. 1 mio kr. i 2017.

Og nu kunne hun få udbetalt hele den i Overformynderiet båndlagte kapital, der jf. den oprindelige klausul var båndlagt indtil Axel H. Hornums død.

Boopgørelse fra 1939 over Axel H. Hornums indbo og øvrige ejendele med indsat vurderingsbeløb:

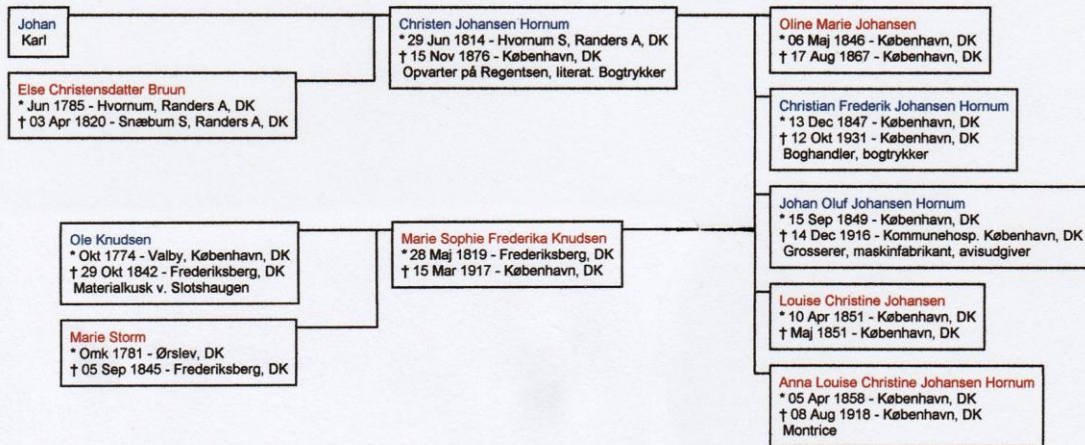
Bogreol, mahogni	25	Taffelur	25
Radioapparat	100	Gulvtæppe, Wilton	40
2 lamper og 1 lysekroner	13	Elektrisk støvsuger	65
Bord, 2 armstole, 1 skab, 1 ottoman	150	Dobbeltseng, klædeskab, toiletmøbel, 2 sengeskabe, 2 taburetter	200
2 barometre med termometer	5	2 borde, heraf 1 mahogni	12
2 figurer, en hvid og en sort	4	Afdødes garderobe	50
1 stort og 15 små billeder, flest usignede	50	Rejsegrammofon med få plader	15
2 fotografvururer	2	Liggestol	4
Kakkelovnsskærm, broderet	5	Chevrolet Automobil, topersoners, aaben	1000

Den samlede vurdering var på kr. 1765.

Jf. Danmarks Statistiks prisomregner svarede kr. 10 i 1939 til ca. kr. 325 i 2017.

ANER til Johan O.J. Hornum

Kombinationstavle for Christen J. Hornum og Marie S.F. Knudsen



Christen Johansen Hornum og Marie Sophie Frederica (Adelheid) Knudsen

Christen Johansen blev født i Lille Mølle, i sognet Hornum/Hvornum i det nordlige Randers Amt, hvor moren var født og opvokset. Sognet ligger 8-10 km SV for Hobro.

Han blev født den 29. juni og døbt den 21. august 1814.

I kirkebogen er han indskrevet på denne måde:

Chresten - et Slegfred [uægte] Barn.

Forældre: Moderen Pigen Else Christensdatter Bruun, en Datter af forrige Møller og Beboer i Lil Mølle, Christen Bruun.

Hun tjente i Randers, hvorfra hun kom her-til.

Til Barnefader udlagde hun en Karl ved Navn Johann, som nu for Tiden tjener hos Clemens Torup i Randers.

Moderen opholdt sig i Mølluuset ved Lil Mølle.

Fadderne ved dåben var 3 af morens søskende, hvoraf den ene havde sin egen gård i sognet.



Christen Johansen hed således frem til sin militærtid i 1837, hvor han efter den tids skik og brug blev benævnt med efternavnet Hornum efter hans fødested. Han blev ane til en efterslægt, der i dag har efternavnet Hornum. Der findes flere andre slægter med samme efternavn.

I dette skrift vil jeg benævne ham med fødenavnet frem til hans militærtid.



På dette luftfoto af Lille Mølle fra 1952 ses selve møllegården og møllehuset nederst til venstre. Ved en vejudretning i 1962 blev møllehuset revet ned og stenene fra møllehuset benyttet som fyld under vejen.

Møllen ejedes af Christens morfar fra 1778-1806. Derefter til 1813 af hans mormor og hendes nye mand Johan Bech, som hun havde giftet sig med i 1807.

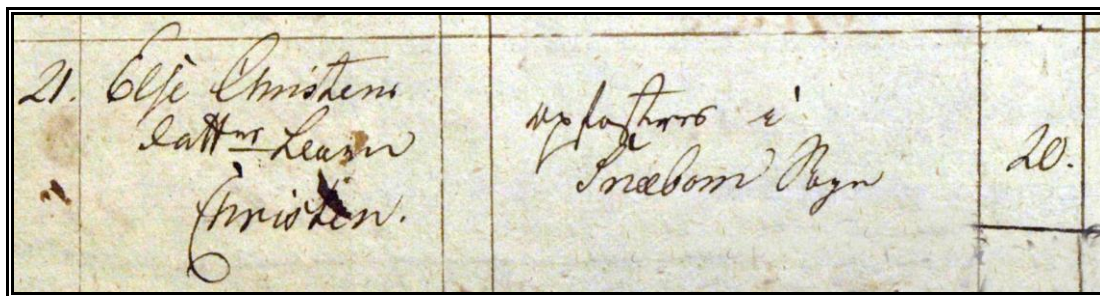
Præstens notering om morens opholdssted kan indikere, at hun boede og fødte Chresten i selve møllehuset og ikke på møllegården.

Det er mit indtryk, at familien *har slået hånden* af Else C. Bruun efter fødslen af hendes såkaldte *slegfredbarn* og at hun herefter og indtil hendes død i 1820 har måttet klare sig selv og har taget forefaldende arbejde og ophold hos forskellige husmænd på enen – kombineret med fattighjælp.

For så vidt Christen Johansen og hans mor har jeg forsøgt at finde ud af, hvor de opholdt sig i årene efter fødslen. Det fremgår delvist af en notering i protokollen for Hvornum/Snæbum Sognes fattigkommission i december 1815, at:

Else Christensdatter Bruun, som kom besvangret fra Randers hertil Hvornum i Juni 1814 og strax efter fødte et levende Barn Chresten døbt d. 29. Juni 1814. Hun har til dette sit levende Barn nydt hjælp af Hvornum Sogne District i Aaret 1815 og modtaget 4 skp. Rug, 3 skp. Byg. - Saasom bemelte Else med sit Barn er henviist af den høje respective Amts Direction til Randers Byes Fattigvæsen; saa har den respective Fattigkommission i Randers under Dato 17. Novbr. godtgjort og betalt Hvornum Fattigkommission bemeldte 4 skp. Rug og 3 skp. Byg. Rug per Skp. 2 Rbd og Byg per Skp. 1 Rbd, som udgjør 11 Rbd.

I Randers Fattigvæsens journal for såvel 1815 som for 1818 fremgår, at Else C. Bruun fik fattighjælp til sønnen Christen: 20 rigsbankdaler årligt. Her er vist indskriften for 1818. Til højre står, at sønnen Christen opfostres i Snæbum Sogn, der ligger lige nord for Hvornum.



Fattighjælpen er søgt til Christen Johansen ud fra den tids lovgivning på området. I fattiglovsbestemmelserne fra 1803 var fastlagt, at man i tvivlstilfælde om hvilket sogn, der var forpligtet til at yde fattighjælp til et barn, lagde til grund, hvor det pågældende barn var blevet *undfanget*. For voksne var gældende, at disse skulle have boet mindst 3 år i sognet førend man var berettiget til fattighjælp fra dette sogn – ellers var det et tidligere sogn, hvor man havde boet sammenlagt i 3 år. Christen er i denne journal fra Randers Fattigvæsen indskrevet i *rubrikken for børn* og heraf kan udledes, at Else C. Bruun ikke – medens hun tjente i Randers – har gjort dette i fulde 3 år. Børn var normalt under fattigvæsenets forpligtelse indtil de blev konfirmeret.

I april 1819 var Else C. Bruun igen gravid og hun nedkom i september/oktober med en dreng, der den 20. oktober 1819 i Snæbum Kirke blev døbt *Peter*. I kirkebogens rubrik: *forældre* står:

Moderen Else Christensdatter Bruun.

Til Barnefader blev udlagt en Person, som hun ikke kiendte, der kom til hende paa Veien mellem Fieldsted og Brødløs. [ca. 8 km SØ for Hobro]

Dette kunne tyde på, at Else C. Bruun og sønnen Christen i en periode før april 1819 har boet i dette område, men er langt fra sikkert.

Ved Hvornum/Snæbum Sognes fattigkommissions møde i marts 1820 skriver præsten bl.a. dette:
Else Møllers i Snæbum er meget trængende til hjælp, hun var undselig ved at tale derom for Commissionen i Decbr. sidstlen [sidste år], men hun har beklaget sig for Præsten, og anmodet om Understøttelse.

I samme protokol står også, at Else C. Bruun i april 1819 var flyttet ind hos en husmand i Snæbum, hvor hun boede til april året efter. Denne husmand får af fattigvæsenet i de to sogne dækket sine udgifter til hendes og sønnerne Christen og Peters underhold.

Formentlig som følge af fødslen i efteråret 1819 blev Else C. Bruun alvorligt syg og døde den 3. april 1820 i Snæbum hos husmanden, hvor hun havde boet mindst 1 år. Hun blev godt 34 år.

Drengene Christen og Peter var nu såvel moder- som faderløse og ansvaret for deres fortsatte trivsel blev overtaget af Fattigkommissionen for Hvornum/Snæbum Sogne.

Drengene betegnes de fleste gange, hvor de er anført i protokollen, som *slegfredbørnene Christen, Johansen og Peter*. For Peters vedkommende kendte man ikke faren og Peters fornavn ses ofte tilføjet: *fadernavn ei kendt*.

Han levede tilsyneladende frem til sin konfirmationsalder uden efternavn. I voksenalder mener jeg at have fundet, at han får tillagt/benyttet efternavnet *Laursen*.

Christen Johansens liv kan følges frem til konfirmationsalder primært via fattigkommissionens protokol for Hvornum/Snæbum Sogne, men også i Randers Fattigvæsens journal, idet det var her han var betalingsforpligtet. Men han kan også følges i lægdsrullen, hvori drengebørn på landet dengang blev indskrevet fra fødslen.

De to drenge blev fra april 1820 anbragt hos et ældre ægtepar, husmand Niels Vinge og hans kone Kirsten Nielsdatter i Hvornum By. Husmanden var ca. 74 år gammel og hustruen ca. 55 år gammel. Niels Vinge døde allerede året efter i 1821, men Kirsten Nielsdatter fortsatte som enke med ansvaret for *Underhold med alle Livets Fornødenheder*.

Hun blev årligt betalt 50 rigsbankdaler, hvoraf halvdelen blev dækket af Randers Fattigkasse, men grundet landbrugskrisen på den tid blev fattigkommissionen i Hvornum nødt til at mindske 'trækket' på gårdmænd og husmænd, der kvartalsvis indbetalte beløb til fattigvæsenet. Beløbet til Kirsten Nielsdatter blev derfor søgt nedsat, hvilket medførte at kommissionen fra året 1823's begyndelse foreslog den årlige betaling nedsat til 40 Rigsbankdaler, hvilket Kirsten Nielsdatter ikke kunne acceptere.

Smeden i Hornum, Jens Christensen, ville imidlertid godt tage imod børnene for denne betaling.

Fattigkommissionen sikrede sig dog før flytningen, at drengenes beklædning ikke måtte forringes og det blev indført i protokollen, at smeden – såfremt han ophørte med at have ansvaret – var ansvarlig for følgende klædningsstykker:

Drengen Christen: 2 hele Blaarlærreds Skjorter, 1 Par nye Strømper og 1 Par .?., 1 hvid nye Vadmel's Trøje, 1 Vadmel's Undertrøje med sribede Ærmer, 1 sribet Vest, 1 blaatærnet Halstørklæde, 1 Par Træskoe, 1 Hat og 1 Hue, 1 Par Vadmel's Buxer lappede, 1 Par nye Vanter.

Fremdeles som senere af Kirsten Winge leveres: 1 nye hvid Bind Trøje og et Par nye dito Beenklæder.

Drengen Peter: 1 tærnet Trøje og sribet Skjorte, en rød Undertrøje, 2 Blaarlærreds Skjorter, 2 Par Strømper, 1 Sirtes Hue, 1 Par Træskoe, 1 Sirtes Halstørklæde, 1 blaastribet Olmerdugs Pudevaar.

Foruden det anførte en nye Hvergarms Kjole. [Helt små drenge gik dengang ofte i kjoler og Peter var endnu kun 2-3 år gammel.]

Dette er den beklædning, som Kirsten Nielsdatter har sørget for og oversigten giver et indblik i den tids beklædning til børn.

Smeden Jens Christensen og hans hustru kan imidlertid ikke leve op til fattigkommissionens forventninger. Byen var lille – sognet som helhed havde dengang kun godt 200 sjæle boende – og alle har kunnet følge med i hinandens gøren og laden. Smeden indkaldtes til møde om sagen. Her pålagdes han at afhjælpe mangleterne, der i protokollen er listet op. Dog endte situationen med, at Kirsten Nielsdatter fra året 1824's begyndelse igen skal have begge drenge boende.

I 1825, hvor Christen var 11 år gammel, aftaltes det, at han *i Pløietiden skal gaae i Sognefogden Anders Sparres Tjeneste for at øve ham i Markarbejde*.

Med Randers Fattigvæsen var for Christens vedkommende truffet en aftale, der løb frem til sommeren 1826, hvor han fyldte 12 år. Randers Fattigvæsen ønskede ikke at forlænge aftalen og ber

om fra august 1826 at modtage Drengen Christen Johansen til Forsørgelse under den i Randers værende Forpleinings Anstalt.

Fattigkommissionen i Hvornum/Snæbum Sogne aftalte med husmandsenken Kirsten Nielsdatter (KN), at hun skulle sikre, at han bliver forsynet med de fornødne Klæder til hans Aflevering til Fattigvæsenet i Randers, saavel som at faae sit Tøi vasket og repareret.

I fattigvæsenets protokol er noteret disse udgifter i forbindelse med Christens flytning til Randers:

Til samme [KN] for at besørge Christen Johansen udstyret saaledes, at han anstændig kunde afleveres til Randers efter følgende Specifikationer "4 Alen mørkeblaat Vadmel á 4 M: 2 Rbd, 4 M. 3 Alen Blaarlærred á 20 sk: 3 M, 12 sk. Et Halstørklæde 2 M, 8 sk. Tøi til Vest: 1 M, 8 sk. Skraederløn for at sye Trøie, Buxer, Vest og Skjorte: 3 M. For at karte, spinde og binde Uld til et Par Strømper betalt Anna Sophie i Fattighuset 1M, 4 sk. For et Par Træskoe med Beslag 1 M, 12 sk.

For at give Drengen Kost i 14 Dage samt vaske, stoppe og lappe hans Klæder: 4 M.

For en Lærebog, en Bibelshistorie og en Cathecismus betalt 3 M, 12 Sk."

Det var dengang bestemt ikke ønskværdigt at være tvunget ind under fattigvæsenets varetægt. Dog bemærker jeg mig her, at kommissionen i Hvornum/Snæbum lagde vægt på, at aflevere Christen anstændigt!



Fra sommeren 1826, hvor Christen Johansen er 12 år gammel, boede han på fattiggården i Randers.

Senere foto af fattiggården i Randers, der blev bygget i 1807. I Randers Årbog for 2005 er beskrevet, at den store nybyggede fattiggård dengang var

et tilbud, man gerne viste frem. Da kongen Frederik VI i 1824 var på besøg i Randers, blev han også slæbt på omvisning i fattighuset, der dengang havde 129 beboere, hvoraf 49 var børn. Og da digteren H.C. Andersen var på besøg i 1830 blev også han præsenteret for den 3-længede bygning med stråtag.

Fattiglemmerne havde arbejdspligter med bl.a. vævning og børnene arbejdede bl.a. med kartestikning.

Fattiggården lå dengang på hjørnet af Vestergade og Vester Altanvej.

I 1829 den 26. april blev Christen Johansen konfirmeret i Skt. Mortens Kirke i Randers. I kirkebogen er han noteret som *Christen Johansen i Fattighuset*.

Hans karakter i såvel kundskaber som opførsel var *mg*= meget godt.

Foranstående er eksakte data om han tid fra fødsel til konfirmation. Men der findes også en anden beskrivelse af hans start i livet. Denne findes i bogen: *Danmarks Boghandlere 1837-92; En personalhistorisk håndbog* (udg. i 1912). Heri står under *Christen Johansen* om hans herkomst:

Født 29. Juni 1814 i Lille Mølle ved Hobro, Søn af "Johan Christen ved Horsens Kyradserer" og Else Christensdatter Bruun (Datter af Ejeren af Lille Mølle, Christen Bruun). – Faderen blev dræbt af en Hest, og Moderen døde ung. – Han tjente først paa Landet, blev efter Forældrenes Død sat under Formynderskab, men Formynderen hængte sig, og derved blev han bedraget for sin Formue og maatte opdrages i Randers Fattighus.

Formentlig er det Christen Johansen selv eller nære slægtninge, der har leveret grundlaget for denne beskrivelse, som jeg – for den sidste dels vedkommende – ikke kan få til at stemme med mine fund i arkivalierne.

Dels er Christen Johansen under fattigforsorg indtil sin konfirmation og i den forbindelse havde man ikke dengang en formynder, dels er jeg intet steds stødt på, at han skulle have en formue – og hvis han havde en sådan, ville den være gået til hans underhold og inddraget under fattigvæsenet. Det er muligt at faren var kyradser, men dette har jeg dog ikke kunnet finde spor af. Tilmed hørte kyradserregimentet til i Horsens og her har Else C. Bruun ikke kunnet spores til.

I de følgende 10 år af Christen Johansens liv efter at han flyttede fra hjemsoget, kan han følges i lægdsrullen.

Han fik i 1826 ved sin flytning fra Hvornum til Randers et *amtspas* udstedt af sessionsmyndigheden, der nøje fulgte alle på landet fødte af mandkøn.

Købstæderne i Danmark var indtil 1848 undtaget fra at levere unge mænd til militæret.

Kort tid efter sin konfirmation i april 1829 flyttede han til en gård eller et husmandssted i Svenstrup Sogn, der ligger 6-7 km sydsydvest for Mariager. Her havde han sandsynligvis stilling som tyende, eller tjenestekarl.

Det var i øvrigt i samme sogn, at hans mor, ved broren Peters undfangelse, oplyste at have været/boet!

Christen Johansen blev ikke så længe her, idet han i lægdsrullen for 1831 er noteret som boende i Bjærgby (Borup Sogn) ca. 6 km nord for Randers.

Dette ophold fremgår også af folketællingen for 1834, hvor gårdens samlede husstand bestod af:

Navn	Alder	Stilling i familien
<i>Christen Christensen</i>	51	<i>Gårdmand</i>
<i>Marie Christensdatter</i>	41	<i>Hans Kone</i>
<i>Christen Hansen</i>	80	<i>Aftægtsmand [formentlig mandens eller konens far]</i>
<i>Ane Christensdatter</i>	10	<i>Barn</i>
<i>Anders Christensen</i>	7	<i>Do</i>
<i>Christen Christensen</i>	5	<i>Do</i>
<i>Jens Jensen</i>	25	<i>Tjenestefolk</i>
<u><i>Christen Johansen</i></u>	19	<i>Do</i>
<i>Niels Andersen</i>	17	<i>Do</i>
<i>Gjertrud Christensdatter</i>	21	<i>Do</i>
<i>Maren Christensdatter</i>	16	<i>Do</i>

Selvom her er mange med navnet Christensen eller Christensdatter er der ingen af disse, der synes at have relationer til Christen Johansens møllerfamilie, hvor alle børnene i møllen havde disse mellemnavne foruden efternavnet *Bruun*.

Christen Johansen blev på denne gård indtil han skulle aftjene sin værnepligt i København med start i juli 1837.

Han skulle tjene ved *artilleriet*, der henhørte til det værn, hvor en vis uddannelse var en del af værnepligten. Han boede på artilleriets kaserne i Strandgade ved hjørnet af Bådsmadsstræde samtidig med at *Bådsmadsstrædes Kaserne* i Prinsessegade på Christianshavn blev bygget. Her kom hans bror Peter i øvrigt til at bo som rekrut fra 1842.

I dag er Bådsmadsstrædes Kaserne kendt som *Fristaden Christiania*.

I juli 1837 mødte han i København ved Danske Artilleribrigade, der også blev kaldt Det kgl. Artillerikorps. Jf. hans militærpapirer (stamblad) står, at han nu i en alder af 22 år var 64 tommer høj, hvilket svarer til 167 cm.

Hans tjenestetid var 8 år, hvilket dækker over rekruttid og årlige genindkaldelser. Selve værnepligtstiden var – så vidt jeg har kunnet finde frem til – på 2 år. Her udover var han genindkaldt 1 måned i hvert af de følgende 3 år.



Det er endvidere anført på hans stamblad, at han i 1843 overgik til *reserverullen* og i 1845 til *Forstærkningen*. Christen J. Hornum blev ikke indkaldt til 1. Slesvigske Krig 1848-50.



Hans uniform har set ud som her vist og han må have deltaget i øvelsesskydninger på Amager Fælled, som dette samtidige billede viser.

(Akvarel af P. Klæstrup fra Københavns Kommune.)

Christen J. Hornum, som han herefter kaldte sig, begyndte senere at skrive romaner. I romanen *Et Skandinavisk Familiebaand*, der delvist foregår under 1. Slesvigske Krig, benytter han sit kendskab til artilleriets forskellige våbentyper. Denne viden kombinerer han med kendskab (formentlig fra datidens aviser) til mange forskellige danske stednavne, hvor forskellige episoder af krigen fandt sted.

Denne roman kan læses på *nettet* – se side 108.

Efter aftjent værnepligt i 1839 rejste Christen J. Hornum ikke tilbage til Bjærgby, Randers Amt. Han findes (formentlig) i FT 1840 for København og boende i Prinsensgade på Christianshavn. Her er han noteret som arbejdsmand og 26 år gammel. Oplysningerne i denne folketælling om hver enkelt person er få og 'fundet' er derfor med en vis usikkerhed.

Ved FT 1845 er Christen J. Hornum til gengæld fundet med sikkerhed i København, idet denne folketælling også rummer oplysning om fødested. I denne FT boede han hos en familie i Skt. Peders Stræde:

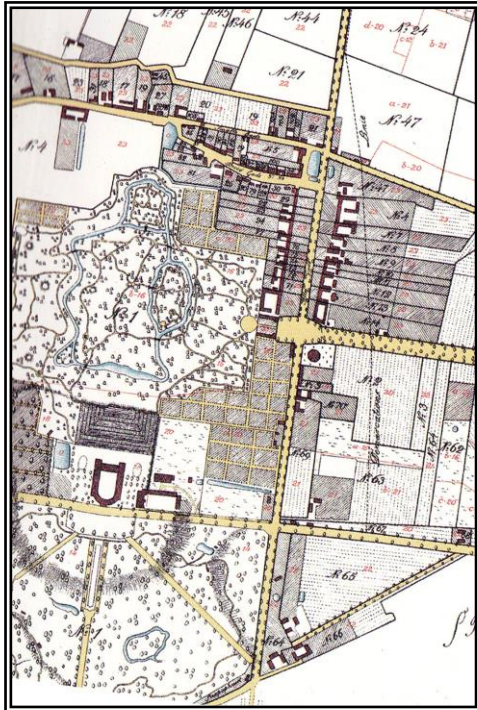
<i>Peter Jørgensen</i>	<i>38 år gl.</i>	<i>Arbejdsmand</i>	<i>Født i Slagelse</i>
<i>Vilhelmine C. Jørgensen</i>	<i>28 do</i>	<i>Hans Kone</i>	<i>Født på Frederiksberg</i>
<i>Christen Johansen</i>	<i>30 do</i>	<i>Opvarter, logerende</i>	<i>Født i Randers Amt</i>

Den her nævnte Vilhelmine C. Jørgensen var født Knudsen og søster til Christen J. Hornums hustru Marie Sophie Frederica Knudsen og det opleves nærliggende at gætte på, at de har mødt hinanden i hjemmet i Skt. Peders Stræde.

Marie Sophie Frederika (Adelheid) Knudsen blev født på Frederiksberg den 28. maj 1819 og døbtes den 11. juli samme år i Frederiksberg Kirke jf. hovedministerialbogen. I den anden kirkebog er hun benævnt Marie Sophie Frederikke og uden navnet Adelheid. Hun kaldte sig det meste af livet enten Marie eller Sophie.

Forældrene var materielkusk ved Frederiksberg Slotshave *Ole Knudsen* og hustru *Marie Storm*. Familien boede i Pile Allé lige syd for kirken.

Sophie havde ved sin fødsel en storebror Knud Ferdinand, der var født i 1811 og foran nævnte storesøster Wilhelmine Caroline Henriette, der var født i 1816.



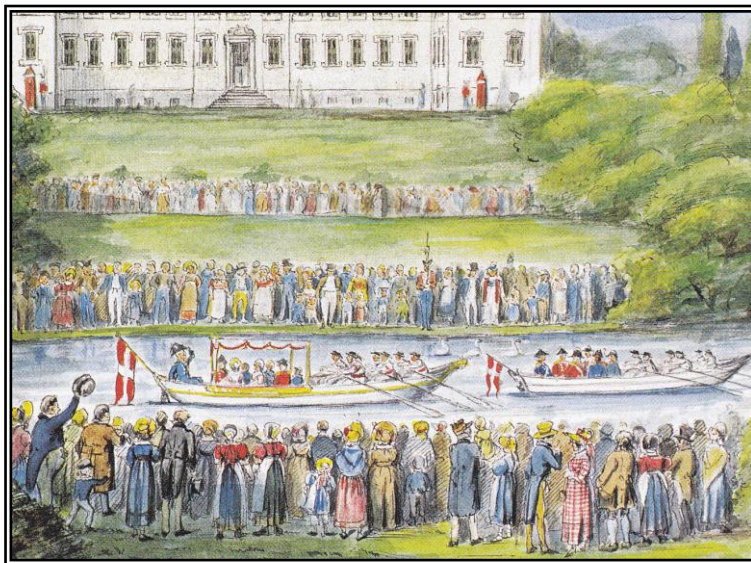
Kort over Frederiksberg fra 1811.

Slotshaven var på dette tidspunkt netop omlagt til den romantiske stil. Foran det senere rådhus ved Smallegade/Bredegade ses en sø (gadekær), der på den tid var en ganske uhumsk affære, da den modtog spildevand fra de bagvedliggende huse i bl.a. Bredegade. Andedammen, der eksisterer i dag, ses også.

Rækken af gårde på begge sider af Allégade mellem Frederiksberg Runddel og Gl. Kongevej er resterne af den tidl. Hollænderby.

På den tid boede digteren A. Oehlenschlägers far på slottet, hvor han havde fungeret som fuldmægtig for slotsforvalteren og som organist ved Frederiksberg Kirke. I 1815 blev han udnævnt til slotsforvalter. Slotsforvalter Oehlenschläger kan meget vel have været Ole Knudsens foresatte.

Familien boede som nævnt i Pile Allé og formentlig i et hus lige ved siden af skolen, der lå ved siden af kirken.



Dette billede viser Frederik VI med hustru og døtre på en af de sejladser, som kongeparret yndede når de om sommeren havde ophold på slottet. Da slotshaven som hovedregel var åben for befolkningen om søndagen, var det en tilbagevendende attraktion for mange at besøge haven og håbe på at kunne se kongeparret. Dog var det kun *skikkelige og honnerte folk*, der kunne få adgang. Vagter ved indgangen havde til opgave at sørge for, at kun såkaldt *pæne mennesker* fik adgang til haven.

I bogen: *Bakkehus og Solbjerg* skriver forfatteren Troels-Lund:

København var dengang ikke rig på forlystelser. . . Hver søndag eftermiddag strømmede hovedstadens beboere, der trængte til at nyde naturen, ud til Frederiksberg Have, der til daglig var lukket, men som kongen på denne dag nådigt åbnede dem adgang til. Herinde forundtes der

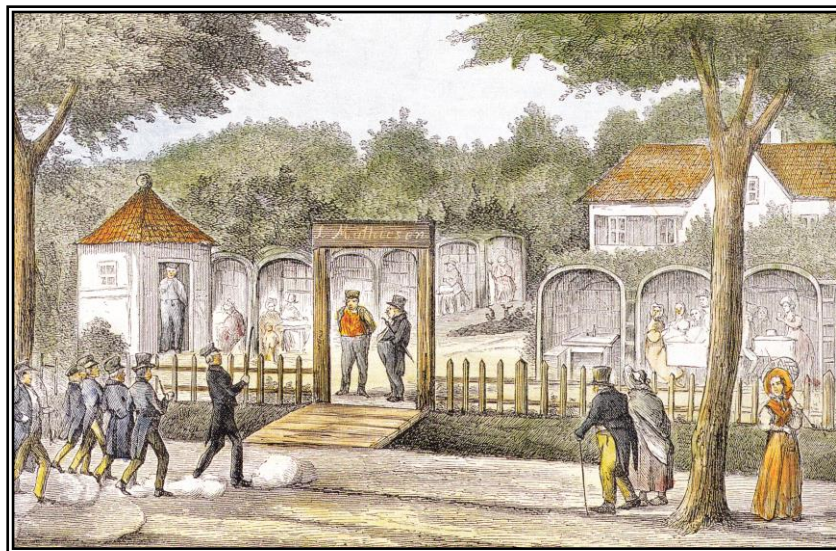
dem at se . . . det enevældige kongedømme af Guds nåde, som her åbenbares for dem, og det i sin mest fortryllende form. . .

Her var den kongelige almagt og hans majestæt selv i admiralsuniform, omgivet af sin familie, der i en prægtig båd, roet af lysklædte sømænd, lydløst som en himmelsk svane gled hen ad det spejlende vand.

En anden forlystelse på Frederiksberg på den tid var Lars Mathiesens kendte traktørsted. Han havde i 1804 slået sig ned i en tidl. hollænderejendom *Håbet* på Allégades vestre side. Her havde han fået bevilling til at *holde Tracteur og Værtshuus, og for de Rejsende samt dem af Staden Kjøbenhavns Indvaanere og Andre, som sig der vil forlyste, efter Forlangende med Logementer, samt Spise- og Drikkevarer til Nødtørftighed og for en billig Betaling betiene.*

I 1913 blev stedet overtaget af forlystelseskongen Lorry Feilberg, hvis fornavn har lagt navn til den senere TV-kanal LORRY.

Billede af Lars Mathiesens traktørsted på Allégade – bag en dyb grøft. Til venstre skulle det være en flok studenter, der jf. Hostrups *Genboerne* hyppigt besøgte stedet. I skuespillet synger studenterne bl.a.:



Lars Mathiesen venter / med sin glædesskat / vi skal den i nat / gribe fat.

(Billede og tekst er fra Fogtdals *Illustreret Tidende*. Billedet tilhører Dronningens Håndbibliotek.)

Sophie Knudsen blev konfirmeret i Frederiksberg Kirke i oktober 1833. Her fik hun karaktererne: *Kundskaber: ug*= udmærket godt, *Opførsel: mg*= meget godt.

I folketællingen året efter i 1834 står, at hun fortsat boede hjemme – sammen med søsteren Wilhelmine, men herefter er hun kommet ud at tjene.

Jf. folketællingen i 1840 er det nok hende, der i en alder af 21 år er i tjeneste hos en *Kgl. Pensionist Engel* på Frederiksberg, hvis hustru driver en slagterforretning. Her er hun noteret som den ene ud af 2 *tjenestefolk*.

Christen Johansen Hornum og **Marie Sophie Frederikke Knudsen** giftede sig i Frederiksberg Kirke den 20. april 1845 efter at der var blevet lyst for dem den 18. marts samme år.

I kirkebogen står:

Ungkarl Christen Johansen, 30 8/12 Aar, Pigen Marie Sophie Frederikke Knudsen
Opvarter på Regensen af Kbhn. 25 9/12 Aar, af Fr.berg

Forloverne var: *Knud Ferdinand Knudsen, Snekkersvend, Nørregade No 49.*
P. Pedersen, Værtshusholder, Vesterbro No 77.

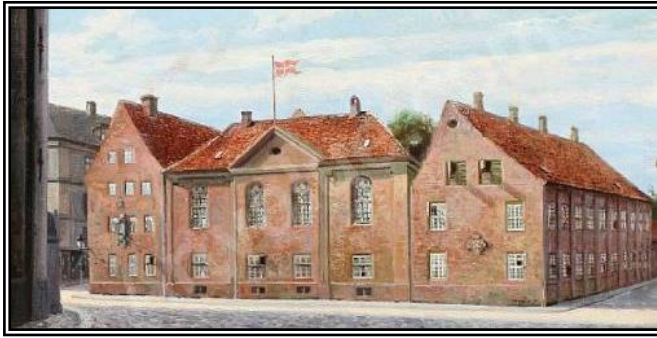
Førstnævnte forlover var hendes bror.

Brudgommen må i denne formelle sammenhæng kalde sig ved sit døbenavn, men går nu over til – når han selv alene kan bestemme – at kalde sig Christen Johansen Hornum.

Han er på dette tidspunkt ansat som opvarter på Regensen.

Helt formelt tog han ikke selv navneforandring, hvilket 3 af hans på det tidspunkt endnu levende børn gjorde i 1875 – umiddelbart før hans død.

Alle hans børn er derfor døbt til efternavnet *Johansen*.



Gammelt billede af Regensen i Købmagergade med en lille bid af Rundetårn til venstre. I dag har Regensen en buegang foran mod Købmagergade. Buegangen kom til først i 1900-tallet.

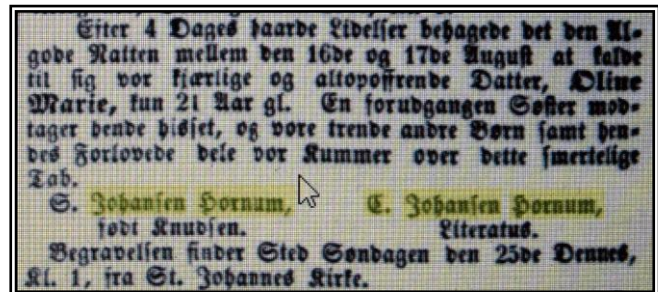
Efter indgåelsen af ægteskabet ser det ud til, at de flyttede til Landemærket nr. 31, idet de ved deres første barns dåb oplyser at bo i her.

I ægteskabet blev født disse 5 børn:

- Oline Marie Johansen, 1846-67. Hun døde kun 21 år gammel, hvilket affødte denne dødsannonce:
Den *forudgangne søster* var nedenævnte Louise Christine.

Dødsårsagen for Oline var *Rosenfeber*, der er en betændelsestilstand i huden.

- Christian Frederik Johansen Hornum, 1847-1931.
- Johan Oluf Johansen Hornum, 1849-1916.
- Louise Christine Johansen, april 1851, død i maj samme år.
Hendes dåb var jf. KB aftalt til 1. juni i Trinitatis Kirke, men præsten har tilføjet: *Død før Daab.*
- Anna Louise Christine Johansen Hornum, 1858-1918



Ved datteren Oline Maries begravelse oprettede forældrene et familiegravsted på Assistens Kirkegård. Et gravsted, der i dag er fredet.

Familiens bosted i dens første år var som nævnt Landemærket, der lå bag Trinitatis Kirke, i en ejendom ved hjørnet af Suhmsgade.

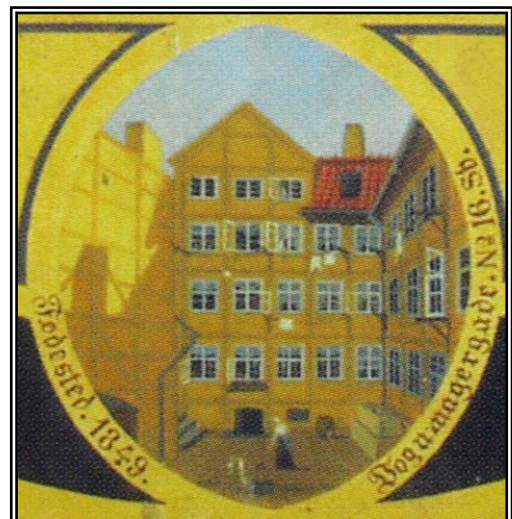
Ved sønnen Christian Frederiks dåb i februar 1848 er familien flyttet til Vognmagergade nr. 16 i sidebygningen, som senere på en såkaldt *skydeplade* for sønnen Johan Oluf, er afbildet som hans start i livet.

Her blev familien boende indtil ca. 1857, hvilket svarer til den tid, hvor Christen J. Hornum arbejdede på Regensen som *regenskarl* og/eller *opvarter*.

Christen J. Hornum arbejdede på Regensen til 1858, hvor han blev afskediget.

I bogen *Regensen gennem Hundrede Aar* af Knud Fabricius, udgivet i 1925, står om Christen J. Hornum i et afsnit, der drejer sig om 1850-erne:

Regenskarlene havde for øvrigt i disse Aar et mærkeligt Medlem i deres Midte, en "Digter", i hvert Fald i den Johannes Wildtske Genre, Christen Johansen Hornum. Hans Romaner var Legio, og om Arten faar man tilstrækkelig Oplysning af en eneste Titel: "Den smukke Fiskerpige, eller Baronesse de Haen", men Forfatterstoltheden gik



ham til Hovedet, saa at Karleinspektørerne 1858 maatte afskedige ham for usømmelig Opførsel mod Alumnerne, nemlig "ved at omtale dem upassende", fordi de ikke havde ydet hans Talent tilbørlig Respekt.

Christen Johansen Hornum blev saa i adskillige Aar Stamgæst paa Regensen, hvor han selv kolporterede sine Værker.

Ved datteren Oline Maries død i 1858 boede familien i Charlotttegade 3 på Nørrebro. Herfra flyttede familien til *Rosengården 11-13*, der var ejet af en af Københavns store brændevinsbrændere Cadovius. Her boede familien, da datteren Anna Louise Christine blev døbt i maj 1858. Dette brændevinsbrænderi blev senere købt af N.C. Haslund, hvis datter Marie Amalie i 1884 blev gift med sønnen Johan O.J. Hornum.

Jf. FT 1860 er familien nu optegnet på denne måde:

Navn	Alder	Stilling i familien	Fødested
Chresten Johansen	46	Husfar. Bud	Hornum, Randers Amt
Marie Sophie Frederikke Johansen, født Knudsen	41	Hans Kone	Frederiksberg
Oline Marie Johansen	14	Deres Datter	Kjøbenhavn
Christian Frederik Johansen	13	Deres Søn	Do
Johan Olaf Johansen	11	do	Do
Anna Lovise Christine Johansen	2	Deres Datter	Do

Christen J. Hornum oplyser nu at være *bud*, men han er nogle år før begyndt at skrive romaner. I 1856 udgav han sin første roman *Grev Carl til Intholm, født Greve til Jenskov*. I forordet – af ham selv kaldet *Fortale* – skrev han:

Idet jeg fremlægger nærværende Roman for mine Læsere, beder jeg udtrykkelig bemærket, at dens egentlige Hensigt kun er at skaffe Almues- og Menigmand en efter hele hans Udvikling og Dannelse passende Underholdning. Som den, der, selv Menigmand, kun har nydt almindelig Skoleunderviisning, saaledes som den gives i en Landsbyskole, kan jeg naturligvis ikke vente, at denne Roman vil kunne have videre Interesse for den mere Dannede Classe; men hvis den maatte komme i Saadannes Hænder, som ere vante til bedre Lecture, da vover jeg at haabe, at de istedetfor at dadle hellere ville undskylde mig.

Med disse faa Ord skal jeg lade dette mit første Forsøg paa Romanens Gebbet komme frem for Dagens Lys, haabende en skaansom Bedømmelse deraf.

Kjøbenhavn den 1. August 1856.

Forfatteren.

Denne roman udkom i 2. oplag i 1858-59 i lidt ændret/forkortet udgave, hvilket han i forordet begrundede med, at 1. udgaven tilsyneladende overvejende havde haft *interesse for den saakaldt dannede Klasse*, hvorfor han nu håbede at *finde Bifald hos mine Jævnliges* [ligemænd].

Allerede i 1857 udgav Christen J. Hornum sin anden roman *Fritz Pakkenberg*, hvor han i forordet bl.a. skrev:

Den Velvillie, hvormed mit første litterære Arbeide, "Grev Carl til Intholm", blev imødekommet, har opmuntret mig til atter at forsøge mine Kræfter i denne Retning og til at anvende de faa Fritimer, min Bestilling som Opvarter paa Regensen levner mig, til Udarbeidelsen af en ny Roman. Hvad der ogsaa og fornemmelig har tilskyndet mig til dette Foretagende, er den Omstændighed, at min faste Fortjeneste ikke er tilstrækkelig til mit og Families Underhold, og Trangen kom saaledes Skrivelysten til hjælp.

Sidst i dette afsnit om Christen J. Hornum er indsat en samlet skematisk oversigt over de af hans romaner, der med sikkerhed kan siges at være af ham selv. Siderne 108 og 109.

Christen J. Hornum skrev et stort antal romaner og noveller under sit eget navn, men i forfatterskabet fandt han på også at skrive nogle romaner og noveller under pseudonym. I perioden 1872-73 udgav han under pseudonymet *J. Munroh*, hvilket ikke er så vanskeligt at gætte (læst bagfra = Hornum), 8 noveller/romaner, der blev udgivet i *Tidsskriftet ODIN*. I 1870-erne menes han (jf. Dansk Forfatterleksikon) under pseudonymet *H. Rebak* at have udgivet 5 romaner. Se senere under tidsskriftet *Roman-Buket*.

Foruden sine romaner udgav/redigerede han 5 tidsskrifter, der blev solgt i perioder af hans liv. Disse tidsskrifter er neden for omtalt nærmere.

Hans romaner blev dels solgt til *lejebiblioteker*, der var en forløber for de biblioteker, vi kender i dag. For at låne bøger i et lejebibliotek skulle man være betalende medlem af en forening. Lejebibliotekernes læsesale har formentlig som oftest været i købstæder eller større bysamfund – tit i kombination med en boghandel.

En anden måde at omsætte bøger på var ved dørsalg – det såkaldte *kolportagesalg*. Dette var hyppigt i 1800-tallet, men også langt senere i boghandlerfattige egne af landet.

Kolportageromaner var oftest triviallitterære romaner (også benævnt som *romantisk litteratur*), hvilket er betegnende for Christen J. Hornums romaner.

Salget og udbredelsen af hans romaner er formentlig sket via de *hæfter*, som han nævner i denne annonce for 2. udgave af hans roman *Den smukke Fiskerpige*. På denne måde har romanerne været mulige at sende ud til læsere i hele Danmark via postvæsenet.

Hæfterne blev ofte udsendt som tillæg til de tidsskrifter som han selv redigerede og i et vist omfang også selv skrev romaner i.

På *Det kongelige Bibliotek* findes en del af hans romaner indbundet, men dette er sket på bibliotekets foranledning.

Subscriptions - Indbydelse

paa

Den smukke fiskerpige.

Original Roman.

Efter Opfordring af to Tusinde af mine gunstige Læsere, vil den af sine forrige Læsere saa meget yndede Bog udkomme paa andet Dplag, og Udgiveren drifter sig til at haabe, at den af Publikum vil blive modtaget med samme Belvillie, som „Fritz Paffenberg“.

Den vil udgaae i et ugentligt Hefte paa 16 Oktavsider, til en Priis af 4 R ugentlig eller 3 Mk . 4 R Kvartalet.

Fra udgivelsen af den første bog i 1856 oprettede Christen J. Hornum sit eget *forlag* (men ikke sit eget trykkeri), som jeg dog ikke kan se nævnt i KRAK. Det er min vurdering, at hans forlagsvirksomhed incl. redigeringen af div. tidsskrifter også blev forestået af hans kone Marie Sophie Knudsen, hvilket bl.a. er antydnet i den personalhistoriske håndbog: *Danmarks Boghandlere 1837-92*, hvori står, *at hun fortsatte sin Mands Forretning indtil 1880*.

Mine undersøgelser har vist, at hun fortsatte til udgangen af 1882.

I 1876 ses i KRAKs Vejviser (samme år, som Christen J. Hornum døde), at sønnen Christian Frederik nu er noteret som *boghandler* og formentlig senest fra dette år indgik i virksomheden.

På disse adresser har familien – jf. KRAKs Vejviser og adresserne i hans bøger – boet frem til Christen J. Hornums død i 1876:

År – ca.	Adresse	
1861-62	Frederik d. VII's Gade 7, 2. Nørrebro.	
1862-63	Springgade 30, 3. – Del af det senere Pilestræde.	
1864-67	Charlottegade 3 (også Freder. VII's Gade 10), Nørrebro. – Nu: Prinsesse Charlottes Gade.	1. gang i KRAK i 1864. Datteren Oline Marie døde i 1867
1867-68	Sqaldergade 3, Indre By – Nu: Nikolajgade.	
1868-69	Fælledvej 20, 2. Nørrebro.	+ i FT 1870
1870-72	Nørrebrogade 35, 2. Nørrebro.	
1872-80	Kronprinsessegade 52, 2. Indre By. Hjørnet af Sølvgade	

I samtlige disse år er Christen J. Hornum i KRAKs vejviser benævnt *literat*.

Familien var i hele denne periode samlet, idet alle børnene boede hjemme indtil 1884, hvor sønnen Johan Oluf flyttede til ny adresse i forbindelse indgåelse af sit første ægteskab.



Som det fremgår af adresseoversigten har familien i flere perioder søgt bolig i det nye kvarter Nørrebro, der dengang var en forstad til København helt for sig selv, skilt fra byen af både Søerne og den vidtstrakte Fælled. I 1850-erne blev Københavns porte (Vesterport, Nørreport osv.) nedlagt.

På billedet er det Nørreport.

København havde midt i 1850-erne omkring 150.000 indbyggere og byen var voldsomt overbefolket og beskidt, særdeles uhensigtsmæssig med skrald i gaderne, manglende kloaksystem og en renovation, der fungerede elendigt. Drikkevandet var urent. Risikoen for at smitsomme sygdomme kunne brede sig hastigt blev tydeligt demonstreret under koleraepidemien i 1853, hvor omkring 4.800 mennesker døde i løbet af få måneder.

København var i 1850-erne mere overbefolket end de slumbyer vi i dag ser billeder fra – f.eks. fra byen Mumbai i Indien.

I 1859 udgav Christen J. Hornum *Et Skandinavisk Familiebaand, original historisk Roman*. Denne roman blev omtalt i *Dagbladet* i november samme år. I anmeldelsen står bl.a.:

Hr. Hornum, forhen Regensopvarter, har allerede tidligere forøget Literaturen med forskjellige Bøger, og det er andet Oplag af Familiebaandet, som nu foreligger; man tør vel deraf slutte, at han har fundet Yndest hos en vis Deel af Publikum, og hvorfor skulde han ikke kunne opnaae denne?

Hans Værker kunne gjerne sættes ved Siden af en stor Deel af Liebiblioteksliteraturen uden enten i Indhold eller Form at være saa forfærdelig afstikkende, og hvorfor skulle Ynderne af den Johannes Wildiske Muse ikke glæde sig over den Johansen-Hornumske, om den end ikke er slet saa romantisk.

Forfatteren har med stor Kjærlighed skildret det nordiske Studentermøde i 1845, i hvilket han som Regensopvarter formodentlig har været deltagende om end ikke en central deltager.

Christen J. Hornum skriver dette *Forord* til samme bog:

I Tillid til at dette Skrift vil blive modtaget med Velvillie af de skandinaviske Brødre i alle tre nordiske Riger, har Forfatteren grebet Pennen for at yde sit ringe Bidrag til Skandinavismens Historie, og med hele sin Flid vil han søge at følge Nutidens Aand.

De ærede Læsere ville allerede paa Titelbladet have seet, at nærværende Skrift udgaaer fra en Menigmands Haand, og man maa derfor haabe, at de ikke gjøre Fordring paa en classisk Stil. Forfatteren er opdraget paa Landet og har saaledes kun nydt den Underviisning, som for omtrent 40 Aar siden blev tildeelt Børnene i Landsbyskolerne.

Saa vel Menigmand, der med Velvillie har modtaget de tidligere skrifter fra samme Haand, som de høiere Classer ville derfor undskylde og ikke dadle Bogens Feil!

Med disse Ord være dette Skrift anbefalet til et æret og overbærende Publicums Velvillie!

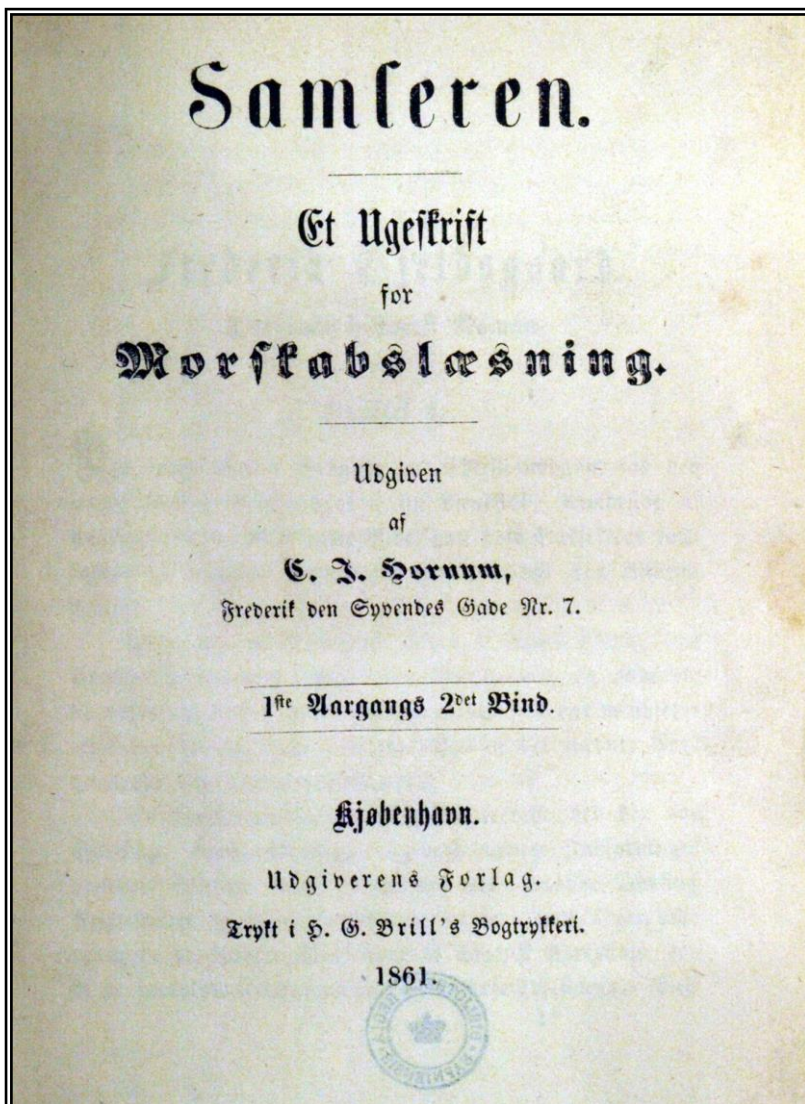
Ærbødigst Chr. Johansen Hornum.

I 1861 udgav Christen J. Hornum en lille novelle/roman på knap 20 sider med titlen *Det uheldige frieri i Dyrehaven*.

På forsiden af denne novelle skriver forfatteren, at den: >

Dette tolker jeg dels som et udtryk for den tids sociale sindelag, men også som et udtryk for, at familien Hornum har haft gode indtægter af dens øvrige udgivervirksomhed.

Sælges til Fordeel for
en af Sygdom nedbøiet og trængende Familie.



Det første tidsskrift, som Christen J. Hornum udgav var **Samleren**, der udkom i årene 1861-65.

Formatet var ca. 11 x 15 cm, hvilket svarer til det her viste.

Som det fremgår er tidsskriftet udgivet på hans eget forlag og familien boede på dette tidspunkt i Frederik VII's Gade nr. 7 på Nørrebro.

Den her viste forside af *Samleren* rummer første del af romanen *Frederik Gjeldsgaard*, der blev udsendt til abonnenter i føljetonform (hæfter).

Det Kongelige Bibliotek har senere samlet disse føljetoner til en indbundet bog.

I tidsskriftets 2. og 3. årgange blev udgivet diverse romaner, der ikke var skrevet af ham selv.

I tidsskriftets 4. årgang (1864) udgav Christen J. Hornum romanerne:

- *Kjærlighed og Kamp. Original Historisk Roman i 2 dele* og
- *Et Verdensbarn eller skildringer af Folkelivet i København. Original humoristisk Novelle.*

Tidsskriftet **ODIN** udgav Christen J. Hornum fra 1870 til 1876 med undertitlen: *Nyheds- og Avertissements-Tidende.*

I det første nummer skriver han dette:

Til Pubikum!

Allerede i længere Tid havde jeg næret et levende Ønske om at iværksætte Udgivelsen af et Blad som nærværende, da jeg under et Ophold i Odense i afvigte Marts Maaned erfarede, at man der længtes efter et Blad, som kunne bringe god og underholdende Læsning, og som vilde optage Avertissementer til moderate Priser.

Da jeg af Erfaring vidste, at Læselysten paa Fyen er meget stor, betænkte jeg mig ikke længe; men gjorde strax energiske Foranstaltninger til Sagens Fremme, saa jeg allerede i dag udsender det første Nummer af Bladet.

Bladets 'hoved' havde fra start dette udseende, men ret hurtigt viste det sig, at *avertissementsdelen* ikke levede op til forventningerne. Kun et halvt års tid senere var undertitlen: *Et underholdende Ugeblad.*



Bladets størrelse og omfang var 20 x 26½ cm og på 4 sider. Annoncernes mængde i de første numre var på den ene af de 4 sider mest fra Odense-virksomheder, men hver gang fyldte en annonce fra redaktionen det største område af siden med annoncer. I alt ikke over 10 annoncer pr. nummer.

Fra 1876 blev tidsskriftet udvidet til det dobbelte – fra 4 til 8 sider.

Bladet havde kontor i Frederiksgade i Odense, men blev trykt i København.

Det overvejende indhold fra start var føljetoner blandet med små indlæg fra kongehus, lidt inden- og udenrigspolitik og nogle få (større) ulykker. Endelig var der i starten faste indlæg fra den fransk-tyske krig 1870-71. Endnu en fast 'klumme' var et hjørne med gåder og logogriffer.

Fra bladets nr. 12 kom der en ny redaktør: *Albrecht*. Men Christen J. Hornum leverede fortsat romaner/føljetoner til bladet, men nu under pseudonymet *J. Munroh*.

I første årgang var også indrykket denne annonce for *dygtige kolportører*:

Familien boede på dette tidspunkt på Nørrebrogade 35.



I årgangene 1872 og 1873 skrev Christen J. Hornum under pseudonymet *J. Munroh* 8 noveller/romaner – se titler på skemaet over udgivelser sidst i dette afsnit, side 109.

Romanen *Skuffebarnet*, der er skrevet under hans eget navn i 1871, blev også udsendt som føljeton i **ODIN**.

Christen J. Hornum har som tidligere nævnt valgt at udgive nogle værker under pseudonym. Forfatterne til *Dansk Forfatterleksikon* har gættet på, at også pseudonymet *H. Rebak* er samme person som Christen J. Hornum.

Ved gennemgangen af tidsskrifterne på Det Kongelige Bibliotek har jeg derfor haft opmærksomhed på mulige yderligere pseudonymer og er studset over forfatternavnet *J.O. Hansen*, der i 1875 indgik i **ODIN** med 2 noveller/kortere romaner. Disse 2 romaner har titlerne *Bjærgenes Brødre* og *Færgemanden*.

En anden gennemgående forfatter/poet i **ODIN** er *John*, der nogle steder også skriver sig som *efter det engelske ved John*. I 1875 trykkes et par noveller af forfatteren *Jean*.

Ingen af disse forfatternavne kan findes i *Dansk Forfatterleksikon*, lige som der på *Det Kongelige Bibliotek* ikke er registreret værker af disse forfattere. De i **ODIN** nævnte titler giver ej heller nogen svar ved søgning i div. baser. De er alene nævnt i bladet **ODIN**.

Bladet **ODIN** ændrede i 1877 navn først til *Folkevennen* og dernæst til *Familielæsning*.

„Folkevennen“ (Fortsettelse af „Odin“) udgaar en Gang ugenlig i 16spaltet Format og bringe et Udvalg af den bedste udenlandske Romanlitteratur, samt originale Smaating, der maa antages at have Interesse for Bladets Læsere. Som gratis Præmie følger med Nr. 52 det fortrinlig udførte **Oljetryks-Billed**

Familielæsning.

Nr. 1. Abonnement — **1 Krone Kvartalet, 8 Ore ugenlig** — modtages
Kronprinsessegade 52, 2. Sal, og paa alle Postkontorer og Brevsamlingssteder. 1877.

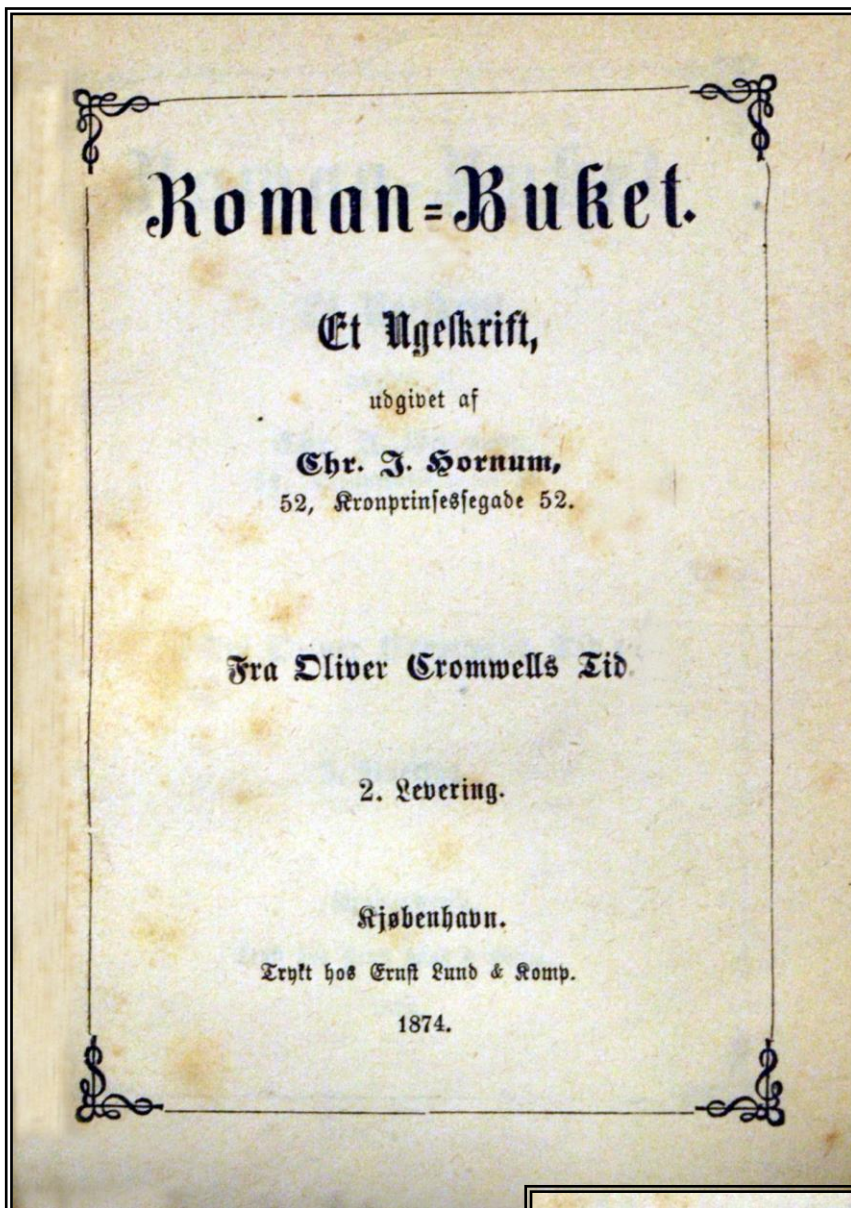
Så vidt jeg kan se af arkivalierne på Det Kongelige Bibliotek blev tidsskriftets navn hurtigt ændret til **Familielæsning**, da der på den tid i København eksisterede et andet blad med navnet *Folkevennen*.

Dette tidsskrift eksisterede fra 1877-80 og blev udgivet hver uge. Bladet var på 8 sider og målte 18½ x 25 cm.

Tidsskriftet rummede – som nævnt i annoncen – *udenlandsk Romanlitteratur samt originale Smaating*. Hver årgang startede med et digt af pseudonymet *John* [måske: Christen J. Hornum] og der var i numrene 5-10 i 1877 en roman af pseudonymet *J.O. Hansen* med titlen *Jægerens Hemmelighed*. Og i 1880 trykkes romanen *Mine Brødre* af pseudonymet *John*. Af forfatteren *J.O. Hansen*, udgives i 1881 (5 år efter hans død) romanen *En frelsende Engel*.

I årgangen fra 1880 kan læses, at redaktionen skifter adresse fra Kronprinsessegade 52 til samme gades nr. 50. Jf. *KRAK* boede sønnen Christian Frederik fra 1878 i Kronprinsessegade 50, medens resten af familien boede i nr. 52.

Fra 1874 udgav Christen J. Hornum tidsskriftet **Roman-Buket**, der havde formatet 11½ x 16½ cm, nogenlunde som vist her og med den neden for viste indledning i det første nummer. Forfatternavnet *H. Rebak* [forfatter til *Fra Oliver Cromwells Tid*] skulle være pseudonym for Christen J. Hornum.



Det var dengang ikke ualmindeligt at udgive noveller og romaner under pseudonym. Det er kendt, at f.eks. kvindelige forfattere udgav romaner under pseudonym (Thomasine Gyldenbourg f.eks.), men også Søren Kierkegaard benyttede et puslespil af pseudonymer.

Roman-Buket udgives frem til 1878, hvilket er 1½ år efter hans død. Hustruen og måske også sønnen Christian Frederik må således have fortsat udgivervirksomheden – måske på grundlag af et større antal endnu ikke udgivne romaner/noveller af Christen J. Hornum (+ evt. pseudonymer).

I 1876 skrev Christen J. Hornum i et forord til en udgivelse: *Den venlighed, hvormed man i Norges Hoved-*

stad modtog nærværende Skrift, har opmuntret mig til ogsaa i andre norske Byer at tilbyde Publikum denne kjæresunde Læsning, som overalt er bleven hilset med Velvilje.

På *Det kongelige Bibliotek* har jeg alene set forsider og enkelte forord til de neden for nævnte romaner, der blev udgivet i **Roman-Buket**, under pseudonymet *H. Rebak*, idet de samlede romaner ikke findes her.

Ved alle forsider er nævnt *antal leveringer*, hvilket siger noget om de pågældende romaners længde samt er udtryk for det antal føljetoner, der er udsendt til abonnenterne.



Udgivelsesår	Titel og forfatter	Antal leveringer
1874	Fra Oliver Cromwells Tid af <u>H. Rebak</u>	39
1874-75	Onkel Grants Testamente af <u>H. Rebak</u>	60
1875	De fordømte af <u>H. Rebak</u>	52
1877-78	Adelinda af <u>H. Rebak</u>	46

[Et barnebarn af Christen J. Hornum, Ellen I. Hornum, skrev et større antal romaner i trivallitteraturens og romantikkens tegn, men disse lod hun blive i sine skuffer. Nogle af dem er dog bevaret i familien.]

Christen Johansen Hornum døde den 15. november 1876 og han blev begravet på Assistens Kirkegård den 21. november 1876. Han blev 62 år gammel.

I københavnske aviser var indrykket denne dødsannonce, hvor familien titulerer ham *Bladudgiver*:

I kirkebogen blev han ved sin død tituleret *literatus*. Dødsårsagen var *cystitis*: infektion i urinveje.

At den kjærlige, trofaste Ægtefælle, den altopoffrende Fader, Bladudgiver **Christen Johansen Hornum**, efter haarde Lidelser hensov i Herren den 15de Novbr., meddeles Slægt og Venner af hans sørgende Hustru.
Sophie Hornum,
født Knudsen.
Begravelsen vil nærmere blive bekendtgjort.

Afdød Original. En navnlig for den studerende Verden velbekendt original Personlighed, **Christen Johansen Hornum**, er i disse Dage afgaaet ved Døden. Han var i flere Aar Regentskarl, men havde sig fra denne beskedne Stilling til at indtage en Plads i Literaturen, som han har forsynet med adskillige Rolportageromaner i „historisk Stil“.

I Vendsyssel Tidende for den 22. november 1876 findes denne notits:

Notitsen vidner om kendskab til hans forfatterskab også uden for København og måske vidner den også om, at han selv kan have været rundt i landet for at falbyde sine romaner! I Odense var han f.eks. i 1870 – jf. forordet til ODIN

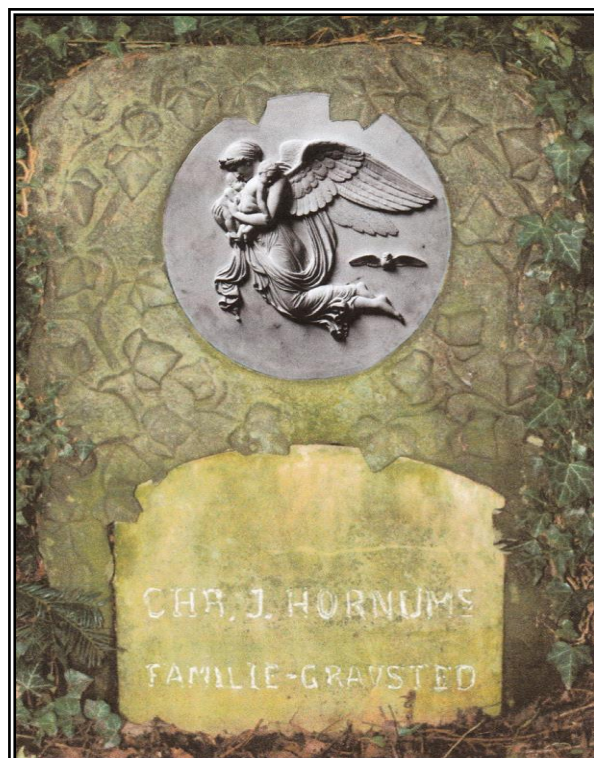
Christen Johansen Hornum blev begravet på Assistens Kirkegård i det familiegravsted han og hans hustru havde oprettet i 1867 ved deres ældste datter Oline Maries død.

Begravelsen skete fra kapellet på Assistens Kirkegård og er indført i kirkebogen for Skt. Johannes Kirke.

På mit foto af gravstenen er det ikke den originale *plakette* – den savnes. Jeg har 'indsat' en tilsvarende type relief (af B. Thorvaldsen), der ofte blev brugt dengang.

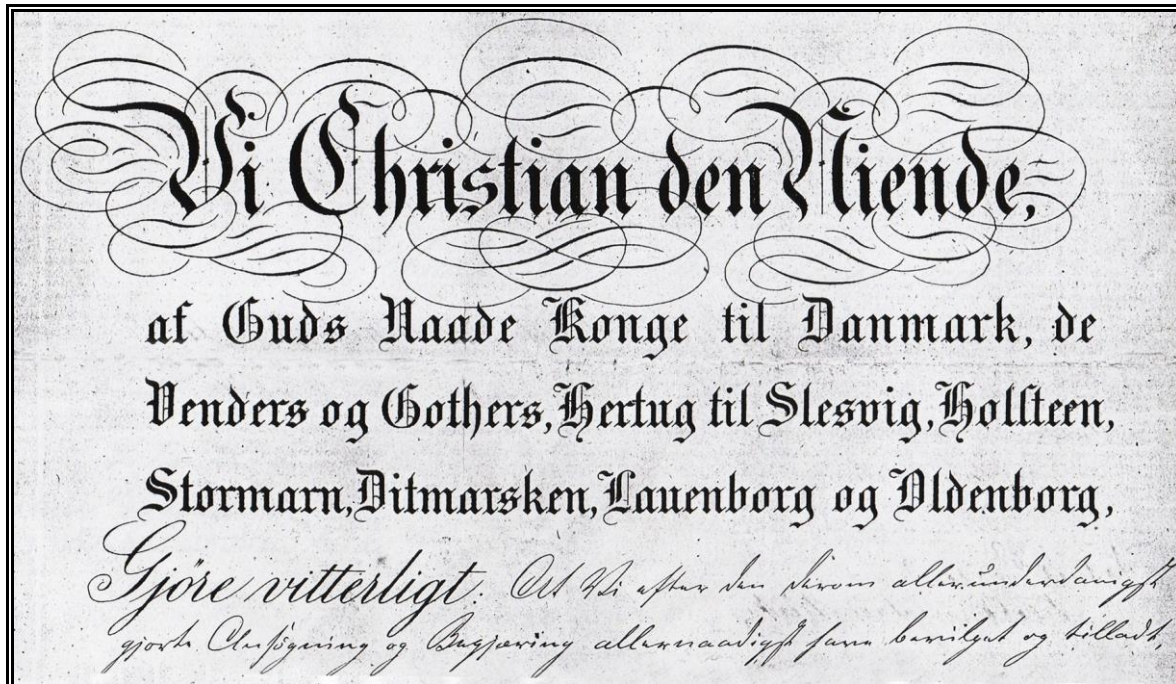
I skiftet ved hans død står alene, at hustruen med de tre endnu levende børns samtykke forbliver hensiddende i uskiftet bo.

Marie Sophie J. Hornum giftede sig ikke igen og levede som enke til sin død i marts 1917. I skiftet efter Christen J. Hornum ses børnene første gang officielt benytte deres i september 1875 godkendte efternavn *Hornum* – jf. neden for.



I skrivelse af 10. september 1875 og altså et år før faren døde, fik de tre børn tilladelse til at benytte familienavnet *Hornum*.

Hverken faren eller moren indgår i ansøgningen/tilladelsen, der havde dette flotte hoved:

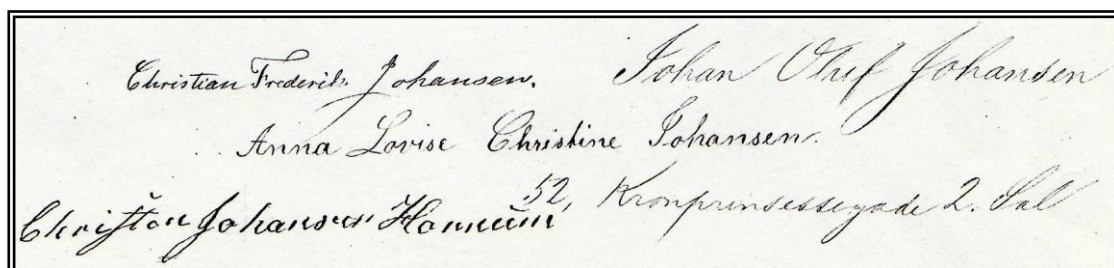


Herefter er navnet *Johansen* blevet ændret til et mellemnavn for de tre børns vedkommende.

De tre børn skriver i deres ansøgning til Kongen bl.a.:

Vi undertegnede - Børn af Christen Johansen, som er født i Hornum, og som, da han i Aaret 1837 kom her til Byen for at aftjene sin Værnepligt, efter Datidens Skik fik sin Fødebyes Navn, hvilket han siden beholdt som sit Familienavn - tillade os allerunderdanigst at ansøge Deres Majestæt om Bevilling til at bære Navnet Hornum. . . .

Ansøgningen er underskrevet af de tre børn samt af deres far Christen Johansen Hornum, der ved sin underskrift tillader det ansøgte.



For så vidt familienavnet *Hornum* er det lidt pudsigt, at hjemsoget i kirkelig henseende gennem alle årene fra før 1800 er blevet benævnt *Hvornum*, medens det militære og det geodætiske system i samme periode har benyttet navnet *Hornum*. Jeg har set kort, der er udarbejdet helt frem til 1945, hvorpå byen i sognet er benævnt *Sønder Hornum*. Senere kort har navnet *Hvornum*.

Havde alt dette været omvendt var familienavnet nok blevet *Hvornum*.

Som nævnt oven for fortsatte Marie Sophie J. Hornum udgivelsen af **Roman-Buket** frem til 1878, hvorefter tidsskriftet ændrede navn til **Fortælleren**.

Dette tidsskrift rummede i årene 1879-82 udelukkende romaner af forskellige udenlandske forfattere, men i nogle af numrene findes også digte af *John*, der måske var et pseudonym for Christen J. Hornum.

Tidsskriftet *Husalfen* var en fortsættelse af tidsskriftet *I Borg og Hytte*, der var redigeret af en anden person, men nu overgik til Christen J. Hornums efterladte enke og formentlig til sønnen Christian Frederik. Men, som det ses, med den afdøde udgivers navn på forsiden, hvilket nok skal tolkes som *Chr. J. Hornums Forlag*.



Redaktionen skrev, at den:

*... vil lægge Hovedvægten paa det underholdende Element, og da navnlig søge sit Stof i Udlandets bedste Romanlitteratur, medens det naar passende Lejlighed gives, vil bringe mindre Afhandlinger af vækkende og belærende Natur. Under en særlig Rubrik vil **Husalfen** give Meddelelser fra den sceniske Konstes Omraade m.m.; fremdeles vil det indeholde en Del Smaating til Opmuntring og Fornøjelse.*

Indholdet ligner således de tidligere omtalte tidsskrifters indhold.

Bladet udkom 1 gang ugentlig; det var på 8 sider og hver anden uge medfulgte gratis et 16-siders føljeton-tillæg. Formatet var 19 x 28 cm.

I Det kongelige Biblioteks arkiv findes af tidsskriftet 23 numre i 1881 og 28 numre i 1882. På forsiden var hver gang et xylografi, der blev tilbudt abonnenterne for en ekstra pris. Ellers var der ingen billeder i *Et Billedblad for alle*.

I alle numrene står, at disse er trykte i *Brdr. Hornums Bogtrykkeri*. Dette trykkeri havde de to sønner købt i 1881.

Bladets kontor er til 1880 den adresse, hvor familien boede. Derefter på sønnen Christian Fredriks adresse.

I tidsskriftets sidste nummer i 1882 stod dette at læse:



Ingen yderligere kommentarer – og hermed slutter så ægteparrets/familiens udgivelser af bøger og div. tidsskrifter. Måske har der ikke været flere efterladte skrifter efter Christen J. Hornum at bruge af! Men der var også startet eget trykkeri i 1881. Et trykkeri, der blev ledet af sønnen Christian Frederik.

Marie Sophie J. Hornum flyttede i 1882 – sammen med alle tre børn – fra Kronprinsessegade 52 til ny adresse på Frederiksborggade 44 – en ejendom på hjørnet af Nørre Farimagsgade.

Hendes adresser fra dette tidspunkt og frem til hun døde i 1917 var disse:

År – ca.	Adresse	
1882-84	Frederiksborggade 44, 2.	Johan Oluf flytter i 1884
1885	Bredgade 10. Mellem Palæg. og Skt. Annæ Pl.	Her bor hun med 2 børn
1886-87	Kgs. Nytorv 24, 2. – hjørnet af St. Kongensgade	
1888-91	Gothersgade 151, 2. Mellem Rømersgade og Nr. Farimagsgade	Christian F. flytter i 1890
1892 – 1909	Samme adresse, men nu i stueetagen	
1910-12	Reventlowsgade 32, 1.	Begge disse adresser knytter sig til samme ejendom, der ejedes af Johan O.J. Hornums 3. hustru.
1912-14	Tietgensgade 62, 1. – lige over for den nuværende DGI-byens hovedindgang	
1915-17	Reventlowsgade 32, 1.	

Købet af et bogtrykkeri i 1881 blev annonceret i dagspressen på bl.a. denne måde. Formelt var det Johan O.J. Hornum, der købte trykkeriet, men umiddelbart efter dette køb blev der oprettet et interessentskab i hvilket Christen F.J. Hornum indskød halvdelen af kapitalen og moren ¼. Johan O.J. Hornum havde således nu indskudt ¼ af kapitalen.



I dagspressen er under firmameddelelser også indrykket dette:

Firmaet "Brødrene Hornum" driver Bog- og Kunsttrykkeri; Chr. J. Hornum er den Ansvarlige og til Underskrift berettigede; Grosserer Joh. Hornum har Fuldmagt til at underskrive per procura; den af Chr. J. Hornum førte Boghandel er Firmaet uvedkommende

Det forhold, at Johan O.J. Hornum ejede ¼ kom til at indgå i hans konkurs i 1911 og dermed påvirke hans mors og brors økonomier. Formentlig var det Fa. *Hornum & Co's* konkurs i 1911, der betingede en rekonstruktion af bogtrykkeriet. Denne afsluttedes uden skifterettens mellemkomst, men i Johan O.J. Hornums konkursbo ligger et bilag, der fortæller om en såkaldt *akkord*, hvorefter kreditorerne i bogtrykkeriet fik dækket deres tilgodehavender med 70 % og driften fortsattes. Men i nævnte bilag står også, at indskyderne havde mistet deres penge.

Marie Sophie J. Hornums investering i trykkeriet vidner om, at hendes økonomi i 1881 må have været særdeles god.

I konkursarkivalierne findes nogle oplysninger, der relaterer sig til hendes økonomi i årene frem til 1908. Primært handler konkursen sig om sønnen Johan O.J. Hornums dispositioner.

Han købte i 1890 fabrikken/virksomheden på Nørrebrogade 47 for i alt 145.000 kr. I 1897 ændredes ejerforholdet via *interessentskabet Hornum & Co*, hvori Sophie Marie J. Hornum havde en part på 5.000 kr., der omsat til dagens beløb ville svare til ca. 350.000 kr.

I 1901 optog Johan O.J. Hornum et lån på kr. 16.000 [2016 = ca. 1.1 mio. kr], der skulle bruges til dækning for *tilgodehavende for restkøbesum*. Her kautionerede Sophie Marie J. Hornum og sønnen Christian F.J. Hornum og benævnes *passive interessenter i Fa. Hornum & Co*.

Dette gentog sig i 1908, hvor lånebeløbet var kr. 25.000 [2016 = ca. 1.6 mio. kr].

Om disse lån er blevet tilbagebetalt har jeg ikke kunnet finde noget om – dog oplever jeg ikke dette sandsynligt i 1908, hvor Johan O.J. Hornum igennem nogen tid havde *levet på vekslers* og var tæt på konkurs. Fa. *Hornum & Co* konkurs strakte sig fra 1911-15 og der blev udbetalt kun 12 % i dividende til kreditorerne.

Her ud over har jeg selv ikke tilstrækkelig økonomisk indsigt til at kunne bedømme alle de beskrevne dispositioner i hans konkursbo.

Datteren Anna L.C.J. Hornum blev boende sammen med moren frem til dennes død i 1917. Hun ernærede sig en overgang som *montrice*, der her dækker over, at hun arbejdede med indretning af boliger for private. Formentlig har denne beskæftigelse kun været i den sidste del af hendes levetid.

Marie Sophie J. Hornum var i 1882 63 år gammel. Hendes videre levetid kan – ud over ovennævnte økonomiske transaktioner – beskrives via hendes status som svigermor og bedstemor frem til 1917.

Sønnen Johan O.J. Hornum giftede sig – i en alder af 34 år – i 1884 med Marie Amalie Haslund, der var eneste datter af en af Københavns store brændevinsbrændere med forretning i Rosengården 11-13, hvor Marie Sophie J. Hornum selv havde boet en kort tid fra 1858. Dog ikke medens familien Haslund ejede ejendommen.

Det nygifte ægtepar fik lejlighed på Skt. Annæ Plads i en af de store palæejendomme på hjørnet af Amaliegade – en ganske eksklusiv beliggenhed.

I dette ægteskab fødtes i december 1885 sønnen Axel Haslund Hornum.

Den nye svigerdatter døde ulykkeligtvis – formentlig som følge af fødslen – i februar 1886.

Barnedåben af dette første barnebarn, der grundet moderens død blev udsat til juni 1886, skete i Hof- og Slotskirken, hvilket kan tolkes som tegn på, at man stiledede opad i denne del af familien. Ved barnedåben blev Marie Sophie J. Hornum fadder sammen med ægteparret Haslund og hendes egne 2 børn Christian Frederik og Anna Louise.



Foto over et hjørne af Kgs. Nytorv set mod St. Kongensgade fra 1880-erne.

Her boede Marie Sophie J. Hornum 1886-87 i hjørneejendommen til højre for St. Kongensgade.

Johan O.J. Hornum indgik i sit andet ægteskab i juni 1887 med en kusine til Marie Amalie Haslund, nemlig Alma Christine Petersen, der var datter af en ølhandler, der tidligere havde været brændevinsbrænder. Dette ægteskab blev indgået i Skt. Matthæus Kirke, idet hendes forældre boede i dette sogn.

I dette hans andet ægteskab fødtes 3 børn:

- Ellen Ingeborg i marts 1888;
- Paul Vilhelm i maj 1890 og
- Karen Sophie i august 1896.

Ved disse børns dåbshandlinger, der alle foregik i Vor Frue Kirke og ikke i Garnisons Kirke, der lå lige over for familiens bopæl, var hun fadder ved de to pigers dåb sammen med datteren Anna J. Hornum, men det var de ikke ved Paul Vilhelms dåb.

Imellem disse børns fødsler var sønnen Christian Frederik blevet gift – i en alder af knap 43 år – i 1890 med Anna Chatrina Svensdotter, der nogle år før var kommet til Danmark fra Sverige. Hun var født i Vislanda, ca. 25 km sydvest for Växjö, og hendes far var jordbruger [husmand] dér.

I dette ægteskab fødtes 4 børn, alle drenge:

- Anton Christian i november 1891;
- Erik i september 1894;
- Johan Vilhelm i maj 1899 og
- Svend Frederik i august 1902.

Alle disse 4 børn fik ved dåben tillagt mellemnavnet *Johansen*, hvilket deres 2 kusiner og 2 fætre ikke fik.

Marie Sophie J. Hornum og datteren Anna J. Hornum var faddere ved de 2 første børns dåb, der foregik i Holmens Kirke, hvor forældrene blev viiede, men ikke i de 2 sidstnævntes dåb, der foregik i Skt. Johannes Kirke på Nørrebro.

I ca. 20 år boede Marie Sophie J. Hornum i Gothersgade 151 – en relativt nybygget ejendom.

Kort tid før hun flyttede hertil var Kommunehospitalet blevet bygget på *Glaciet* foran voldene (1858-63) og på samme areal blev Botanisk Have anlagt i årene 1871-74.

På dette foto, der er fra ca. 1870, er det Kommunehospitalet kort før anlæggelsen af Botanisk Have – set fra Gothersgade.



Marie Sophie J. Hornum søn Johan blev i 1910 skilt fra sin hustru Alma Christine. Han giftede sig umiddelbart efter med Louise Johanne Dorthea Riise, der også havde været gift tidligere. Hun havde fra sine forældre arvet ejendommen på hjørnet af Reventlowsgade og Tietgensgade, hvortil Sophie Marie J. Hornum flyttede til i 1910 sammen med datteren Anna L.C.J. Hornum.

Dette hans 3. ægteskab varede kun til oktober 1913 idet Louise J.D. Riise pludseligt døde. Hun havde i en årrække lidt af sukkersyge, hvilket var årsagen til hendes død. Ægteparret havde dog nået at flytte til et nybygget hus (for hendes penge – grundet hans konkurs) i Brønshøj, men det blev nu solgt og han flyttede tilbage til Reventlowsgade 32.

I april 1916 giftede Johan O.J. Hornum sig 4. gang med Johanne Marie Vilhelmine Gerda Klint, men også dette ægteskab varede kort, idet Johan O.J. Hornum døde i december 1916.

Marie Sophie J. Hornum blev i denne periode boende i Reventlowsgade 32 – med en kort afstikker til adressen rundt om hjørnet i samme ejendom, Tietgensgade 62.

Barnebarnet Karen Hornum tegnede i 1913 dette billede af sin farmor, der nu var 94 år gammel. Karen havde efter sin skoletid gået til undervisning i at tegne og male.



Marie Sophie J. Hornum døde den 15. marts 1917 i en alder af knap 98 år.

Hun blev begravet fra Mariakirken i Istedgade den 20. marts og ført til familiegravstedet på Assistens Kirkegård, hvor også sønnen Johan O.J. Hornums kiste var blevet nedsat kun 15 måneder tidligere.

Hendes bo blev overtaget til privat skifte ved datteren Anna L.C.J. Hornum, hvorfor der intet findes oplyst om boets værdier.

Datteren Anna Louise Christine Johansen Hornum døde kun godt 1 år senere, den 8. august 1918. Hun blev 60 år gammel og blev ved sin død betegnet som *ugift montrice*. Også hun blev begravet fra Mariakirken, den 13. august og nedsat i familiegravstedet på Assistens Kirkegård.

I skifteprotokollen ved hendes død står alene, at:

Boet overtages af arvingerne til privat skifte.

Disse er:

- Bogtrykker Christian F.J. Hornum, Nørrebrogade 41, 3.
- Fabriksejer og fuldmægtig Axel H. Hornum, Kvægtorvsgade 1.
- Ellen Ingeborg Landau Schmidt, f. Hornum i ægteskab med filmskuespiller Jacob Vilhelm Landau Schmidt, Arkonagade 1,
- Overinspektør Paul Vilhelm Hornum, Monradsvej 19, 2. Frederiksberg, Villa Poppelly,
- Karen Sophie Lassen, f. Hornum, i ægteskab med fuldmægtig Elvin E. Lassen, Grundtvigsvej 18, 2.

Christen Johansen Hornum – EGNE BOGUDGIVELSER

Udgivelsesår	Titel Antal oplag m.m.	Sidetal
1856	Grev Carl til Intholm, født greve til Jendeskov. Roman skreven til menigmand i 2 dele. 2. oplag: i 1858-59. Forandret og forbedret/forkortet udgave. Romanen kan læses her: http://www.kb.dk/e-mat/dod/130022042131_bw.pdf	183 + 311 166 + 186
1857	Frits Pakkenberg. Original historisk roman i 2 dele. 2. oplag i 1862, væsentligt omarbejdet 1. del. Også udgivet på engelsk i 1862.	322 + 362 314 + 324
1858	Den smukke fiskerpige eller baronesse de Haen. Heri indgår som hovedperson: <i>General Pakkenberg.</i> 2. oplag i 1863.	477 500
1859	Et skandinavisk familiebaand. Original historisk roman i 2 dele. Anmeldt i <i>Dagbladet</i> 1859, nr. 260. Romanen kan læses her: http://www.kb.dk/e-mat/dod/130022042141_bw.pdf	182 + 213
1859-60	Greverne af Intholm. Roman. 2 dele. Formentlig fortsættelse af Grev Carl til Intholm.	221 + 258
1860	Dronning Jutta af Danmark. Original historisk roman.	224
1860	Frederik Gjeldsgaard eller Hittebarnet. Udgivet i tidsskriftet <i>Odin</i> fra 1870, nr. 28 til 1871, nr. 24. Også udgivet på norsk.	452
1860-61	En dansk kapergast eller Grønningen bag Brokkensbod. Original roman i 2 dele. 2. oplag i 1865. Måske omarbejdet jf. sidetal. Også udgivet på engelsk.	220 + 232 236 + 258
1861	Det uheldige frieri i Dyrehaven. Novelle. Udgivet til støtte for sygdomsramt familie. Novellen kan læses her: http://www.kb.dk/e-mat/dod/130022042093_bw.pdf	18
1862	Carl Pakkenberg. Original Roman. Formentlig fortsættelse af Fritz Pakkenberg.	432
1863	Louise eller Grevinden. Original roman i 2 dele. Også udgivet på engelsk.	400
1864-65	Kjærlighed og kamp. Original historisk roman i 2 dele. Også udgivet i tidsskriftet <i>Samleren.</i>	336
1865	Et Verdensbarn eller skildringer af Folkelivet i Kjøbenhavn. Original humoristisk novelle. Udgivet i tidsskriftet <i>Samleren</i> 4. årg. 9. Bd. Romanen kan læses her: http://www.kb.dk/e-mat/dod/130022043367_bw.pdf	128
1868-69	Et Nyboders barn af fornem herkomst. Original roman i 2 dele med del 3, benævnt: Flugten til Amerika der udkom i 1869. Flere oplag – det seneste i 1876, hvor Christen J. Hornum døde.	538 + 405 942
1869	Fald og Frelse, en dansk Familiehistorie. 1. del Denne titel er ikke nævnt i <i>Dansk Forfatterleksikon.</i>	317
1871	Marie, eller de to Søsterpiger. Original Roman. Denne titel er ikke nævnt i <i>Dansk Forfatterleksikon.</i> Romanen kan læses her: http://www.kb.dk/e-mat/dod/130022043219_bw.pdf	862
1871	Skuffebarnet. Original Roman. Udgivet som føljeton i ODIN fra 1871.	240

Bemærk at den såkaldte *underscore* ikke kan ses i denne http-adresse

Iflg. bogen *Danmarks boghandlere 1837-92* af Andreas Dolleris, udg. 1912, *forfattede og udgav* Christen J. Hornum i alt 14 romaner. Men antallet er væsentligt højere!

Udover ovennævnte romaner udgav han i div. tidsskrifter romanerne nævnt neden for + en del romaner og noveller under flere forskellige pseudonymer.

Jf. Sophus Birket-Smiths seddelkatalog udgav Christen J. Hornum under pseudonymet **J. Munroh** (læst bagfra = **Hornum**) i tidsskriftet **ODIN** følgende romaner/noveller:

1872	Onkel Ortons Gjenfærd Et forvarsel Dømt til Døden Kjærlighed eller Arv En Mohavk Legende	Fordeler sig over: 3 nr, 26 spalter Fordeler sig over: 2 nr, 15 spalter Fordeler sig over: 1 nr. Fordeler sig over: 1 nr. 7 spalter Fordeler sig over: 1 nr. 5 spalter
1873	Sølvringen Hvem er hun Funden i Sneen	Fordeler sig over: 1 nr. 6 spalter Fordeler sig over: 4 nr. Fordeler sig over: 1 nr.

Jf. Dansk Bogfortegnelse 1869-80 udgav Christen J. Hornum under pseudonymet **H. Rebak** i hvert tilfælde 5 romaner, der i fortegnelsen er noteret som *oversatte*, men skønnes (jf. Dansk Forfatterleksikon) at være af Christen J. Hornum – og dermed ikke oversatte.

Disse titler, hvoraf de 4 første er udgivet som føljetoner i tidsskriftet **Roman-Buket**, er:

1874	Fra Oliver Cromwells tid. Historisk roman.	
1875	Onkel Grants testamente.	
1876	De fordømte	
1878	Adelinda. Romanen kan læses her: http://www.kb.dk/e-mat/dod/115808100297.pdf	CJH døde i 1876
1883 ?	Mo'er Graule.	480 sider.

Hustruen og formentlig også sønnen Christian Frederik har efter hans død sørget for udgivelse.

TIDSSKRIFTER

1861-65	Samleren , et ugeskrift for morskabslæsning.	
1870-76	ODIN , et underholdende ugeblad. Fortsættes fra 1876 under navnet Folkevennen , der hurtigt ændrer navn til	
1878-81	Familielæsning	
1874-78	Roman-Buket ; et ugeskrift, der fortsattes i	CJH døde i 1876
1877-80	Fortælleren	
1881-82	Husalfen , et billedblad for alle.	

BOGUDGIVELSER AF ANDRE FORFATTERE

Fra forlaget Christen J. Hornum blev i årene 1860-80 udgivet en del romaner af udenlandske forfattere – bl.a. *Greven af Monte Christo* af Alexandre Dumas. Flere af romanerne indgik som føljetoner i hans tidsskrifter.

Kilder:

- Dansk Forfatterleksikon;
- Dansk bogfortegnelse 1841-58, 1859-68, 1869-80;
- Det kongelige Biblioteks onlinekatalog REX;
- www.bibliotek.dk
- Sophus Birket-Smiths seddelkatalog – registrant med henvisninger til bøger samt artikler, referater, anmeldelser, notitser m.m. i danske tidsskrifter og aviser i perioden 1853-1880. Findes kun på Det kongelige Bibliotek;
- <https://www.worldcat.org>. The World's Largest Library Catalog.
- <http://www.theeuropeanlibrary.org>.

Efterkommertræ for Else Christensdatter Bruun

Else Christensdatter Bruun
 * Jun 1785 - Hvornum, Randers A, DK
 † 03 Apr 1820 - Snæbum S, Randers A, DK
 Johan
 Karl

Christen Johansen Hornum
 * 29 Jun 1814 - Hvornum S, Randers A, DK
 † 15 Nov 1876 - København, DK
 Opvarter på Regentens, literat. Bogtrykker
 ~ 20 Apr 1845 - Frederiksberg K, DK
Marie Sophie Frederika Adelheid Knudsen
 * 28 Maj 1819 - Frederikaberg, DK
 † 15 Mar 1917 - København, DK

Peter Laursen
 * 20 Okt 1819 - Snæbum S, Randers A, DK

Oline Marie Johansen
 * 06 Maj 1846 - København, DK
 † 17 Aug 1867 - København, DK

Christian Frederik Johansen Hornum
 * 13 Dec 1847 - København, DK
 † 12 Okt 1931 - København, DK
 Boghandler, bogtrykker
 ~ 08 Okt 1890 - Holmens K, København, DK
Anna Chatrina Svendsdatter
 * 14 Jun 1867 - Vislanda, Kronobergs Län, Sverige
 † 29 Mar 1920 - Skt. Hans H, Roskilde A, DK

Johan Oluf Johansen Hornum
 * 15 Sep 1849 - København, DK
 † 14 Dec 1916 - Kommunehosp. København, DK
 Grosserer, maskinfabrikant, avisudgiver
 ~ 29 Maj 1884 - Vor Frue K, København, DK
Marie Amalie Haslund
 * 22 Jun 1858 - København
 † 03 Feb 1886 - København, DK
 ~ 07 Jun 1887 - Sct. MatthæusK, København, DK
Alma Christine Petersen
 * 17 Okt 1865 - København, DK
 † 30 Jun 1933 - Bispebj. Hosp. København, DK
Henriette Johanne Christine Muhligh
 * 20 Apr 1866 - København, DK
 † 16 Apr 1920 - København, DK
 Blomsterhandler
 ~ 30 Maj 1911 - Maria K, Kb. DK
Louise Johanne Dorthea Riise
 * 29 Mar 1869 - Holmen S, København, DK
 † 15 Okt 1913 - Brønshøj, DK
 ~ 27 Apr 1916 - I hjemmet, Kb. DK
Johanne Marie Vilhelmine Gerda Klint
 * 22 Maj 1876 - Ringsted, Sorø A, DK
 † 13 Okt 1956 - København, DK

Louise Christine Johansen
 * 10 Apr 1851 - København, DK
 † Maj 1851 - København, DK

Anna Louise Christine Johansen Hornum
 * 05 Apr 1858 - København, DK
 † 08 Aug 1918 - København, DK
 Montrice

Else Christensdatter Bruun.

Karlen Johan – far til Chresten – har jeg ikke kunnet finde noget om.

Else Christensdatter Bruun blev født i Lil Mølle (Lille Mølle) i Hvornum/Hornum Sogn i juni måned 1785. Hun blev hjemmedøbt umiddelbart efter fødslen og dåben efterfølgende *publiceret* den 17. juli 1785 i Hvornum Kirke. Det var dengang almindeligt – grundet den relativt store tidlige børnedødelighed – at hjemmedøb skete lige efter fødslen med efterfølgende *publicering* i kirken. I kirkebogen er dette indskrevet på denne måde:

Dom. 8^{de} post Tr. [8. søndag efter trinitatis = 17. juli] Blev Monsieur Bruuns Barn i Lille Mølle fremstillet i Hvornum Kirke til Daabs Publication, da det forhen ved Hjemmedaab var kaldet Else, af Lars Bruuns Kone fra Randers, Chresten Washuuses Kone fulgte.

Testes [faddere]: Lars Bruun og Broder Søn fra Randers og Chresten Washuus.

Domínica 9^{de} [9. søndag efter Trinitatis = 24. juli] blev Konen introduceret.

Det faktum, at mølleren bliver tituleret som *Monsieur* viser, at han i sognet havde en vis status, at han hørte til gruppen af personer *uden for bondestanden*.

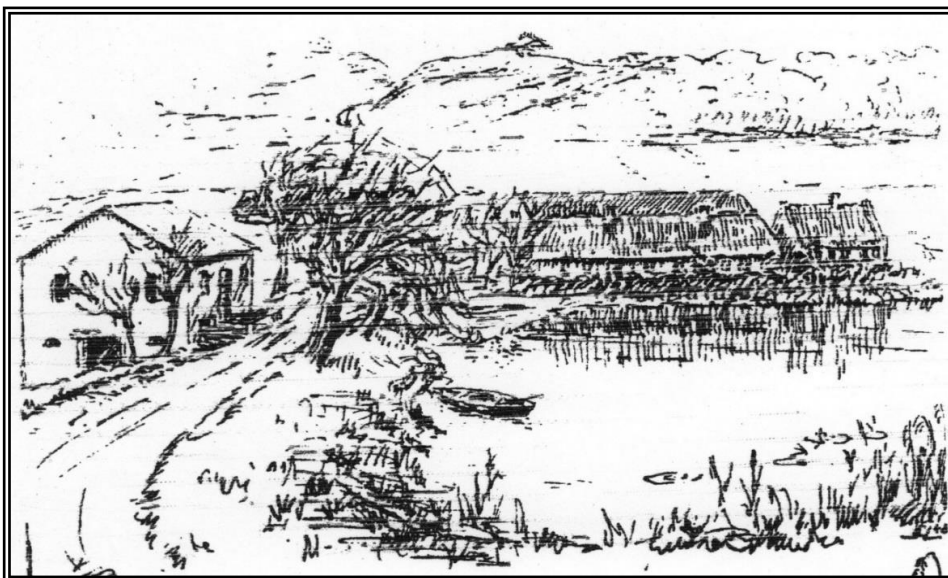
Lars Bruun var møllerens bror, der var skræddermester i Randers og gift med Mette Jensdatter. Endnu en bror i Randers var Gert Bruun, der var skipper og havde været gift med en søster til Mette Jensdatter, Dorthe Jensdatter. Hun var død i 1780. I dette ægteskab var der 2 sønner Jens og Peder, hvoraf det nok har været den ældste af disse (han var 18 år gammel i 1785), der indgik som fadder. Jens Gertsen Bruun var på dette tidspunkt i skrædderlære hos Lars Bruun.

Faderen Chresten hed til efternavn *Sørensen* og boede i *Vasehuset*.

Mht. morens *introduktion* i kirken havde dette rødder i katolicismen, men fortsattes i Danmark efter Reformationen. Introduktionen blev afskaffet i 1754, men fortsatte endnu mange år på landet. Moren blev betragtet som *uren* i 40 dage efter fødslen og kunne derfor ikke komme i kirke. Ved en ceremoni i kirken, hvor hun skulle vente i våbenhuset, mens præsten stillede sig over for hende inde i selve kirken, blev hun så – af præsten – introduceret igennem døråbningen.

Else C. Bruuns forældre var mølleejeren *Christen Pedersen Bruun* i Lil Mølle og hustru *Elisabeth Christina Lyngø*. De var blevet gift i 1778 og han havde samme år købt møllen.

Da Else C. Bruun blev født, var hun forældrenes barn nr. 2. En storebror Peter var blevet født i 1783. Efter Else C. Bruun blev født 5 børn, hvoraf dog en pige, født i 1794, døde samme år under en mindre børnekoppeepidemi i sognet.



Ældre tegning af møllegården med møllehuset til venstre – set fra syd hen over mølledammen.

Folketællingen for 1787, hvor Else C. Bruun første gang blev sat i mandtal ser således ud:

Navn	Alder	G/U	Civilstand	Erhverv
<i>Chresten Bruun</i>	43	G	<i>Hosbonde</i>	<i>Møller</i>
<i>Elisabeth Lyng</i>	24	G	<i>Madmoder</i>	<i>Møllerkone</i>
<i>Peter Bruun</i>	3	U	<i>Barn af 1. ægtesk.</i>	<i>Barn som ere hjemme</i>
<i>Else Bruun</i>	2	U	<i>Do</i>	<i>do</i>
<i>Jens Sveniasen</i>	28	U	<i>Tjenestefolk</i>	<i>Tjenestekarl</i>
<i>Mogens Gregersen</i>	22	U	<i>Do</i>	<i>do</i>
<i>Chresten Vognsen</i>	14	Do	<i>Do</i>	<i>Tjenestedreng</i>
<i>Karen Jensdatter</i>	29	Do	<i>Do</i>	<i>Tjenestepige</i>

Aldersangivelser skal på den tid tages med et vist forbehold. Chresten Bruun blev født i 1741 og var derfor 46 år gammel. Elisabeth Lyng blev født i 1760 og var tilsvarende 27 år gammel.

Kirkerne blev dengang brugt til offentlige meddelelser, der nogle steder så også blev indført i kirkebogen og – som i dette tilfælde – suppleret med en note om et forfærdeligt vejr.

Den 3. februar 1799 skrev præsten dette:

Forordningen af 4. Januar 1799 har ophævet og afskaffet Trolovelse.

3. Februar var her et overmaade stræng Vær med Frost og stærk Snee og Blæst, som begyndte den 25. Janv. og vedvarede med Snee og Blæst til den 5. Fbr. saa der blev ingen Prædiken i Kirkerne og Lúget i Snæbum blev ejheller den Dag begravet, ikke engang Graven kastet - da det var plat umueligt.

Else C. Bruun blev konfirmeret omkring år 1800, men præsten i sognet har ikke skrevet konfirmerationerne i den bevarede kirkebog.

Folketællingen for 1801, hvor Else C. Bruun for anden gang skrives i mandtal ser således ud:

Navn	Alder	G/U	Civilstand	Erhverv
<i>Chresten Pedersen Bruun</i>	60	Gift	<i>Hosbonde</i>	<i>Selvejer Møller i Lil Mølle</i>
<i>Elisabeth Christiane Lyng</i>	39	Gift	<i>Hans Kone</i>	
<i>Peter Christensen Bruun</i>	18	Ugift	<i>Deres Barn</i>	
<i>Else Christensdatter Bruun</i>	15	do	<i>do</i>	
<i>Christine Christensd. Bruun</i>	13	do	<i>do</i>	
<i>Lyng Christensen</i>	11	do	<i>do</i>	
<i>Lars Christensen Bruun</i>	8	do	<i>do</i>	
<i>Morten Nielsen</i>	54	Gift	<i>Tjenestekarl</i>	<i>Bor i et andet Sogn</i>

Samme år, 1801, blev født endnu en lillesøster, der fik samme navn som den i 1794 døde pige, nemlig Elisabeth Christine.

Det mindre antal tyende kan skyldes, at familiens store børn nu hjælper til i såvel møllen som i husholdningen i øvrigt.

Else C. Bruuns far døde i 1806 i en alder af 65 år. Moren, nu 46 år gammel, giftede sig kort efter med Johan F.C. Bech, der var møllebygger. Han var i 1807 ca. 27 år gammel.

Johan F.C. Bech drev møllen videre til 1813, hvor den igen blev solgt.

Elses mor og stedfar flyttede derefter til Hammershøj midt imellem Hvornum og Randers.

Else C. Bruun er sandsynligvis fra først i 1800-tallet kommet ud at tjene, men dette kan ikke præcist afdækkes.

Formentlig fra omkring 1813 havde hun tjeneste i Randers.

Medens hun var i Randers blev hun gravid med en person, som hun senere alene benævner ved navn *Johan*. Hun var ikke gift med denne *Johan* og præsten skulle derfor ved barkedåben spørge til barnefaderens navn.

I gravid tilstand søgte hun tilbage mod sit fødested Lil Mølle og her kan det undre, at hun ikke søger ind hos moren og stedfaren, der i mellemtiden var flyttet til Hammershøj.

I juni 1814 nedkom Else C. Bruun med en søn, der ved dåben fik navnet *Chresten*.

I kirkebogen er han indskrevet på denne måde:

Chresten - et Slegfred [uægte] Barn.

Forældre: Moderen Pigen Else Christensdatter Bruun, en Datter af forrige Møller og Beboer i Lil Mølle, Christen Bruun.

Hun tjente i Randers, hvorfra hun kom hertil.

Til Barnefader udlagde hun en Karl ved Navn Johan, som nu for Tiden tjener hos Clemens Torup i Randers.

Moderen opholdt sig i Mølhuuset ved Lil Mølle.

Fadderne ved dåben var bl.a. 3 af morens søskende, hvoraf den ene havde sin egen gård i sognet, de to andre tjente i præstegården.

Fadderne ved dåben var:

- *Møllerens Kone Øllegaard Krogsgaard*, gift med mølleren (siden 1813) Niels Jespersen;
- *Kirstine Christensd. Bruun*, tiener i Hvorn. *Præstegaard*, lillesøster til Else C. Bruun og født i 1787;
- *Gaardm. og Selveier Peter Christ. Bruun*, storebror til Else C. Bruun og født i 1783;
- *Peter Lambertsen, Skomager Huuset*, . . . ved Lil Mølle
- *Ungkarl Laurids Christensen Bruun*, tiener hos Forpagteren i Hvorn. *Præstegaard*, lillebror til Else C. Bruun og født i 1792.

Else C. Bruun var nu i et vist omfang afhængig af hjælp fra fattigforsorgen. Da hun ikke havde boet ret længe i Randers var hun ikke understøttelsesberettiget der, men det var sønnen Chresten, der blev undfanget i Randers – jf. datidens regler.

Else C. Bruun modtog fra Fattigkommissionen i Hvornum/Snæbum Sogne til sig selv i 1815:

. . .bekommet til sig og sit Slegfred Barn. Hun kom hertil Sognet i juni 1814 fra Randers og strax efter bekom hun et levende Barn som tilligemed Moderen behøvede hjælp - og denne Understøttelse modtog hun 1815.

Else Christensdatter Bruun og hendes Barn har modtaget

3die Qvart.: 2 rd. 1 sk.

4de Qv.: Ligel. 2 rd. 1 sk.

Det fremgår af en notering i protokollen for Hvornum/Snæbum Sognes fattigkommission i december 1815, at

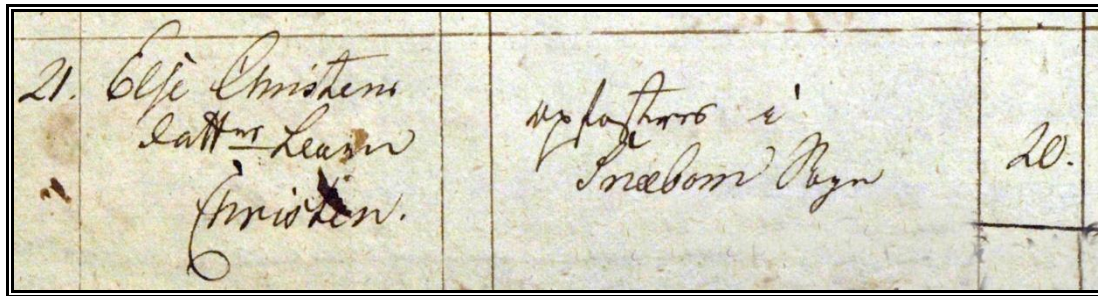
Else Christensdatter Bruun, som kom besvangret fra Randers hertil Hvornum i Juni 1814 og strax efter fødte et levende Barn Chresten døbt d. 29. Juni 1814.

Hun har til dette sit levende Barn nydt hielp af Hvornum Sogne District i Aaret 1815 og modtaget 4 skp. Rug, 3 skp. Byg. - Saasom bemelte Else med sit Barn er henviist af den høje respective Amts Direction til Randers Byes Fattigvæsen; saa haver den respective Fattigkommission i Randers under Dato 17. Novbr. godtgjort og betalt Hvornum Fattigkommission bemeldte 4 skp. Rug og 3 skp. Byg. Rug per Skp. 2 Rbd og Byg per Skp. 1 Rbd, som udgjør 11 Rbd.

Mon familien har slået hånden af hende, hvorfor hun har været nødsaget til at bede om fattighjælp?

I Randers Fattigvæsens journal for såvel 1815 som for 1818 fremgår, at Else C. Bruun fik fattighjælp til sønnen Chresten: 20 rigsbankdaler årligt. Her er vist indskriften for 1818.

Til højre står, at hun og sønnen Christen boede i Snæbum Sogn, der ligger lige nord for Hvornum.



Else C. Bruun og sønnen Chresten har næppe opholdt sig ret længe i møllen efter hans døb og tilsyneladende ej heller hos familie, men ovenstående uddrag af Randers Fattigvæsens journal viser, at de i 1818 havde ophold i Snæbum Sogn, der dengang havde samme præst og fælles fattigforsorg med Hvornum Sogn.

Hun har fundet husly hos en husmand, hvor hun også har gået til hånde og deltaget i det almindelige arbejde for herved at tjene til sit og sønnen Chrestens ophold.

Herefter kan hun, jf. hvad hun fortæller ved sønnen Peters døb (se neden for), have haft ophold et sted lidt SØ for Hobro.

I Hvornum/Snæbums protokol fremgår, at Else C. Bruun i april 1819 flyttede ind hos en husmand i Snæbum.

På dette tidspunkt var Else C. Bruun igen gravid og nedkom i september/oktober med en dreng, der d. 20. oktober 1819 døbt *Peter* i Snæbum Kirke. I kirkebogens rubrik: *forældre* står:

Moderen Else Christensdatter Bruun.

Til Barnefader blev udlagt en Person, som hun ikke kiendte, der kom til hende paa Veien mellem Fieldsted og Brødløs. [ca. 8 km SØ for Hobro]

Ved kommissionens marts møde (Hvornum/Snæbum Sogne) i 1820 er indskrevet dette:

Else Møllers i Snæbum er meget trængende til hjælp, hun var undselig ved at tale derom for Commissionen i Decbr. sidstlen [sidste år], men hun har beklaget sig for Præsten, og anmodet om Understøttelse.

At Beboere her i Districtet ikke skulle paalægges mere Korn end som der var fastlagt i afvigte Aar i Decembr. og den fattige Else burde dog have noget, saa besluttede Præsten at tage af Fattig Kassens Penge, og hermed var Commissionen vel fornøjet.

Herefter er oplyst forskellige naturalydelse: f.eks. byg og rug – købt i Lil Mølle. Jeg oplever det tankevækkende og trist, at Else C. Bruun som tidligere datter af *monsieur og selvejer Bruun* af Lil Mølle nu får tildelt fra fattigforsorgen korn, der er leveret fra selvsamme Lil Mølle!

Formentlig som følge af fødslen i efteråret 1819 blev Else C. Bruun alvorligt syg og hun døde den 3. april 1820 i huset hos den husmand, hvor hun havde søgt ly et års tid tidligere.

Else C. Bruun blev begravet fra Snæbum Kirke den 10. april 1820.

I kirkebogen står:

Christens Datter, Else Bruun eller Møller Else - 34 aar gl.

Hun nød Almisse formedelst hun led Mangel.

I skifteprotokollen står:

Aar 1820 den 6te April anmeldte Laur's Pedersen af Snæbum, at den hos ham opholdende Indsidderske [lejer af bolig] Else Bruun ved Døden er afgaaet.

Hun efterlader sig 2de umyndige Slegfredsbørn, men foruden at den Afdøde havde nydt Understøttelse af Fattigvæsenet, efterlader hun sig ikke saa meget som hendes Begravelse vil koste, og der kan følgelig ingen Arv ventes.

At hun var Almisselem beviste Anmelderen ved vedkommende Fattigforstanders Attest.

For Dødsfaldets Anmeldelse blev meddelt Attest.

Da Else C. Bruun var under Fattigkommissionens varetægt blev det samme Fattigkommissions ret, at bortauktionere hendes få ejendele.

Om disse ejendele og den offentlige auktion over samme kan læses i Fattigkommissions protokol:

Registrering og Vurdering samt Beløb ved offentlig Auction i Juni Maaned d.A. over den her i Sognet afdøde fattige Almisse Lem Else Bruun eller Else Møller, hendes ringe og usle Efterladenskaber som fandtes i Dødsboet, og som blev solgt og udbragt i Penge saaledes [vurder.- og auktionsbeløb udeladt]:

- *En gammel Fähr [fyr] Kiste med beskadiget Laas og Nøgle,*
- *Et gl. sortstribet skiørt med Livstykke,*
- *En gl. Trøje med røde Pletter i,*
- *En gl. grøn Bul med røde fildle [fildede] Ermer,*
[Bul: trøje u. ærmer/livstykke/snoreliv; ofte af lidt dyrere stof]
- *Et par gamle Strømper og et par meget ringe do,*
- *5 gl. Skiæghatter og 1 Snip, [se neden for]*
- *Et sort tavlet ulden Halsklæde,*
- *En gl. Hue,*
- *En gl. Særk og en do,*
- *Et grønstribet gl. Skiørt.*

Berørte Fem Rigsbd. og Ti Skilling i Sedler og Tegn er ald den Indtægt som ovenmeldte fattige afdøde Else Møllers ringe Efterladenskaber kunde beløbe - og disse beregnes Fattigkassen til Indtægt.

Som det fremgår, har hun end ikke ejet en seng til sig selv og sønnen Chresten.

Ejendelene blev samlet vurderet til godt 2 Rbd, men indbragte lidt over det dobbelte. Jf. neden for har salget af hendes effekter dog kunnet dække Fattigkommissionens udgift til kiste.

Alle effekterne blev købt af borgere i Hvornum – angivet med navn.

Det fremgår, at Else C. Bruun ved sin død ejede *en grøn bul* – af lidt dyrere stof og hele 5 *skæghatte*. Dette kan antyde, at hun kom fra lidt bedre kår, hvilket hun jo også gjorde, men sådan endte hendes liv dog ikke.

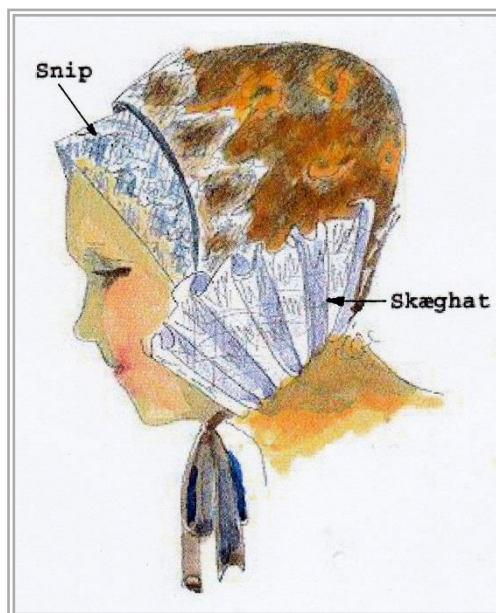
Den sidste notering i et offentligt arkivalie om Else C. Bruuns korte liv er i Fattigkommissions årsregnskab for 1820:

Til den fattige afdøde Else Bruun eller Else Møllers, som døde og blev begravet i slutningen af Marts Maaned, dette Aar, findes Ligkiste, som blev bekostet og betalt af Fattigkassen, efter Qvittering med 4 Rbd. Disse 4 Rbd til bemeldte Brug er betalt af Fattigkassen.

Skæghat: hovedtøj/huetilbehør (kvinder), halvkappe af linned, anbragt henover huen/nakken fra øre til øre (jysk almuekvindedragt)

Snip: hvidt tørklæde, foldet til trekant, båret oven på huen (østjysk folkedragt).

Jf. www.dragtilminde.dk/kleder/volbkld.html



Christen Pedersen Bruun og Elisabeth Christina Lynge

Christen Pedersen Bruun blev født i Randers i juni 1741 og døbt i Skt. Mortens Kirke den 24. juni. Han var forældrenes barn nr. 2, der var blevet navngivet *Christen*. En ældre bror – den første-fødte – med samme navn var død kort efter fødslen.



Randers fra prospekt 1748. Skt. Mortens Kirke i baggrunden, Gudenåen i forgrunden.

Forældrene var skrædder i Randers *Peder Christensen Bruun* og hustru *Kirsten Pedersdatter*.

Faren var formentlig midt i 1720-erne kommet til Randers fra Kristiansand i Norge, hvor han var født. Farfarens navn var også Christen Pedersen Bruun.

Vedr. den i Randers fødte Christen Pedersen Bruuns konfirmation er der ikke bevaret arkivalier.

Det har ikke været muligt for mig at finde arkivalier, der fortæller om hans virke som ung mand og inden han giftede sig i 1778. Det er muligt, der findes sådanne arkivalier, men da disse – i fald de findes – ligger på arkivet i Viborg eller Stadsarkivet i Randers, har det ikke været muligt for mig at se dem.

Ud fra hans titulering ved vielsen som *seigneur* må han have haft en vis status i datidens samfund – måske inden for handel eller administration.

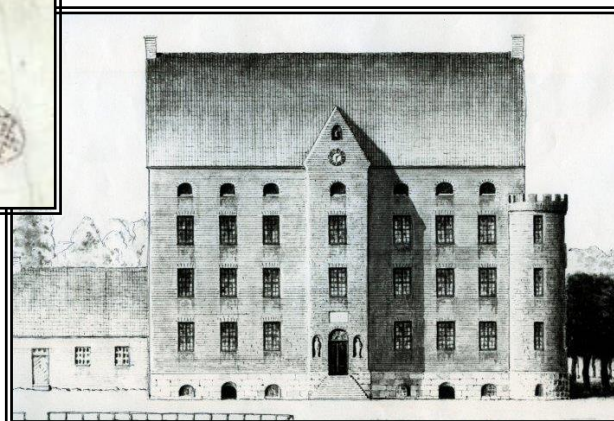
Elisabeth Christina Lynge blev født i juli 1760 og blev døbt i Aalum Kirke 20. juli 1760.

Aalum ligger 12½ km vest for Randers og 3 km syd for Fussingø Herregård, hvor faren var gartner og podemester *Ulrich Conrad Jørgensen Lynge* og hustru *Else Jepsdatter Bertelsen*, der var datter af forpagteren Jeppe Bertelsen på Herregården.



Fussingø Herregård var tidl. en borg, der lå på et næs ud i søen ca. 500 m øst for de nuværende bygninger – kun få ruiner er i dag tilbage.

Kortet her er fra 1815.



Indtil sidst i 1700-tallet lå herregården inderst på næsset og skønnes at have set ud som på dette billede:

Elisabeth Christina havde en storesøster Christiane Ulrichsdatter Lyng, der var født i 1754. På det tidspunkt var forældrene ikke gift og blev det først i 1759, hvilket gav anledning en stor skandale, idet forpagteren Jeppe Bertelsen bestemt ikke var sindet af lade sin datter gifte sig med en podemester, som han oplevede var langt under hans egen stand.

Mere om dette sidst i næste afsnit: *Aner til møllerægteparret i Hvornum.*

Elisabeth Christina blev konfirmeret den 2. oktober 1774.

Søstrenes far Ulrich C.J. Lyng døde i 1778. Moderen giftede sig igen året efter i maj måned med Hans Andreasen Tulipan. Dette betød, at der skulle skiftes og døtrene fik begge en anselig arv, idet faren ved siden af sit erhverv som gartner/podemester havde haft en større udlånsaktivitet, der havde kastet mange penge af sig.

Elisabeth Christina blev gift i en alder af 19 år med den næsten 20 år ældre Christen P. Bruun.

Christen Pedersen Bruun og **Elisabeth Christina Lyng** blev gift den 6. marts 1778 i Aalum Kirke.

I kirkebogen står:

Trolovet 16. Januar: Sr. [seigneur] Christen Pedersen Bruun fra Randers og Jomfru Elisabeth Christine Lyng af Aalum.

Forlovere var Hl. [højlærde] Birkedommer Gierleff fra Fousingøe og Sr. Niels Rasmussen Bach Bagger fra Randers.

Ægteviet d. 6. Marts: Seign. Christen Pedersen Bruun fra Randers og Jomfr. Elisabeth Christine Lyng af Aalum.

Sr = seigneur (foran Christen P. Bruun og hans forlover) betyder, at de har haft en høj status i datidens samfund.

En anden slægtsforsker [Eli L. Ottosen] er efterkommer efter Elisabeth Christinas søster *Christiane Ulrichsdatter Lyng*. Denne slægtsforsker har forfattet et skrift om ægteparret bag de 2 søstre, som jeg gengiver sidst i næste afsnit: *Aner til møllerægteparret i Hvornum*. Et lille afsnit i dette skrift omtaler brylluppet i Aalum i 1778 og gengives her:

Det må have været et bryllup, der gik rygter om i flere år.

Af indkøbene hos brændevinsmanden og købmanden i Randers kan man se, at der må have været mange gæster. Der blev indkøbt 51 potter brændevin og 6 potter vin. Maden har måske været suppe af 15 pund kød, persillerødder og tvebakker. Og der blev bagt kager i massevis med 2 pund søde mandler og ¼ pund bitre, kardemomme, kanel og safran, rosiner og korender som fyld.

Ud over de stærke drikkevarer var der både kaffe og te. Endelig blev der købt 6½ pund tobak til festen.

1 pot svarer stort set til en liter.

Som ovenfor nævnt var Elisabeth Christinas far en særdeles velstående mand og kort efter giftermålet kan i skifteprotokollen læses, at Christen P. Bruun kvitterer for modtagelse af 656 rigsbankdaler, hvilket dengang var et meget stort beløb. Beløbet var hendes fædrene arv.

Jf. skøde af 17. juni 1778 købte Christen P. Bruun Lil Mølle i Hvornum Sogn for en samlet sum af 1590 rigsbankdaler. Ud over hustruens arv på 656 rbd. låner han 799 rbd. af en fremmed udlåner. Ved denne låneforretning står hans bror Gert, der nu er skipper i Randers, som vitterlighedsvidne og kautionist.

De resterende 226 rbd. står der ikke noget om i skifteprotokollen.

Om Sønder-Hornum / Hvornum Sogn kan der i TRAPs 4. udgave læses bl.a. dette . . .
Lil Mølle eller Lille Mølle (understreget) var en vandmølle, der havde udløb til den nordre ende af Klejtrup Sø.

Sønder-Hornum [Hvornum] Sogn (*S.-H.-Snæbum Km.*) omgives af Annekset Snæbum, Viborg Amt (Rinds og Nørlyng Hrd.), fra hvilket det for en Del skilles ved Klejtrup Sø (se p. 181) og Klejtrup Bæk, S.- og N.-Onsild Sogne samt Aalborg Amt (Hindsted og Gislum Hrd.). Kirken ligger c. 9 km SV. for Høbro. De for en Del højtliggende, bakkede Jorder (Hornsheje, 73 m, Bavnehøje) er sandede og sandmuldede. Nogen Skov (Trinderup Krat, Lillemølle Krat) og Plantage (Trinderup Pl., anl. 1909, 65 ha, deraf tilpl. 53). Gennem Sognet gaar den østjyske Længdebane.



Hvornum Sogn er i sin helhed grundigt beskrevet i årsskriftet *Hvornum Sogn*, der blev udgivet af *Randers Amts historiske Samfund* i 1943 og Lille Mølle er mere specifikt beskrevet i *Møllerne omkring Mariager Fjord*, udgivet af *Lokalarkiver i Mariagerfjord Kommuner*, 2012.

Ud fra disse 2 kilder har jeg samlet følgende:

Møllen kendes i historiske kilder tilbage til ca. 1580.

Lille Mølle havde før 1778 dels været i privat eje, dels fæstet under ejeren af Trinderup Gods, der ligger i den østlige del af Hvornum Sogn. I møllen var der en melkværn (den primære maskine) og en pillekværn (også kaldet skallekværn, der blev brugt til at slibe skaller af gryn).

Møllen havde ikke noget større tilliggende landbrug.

Møllens kunder var dels fra den nordlige del af Hvornum Sogn, dels fra Snæbum Sogn. I stuehuset var indrettet en møllestue, hvor møllens gæster kunne opholde sig, mens de ventede på at få deres korn malet.

Når bønderne kom til møllen og skulle vente blev de ofte beværtet med en dram, hvilket kunne afstedkomme en vis uro. Afgiften for at få malet korn var en del af det maledede korn – og dette mål var man åbenbart ikke altid enige om at afmåle, hvilket så kunne give skænderier – til tider så voldsomme, at der på et tidspunkt opstod dette mundheld om Lille Mølle:

- Hvis man kan komme igennem Lille Mølle uskjænd,
- Kan man komme igennem Helvede ubrændt.

Møllen ophørte i 1906. Årsagen var den almindelige udvikling med flere husdyrbrug og mindre kornavl og bønder, der selv fik kværne på gårdene, hvorved mølleriet ikke mere var rentabelt.

For Lille Mølle skete der også det, at dens naboer var begyndt at dræne jorden og klagede over, at mølleren opstemmede sit vand for højt, så det gik ud over deres marker.

Kilderne melder ikke om at det var under Christen P. Bruuns ejerskab det omtalte mundheld opstod, men det var vist nok noget senere!

Møllens samlede jordtilliggende blev i 1806 opgjort til omtrent 6 Tdr. Land.

Møllen fra tegning omkring år 1900 med mølledammen endnu synlig. Se også billeder under beskrivelsen af Christen Johansen Hornum.



Folketællingen fra 1787 fortæller dette om møllerfamilien og de ansatte medarbejdere:

Navn	Alder	G/U	Civilstand	Erhverv
<i>Chresten Bruun</i>	43	<i>G</i>	<i>Hosbonde</i>	<i>Møller</i>
<i>Elisabeth Lyng</i>	24	<i>G</i>	<i>Madmoder</i>	<i>Møllerkone</i>
<i>Peter Bruun</i>	3	<i>U</i>	<i>Barn af 1. ægtesk.</i>	<i>Barn som ere hjemme</i>
<i>Else Bruun</i>	2	<i>U</i>	<i>Do</i>	<i>do</i>
<i>Jens Sveniasen</i>	28	<i>U</i>	<i>Tjenestefolk</i>	<i>Tjenestekarl</i>
<i>Mogens Gregersen</i>	22	<i>U</i>	<i>Do</i>	<i>do</i>
<i>Chresten Vogsen</i>	14	<i>Do</i>	<i>Do</i>	<i>Tjenestedreng</i>
<i>Karen Jensdatter</i>	29	<i>Do</i>	<i>Do</i>	<i>Tjenestepige</i>

I ægteskabet blev født disse børn:

- Peter Christensen Bruun, født december 1783, død 1847 i Hvornum.
Han giftede sig i 1806 med Magdalene Christensdatter.
Peter C. Bruun købte i 1807 en udflyttergård i Hvornum.
- Else Christensdatter Bruun født i juni 1785 og død i april 1820. Omtalt tidligere.
- Kirstine Christensdatter Bruun, født i december 1787.
- Lyng Christensen Bruun, født i juli 1789.
Han giftede sig med Maren Christensdatter.
- Laurs Christensen Bruun, født i november 1792.
- Elisabeth Christine Christensdatter Bruun, født i maj 1794 og død i august samme år.
- Elisabeth Christine Christensdatter Bruun, født i august 1801.

Christen Pedersen Bruun er ved flere af dåbsindførslerne tituleret *Monsieur* eller *Seigneur*. Hans brødre fra Randers indgår ofte som faddere og en af disse er også benævnt *Seigneur*. Formentlig er det den af brødrene, der blev skrædder og senere skræddermester i Randers.

Folketællingen for 1801 rummer alle børn, der endnu boede hjemme. Det sidstfødte barn er dog ikke med i tællingen, der skete pr. 1. februar i 1801.

Den ældste søn Peter indgik nu i driften af møllen og formentlig gjorde de ældste piger det også. På møllen var nu kun anført 1 tjenestekarl, men der kan dog have været flere – disse har så boet i nabolaget.

Christen P. Bruun døde i en alder af knap 65 år i marts 1806 efter 28 års ægteskab (og ejerskab af møllen) og blev begravet på Hvornum Kirkegaard.

I skiftet efter ham er anført, at ægtefællerne havde indgået aftale om, at længstlevende skulle sidde i *uskiftet bo*.

Men da hustruen Elisabeth Christina Lyng giftede sig igen den 25. oktober 1807 med *Johan Christopher Friederichsen Bech*, skulle der skiftes.

I skiftet fra juni 1807 er møllen med bygninger beskrevet således:

- møllværket best. af møllehus på 5 fag og stuehus på 8 fag,
- det gl. stampehus uden værk,
- det østre hus på 8 fag,
- det nordre hus på 18 fag,
- 1 husmands hus på 8 fag – har formentlig været bortforpagtet.

Hertil kom *møllens Jorder og Hede samt et lidet Skovkrat – samt omtrent 4 Tdr. Land*.

Dette blev vurderet til 2248 rigsbankdaler.

Diverse kreaturer (2 heste, 3 køer, 4 ung høveder, 32 gl. får, 13 lam, 1 so med 3 grise), boeskab og avlsredskaber blev vurderet til ca. 369 rigsbankdaler.

Alt i alt blev den samlede vurdering på ca. 2617 rigsbankdaler. Ved købet 29 år tidligere var den samlede købssum 1590 rigsbankdaler.

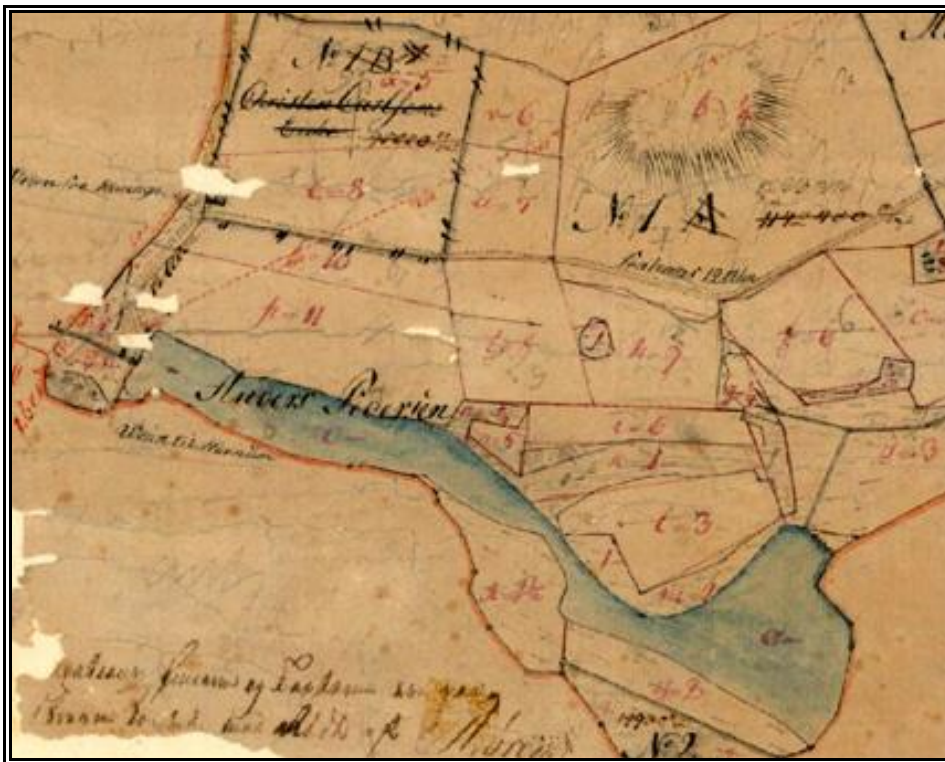
Møllens gæld var dels et pantebrev for lån på 1200 rbd. Sønnen Peter havde 80 rbd. til gode for sit arbejde ved møllen og den nye ægtemand Johan C.F. Bech havde 120 rbd. til gode. Af gældsopgørelsen fremgår endvidere, at der var gæld hos 2 købmænd i Hobro, som familien må have handlet med.

Gælden i alt var på ca. 1768 rbd. og der blev til rest til arv ca. 848 rbd.

Efter den på det tidspunkt gældende arvelov tilhørte halvdelen af arven enken, hvilket blev ca. 410 rbd. efter fradrag af skifteomkostninger.

Sønner arvede dengang det dobbelte af døtre og der blev således ca. 91 rbd. til sønnerne og ca. 45 rbd. til døtrene.

I begyndelsen af 1800-tallet påbegyndes matrikuleringen af hele Danmark. Fra det første kort i den forbindelse er dette kort fra 1816, der viser arealerne omkring Lille Mølle, der havde matr.nr. 1B:



Bygningerne er ikke angivet, men selve møllehuset lå til venstre i forlængelse af mølledammen og beboelsen på det areal, der er angivet med 1B (øverst).

Den på kortet nævnte *Anders Pedersen* købte møllen i 1818 og den forrige ejer – overstreget – var *Christen Carlsens Enke* – og før hende hendes ægtemand *Christen Carlsen*.

Se neden for en morsom fortælling om *Anders Pedersens* køb af møllen.

Elisabeth C. Lynges nye ægtefælle *Johan C.F. Bech*, der var møllebygger, har formentlig haft arbejde ved møllen med reparation, idet han jf. skiftet i 1806 havde penge til gode.

Han var født omkring år 1775 og dermed noget yngre end sin hustru.

Ægteparret fortsatte mølledriften til 1813, hvor den blev afhændet og de flyttede til *Hammershøj* lidt nordvest for *Randers* – og for *Fussingø Gods* – og dermed ganske tæt ved *Elisabeth Christina Lynges* fødested.

Alle lodsejere og her iblandt møllen skulle årligt betale bidrag til sognets fattigkasse. Af disse regnskaber fremgår, at Lille Mølle i 1811 måtte gennem en udpantningsordre i et enkelt kvartal før bidraget blev betalt.

Det fremgår endvidere af skøde- og panteprotokollen, at Johan C.F. Bech i 1812 sælger 2 parceller i Hvornum Sogn og pr. 1. maj 1813 solgte han Lille Mølle til Niels Jespersen, der tidl. havde ejet Voer Mølle.

Salgssummen var 2500 rbd. Der var en del gæld i møllen.

1813 var året for *Statsbankerotten* og i 1814 mindskedes kornhandelen med Norge da landet blev selvstændigt.

Da møllen i de følgende år frem til 1818 har endnu et ejerskifte inden den i 1818 – via auktion efter uindløst gæld – solgtes til Anders Pedersen, får jeg det indtryk, at mølledriften i disse år måske ikke er gået helt så godt.

Da møller Christen P. Bruuns datter Else i 1814 – som højgravid – søgte tilbage fra Randers til sin fødeegn, er det hos møllerægteparret Niels Jespersen og hans hustru hun søger husly. På den rejse er hun kommet gennem eller tæt forbi morens og hendes nye ægtemands bolig i Hammershøj.

Johan C.F. Bech døde i Hammershøj marts 1822 efter 15 års ægteskab med Elisabeth C. Lyng. Han blev kun ca. 42 år gammel.

Elisabeth Christina Lynges døde også i Hammershøj – den 1. august 1829. Hun blev begravet fra Hammershøj Kirke den 6. august. Hun blev 69 år gammel.

Medens hun boede i Hammershøj kun 5 km vest for Fussingø har hun kunnet se den nye hovedbygning, der findes endnu i dag. Denne blev bygget sidst i 1700-tallet og ved dens bygning blev der i vidt omfang benyttet materialer fra den tidligere herregård.

ooo 0 ooo

Om Anders Pedersens køb af møllen er skrevet denne morsomme historie – citeret efter en slægtsbog over Hoppe-slægten fra Hvornum.

Jens Ring – ejer af Trinderup Gods – havde i 1818 måttet overtage Ll. Mølle for uindløst gæld og han satte den samme år til auktion. Om denne auktion fortælles følgende om Anders Pedersen.

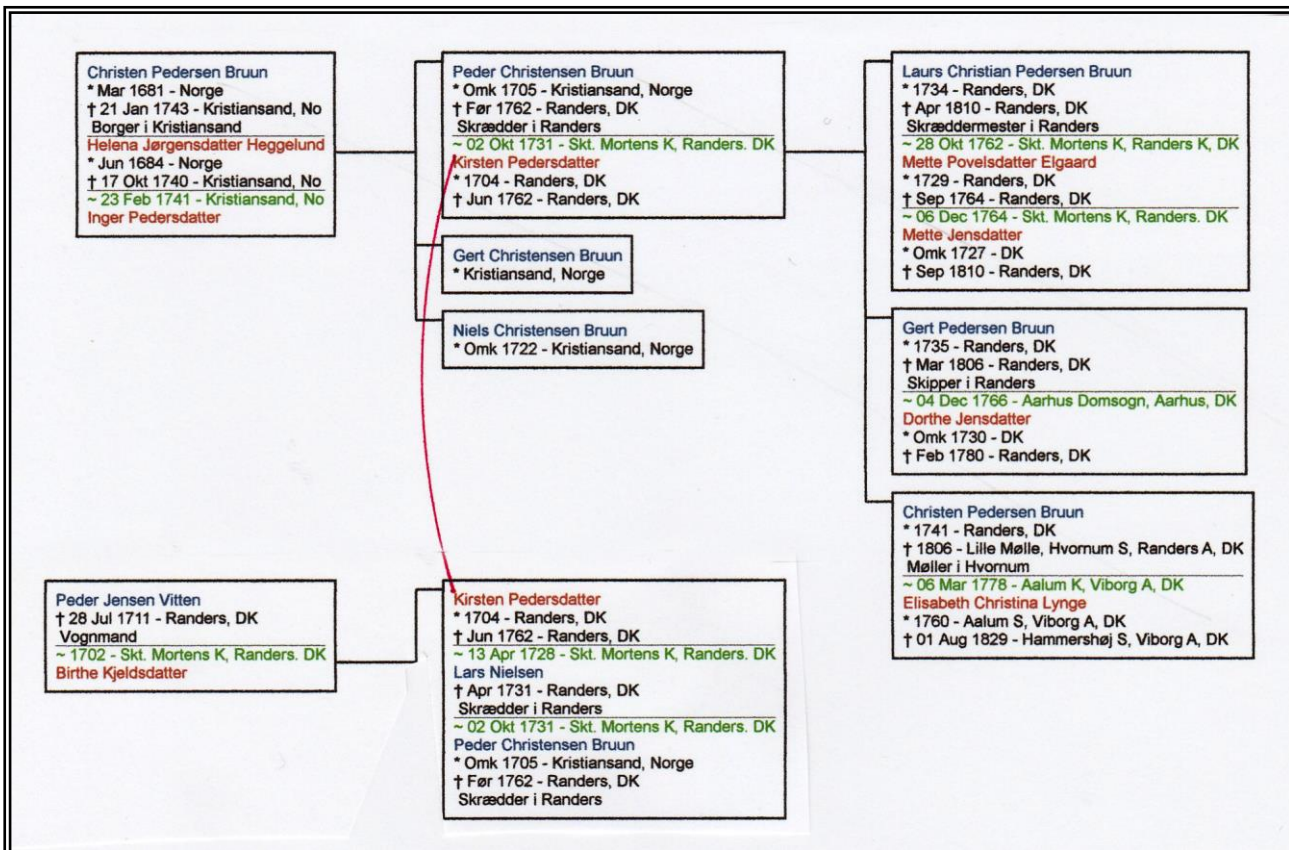
Der var kommet mange mennesker til auktionen og blandt disse en usselt klædt bonde, Anders Pedersen, Skovfoged fra Lindum skov, om hvem man mente, at han var 'noget til en side'.

Han gav imidlertid bud på møllen, hvilket fik de tilstedeværende til at slå en skraldende latter op. Da han imidlertid også bød anden gang, foreslog forsamlingen nærmest for at drive løjer med Anders, at møllen skulle slås ham til. 'Han skal i hvert fald stille kaution', var der nogle der råbte, og da Anders hertil svarede, at det kunne han nok få Jens Ring til, lo de igen højt, for det var jo netop Jens, der lod auktionen holde.

Men piben fik en anden lyd, da Anders lod sin karl hente et skrin, der stod på Anders' stive vogn, surret til bundfjælen, da der hverken var sidefjæle eller agestol på vognen. Da Anders fik låget af skrinet, viste det sig, at det var fyldt med blanke specier (en på den tid stor sølvmønt, som veksledes med 4 kr. i guld), og da han derefter betalte møllen kontant, var der ingen, der lo mere, for nu var Anders ejer af møllen og antagelig for en billig penge.

Aner til mølleren Christen P. Bruun fra Lil Mølle

Mølleren **Christen Pedersen Bruuns** aner er disse:
(Møller Christen Pedersen Bruun ses i firkanten til højre, nederst)



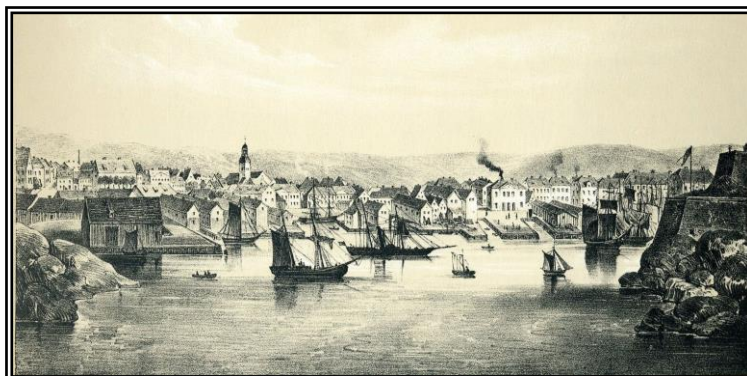
Mølleren far var **Peder Christensen Bruun**, der var skrædder i Randers, moren var **Kirsten Pedersdatter**.

Peder Christensen Bruun blev formentlig født omkring 1705-08 i Kristiansand i Norge. Forældrene var *Christen Pedersen Bruun*, hvis erhverv jeg ikke har fundet, og hustru *Helena Jørgensdatter Heggelund*.

Han er efter endt skoletid blevet uddannet som skrædder. Efter afsluttet læretid har han søgt nye udfordringer i Danmark, som Norge indtil 1814 hørte under.

Forældrene var hjemmehørende (måske født) i Kristiansand i Norge.

Byen blev grundlagt i 1641 af Christian IV.
Billede af Kristiansand fra 1800-tallet.



Peder var den ældste af ægteparrets børn. Jf. farens skifte – han døde i 1743 – kan ses, at han havde 2 brødre med navnene Gert og Niels. Sidstnævnte blev født ca. 1722.

Moren Helena J. Heggelund døde i 1740, hvorefter faren giftede sig igen året efter i 1741.

Købstaden Randers, der dengang var Danmarks næststørste by, havde gode skibsforbindelser til Norge, hvortil man bl.a. solgte korn. På tilbagevejen var træ og jernvarer (bl.a. kakkelovne) blandt de almindeligste varer. Ved varetransporten blev ofte også personer taget med.

I Randers fik Peder C. Bruun arbejde hos skrædderen Lars Nielsen og hans hustru Kirsten Pedersdatter. De havde giftet sig i 1728 og ejede et lille hus med værksted og bolig.

Lars Nielsen døde imidlertid i april 1731 og – hvilket ikke var ualmindeligt dengang – giftede enken sig med skræddersvenden, nemlig Peder C. Bruun.

I kirkebogen står ved deres trolovelse:

Vi underskrevne caverer for Peter Christian Bruun, Skreder Sven og en Ænke navnl. [nemlig] Kirsten Pedersdatter, Salig [afdøde] Lars Nielsen Skreders efterleverske, at de begge ere fri for andet Ægteskab, og heller ere hverandre beslegtede, saa at intet er som kan være dette deres Ægte forehavende hinderlig, hvilket vi med egne Hinder bekræfter.

Underskrevet af to vidner.

Vielsen var den 2. oktober 1731 i St. Mortens Kirke.

I skrædderlaugets protokol står dette:

Anno 1731, den 31. Juli var det lovlige Skræder Laug i Randers forsamlet udi Ouldermandens Huus, hvorda for aaben Lade fremstoed velagte Peter Christian Brun, barnføed i Christiansand udJ Norge, som af det samlede Laug begierede, at vorde for Mester i Lauget antaget efterdJ Hand alt i dag tilforn haft fornøjet Lauget med Mesterstykke Prøve.

Da som Lauget erklærede Dennem at være med Hannem fornøjed og tilfredsstillet, Hand Peter Christian Brun foruden erbød sig, at efterleve De Kongl. Allernaadigste Laugs Articuler, med andre deri tilhørende Forordninger, og ellers at efterkomme Laug og Laugs Rettighed, saa have Jeg paa Embeds Vegne, her med jndtegned bemelte Velagte Peter Christian Brun for Mester udi det lovlige Skræderlaug tilholdent [tilegne] Hannem efter Allerunderdanigste Æd [Ed], og pligt at beoagte [iagttag] Hands Majestæts Allernaadigste Lov og Forordninger.

Actum Randers ut supra.

Peder C. Bruun var ikke den eneste skræddermester, der kom fra Norge. Skrædderen Ole Guldbrandsen, der formentlig kom fra Gudbrandsdalen, fik en tilsvarende mestergodkendelse året efter. Disse gamle laugsarkivalier ligger på Stadsarkivet i Randers.

I Borgerskabsprotokollen for Randers står dette:

Anno 1731 d. 1. August er Peter Christian Brun forundt Borgerskab for at ernære sig af Skræderhåndværk, og der på aflagde Ed efter Loven.

I bogen: *Randers Købstads Historie*, red. Af Povl v. Spreckelsen og udgivet i 1952 af Randers Byråd, står bl.a. dette, der omhandler tiden først i 1700-tallet:

Skrædderne dannede den næststørste håndværkergruppe i et antal af 14.

Faget blev betragtet som noget finere end andre håndværk og der blev ofte betalt 'lærepenge' til læremesteren og ved indskrivningen var altid en eller to kendte mænd kautionister for, at drengen var kommet af godtfolk, var ægte født, medens mesteren på sin side lovede "at forskaffe hannem sin tilbørlige øll og mad som forsvarligt kand verre [være]".

I årene omkring 1700 er de fleste læredrenge fra landsbyerne i omegnen og forloverne ofte håndværksmestre eller købmænd i Randers.

Men der er så åbenbart også kommet et par stykker fra Norge til byen.

I den nævnte bog om Randers' historie står endvidere:

Håndværkerne havde trange kår, og mange af dem levede i stor armod, som det fremgår af magistratens besvarelse på et reskript fra regeringen i året 1735.

Der var da i Randers 9 håndværkerlaug. . . .

Skrædderlauget bestod af 10 mestre, hvoraf 7 var "fattige og forarmede".

Det er i reskriptet ikke nævnt hvilke mestre, der var blandt de 7 *fattige og forarmede*. Men i 1738 solgte skrædderen Peder C. Bruun sit hus, der i skødet er beskrevet således:

Vaaning og Kakelovn beligende for dens Væstre Ende af den Hellig Aands Gyde næst op til Hospitals Haugen bestaaende udi sex Bindinger Huus og et Støke [stykke] Halftag Huus.

Et hus på seks fag (bindinger) har i længden svaret til ca. 9 meter. Det havde i den ene ende en stue, i den anden et kammer. I midten indgang og køkken.

Jeg har ikke fundet, hvor familien herefter boede.

I ægteskabet blev født disse 5 børn (måske 6), hvoraf de 3 nåede frem til voksenalder:

- Laurs (= Lars), født i februar 1734 og død i 1810.
Han blev, som traditionen var dengang, opkaldt efter hustruens afdøde mand: Lars.
Fulgte i farens fodspor, blev skrædder og skræddermester i Randers.
- Gert, født i december 1735 og død i 1806.
Blev skipper med hjemsted i Randers.
- Christen, født i februar 1738 og død i 1740.
Formentlig opkaldt efter farfaren i Christianssand.
- Anders, født april 1740 og død samme år.
- Christen, født i juni 1741 og død i Hvornum i 1806. Omtalt tidligere.

Foranstående er med nogen usikkerhed, idet præsten dengang ved begravelser af børn ikke nævnte barnets navn.

I kirkebogen er Peder Christensen Bruun dels benævnt *Peder Christensen Skrædder*, dels *Peder Bruun Skræder*, men også *Peder Norman(d) Skrædder* (efter hans fødested: Norge).

Efter 1741 har jeg ikke kunnet finde ham – ej heller i et *skattemandtal* fra 1743 for Randers Købstad. Dette skattemandtal omfattede bl.a. en såkaldt *kopfskat* – en skat pr. hoved.

Peder C. Bruuns død og evt. skifte er ikke fundet (han døde før 1762), men jeg konstaterer, at de 3 sønner, der nåede frem til voksenalder, alle klarede sig særdeles godt.

Kirsten Pedersdatter var født i Randers. Forældrene var *Peder Jensen Vitten*, vognmand, og *Birthe Kjeldsdatter* (hendes mor hed Kirsten Fuurland, som Kirsten Pedersen altså er opkaldt efter).

Forældrene var blevet gift i Skt. Mortens Kirke i Randers i 1702 og fik sammen disse børn:

- Kirsten, født i 1704 og død i 1762.
- Giertrud, født i 1706 og død i 1731.
Hun blev i 1730 gift med handskemager Germand Jørgensen.
- Anne, født i 1708 og død i 1741.
Hun blev i 1732 gift med Laurids Andersen Torup, der døde samme år.
- Bodil, der blev født kort efter farens død, i 1711.

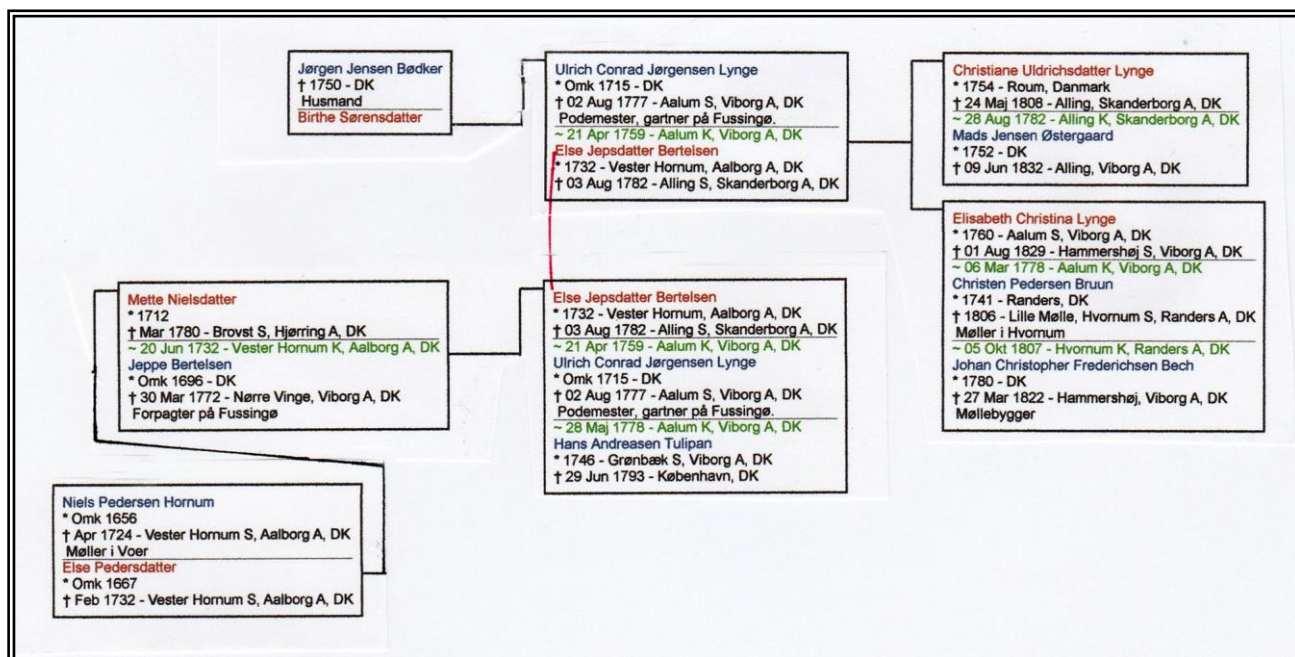
Peder Jensen Vitten døde i 1711 – kort før Bodil blev født.

Birthe Kjeldsdatter har jeg ikke fundet død i Randers.

Kirsten Pedersdatter døde i juni 1762 og blev begravet fra Skt. Mortens Kirke den 23. juni.

I KB står: *Kirsten Pedersdatter, afgangne Peder Normann Skræders enke.*

Elisabeth Christina Lynges aner er disse: (hun ses i firkanten til højre, nederst)



Her er også vist et enkelt ægtepar fra 3. generation (bagud blandt anerne), nemlig *Niels Pedersen Hornum* og *Else Pedersdatter* som forældre til *Mette Nielsdatter*. Altså endnu en ane, der har tillagt sig efternavnet Hornum fra sit føde- eller opholdssted – her dog sognet Vester Hornum lidt nord-nordvest for Hvornum Sogn!

En slægtsforskerkollega, Eli Lundgaard Ottosen, er efterkommer efter den på tavlen viste *Christiane Uldrichsdatter Lynges* – søster til møllerkonen Elisabeth Christina Lynges.

Eli L. Ottosen har i 2005 skrevet en artikel om sine aner. Denne artikel gengives neden for, suppleret med nogle afskrifter fra kirkebøger. Disse er indsat med *denne skrift*.

Eli L. Ottosen kalder sin artikel: *facts og fantasi*, hvilket er forskelligt fra min måde at skrive på, der alene er ud fra faktuelle oplysninger.

Om Else Bertelsdatter, en yndlingsane fra 1700-tallet – facts og fantasi.

Else Bertelsdatter er min (Eli L. Ottosen) ane nr. 266 – altså min tip⁴ oldemoder i kognatisk linie – d.v.s. i ren mødrene linie: mor – mormoder – mormoders mor o.s.v.

Men alle disse kvinder havde selvfølgelig også nogle mænd.

For Else var det hendes fader, Jeppe Bertelsen og hendes to ægtemænd, der kom til at spille en rolle i hendes liv.

Vi må bevæge os op til Himmerland, hvor Trend Å løber mellem Års og Farsø og på sin vej til Limfjorden går den gennem en grøn og frodig ådal. Ved Hornum Bro lå der i 16- og 1700-årene en mølle; på nordsiden af ådalen ligger Vester Hornum Kirke og på sydsiden herregården Hvandstrup. Kirken og gården er der endnu, mens møllen er borte. Dog findes der stadig en mølledam.

Møllerfolkene havde datteren Mette Nielsdatter, der blev trolovet med Jeppe Bertelsen fra Hvandstrup i 1732. Senere samme år fik de en datter, der blev navngivet efter sin mormoder: møllerkonen Else Pedersdatter. Barnet Else Jepsdatter Bertelsen blev hjemmedøbt d. 29. november 1732 i overværelse af faderen og jordmoderen og 2. søndag i advent kom hun i Vester Hornum Kirke og fik dåben bekræftet.

I kirkebogen står:

1732. Dom 2. Adv. (7. december) confirmeret Jep Berthelssøns BarneDaab f. Hornum Broes Mølle, tilførn kaldet Else, baaret af Maren, Jens Jensøns, af Haubroegaard.

De første 2-3 år boede Else, der er født i 1732, med sine forældre i møllen, men faderen blev nu forpagter på forskellige hovedgårde: Hessel ved Hvalpsund, Eskjær i nærheden af Jenle og Staarupgaard ved Højslev. Disse forpagtninger var af kortere åremål: 4-8, år, så familien flyttede en del.

Familien blev i disse år forøget med endnu 5 døtre.

Man havde den sorg at miste den næstældste datter, Maren da hun var 15 år gammel og det kan vel formodes at have gjort et stort indtryk på Else

I 1753 da Else nu var en ung pige på 21 år, blev Jeppe Bertelsen forpagter på Fussingø ved Randers. Ejeren var den 12-årige – Christian Ludvig Scheel von Plessen, der havde arvet herregården efter sin far, der var død i en alder af kun 36 år. Derfor styrede hans moder, Elisabeth Christine von Thienen, for sin søn og det blev nødvendigt med en forpagter, specielt da herskabet havde andre gårde – på Sjælland og i Slesvig-Holsten – hvor de opholdt sig.

Det var ikke det Fussingø, der findes i dag. Der lå dengang en borg i Gammelhaven på en halvø ud i Fussingsø. Fundamenterne til borgen kan stadig ses. Den var omgivet af park, anlagt i fransk stil med lindealléer, rotunder og spejldam.

Dele af skovene omkring Fussingø stammer ligeledes fra den tid. Således Humlegården og Trolde-skoven omkring Haredalen, ligesom Læsten Bakker er et karakteristisk landskab nordover.

Forpagterfamilien var 'standspersoner' og havde omgang med forvalter Bredal, birkedommer Jøhrs, møller Balleboe, kapellanen Christian Lemmiche i Bjerregrav og måske pastor Faber i Aalum. Endelig var der en podemester eller gartner ved navn Ulrich Conrad Lyngé, som skulle blive Elses skæbne.

Birkedommeren havde barnedåb d. 20. oktober 1753 og da har Else og Ulrich i hvert fald truffet hinanden idet de begge var faddere. Det har muligvis været deres første møde og den unge Else er blevet betaget af den 38-årige Ulrich Lyngé, der vel i hendes øjne har været en moden og flot fyr. Han var statelig på en hest, var jæger i skovene omkring Fussingø med div. udstyr: haglpung og krudthorn, kårde og hirschfænger med gefang. Han har uden tvivl charmeret den unge og måske kønne, men i hvert fald velhavende pige. Desuden havde Ulrich Lyngé som podemester vel sans for det romantiske. Det unge par har måske gået ture i Gammelhaven og stået ved spejldammen.

Og så sker det, at Else venter barn. Det var en yderst alvorlig sag i 1754. Præsten i Aalum, Chr. Faber, følte sig kaldet til at være moralens vogter og forlangte, at unge piger, der havde overtrådt det 6. bud, skulle stå åbenbart skrifte i kirken – d.v.s. stå i kirkens kor med ansigtet mod menigheden – i en fuld kirke – og skrifte deres begåede synd. Samtidig skulle pigen fortælle, hvem der var barnefaderen.

Ifølge et brev, præsten har skrevet til biskoppen i Viborg, har Else tilsyneladende sat sig ud til bens. Både hun og Ulrich Lyngé ville giftes, men dette har hendes far, Jeppe Bertelsen, ikke villet tillade. Else er blevet trodsig og ville ikke stå skrifte.

Måske har Jeppe Bertelsen ikke villet finde sig i, at hans datter skulle udsættes for at stå frem og skrifte. Han står i hvert tilfælde selv frem i Aalum Kirke og vedstår datterens synd.

I kirkebogen står:

25. August 1754 vedstod Forpagter Bertelsen ved Fousingøe hans ældste Datter Else Kirkens Disciplin ob. Delictum 6te præcepti [for begangen Synd mod 6. Bud] og udlagt til sin Barnefader Conrad Ulrich Lynge, Gartner sammesteds, der og samme Dag blev offentligt aflagt.

Jeppe Bertelsen sendte nu sin datter til Roum ved Viborg, hvor han kendte præsten – måske fra Viborg Snapsting, som var stedet, hvor der foregik handel med fast ejendom.

Else fødte en datter i Roum og denne blev døbt i Roum Kirke den 15. september 1754. Datteren fik navnet Christiane.

Året efter var Elses nu næstældste søster Dorethea fadder for birkedommerens barn – sammen med Ulrich Lynge. Da kunne Else ikke bruges!

Else var nu enlig mor, men beholdt sin datter. Om hun var hos forældrene på Fusingø eller måske er blevet i Roum en tid vides ikke. Men den romantiske forbindelse til barnefaderen blev opretholdt og man kan undre sig over, at de stadig ikke blev gift. Men Ulrich Lynge har nok ikke været god nok for Jeppe Bertelsen!

Men 4 ½ år senere fik Else sin 'hævn' over præsten. Monsieur Ulrich Conrad Lynge og Mademoiselle Else Bertelsdatter, begge fra Fusingø, blev viede med kapellanen i Bjerregrav og Jeppe Bertelsen som forlovere.

I kirkebogen står:

30. marts 1759. Trolovelse Gartner Monsr. Ulrich Conrad Lynge paa Fousingøe og Forpagterens Datter Else Bertelsdatter fra Fousingøe.

Forlovere var Capellanen Hr. Christian Lemmiche i Bierregrav og Forpagter Jeppe Berthelsen paa Fousingøe.

21. April 1759. Copulation Monsr. Ulrich Conrad Lynge og Mademoiselle Else Bertelsdatter, begge fra Fousingøe.

Det er bemærkelsesværdigt, at Else ikke i kirkebogen blev benævnt fruentimmer, som ellers dengang var den nedsættende betegnelse for en 'falden kvinde'.

Året efter brylluppet i 1759 fik Ulrich Lynge og Else Bertelsdatter deres anden datter, der i Aalum Kirke d. 20. juli 1760 fik navnet Elisabeth Christine. Barnet blev båret af Elses søster Dorethea, som nu var flyttet til Kærgårdsholm – Jeppe Bertelsens nye forpagtning i Salling.

Ulrich Lynge var podemester, men foretog derudover økonomiske transaktioner. Han udlånte penge i for den tid ganske betragtelige beløb. Først foregik disse pengeudlån i Randers, men senere begyndte han at tage til Viborg snapsting, hvor han investerede mange penge. Banker fandtes ikke, og den bedste måde at få gavn af pengene var at udlåne dem og få renter. Således blev der lånt penge til Lüttichau på Schiarildgaard og de Lichtenberg til Bistrup ud over at (halvdelen af) Alling Kirke ved Ry blev købt (kongen ejede den anden halvdel). Det er ganske vist en lille kirke, men den gav dog tiende. Så Else Bertelsdatter og Ulrich Lynge var ret velstående.

Dette afsløres også af indboet i deres hjem (jf. boopgørelse ved Ulrich Lynges død i 1777).

Stuen var møbleret med en dragkiste, et egechatol, et otte-dages stueur, 6 ruskindsstole og 2 lænestole foruden et par små borde. På væggene var et par hængeskabe og et spejl med sort ramme, et skilderi og forskellige andre småting. En bibel, en lovbog, en huspostil og 24 gamle bøger fortalte, at der blev læst i huset. Ulrich Lynges jagtudstyr hang på væggen og stuen blev om vinteren varmet op af en jernbilæggerovn.

I sengekammeret var der en egekiste og en gammel indlagt dragkiste, hvor gangklæderne opbevarede. Ulrich Lynge havde to grønne og en sort klædeskjole med vest og bukser, en brun silkevest og et par hatte. Et skrivebord i sengekammeret vidnede om Ulrich Lynges kontoropgaver.

I køkken og bryggers var det nødvendige for at drive husholdning af et vist format: Messingkedler, vaffeljern, sengebækkener af kobber og messing, ildklemmer og kobberpottemål, rist og pande, malmmorter og håndkværn, en fjerding bryggerkedel og en halvtøndekedel (begge af kobber), foruden trug, anke og kærne.

Derimod var der ikke mange dyr – kun 2 køer, 13 får, en so og to spædekælve.

Ulrich Lynges var jo meget ældre end Else Bertelsdatter. Måske derfor har han i vinteren 1776-77 søgt om, at den længstlevende kunne sidde i uskiftet bo. Svaret fra kongen er dateret i marts 1777. Men allerede i august 1777 – efter godt 18 års ægteskab – døde Ulrich Lynges. Der sad så Else Bertelsdatter som rig enke, 45 år gammel og med to døtre, Christiane på 23 år og Elisabeth Christine på 17 år.

Selvom der hverken var postvæsen, telefon eller telegraf, så må der have været en form for jungletrommer. I hvert fald myldrede det frem med bejlere. Elses yngste datter, Elisabeth Christine, blev 7 mdr. efter at faderen var død, gift med den næsten 20 år ældre Christen Brun fra Randers. Og det må have været et bryllup, der gik rygter om i flere år.

Af indkøbene hos brændevinsmanden og købmanden i Randers kan man se, at der må have været mange gæster. Der blev indkøbt 51 pletter brændevin og 6 pletter vin. Maden har måske været suppe af 15 pund kød, persillerødder og tvebakker. Og der blev bagt kager i massevis med 2 pund søde mandler og ¼ pund bitre; kardemomme, kanel og safran, rosiner og korender som fyld. Ud over de stærke drikkevarer var der både kaffe og te. Endelig blev der købt 6 ½ pund tobak ind til festen. Dette bryllup stod Else Bertelsdatter i ikke mindre end 30 rigsdaler.

Og Else selv? Hun blev 10 mdr. efter Ulrich Lynges død gift med Hans Tulipan, der kom fra Ans Kro.

I kirkebogen står:

Ægteviet 29. Maj 1778 Ungkarl Mons. Hans Andreasen Tulipan fra Ans Kroe og Enken Mad. Else Bertelsen, sal. Lynges af Aalum, efter Kongel. Bevilling af 8. Maj at maatte vies i Huset.

Hans far, kromanden, var åbenbart en ret speciel person. Han er beskrevet af Blicher i novellen 'Tulipanen'. Og Hans Tulipan selv har sikkert været en opvakt ung mand. Han havde været såkaldt apotekerdreng på Helms Apotek i Horsens. Apotekerdreng er hvad vi i 'min' tid kaldte en discipel og nu praktikant. Han var altså begyndt på farmaceutstudiet.

Ifølge en forordning fra 1672 krævedes der for apotekerdrengenes vedkommende, at de skulle kunne latin. Man kender i øvrigt en poetisk udgyldelse på tysk fra Hans Tulipan. Så han har været sprogkyndig!

Ved brylluppet, der foregik i huset i Aalum, var Hans 32-33 år gammel.

Else og Hans flyttede fra Fussingø, hvortil der ikke længere var noget, der bandt dem. De bosatte sig i Alling, hvor de skulle holde opsyn med kirken og dens jord, hvoraf der skulle betales tiende.

Økonomien har været særdeles god. Else skiftede med svigersønnen fra Randers. Han og Elisabeth Christine fik 656 rdl., svarende til ¼ af formuen, som de kunne købe Lill Mølle ved Hobro for. Christiane fik renterne af sin fædrene arv med pant i Alling Kirke.

Else selv arvede sine forældre i 1780. Der var 7000 rdl. til deling mellem de 5 levende søstre. En formidabel sum, når man sammenligner med, at en murersvends årsløn var 100 rdl.

Elses nye lykke skulle blive kortvarig. Efter godt 4 års ægteskab døde Else d. 4. august 1782 kl. 1 om natten med Hans Tulipan ved sin side.

I kirkebogen står:

Sr. Hr. Tulipans Kiereste, gammel 43 Aar.
(Hun var nu 49 år gammel!)

Datteren Christiane dukkede der straks en bejler op til: Mads Østergaard, ladefoged på Lyngballegård under Frijsenborg. Man må håbe, at hun kendte ham i forvejen da det kun var ved giftermål, at en kvinde kunne blive myndig og få rådighed over sin arv. De blev gift i Alling Kirke 3 uger efter moderens død.

Jf. Besejlingsforretningen efter hendes død fremgår boets effekter. I en efterfølgende erklæring står, at Hans Tulipan og svigersønnerne Christen Bruhn i Lille Mølle ved Hobroe og Mads Østergaard, Ladefoged for det Højgrevelige Herskab ved Frijsenborg paa Lyngballe har besluttet selv at dele os imellem i ald Kiærlighed og Enighed, som Loven allernaadigst tillader.

Hans Tulipan forsvandt ud i den blå luft med halvdelen af Elses formue – måske på nye eventyr – mens Christiane Ulrichsdatter Lyng og Mads Østergaard bosatte sig i Alling og blev tip-tip-tip-olddeforældre til mig (Eli L. Ottosen).

Deres gård i Alling, beliggende øst for kirken, blev overtaget af en datter og senere et barnebarn, Eske Pedersen. Gården blev nedrevet i 1917 og stuehuset genopført i Den gamle By i Århus, hvor det først benyttedes som kustodebolig og senere til traktørstedet 'Simonsens Have'. Eske Pedersen ejede Alling Kirke til 1915.

ooo 0 ooo

Så vidt Eli L. Ottosens skrift.

Familien *Tulipan* er ikke ægte aner til slægten, der beskrives i denne bog. Her følger alligevel et par faktuelle oplysninger for at 'runde' Tulipan'erne af.

Andreas Mathisen Johansen Tulipan, som var hans fulde navn, døde i København den 14. juli 1793 og blev begravet fra Skt. Nikolaj Kirke den 18. juli.

I kirkebogen står:

18. July [begravet] afgangne Andreas Matthisen Tulipan, forhen Kroemand, 70 Aar gl., død 14. July af Apoplexi, begravet paa Beenhuus Kirkegaard.

I skifteprotokollen står i uddrag:

*Forrige Kroemand i Ans Sogn, Jylland, Andreas Mathiasen Tuylipan.
Tilstede Ide Dorethea Jensdtr., Enke efter den afdødes forhen afdøde Søn Hans Tulipan. . . .
Afdødes Datter Marie Elisabeth, nu hans eneste Arving - Boer Hede Mølle paa Hemmestrup Gods.*

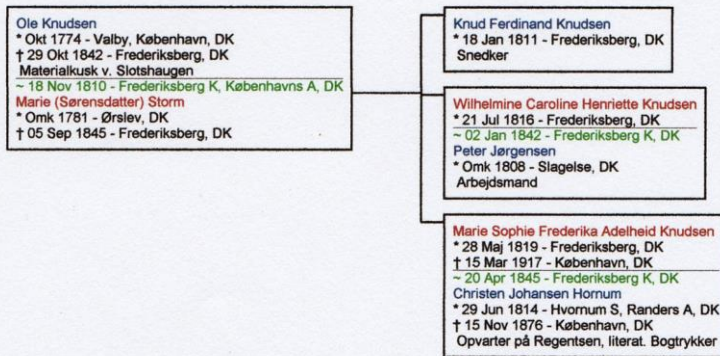
Som det fremgår af skiftet havde kromanden udover sønnen Hans også en datter med navnet Marie Lisbeth. Kromandens hustru hed Maren Christensdatter.

Hans Andreasen Tulipan giftede sig i sit 2. ægteskab med Ide Dorethea Jensdatter Sundbye – i Skt. Nikolaj Kirke i København den 28. maj 1786.

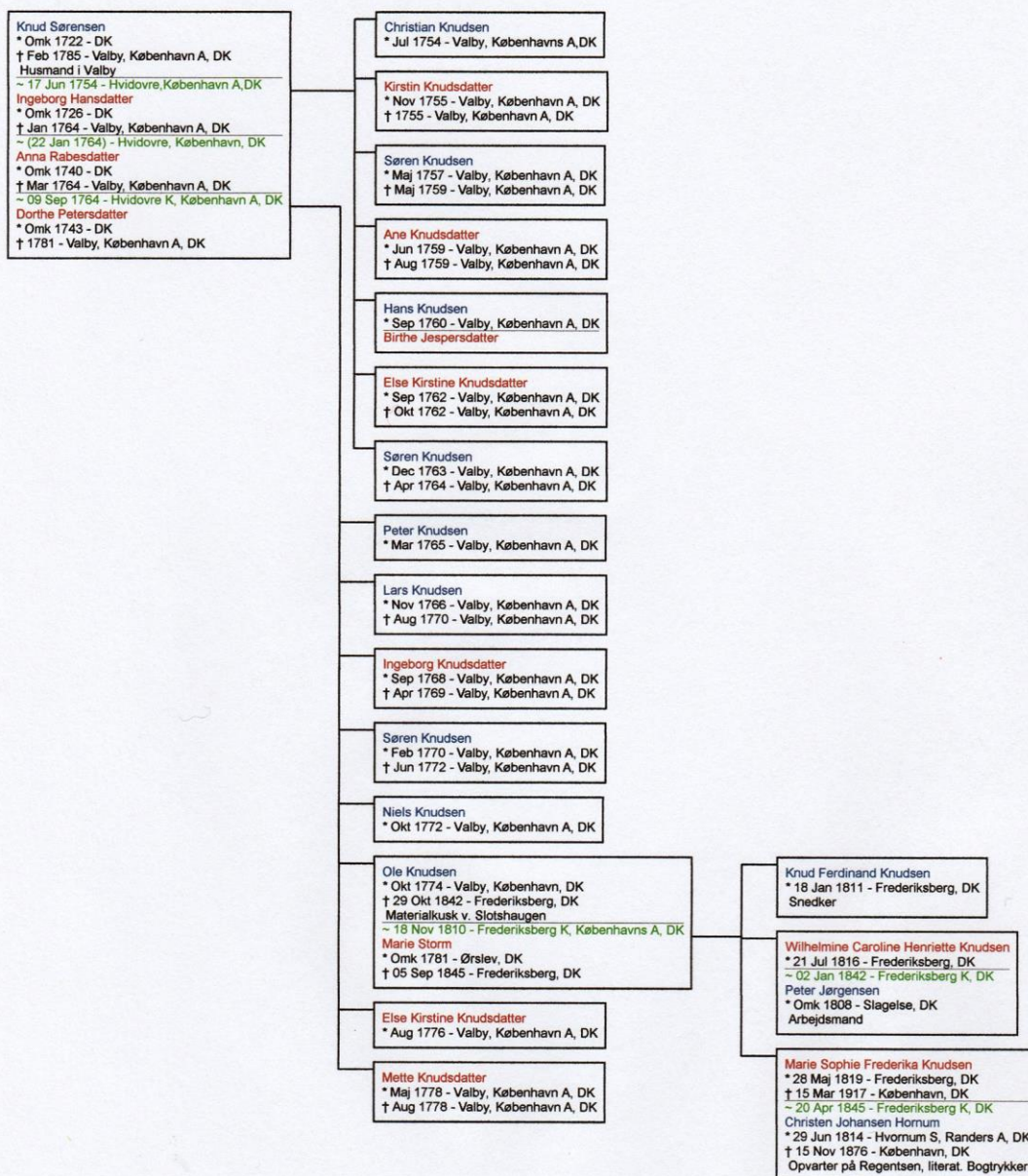
Hans Andreasen Tulipan døde kun 14 dage før sin far og blev begravet fra Skt. Nikolaj Kirke den 4. juli 1793.

Steen Steensen Blicher har skrevet en lille novelle, der er bygget over kromanden i Ans, Andreas Mathisen J. Tulipan. Titlen er: *Tulipanen*.

Efterkommertræ for Ole Knudsen



Efterkommertræ for Knud Sørensen



Ad Anna Rabesdatter: Datoen d. 22. januar 1764 er forlovelsesdato.

Ole Knudsen og Marie Storm

Ole Knudsen blev født i Valby (Hvidovre). Dette står skrevet i kirkebogen for Frederiksberg Kirke, hvor han døde i 1842 i en alder af 68 år. Hvidovre Sogn var anneks sogn til Frederiksberg frem til 1891.

I kirkebogen for Hvidovre findes han døbt den 23. oktober 1774 og er formentlig født i samme måned. Forældrene var husmand i Valby: *Knud Sørensen* og hustru *Dorthe Pedersdatter*.

I dette ægteskab var før Ole født 5 børn, hvoraf de tre dog var døde før 4 års alderen. Efter Ole blev født endnu 2 børn, hvoraf det ene døde 4 måneder efter sin fødsel.

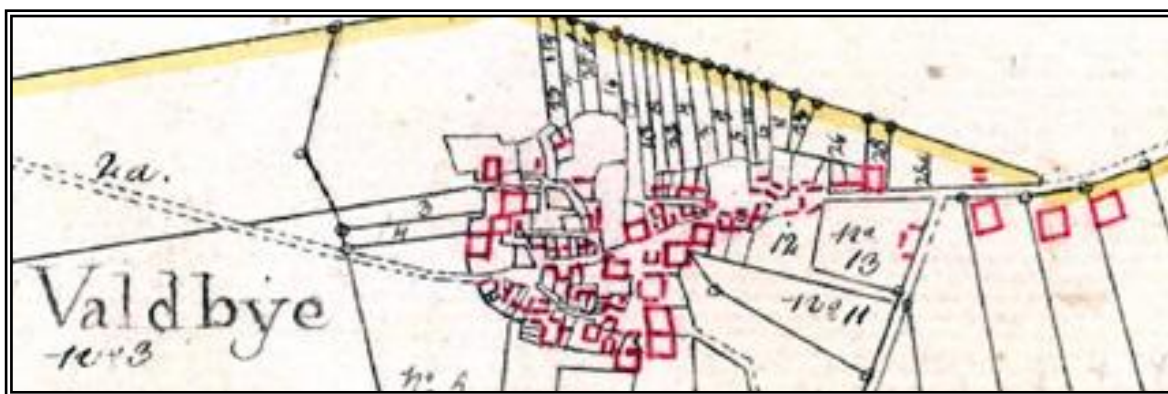
Faren havde i et tidligere ægteskab fået 7 børn, hvoraf 5 var døde før 2 års alderen.

Farens første kone var død i en alder af ca. 38 år.

Knud Sørensen var ved Oles fødsel ca. 52 år gammel og Dorthe Pedersdatter var ca. 31 år gammel.

Oles mor Dorthe Pedersdatter døde i 1781 i en alder af ca. 38 år og hans far døde i 1785 i en alder af ca. 63 år. Ole var således forældreløs i en alder af 10 år.

Valby fra det første sognekort i 1817.



Der findes ikke arkivalier fra den tid, der evt. kunne oplyse om hvem, der tog sig af forældreløse børn. Sandsynligvis har det været den nærmeste familie og denne gengivelse af folketællingen fra 1787, der formentlig rummer Ole Knudsen, kan pege på et tilhørsforhold til morens familie idet gårdens forældrepar begge har efternavne som morens.

Navn	Alder	G/U	Civilstand	Erhverv
<i>Lars Pedersen</i>	37	Gift		<i>Gaardmand</i>
<i>Malene Pedersdatter</i>	25	Do	<i>Hustru</i>	
<i>Peder Larsen</i>	7	Ugift	<i>Deres Barn</i>	
<i>Magrete Larsdatter</i>	2	Do	<i>do</i>	
<i>Magrete Larsdatter</i>	74	Enke	<i>Mandens Moder</i>	
<i>Peter Andersen</i>	39	Ugift	<i>Tjenestekarl</i>	
<i>Christen Mortensen</i>	23	Do	<i>Do</i>	
<i>Jens Larsen</i>	19	Do	<i>Tjenestedreng</i>	
<i>Jens Povelsen</i>	12	Do	<i>Do</i>	
<u>Ole Knudsen</u>	11	Do	<i>Do</i>	
<i>Johanne Christensdatter</i>	21	Do	<i>Tjenestepige</i>	

Ole Knudsens alder passer ikke helt, men det var ikke så ualmindeligt i folketællinger dengang.

Jf. Ole Knudsens optegnelser i lægdsrullen ser det ud til, at han i 1794 flyttede til Rødovre og her fandt arbejde indtil han i året 1800 aftjente sin værnepligt.

I 1810, hvor han er 36 år gammel giftede han sig i Frederiksberg Kirke med Marie Storm. For ham er forloveren slotsgartner Petersen, hvilket peger på, at Ole Knudsen i nogle år har været ansat ved Frederiksberg Slots have.

Her var Ole Knudsen først arbejdsmand og senere – fra omkring 1817 – materielkusk.

Hvis Ole Knudsen var arbejdsmand i Frederiksberg Have i efteråret 1807, har han kunnet følge at engelske tropper slog lejre i dels selve haven, dels i Søndermarken.



København blev i begyndelsen af september 1807 bombet og overgav sig den 7. september. Her efter blev flåden udleveret til englænderne. De engelske tropper kom – i modsætning til de svenske tropper – godt ud af det med befolkningen. Og de var et yndet udflugtsmål for københavnerne, hvilket dette samtidige billede tydeligt viser. De på billedet viste kvinder og børn har været soldaternes familie, som dengang kunne medbringes når husfaren var i krig.

Marie Storm blev født i Ørslev i 1880. Dette er skrevet ind i såvel folketællingen i 1845 som i kirkebogen ved hendes død samme år. Desværre intet om, hvor netop 'hendes' Ørslev ligger! Jeg har en formodning om hvem hendes forældre var, men det er usikkert og jeg har derfor ikke skrevet om dem. På den indsatte store anetavle er forældrene dog medtaget som usikre.

Formentlig er det Marie Storm, der fremgår af FT 1801, København, hvor hun er *tjenestepige hos enkemanden malermester Jochum Weincke*. Men det er usikkert.

Til gengæld er det sikkert, at Marie Storm giftede sig i 1810 i en alder af ca. 30 år. Hendes forlover var skræddermester Werner i Springgaden (senere ændret til at være en del af Pilestræde) i København. Her har hun formentlig været ansat som tjenestetyende.

Ole Knudsen og **Marie Storm** giftede sig den 18. november 1810 i Frederiksberg Kirke, hvor han boede tæt ved.

Hun var ved vielsen rimeligt højgravid, idet ægteparrets førstefødte blev født i januar 1811.

I ægteskabet blev født disse 3 børn:

- Knud Ferdinand, født 18. januar 1811.
- Wilhelmine Caroline Henriette, født 21. juli 1816; hun giftede sig i 1842 med Peter Jørgensen.
- Marie Sophie Frederika (Adelheid), født 28. maj 1819, død 15. marts 1917 (fornavnet *Adelheid* står alene i Hovedministerialbogen og er senere tilføjjet). Hun giftede sig i 1845 med Christen Johansen Hornum og ægteparret er beskrevet tidligere i bogen.

Blandt fadderne ved de tre børns dåbshandlinger var ved Knud Ferdinands dåb *skræddermester Werner*, der åbenbart endnu følger familiens færden. Desuden deltog farens foresatte *slotsforvalter Voigt*. En tredje fadder var den dengang kendte *restauratør Lars Mathiesen*, der indgik i en vise fra Hostrups *Genboerne* som besøgssted for datidens studenter (se illustration under beskrivelsen af datteren Marie Sofie). Lars Mathiesen havde restaurant *Håbet* i Allégade nr 7 på den vestre side få hundrede meter fra familien Knudsens bolig. Han havde bevilling til at:

... holde Tracteur og Værtshuus, og for de Rejsende samt dem af Staden Kjøbenhavns Indvaanere og Andre, som sig der vil forlyste, efter Forlangende med Logementer, samt Spise- og Drikkevarer til Nødtørftighed og for en billig Betaling betiene.

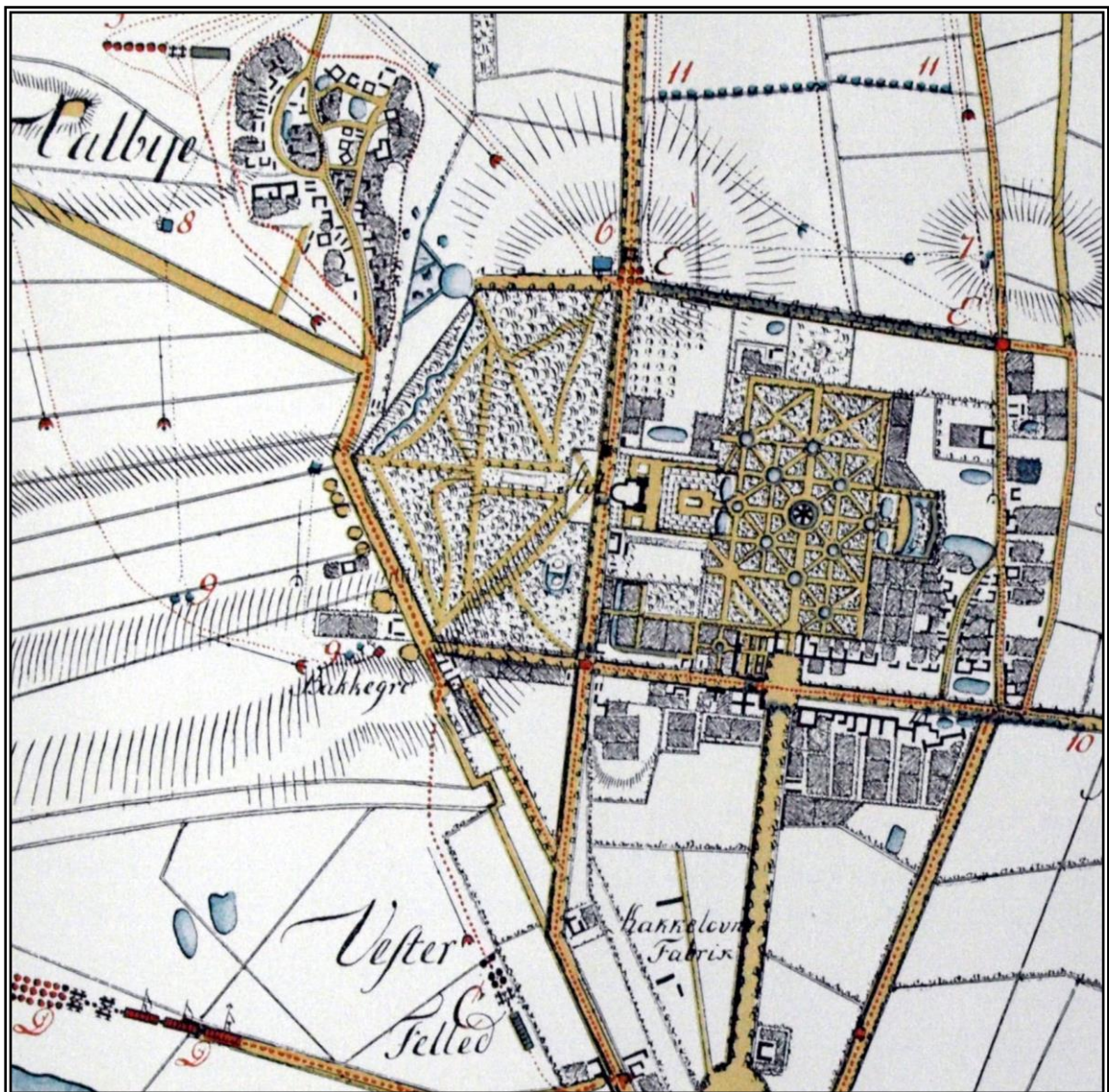
Ved datteren Wilhelmines dåb indgik blandt fadderne *Fru Rahbek*, der boede i *Bakkehuset* på Rahbeks Allé. Hun var gift med Knud Lyhne Rahbek og ægteparret udgjorde dengang på Bakkehuset et samlingssted for *Den danske Guldalders* unge kunstnere og intellektuelle. Blandt disse var digteren Adam Oehlenschläger (1779-1850), hvis far en overgang var fuldmægtig for slotsforvalteren og organist ved Frederiksberg Kirke – fra 1815 slotsforvalter ved Frederiksberg Slot.

Slotsforvalter Voigt havde i 1780-erne taget initiativ til en total omlægning af Frederiksberg Have og Søndermarken fra en klippet og symmetrisk paradehave (barokstil) til det anlæg, som endnu ses i dag (engelsk stil).

Ole Knudsen må som ung, da han endnu boede i Valby, have set den oprindelige have.

Dette kort, der er fra 1795, viser at haven endnu ikke er omlagt fra barokstil til engelsk stil. Og kortet viser den netop gennemførte Roskilde Landevej, der nu adskiller Søndermarken fra Frederiksberg Slot.

De små tal og symboler i rødt og blåt skyldes kortets brug i en militær manøvre.



Jf. folketællingen fra 1834 er familien indskrevet som boende på Pile Allé (lige syd for kirken) umiddelbart efter først præsten (ved 2-tallet) og dernæst skolelæreren (og skolen), hvilket betyder, at de må have boet i det 3. hus syd for kirken på dette kort, der er fra 1817. Af samme folketælling kan også læses, at der på det tidspunkt var 4 materielkuske ved slotshaven.



Frederiksberg Allé, der kan ses øverst på kortet, var dengang en lukket allé. Den kun var til brug for kongen og var lukket med en port ved Værnedamsvej.

Ægteparret Ole Knudsen og Marie Storm samt deres børn boede på Frederiksberg under Frederik VI, der hver sommer flyttede fra Christiansborg til Frederiksberg Slot med hele sin familie og tjenerskab.

I historiske kilder kan læses, at kongen yndede at gå rundt i slotshaven i almindeligt tøj. Under disse spadsereture hilste han på folk og passerede ind imellem også med disse. Det fortælles også, at han kunne finde på at liste rundt mellem træerne for uset at lytte til samtalerne ved de forskellige frokostarrangementer. Kongen skulle især have været interesseret i at lytte til rosende omtale af kongefamilien!

Kongen yndede også at sejle og spadsere gennem Frederiksberg Have sammen med sin dronning og døtrene Caroline og Vilhelmine. I deres ægteskab blev født i alt 8 børn, men heraf døde de 6; ingen af sønnerne nåede frem til voksenalder.



Frederik VI fik med sin officielle *matraille* Frederikke Dannemand 2 sønner og 2 døtre.

På side 91 og 92 er indsat lidt mere tekst om Frederik VI og Frederiksberg Have.



Ved folketællingen i 1834 er noteret, at begge døtrene endnu boede hjemme. I 1840- folketællingen kan læses, at sønnen Knud Ferdinand nu – som udlært snedkersvend – boede hjemme.

I januar 1842 giftede datteren Wilhelmine sig i Frederiksberg Kirke med Peter Jørgensen og brylluppet kan være holdt hos hendes familie, der nu boede i Allégade 14, der var en etageejendom på hjørnet af Hollændervej (nr. 23 A).

Samme år i oktober måned døde Ole Knudsen i en alder af 68 år.
Han blev begravet fra Frederiksberg Kirke den 4. november 1842.

I skifteprotokollen står, at Marie Storm – efter aftale med de 3 børn – kan *hensidde i uskiftet boe* – hun bebor en lejet bolig.

Dette skifte underskriver hun *med ført Pen*, hvilket dækker over, at hun ikke selv har kunnet skrive sit navn fuldt ud.

I årene omkring 1845 var et stort anlægsarbejde i gang gennem Valby. Dette var anlægget af jernbanen mellem København og Roskilde. Banen blev indviet i 1847, men det nåede Marie Storm ikke at opleve.

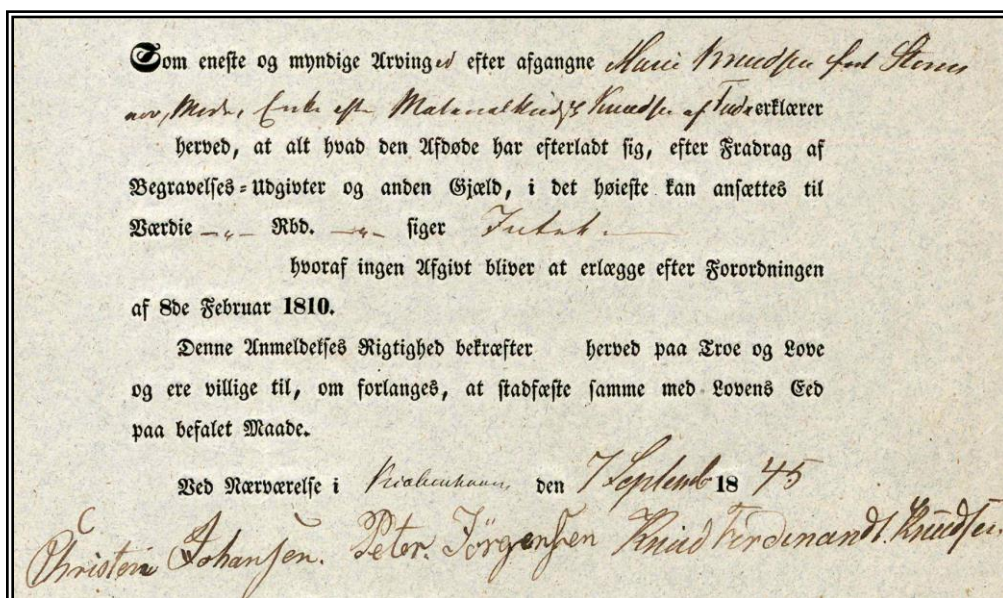
I april 1845 indgik datteren Marie Sophie i Frederiksberg Kirke ægteskab med Christen Johansen.

Marie Storm døde den 5. september 1845 i en alder af 65 år. Hun døde af *brystsyge* – dens tids ord for lungebetændelse.

Marie Storm blev begravet fra Frederiksberg Kirke den 11. september 1845.

I skifteprotokollen ved hendes død står alene, at de 3 børn med deres respektive ægtefæller selv afklarer boopgørelsen idet der intet har været i boet ud over penge til Marie Storms begravelse. Dette attesterer de 3 familier med deres underskrifter, der for de 2 døtres vedkommende er attesteret af deres respektive ægtefæller. Den yngste datter Marie S.F. Knudsen var blevet gift få måneder før Marie Storms død.

Kvinder kunne dengang ikke underskrive når de var i ægteskab.



Knud Sørensen og Dorthe Pedersdatter

Knud Sørensens fødeår og sted har jeg ikke fundet.

Han levede hele sit voksenliv i Valby vest for København i det daværende Hvidovre Sogn, der også dengang dækkede Frederiksberg.

For Hvidovre Sogn findes ikke bevarede kirkebøger fra før 1747.

Ved han første vielse i 1754 er skrevet i kirkebogen, at han er *af Waldbye*, hvilket kan pege på, at han er født her.

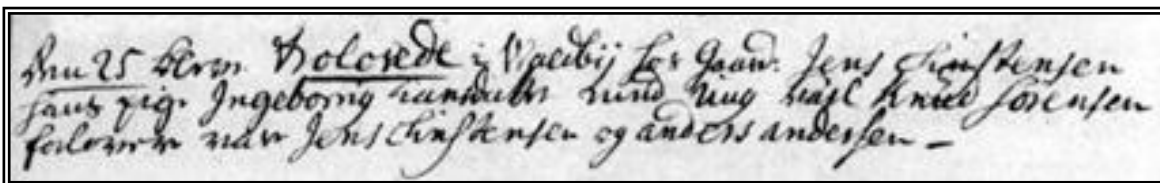
Ved hans død i 1785 nævnes, at han er 63 år gammel, hvilket angiver hans fødeår til 1722 (cirka).

Knud Sørensen var i sit liv gift 2 gange, men ind imellem disse to ægteskaber trolovet ganske kort, idet hans forlovede døde inden de var blevet viede.

Sent i sit andet ægteskab fik han sønnen Ole, der er forbindelsesleddet til senere slægtled i Hornum-slægten.

Knud Sørensen giftede sig første gang da han var ca. 32 år gammel med Ingeborg Hansdatter, der var ca. 4 år yngre.

I kirkebogen er deres forlovelse den 25. februar 1754 indskrevet således:

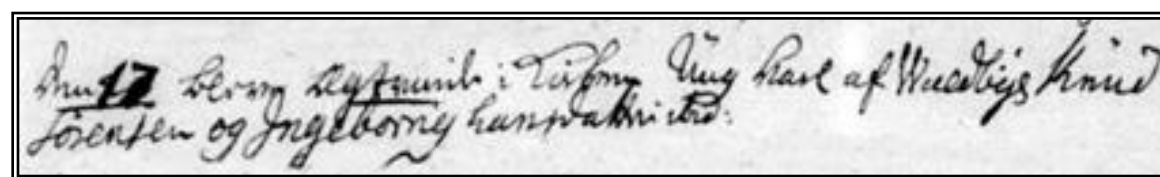


I transskriberet udgave står der:

Den 25 blev trolovede i Waldby hos Gaard[mand = gårdejer/gårdfæster] Jens Christensen hans pige Ingeborrig Hansdatter med ung Karl Knud Sørensen.

Forlover var Jens Christensen og Anders Andersen.

4 måneder senere blev de viede i Hvidovre Kirke og dette blev indskrevet således:



I transskriberet udgave står der:

Den 17 blev ægteviiede i Kirken Ung Karl af Waldby's Knud Sørensen og Ingeborrig Hansdatter ibid. [samme sted].

I ægteskabet blev født 7 børn, hvoraf 5 døde før 2-års alder. Ingeborg Hansdatter døde i forbindelse med fødslen af det 7. barn.

- Christian, født juli 1754 og døbt 4. august. Findes konfirmeret i maj 1772.
- Kirstin, født i november 1755 og døbt 7. december. Hun blev begravet den 28. december samme år. I kirkebogen kan læses, at der på den tid var en mindre koppeepidemi, der medførte ekstra mange dødsfald.
- Søren, født i maj 1757 og døbt den 22. maj. Han levede i 2 år og døde i maj 1759.
- Ane, født i juni 1759 og døbt den 8. juli. Hun levede i 1½ måned idet hun blev begravet den 19. august amme år.
- Hans, født i september 1760 og døbt den 28. september.

- Else Kirstine, født i september 1762 og døbt den 12. september. Hun levede kun knap 2 måneder og blev begravet den 31. oktober 1762.
- Søren, født i december 1763 og døbt den 11. december. Han blev ca. 5 måneder gammel og blev begravet den 30. april 1764.

Det gennemsnitlige antal måneder mellem disse 7 børns fødsel er godt 18 måneder.

Ingeborg Hansdatter døde i forbindelse med fødslen af Søren i december 1763. Hun døde i januar 1764 og blev begravet den 8. januar, ca. 38 år gammel.

Den 22. januar 1764 – 14 dage efter han første hustrus begravelse – forlovede Knud Sørensen sig igen. Den udkårne var Anna Rabesdatter, der var ca. 24 år gammel. Knud Sørensen var nu ca. 42 år gammel.

Parret nåede ikke frem til vielse idet Anna Rabes døde sidst i februar måned samme år. I kirkebogen kan læses:

4. marts 1764: Begr. Knuds Sørensens Fæstmø Ane Rabes, 24 Aar.

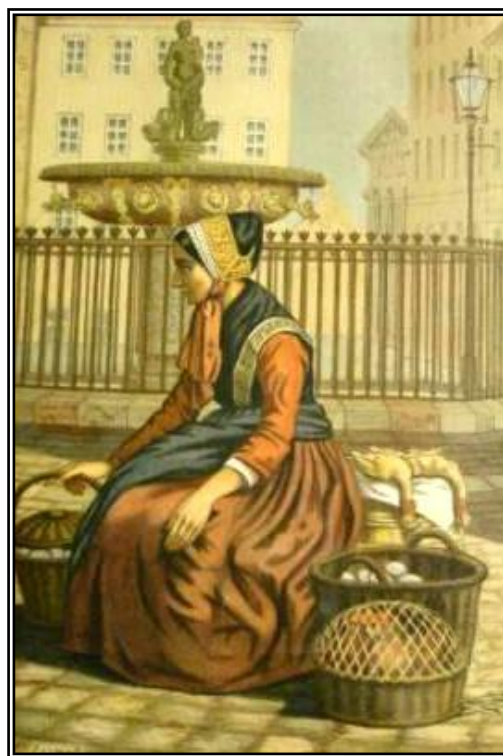
Knud Sørensen er gennem hele sit liv angivet som *husmand* ved vielser og børnenes barnedåb. I et enkelt tilfælde er han benævnt *brølægger*.

Han har været fæster af et husmandssted og har formentlig kun haft et mindre stykke jord – omkring 2 tønder land. Som fæster og med et beskedent stykke land har han skullet arbejde for andre. En husmands arbejde var dengang meget omfattende med arbejdsdage på omkring 12 timer i hvert tilfælde ugens 6 dage. Om søndagen kunne han så dyrke/passe sin egen jord. Men også hustruen arbejdede – ud over at passe hjem og børn. Børnene var som oftest med i arbejdet eller kom ud at tjene fra en alder af omkring 7 år.

De grøntsager en husmand har kunnet frembringe sammen med bl.a. høns, smør og æg blev solgt i København, hvor valbykonerne havde deres faste plads på Gl. Torv som vist på dette billede (af F.C. Lund). Frue Kirke anes i baggrunden.

Kvinden er i lokal valbydragt. I den tildækkede kurv i forgrunden er der formentlig levende høns og på tønden bagerst til højre ligger 2 døde og pillede høns. I kurvene ses æg.

Valbybønder og husmænd havde fra 1721 via et særligt privilegie tilladelse til på Københavns Torve at sælge varer, som de selv dyrkede eller fremstillede.



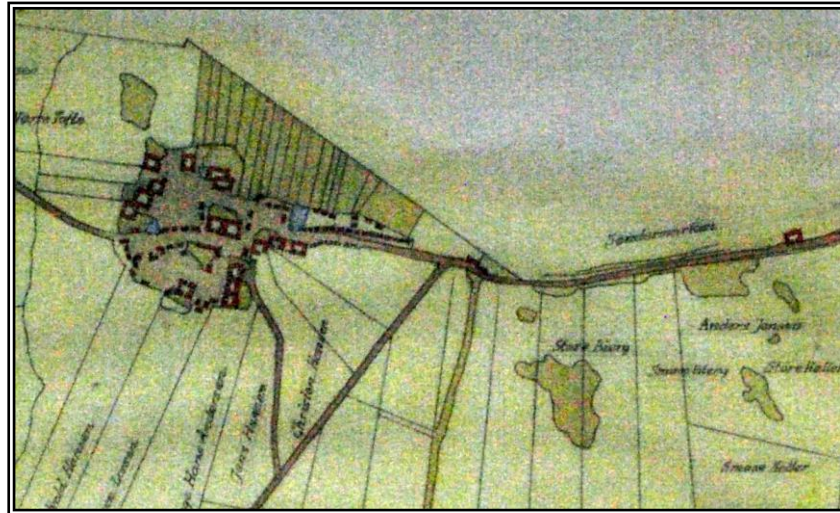
Valbyborgerne var dengang forpligtet til at holde en del af vejen mellem København og Roskilde farbar. I dette arbejde kan Knud Sørensen meget vel have deltaget.

Den i dag benævnte *Roskildevej* over Valby Bakke blev etableret i 1776. Før dette år var den ene udfaldsvej fra København ad Vesterbrogade, Rahbeks Allé og videre ad Valby Langgade. Den anden udfaldsvej var ad Gl. Kongevej, Smallegade (gennem det daværende Solbjerg (senere Frederiksberg) og videre ad Peter Bangsvej.

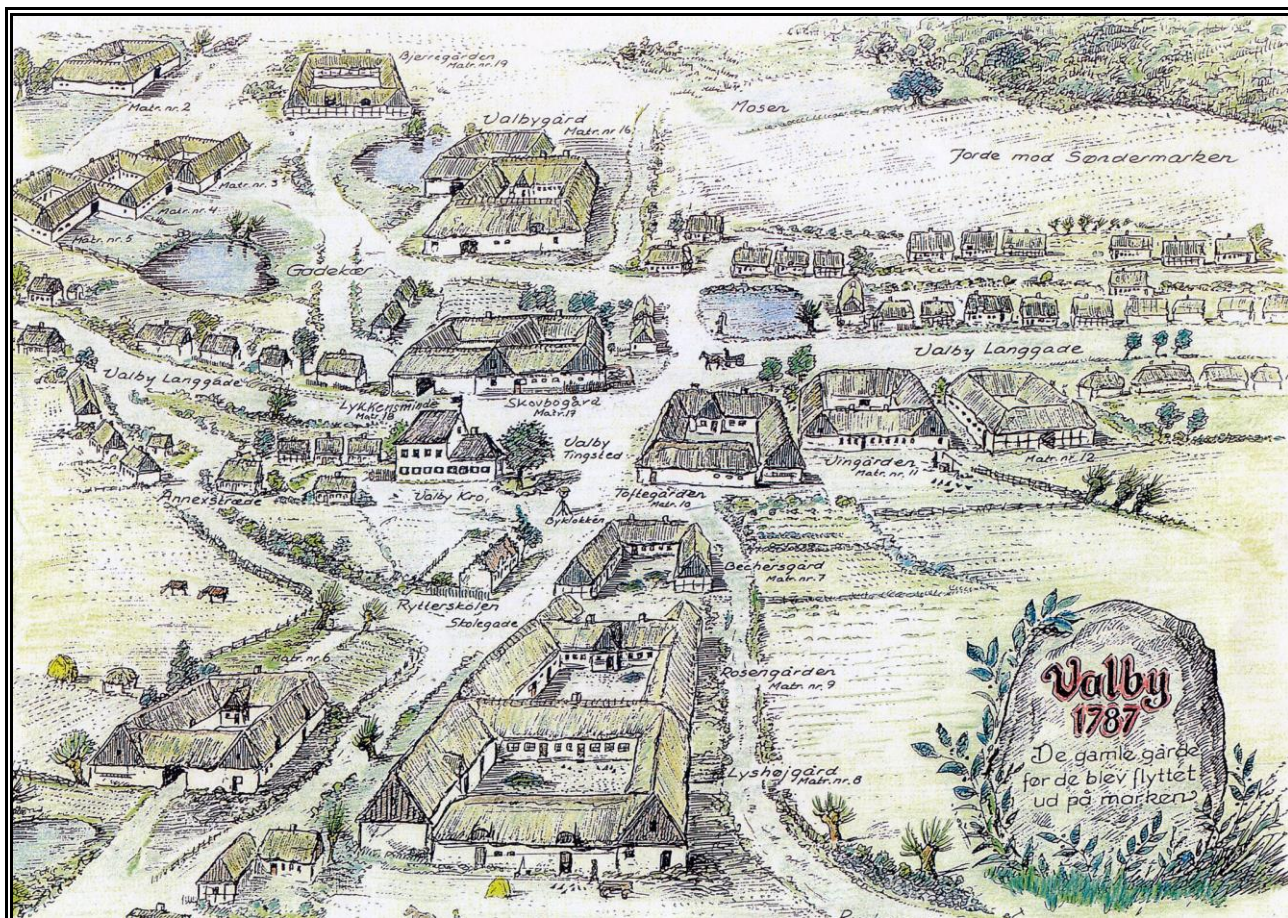
En lille historie, der præcist daterer sig til 1767, fortæller om vejens vedligeholdelsestilstand. Opdagelsesrejsende Carsten Niebuhr var på rejse til Orienten/Arabien fra 1761-67. Da han kort efter sin hjemkomst kom i audiens hos arveprins Frederik, spurgte denne ham hvorledes vejene havde været i de mange lande, han havde besøgt, og Carsten Niebuhr svarede:

Jo, Deres Kongelige Højhed, fra Arabien til Roskilde kunne det gå an, men fra Roskilde til København var de ganske nederdrægtige.

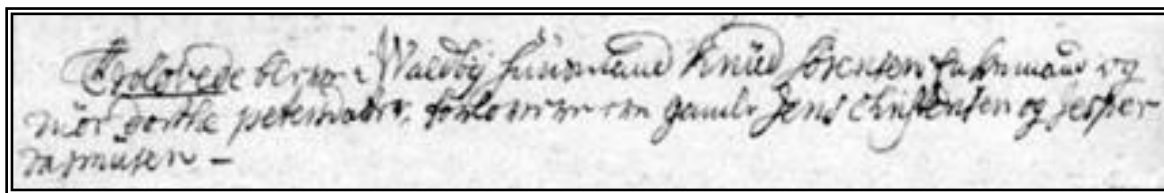
På et gammelt kort fra 1781 er Valby blevet tegnet som her vist. Vejen helt til højre på kortet er nuv. Rahbeks Allé.



En senere tegner har illustreret Valbys gårde og huse på denne vis:



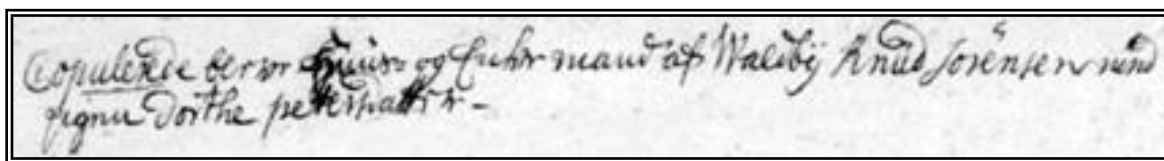
Den 17. juni 1764 trolovede Knud Sørensen sig igen – med **Dorthe Petersdatter**:



I transskriberet udgave står der:

Trolovede blev i Waldby huusmand Knud Sørensen, Enkemand og mose Dorthe Petersdatter, forlovere ere gamle Jens Christensen og Jesper Rasmussen.
Knud Sørensens oprindelige arbejdsgiver gårdmand Jens Christensen ses endnu at følge familien.

Vielsen fandt sted den 9. september 1764:



I transskriberet udgave står der:

Copulerede blev Huus- og Enkemand af Waldby Knud Sørensen, med pigen Dorthe Petersdatter.
Knud Sørensen var nu ca. 42 år gammel og Dorthe Petersdatter ca. 21 år gammel.

I ægteskabet blev født 8 børn, hvoraf 4 døde før 4-års alder.

- Peter, født i april 1765 og døbt den 14. april.
- Lars, født i november 1766 og døbt den 30. november. Han døde 3¾ år senere og blev begravet den 5. august 1770.
- Ingeborg (opkaldt efter den 4 år tidl. afdøde 1. hustru), født i september 1768 og døbt den 29. september. Hun levede kun ca. 7 måneder og blev begravet den 30. april 1769.
- Søren, født i februar 1770 og døbt den 11. marts. Han levede 2 år og 3 måneder – blev begravet den 21. juni 1772.
- Niels, født i oktober 1772 og døbt den 25. oktober.
- **Ole** – omtalt tidligere.
- Else Kirstine, født i august 1776 og døbt den 8. september. Hun ses i folketællingen 1787 endnu at opholde sig i Hvidovre. I FT er hun betegnet som *fader- og moderløst barn*.
- Mette, født i maj 1778 og døbt den 8. juni. Hun levede kun ca. 4 måneder og blev begravet den 30. august samme år.

Det gennemsnitlige antal måneder mellem disse 8 børns fødsel er godt 22 måneder.

Omkring år 1800 var det gennemsnitlige antal børn i et ægteskab 8 og heraf er det beregnet, at 5 af disse nåede frem til voksenalder. Knud Sørensens 2 ægteskaber er altså betydeligt under gennemsnittet.

3 år senere, sidst i maj 1781, døde Dorthe Petersdatter. Hun blev begravet den 3. juni.

Så vidt kirkebogen er hun ikke død i forbindelse med en barnefødsel. Hendes alder i kirkebogen blev angivet til 38 år.

Jeg har intet fundet om hendes aner – navnet var meget almindeligt!

Knud Sørensen levede til frem til 1785, hvor han ses begravet fra Hvidovre Kirke den 6. februar, ca. 63 år gammel.



Maleren Eckersberg har også malet valbykoner. Da han levede fra 1783-1853 må dette maleri være fra første halvdel af 1800-tallet.



Børnene i begge ægteskaber har gået i denne skole, der er en af de såkaldte rytterskoler. Ud over hele Danmark blev der i årene 1721-27 bygget 240 af disse skoler på foranledning af Frederik VI som led i enevældens omorganisering af landets forsvar. Skolerne var alle 13,2 m lange og 7½ m brede. Fra gulv til loft var der 2,8m.

Oprindeligt havde skolerne tegltag, men da skoleeleverne smed sten på taget og derved ødelagde teglstenene, blev skolernes tage nogle steder ændret til stråtage.

Skolerne indeholdt forstue og skolestue. Til læreren, der boede på skolen, var der et sovekammer, spisekammer og et køkken. Desuden havde læreren en stald til sine kreaturer.

Den her viste bygning har yderligere haft 1 vindue til højre for døren.

Skolen i Valby er senere blevet både ud- og ombygget, så den i dag fremstår med kamtakkede gavle og kamtakkede frontispicer over begge indgangspartier.

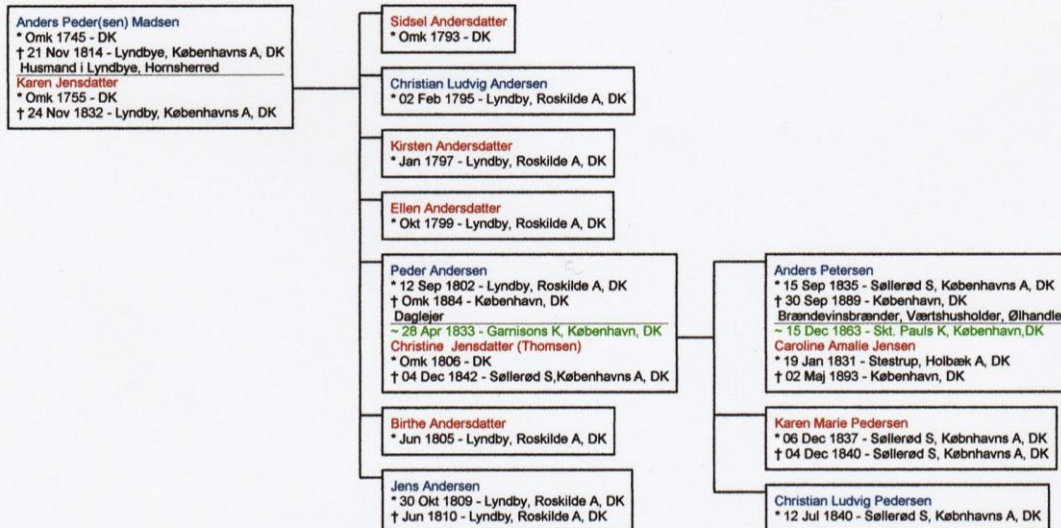
Skolen i Valby har efter lukning i 1905 været benyttet først som brandstation og siden som bibliotek.¹



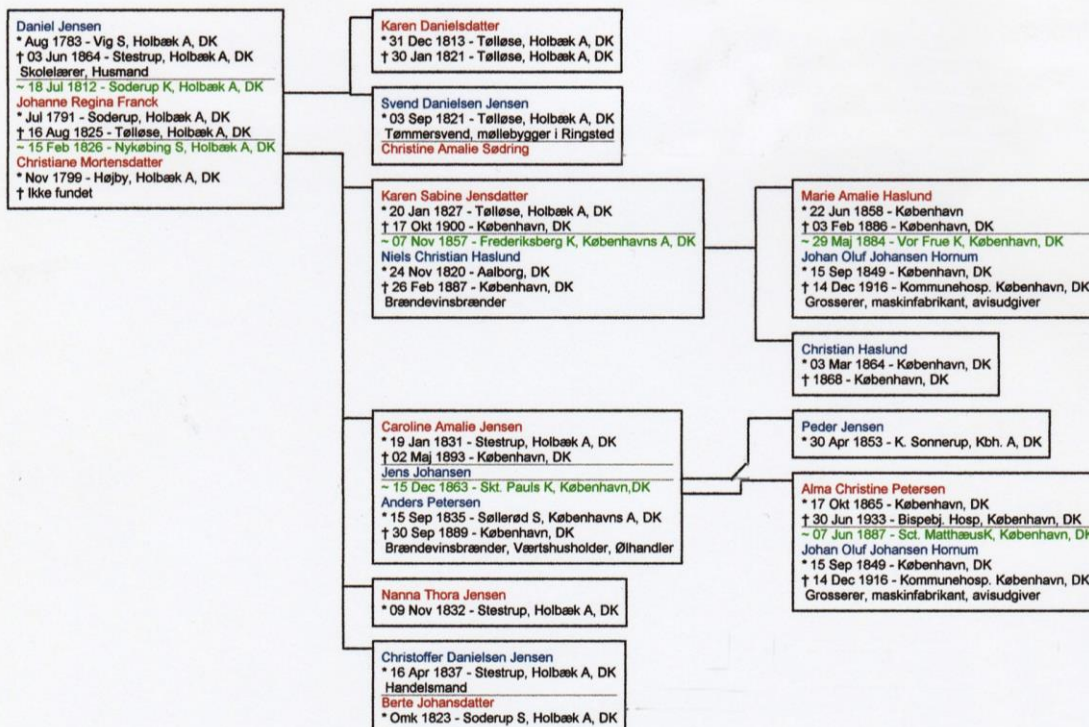
¹ Det historiske stof i dette afsnit om Valby er primært hentet fra bogen *Valby i gamle dage* af Kristian Erslev.

ANER til Alma C. Petersen

Efterkommertræ for Anders Peder(sen) Madsen



Efterkommertræ for Daniel Jensen



Anders Petersen og Caroline Amalie Jensen

Anders Petersen (født *Pedersen*, men skrev hele sit voksenliv sit navn med *t*) blev født på Frydenlund mellem Vedbæk og Skodsborg den 15. september 1835, og han blev døbt i Søllerød Kirke den 30. september samme år.

Forældrene var daglejer på Frydenlund *Peder Andersen* og hustru *Christine Jensdatter (Thomsen)*. Disse var blevet gift i Garnisons Kirke i april 1833, og Anders var ægteparrets første barn – opkaldt efter farfaren, der hed Anders Peder(sen) Madsen.

Sidst i dette afsnit er skrevet lidt om hans forældre og søskende.

Anders Petersen fik i 1837 en lillesøster, der blev døbt Karen Marie. Hun var for så vidt fornavnet *Karen* opkaldt efter sin farmor. Karen Marie døde i 1840 i en alder af 3½ år.

I 1840 fik Anders en lillebror, der blev døbt Christian Ludvig.

Folketællingen for 1840 ser således ud for familien, der som lejere (indsiddere/inderste) boede i et hus på Frydenlund Slot mellem Vedbæk og Skodsborg:

Navn:	Alder	Civilstand	Stilling i husstand	Erhverv
<i>Peder Andersen</i>	39	<i>Gift</i>	<i>Inderste [lejer]</i>	<i>Arbejdsmand</i>
<i>Christine Jensen</i>	34	<i>Do</i>	<i>Hans kone</i>	
<i>Anders Pedersen</i>	5	<i>Ugift</i>	<i>Deres barn</i>	
<i>Karen Pedersen</i>	3	<i>Do</i>	<i>do</i>	

Anders Petersens mor, Christine Jensen (Thomsen), døde i december 1842 i en alder af 35 år.

Jf. folketællingen i 1845 boede faren med de to sønner fortsat på Frydenlund, medens han i FT 1850 ses at bo her med sønnen Christian Ludvig.

Anders Petersen, 14 år gammel, var nu tjenestedreng på en gård i Nærum.

Hans konfirmation i Søllerød Kirke den 7. april 1850 angiver under *Forældre* og *Husbond* dette:

Indsiddet Peder Andersen og Hustru Kirstine Thomsen.

I Pleie hos Gmd. Anders Mortensen i Nærum.

Præsten gav ham karakteren *tg* (temmelig godt) i *Kundskaber* og karakteren *mg* (meget godt) i *Opførsel*. I 1850 var Anders *tjenestedreng* hos en gårdmand i Nærum.

I en alder af 18 år mødte Anders Petersen på session i København og herefter kan hans bosteder aflæses fra lægdsrullen. Disse er frem til han giftede sig i 1863:

Dato/år	Adresse	Noter
Nov 1854	Hj. af Pilestræde og Kronprinsensgade	
1855	Møntergade	
Maj 1856	Købmagergade	
Nov 1856	Gråbrødre Torv	Bor hos en vintapper
Marts 1857	Klerkegade	
Juli 1857	Silkegade	
Marts 1858	Hj. af Strandgade og Ll. Torvegade	
Sep 1858	St. Kongensgade	Bor hos en vintapper
Okt 1859	Peder Madsens Gang	Arbejdsmand hos brændevinsbrænder Haslund.
Oktober 1860	Laxegade	
Oktober 1862	Magstræde	
August 1863	Nørrebrogade	

I lægdsrullen er hans højde angivet til 66 ¼ tomme = ca. 172 cm. Han aftjente sin værnepligt ved *infanteriet*.

Dengang var det ganske normalt, at mange mennesker flyttede så hyppigt som her vist; efter at han giftede sig flyttede familien væsentligt sjældnere.

Det er i hans tid som ungkarl ikke muligt at finde frem til, hvilke arbejdssteder, han har haft, men det synes som om, Anders Petersen har haft ansættelse fortrinsvis i firmaer, der arbejdede med vin.

Caroline Amalie Jensen blev født i Stestrup den 19. januar 1831 og hun blev døbt i Kirke Eskildstrup Kirke den 24. april samme år. Stestrup ligger ca. 6 km sydøst for Tølløse. Forældrene var husmand (tidligere skolelærer, afskediget) *Daniel Jensen* og hustru *Christiane Mortensdatter*.

Ved fødslen havde hun dels en ældre bror, Svend, der var søn af farens første ægteskab (med Johanne Regina Frank), dels en ældre søster, Karen Sabine, der var født 4 år tidligere. Efter hende blev født lillesøsteren Nanna Thora og lillebroren Christopher.

I folketællingen for 1840 er familien optegnet på denne måde:

Navn:	Alder	Civilstand	Stilling i husstand	Erhverv
<i>Daniel Jensen</i>	54	<i>Gift</i>	<i>Parcellist, lever af sin jordlod</i>	
<i>Christiane Mortensdatter</i>	39	<i>Do</i>	<i>Hans kone</i>	
<i>Karen Sabine Jensen</i>	14	<i>Ugift</i>	<i>Deres barn</i>	
<u><i>Caroline Amalie Jensen</i></u>	9	<i>Do</i>	<i>Do</i>	
<i>Nanna Thora Jensen</i>	8	<i>Do</i>	<i>Do</i>	
<i>Christopher Danielsen</i>	3	<i>Do</i>	<i>do</i>	

Halvbroren Svend er på dette tidspunkt 18 år gammel og i lære som tømrer.

Caroline Amalie blev konfirmeret i foråret 1845 i Stestrup Kirke.

Præsten har her bedømt hendes *kundskaber og opførsel* til *godt*.

Ud af i alt 7 piger, der blev konfirmeret dette forår, fik de 2 karakteren: *særdeles godt*, 3 fik: *meget godt* og 2 fik *godt*.

I 1845 boede Caroline Amalie ved sin konfirmation stadig hjemme, men er kort efter kommet ud at tjene. Efter konfirmationen ses hun at flytte fra Stestrup til Gislinge 10 km vest for Holbæk. Med i bagagen havde hun sin første *skudsmålsbog* – en bog, der skulle følge hende mange år frem. I skudsmålsbogen indførte præsten i Kirke Eskildstrup skudsmålet: *godt*.

Alle tjenestefolk/tjenestetyende skulle dengang have en *skudsmålsbog*. Denne var en lille fortrykt bog, hvori præsten fra såvel fraflytnings sognet som tilflytnings sognet indførte et vidnesbyrd. I bogen kunne også indføres f.eks. vaccinationsattester.

Ved flytning fra et sogn skulle bogen forelægges præsten, der kunne indskrive et vidnesbyrd og samtidig indføre flytningen i kirkebogen i de såkaldte til- og afgangslister. Dette sidste har nu ikke overalt været gjort så omhyggeligt!

I skudsmålsbogen indførte arbejdsgiveren normalt også et vidnesbyrd.

I 1852 tjente hun hos en bager i landsbyen Ordrup (ca. 17 km vest for Roskilde) i Kirke Sonnerup Sogn. Medens hun var her, kom hun *i ulykkelige omstændigheder*, blev gravid, og nedkom i april 1853 med en søn, der blev navngivet *Peder Jensen*. Moren var 22 år gammel.

I kirkebogen står under *foreldre*:

Ugift Fruentimmer Caroline Amalie Jensen af Sonnerup; udlagt som Barnefader karlen Jens Johansen.

Betegnelsen *fruentimmer* var dengang bestemt ikke rosende ment – snarere ment som en *falden/usædelig kvinde*.

Blandt fadderne indgik broren Christopher.

I oktober 1853 rejste Caroline Amalie til København, hvor hun fik tjeneste hos en byfamilie og det må have været uden sin søn.

Sønnen Peder blev opfostret hos hendes forældre i Stestrup, hvor han ses at indgå i folketællingerne for både 1855 og 1860. Senere kommer mor og søn til at bo sammen i København.

Caroline Amalie Jensen giftede sig i dec. 1863 i en alder af 32 år med arbejdsmand Anders Petersen, der var 28 år gammel.

Anders Petersen og Caroline Amalie Jensen giftede sig i Skt. Pauls Kirke den 15. december 1863. På dette tidspunkt boede hun i Borbergade og han på Nørrebrogade.

I ægteskabet blev født 2 børn, hvoraf kun det ene nåede frem til voksenalder: datteren Alma Christine, der fødtes i oktober 1865. Det andet barn har jeg ikke fundet noget om.

Familiens adresser var:

Dato/år	Adresse	Noter
1/9 1864	Rosengården 11,	Jf. lægdsrulle for Anders Petersen (AP)
4/1 1866	Antonistræde 10	Boede her ved barnedåb af Alma Christine; AP var arbejdsmand
1/11 1869	Peder Madsens Gang 5	Ejer: H.C. Haslund, brændevinsbrænder, hvor AP arbejdede og kaldte sig selv brændevinsbrænder
1/5 1872	Halmtorvet 75 (fra 1893: Rådhuspladsen)	AP var brændevinsbrænder i egen virksomhed. I denne periode havde virksomheden/familien 3-5 tjenestefolk
1/5 1877 til medio 1881	Studiestræde 35	Ejer: Anders Petersen, brændevinsbrænder I denne periode havde virksomheden/familien 3-5 tjenestefolk
Familien flytter medio 1881, men hvortil er ikke fundet. Pr. november 1883 boede familien + bedstefaren i Vestergade 19, men kun kortvarigt. AP var her værtshusholder.		
1885	Istedgade 81	Værtshusholder og ølhandler. AP døde i 1889, men hustruen fortsatte værtshusdriften i kort tid, jf. FT 1890
1890/91	Guldbergsgade 35	Her boede Caroline Amalie Jensen ved sin død i 1893

Peder Madsens Gang var en berygtet smøge i det gamle København. Boligerne var omkring 1630 bygget som spekulationsbyggeri – alene beregnet på fattige. Gyden henregnedes til datidens slumkvarter, hvor børnedødeligheden var betydeligt højere end i det øvrige København.

Mange lejligheder havde hverken køkken eller kakkelovn.

Midt i 1870-erne blev hele kvarteret saneret/revet ned og gaden *Ny Østergade* blev anlagt – nu meget bredere.

Ved opslag i Wikipedia under *Peder Madsens Gang* står bl.a. dette:

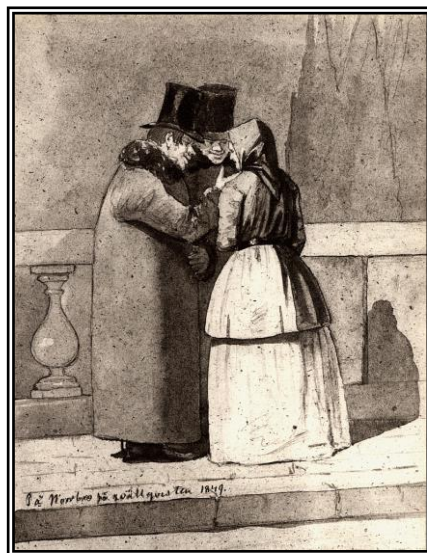
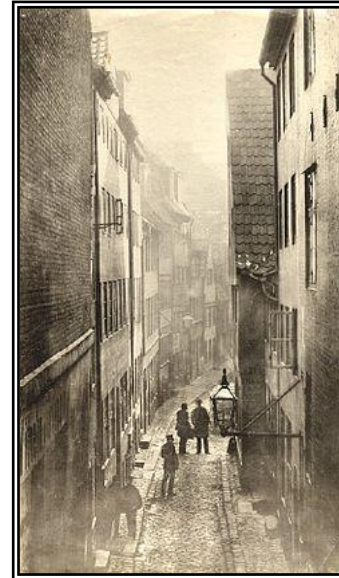
Brændevinsbrænder Anders Petersen i nr. 7 havde en stald med et større antal køer, da køerne blev fodret med bærmælk, et affaldsprodukt fra fremstillingen af brændevin. Efter brænderiets nedlæggelse beholdt ejeren [svogeren H.C. Haslund] alligevel sit kohold, så 22-26 køer holdt til i stuen i baghuset til nr. 7, der vendte ud mod hotel d'Angleterres have.

Svogerens H.C. Haslund, der i 1857 var blevet gift med Anders Petersens hustru Caroline Amalies søster Karen Sabine, havde i 1863 købt en ejendom med brændevinsbrænderi i Rosengården.

Anders Petersen tog *borgerskab* som *brændevinsbrænder* i 1866 og det ser ud til, at han nu havde slået sig ned som selvstændig brændevinsbrænder – i begyndelsen i H.C. Haslunds firma – eller i samarbejde med denne, idet H.C. Haslund frem til 1871 er ejer af numrene 3, 5, 7 og 9 i *Peder Madsens Gang*.

Peder Madsens Gang var blandt de berygtede gader, som man dengang godt nok kendte, men ikke talte om. Nogle andre af disse gader havde navnene: Didrik Badskærs Gang, Prammandsgangen, Pistolstræde og Malerens Gang.

Peder Madsens Gang gik fra Østergade gennem en port til Grønnegade. Det blev dengang i et blad foreslået, at der over porten kunne stå dette citat fra Dantes *Inferno*:



Lader ethvert Haab ude, I som træder herind. Er man først kommet saa langt ned ad Elendighedens Trappetrin, at man har maattet fæste Bo i Peder Madsens Gang, da har man opgivet Haabet om atter at komme ud.

Gaden rummede omkring 700 beboere i 17 ejendomme (3-4 etager) med et gennemsnit på 2½ m² per beboer. Nogle boliger var værts- og logihuse, hvor fattige uden fast bolig for en lille betaling kunne sove på gulvet. I gaden var også 7 bordeller.

Billede til venstre: prostitueret med sine kunder.

Til højre: porten fra Østergade.



Boligerne var mørke, fugtige og ildelugtende. Midt gennem gaden, der nogle steder ikke var bredere end at en voksen kunne række fra side til side, løb en affaldsrende – en åben kloak med tilløb fra stinkende latriner og de opstaldede køer.

Sygdomsepidemier var hyppige, mange døde af tyfus, men kønssygdomme florerede også.

I en undersøgelse fra den tid fandt man, at ud af 80 fødte børn i gyden i perioden 1866-70, nåede kun de 19 at fylde 5 år!

Datidens distriktslæge F.F. Ulrik påpegede det paradoksale ved, at *Peder Madsens Gang* lå klods op ad byen fineste promenadestrøg:

Alt, hvad vi besidde af Luksus, Forfinelse og Rigdom, medens, indenfor samme, usunde Boliger, Nød og Kummer ere nærved at decimere en ulykkelig Befolkning.

Peder Madsens Gang og flere tilsvarende gyder med denne, var et udtryk for den negative side af udviklingen i København i industrialiseringens begyndelse. Den blev nedrevet i årene 1872-76 og forvandlet til mondænt citykvarter.

Ved nedrivningen blev der intet gjort for genhusning af de mange mennesker, der boede i gaden! I nutidens Pistolstræde, der af uransagelige grunde blev bibeholdt, kan i dag anes (meget) lidt af, hvordan forholdene har set ud.

Folketællingen for 1870 for Peder Madsens Gang 5 viser, at hele familien er samlet såvel med hendes (uægte) søn og familiens bedstefar.

Navn:	Alder	Civilstand, erhverv	Fødested
<i>Anders Pettersen</i>	35	<i>Husfar, brændevinsbrænder</i>	<i>Kbh. Amt</i>
<i>Caroline Amalie Pettersen</i>	34	<i>Husmor</i>	<i>Holbæk Amt</i>
<i>Petter Andersen</i>	70	<i>Bedstefar</i>	<i>Roskilde Amt</i>
<i>Peder Jensen</i>	16	<i>Søn [stedsøn til Anders Petersen]</i>	<i>Roskilde Amt</i>
<i>Alma Christine Pettersen</i>	4	<i>Datter</i>	<i>København</i>

Her ud over er opført 1 tjenestepige og 1 sy pige.

Aldersangivelserne skal ikke tages alt for bogstaveligt – og stavningen af navnene slet ikke!



I 1872 slog Anders Petersen sig ned som selvstændig brændevinsbrænder med adresse på *Halmtorvet 75*. Ejendommen lå mellem *Farvergade* og *Lavendelstræde* – nær *Vartov*.

Halmtorvet var dengang betegnelsen for den senere *Rådhuspladsen* (fra 1893) – hvor Københavns Rådhus blev opført

i perioden 1892-1905.

Pladsen på fotoet oven for har i dag navnet *Regnbuepladsen* (fra 2014).

Anders Petersen købte i 1878 ejendommen *Stu-diestræde 35*, hvor han nu var selvstændig brændevinsbrænder. Ejendommen købtes for kr. 67.000 og solgtes i oktober 1882 for kr. 66.000. [2017: ca. 6 mio. kr.]

Foto til højre er *Stu-diestræde* set mod *Vester Voldgade* – fra omkring år 1900.

I forgrunden er det *Larsbjørnsstræde*.





Studiestræde 35 (eget foto 2017).

Ejendommen har endnu i dag en baggård med side- og bagbygning.

Naboejendommen nr. 33 har årstallet 1755 stående på facaden.

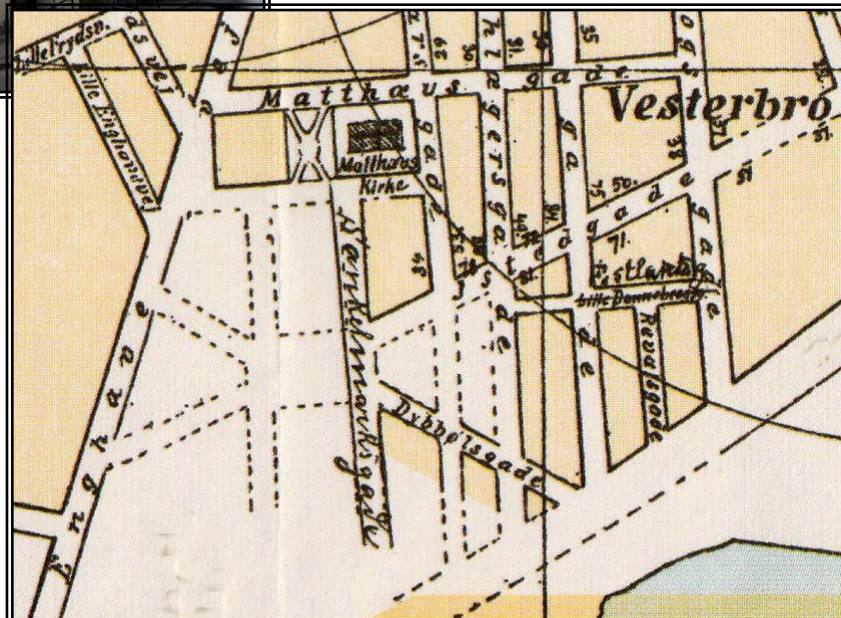
I 1881 lånte Anders Petersen kr. 14.000 [2017: ca. 1 mio kr.] af sin svoger N.C. Haslund, men ophørte dog kort efter med sin virksomhed som brændevinsbrænder, idet han i 1882 ændrede sit borgerskab til *værtshusholder*. I KRAKs vejviser står han i årene frem til 1889 også benævnt *ølhandler*.

Værtshuset lå først på Vestergade, senere på Istedgade 81 på hjørnet af Oehlenschlægersgade.

Her boede de i en nybygget ejendom. Nr. 81 kan ses på kortet lige under t-et i *Istedgade*.

Kortet her er fra 1886 og viser, at området mellem Istedgade og Dybbølsgade vest for Oehlenschlægersgade endnu ikke var udbygget. Enghave Plads var kun projekteret og blev anlagt i 1898.

Sdr. Boulevard nederst på kortet hed dengang Ny Stormgade og kun lidt syd for denne ses, at *Kalvebod Strand* gik ind hertil sidst i 1800-tallet. Ved Kalvebod Strand lå dengang 2 badeanstalter med de eksotiske navne *ved Belvédere* og *Venedig*. Sidstnævnte blev senere kommunal badeanstalt – af tipoldebørnene i Dybbølsgade 51, hvor Kitty Hornum kom til at bo, kaldet '*Gasseren*'.



Caroline Amalies søn Peder ses fra 1870 at bo hos sin mor og stedfar. Div. arkivalier synes at vise, at han arbejdede med i stedfarens virksomhed både i tiden med brændevinsbrænderi og i noget af tiden som værtshusholder/ølhandler.

Ved stedfarens død i 1889 er han benævnt *bestyrer* – uden at det er præciseret, hvad det er han bestyrer. I FT 1890 er han benævnt *brølægger*.

I juni 1887 blev deres datter Alma Christine gift i Skt. Matthæus Kirke med grosserer Johan O.J. Hornum og her var Anders Petersen forlover for sin datter. Ved dette ægtepars førstefødte barn i 1888, Ellen, var ølhandler Anders Petersen og Hustru Caroline blandt fadderne. Johan O.J. Hornum var enkemand. Han var i maj 1884 blevet gift med Marie Amalie Haslund, der imidlertid døde i barselsseng i februar 1886. Hun var kusine til Alma Christine, idet deres mødre var søstre.

Anders Petersen døde af tuberkulose den 30. september 1889 og blev begravet den 6. oktober. Han blev 54 år gammel. Dødsfaldet er indført i kirkebogen for Skt. Matthæus Kirke. Anders Petersen døde kun ca. 5 år efter sin far.

Vor kjære Mand, Fader og Svigerfader, Brændeviinsbrænder **Anders Petersen**, hensov stille i Mandags. **Caroline Petersen**, **Alma Hornum**, født Jensen, født Petersen. **Joh. Hornum**. Begravelsen skeer fra Kapellet paa Assistents Kirkegaard Søndag den 6te October Kl. 2.

Caroline Amalie Jensen flyttede kort efter til en bekendt, *Johanne Petersen i Guldbergsgade 35*, som der står i skiftet ved hendes død.

Caroline Amalie Jensen døde den 2. maj 1893 og blev begravet den 8. maj. Hun blev 62 år gammel. Dødsfaldet er indført i kirkebogen for Skt. Johannes Kirke. I annoncen er anført *mange Aars haabløs Sygdom*. I hendes dødsattest er som dødsårsag anført *Morb. Cordis*, der peger på en hjertesygdom.

Vor kjære Moder og Svigermoder, **Caroline Amalie Petersen**, Brændeviinsbrænder **Anders Petersens** Enke, er efter mange Aars haabløs Sygdom stille hensovet. **Alma Hornum**, **Joh. Hornum**, født Petersen. Begravelsen skeer fra det store Kapel paa Assistents Kirkegaard Mandag den 8de Mai Kl. 12.

Ved begge ægtefællers død var det svigersønnen Johan O.J. Hornum, der varetog kontakten til skiftemyndigheden.

Ingen af ægtefællerne ejede andet end deres gangklæder. Ved deres død udbetaltes mindre beløb fra Brændeviinsbrænder Holms Legat – et beløb der medgik til at dække begravelsesudgifterne. 20 år tidligere stod Anders Petersen som ejer af en ejendom til ca. 6 mio. kr.!

De 2 annoncer blev bragt i *Den Berlingske Politiske og Avertissements Tidende* – datidens Statstidende.

Forældrene til Anders Petersen var *Peder Andersen* og *Christine Jensdatter*. Christine Jensdatter, der i et nogle tilfælde også er benævnt Christine Jensdatter Thomsen, har jeg ikke kunnet finde noget om hvorfra stammer. Men det kan dog nok tolkes, at hendes far hed Jens Thomsen!

Peder Andersen blev født i Lyndby Sogn den 12. september 1802 og døbt 2 dage efter den 14. september i Lyndby Kirke, der ligger i den sydligste del af halvøen Hornsherred knap 10 km vest-nordvest for Roskilde. Her var faren fæstehusmand under Lindholm Gods. Det var dengang meget almindeligt, at dåben skete ganske kort tid efter fødslen. Børnedødeligheden var høj – ofte blev helt nyfødte hjemmedøbt.

Faren, Husmand Anders Peder(sen) Madsen, kaldes i den lokale kirkebog såvel *Anders Peder Madsen* som *Anders Pedersen*. Da der dengang i sognet var flere med navnet Anders Pedersen, har det været vanskeligt præcist at få et samlet overblik af familien.

Ud af foranstående kan dog tolkes, at farfaren til Peder Andersen, født i 1802, må have heddet Peder Madsen!

Moren til Peder Andersen var *Karen Jensdatter* – også et navn, der på den tid var meget almindeligt.

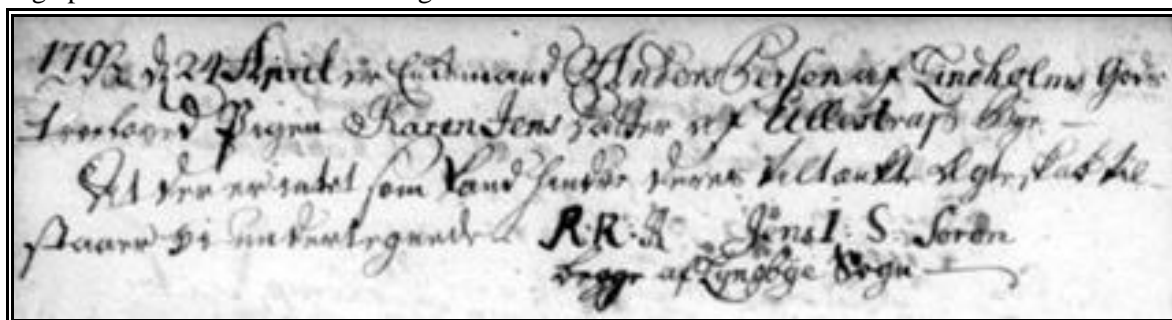
Peder Andersen havde i familien en 'forgænger' med samme navn, idet ægteparret fik en søn i marts 1801, der blev døbt til navnet Peder, men han døde kun 5 uger efter. Ved denne dåb benævntes faren Anders Peder Madsen.

Familien blev ved folketællingen i 1801 optegnet på denne måde:

Navn:	Alder	Civilstand	Stilling i husstand	Erhverv
<i>Anders Peder Madsen</i>	52	<i>Gift</i>	<i>Mand</i>	<i>Bonde og husmand</i>
<i>Karen Jensdatter</i>	45	<i>Do</i>	<i>Kone</i>	
<i>Sidsel Andersdatter</i>	9	<i>Ugift</i>	<i>Deres barn</i>	
<i>Kristian Andersen</i>	7	<i>Do</i>	<i>do</i>	
<i>Kirsten Andersdatter</i>	4	<i>Do</i>	<i>do</i>	
<i>Ellen Andersdatter</i>	3	<i>Do</i>	<i>Do</i>	
<i>Berthe Nielsdatter</i>	80	<i>Enke</i>	<i>Indsidderske [lejer]</i>	
<i>Dorthe Christensdatter</i>	65	<i>Do</i>	<i>Do</i>	

De 2 sidstnævnte har formentlig været under fattigforsorg og familien har i den forbindelse fået tilskud til deres underhold. Her ud over har de gået til hånde.

Ægteparrets *trolovelse* er formentlig denne:



1792, d 24 April er Enkemand Anders Persen af Lindholm Gods troloved Pigen Karen Jensdatter af Ullestrup Bye.

At der er intet som kand hindre deres tiltænkte Ægteskab tilstaaer vi Undertegnede

R R K Jens I S Søren [Jens Sørensen]

begge af Lyngbye Sogn

Præsten har ikke i kirkebogen i Lyndby Sogn indskrevet vielsesdato.

Det fremgår, at *Anders Persen* havde været gift før, men dette har jeg ikke fundet mere om. Peder Andersens far døde i november 1814 i en alder af ca. 65 år. Peder Andersen selv blev konfirmeret i 1817 i en alder af 15 år og fik af præsten karakteren: *godt*. Ved konfirmationen er faren benævnt: Anders Peder Madsen.

Sønnen Peder Andersen blev boende i Lyndby og formentlig sammen med moren Karen Jensdatter frem til sommeren 1825. Dette kan følges i hans lægdsrulle, hvoraf det også fremgår at han var 64 ¼ tomme høj. Dette svarer til knap 168 cm. Han aftjente sin værnepligt ved artilleriet. Værnepligtstiden var ca. 2 år.



I militærtiden boede han på artilleriets kaserne i Strandgade ved hjørnet af Bådsmadsstræde.

Peder Andersens uniform har været nogenlunde som denne:



Efter at Peder Andersen havde aftjent sin værnepligt fik han ansættelse som daglejer/arbejdsmand ved godset

Frydenlund, der ligger mellem Vedbæk og Skodsborg.

Godset har gennem tiderne haft mange ejere. Blandt de mere kendte er dronning Caroline Mathilde, der omkring 1770 holdt hyrdetimer her med Struensee. Men det gjorde parret også på Hirschholm Slot og dette blev årsag til anlæggelse af den i dag endnu kendte *Mathildestien* gennem Folehave-skoven til Frydenlund.

I nyere tid har Victor Borge ejet slottet nogle år i 1950-erne.

Peder Andersen boede i et hus, der i folketællingerne kaldtes *Frydenlundshuset*.

Lægdsrullens tilgangsliste viser, at Peder Andersen flyttede til Frydenlund i 1829-30. Dog viser lægdsrullen ikke, hvor han boede i 1833, hvor han i København mødte Christine Jensdatter. Måske har han været genindkaldt som artillerist!

Peder Andersen og Christine Jensdatter giftede sig i Garnisons Kirke den 28. april 1833.

I den ene af kirkebøgerne er han noteret således:

Peder Andersen fra Roeskilde, permitteret Artillerist, 30 Aar gl,

Hun er noteret på denne måde:

Christine Jensdatter Thomsen, 25 Aar gl.

Desværre intet om, hvorfra hun kom!

I ægteskabet blev født disse 3 børn:

- Anders Petersen, født i september 1835, omtalt tidligere;
- Karen Marie Pedersen, født i december 1837 og død i december 1840;
- Christian Ludvig, født i juli 1840.

Familien er folketællingen i 1840 opført på denne måde:

Navn:	Alder	Civilstand	Stilling i husstand	Erhverv
<i>Peder Andersen</i>	39	<i>Gift</i>	<i>Husfader</i>	<i>Arbejdsmand</i>
<i>Christine Jensen</i>	34	<i>Do</i>	<i>Hans kone</i>	
<i>Anders Pedersen</i>	5	<i>Ugift</i>	<i>Deres barn</i>	
<i>Karen Pedersen</i>	3	<i>Do</i>	<i>Do</i>	

Datteren Karen døde i december 1840 og Christine Jensdatter (Thomsen) døde i december 1842. Begge blev begravet fra Søllerød Kirke – moren den 11. december 1842.

Peder Andersen blev boende på Frydenlund i hvert tilfælde frem til 1850.

Han findes i FT 1845, hvor han boede her med de 2 drenge Anders og Christian Ludvig.

Jf. FT 1850 boede han fortsat på Frydenlund, men nu alene sammen med Christian Ludvig, der nu var 10 år gammel.

Christian Ludvig blev konfirmeret i Søllerød Kirke i 1855, men nu boede han ikke hjemme længe. Han var tjenestekarl hos en gårdmand Jens Jørgensen i Trørød.

I marts 1851 giftede Peder Andersen sig 2. gang med enken Inger Kirstine Pedersen. Hun bragte 2 børn med ind i ægteskabet.

I november året før, 1850, havde de fået sønnen Peder Edvard Pedersen, der blev døbt samme dag som deres bryllup i Søllerød Kirke. Han døde 2 år gammel i januar 1853. I september 1856 fik de endnu en søn, der blev døbt Jens Peder Carl Oluf Pedersen. Denne søn mistede de også. Dette skete ved en drukneulykke i marts 1867, hvor han var gået ud på isen på en sø i Trørød, hvortil de var flyttet nogle år tidligere.

Herefter er de flyttet væk fra Søllerød Sogn.

Jf. FT 1870 findes han at bo hos sønnen Anders Petersen og hans hustru Caroline Amalie Jensen i *Peder Madsens Gang* nr. 5. Han er noteret som *Enkemand*. Død/begravelse for Inger Kirstine Pedersen har jeg ikke fundet, men mest sandsynligt er det, at hun døde i København.

Sønnen Anders Petersen havde giftet sig i 1863 og ægteparret havde i 1865 fået datteren Alma Christine. Anders Petersen arbejdede som brændevinsbrænder.

Jf. folketællingen i 1880, hvor alle skulle oplyse om *antal ægteskaber* og *antal børn* – såvel levende som døde, fortæller Peder Andersen, at han er blevet gift 2. gang i 1850 [det var nu i 1851] og at han (i 1880) har 2 levende børn, medens 5 børn tidligere er døde.

Det er også i denne FT, han oplyser at være født på halvøen *Horns Herred*.

Peder Andersen boede hos sønnen og svigerdatteren frem til nov. 1883. Herefter 'mister' jeg ham igen, da familien ikke er fundet frem til 1885, hvor den flyttede til Istedgade – dog uden Peder Andersen.

Peder Andersen boede pr. november 1883 i Vestergade 19, hvor sønnen Anders havde et værtshus. Her er han angivet med alderen 82 år.

Peder Andersen er formentlig død og begravet i København mellem november 1883 og sidst i 1885.

Daniel Jensen og Christiane Mortensdatter – se tavle på side 142

Daniel Jensen blev født i landsbyen Kollekolle i Vig Sogn, Odsherred, i august 1783. Han blev døbt i Vig Kirke den 31. august.

Forældrene var gårdmand i Kollekolle *Jens Andersen* og hustru *Karen Nielsdatter*.

Daniel Jensen var forældrenes sidst fødte barn. Disse var blevet gift i 1768 og Daniel havde ved sin fødsel 5 ældre søskende. Her ud over var 2 søskende døde umiddelbart efter deres fødsel.

Ved FT 1787 er familien beskrevet således:

Navn:	Alder	Civilstand	Stilling i husstand	Erhverv
<i>Jens Andersen</i>	45	<i>Gift</i>	<i>Hosbonde</i>	<i>Gaardmand</i>
<i>Karen Nielsdatter</i>	45	<i>Do</i>	<i>Hans kone</i>	
<i>Niels Jensen</i>	13	<i>Ugift</i>	<i>Deres søn</i>	
<i>Anders Jensen</i>	8	<i>Do</i>	<i>do</i>	
<i>Christopher Jensen</i>	7	<i>Do</i>	<i>do</i>	
<i>Daniel Jensen</i>	4	<i>Do</i>	<i>do</i>	
<i>Maren Jensdatter</i>	19	<i>Do</i>	<i>do</i>	
<i>Karen Jensdatter</i>	12	<i>Do</i>	<i>do</i>	

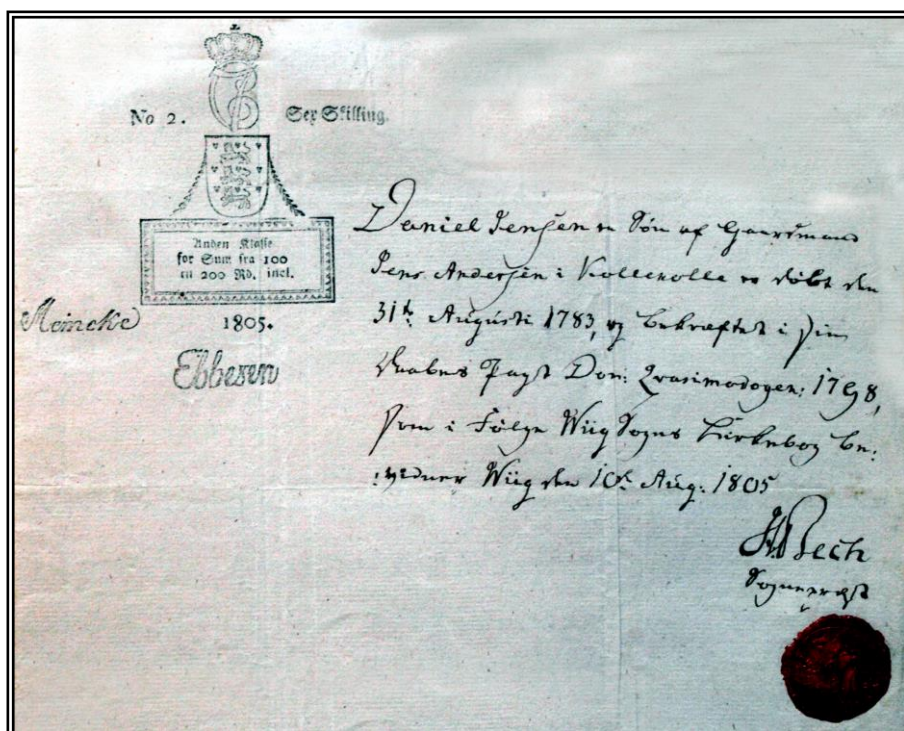
Daniel Jensen voksede op på en gård, der i dag svarer til adressen Kollekollevej 5. Selve gården lå nord for vejen, medens gårdens marker lå syd for vejen – et areal, hvor jernbanen mellem Holbæk og Nykøbing i øvrigt i 1898 blev anlagt hen over. De første mange år var der et trinbræt til banen benævnt *Kollekolle*. Gården har i dag navnet *Højryggård*.

Jf. Daniel Jensens lægdsrulleoplysninger ses, at han i en alder af ca. 12 år er kommet ud at tjene på en gård i Svinninge, der ligger kun 1½ km nord for Kollekolle.

Mens han er i Svinninge blev han konfirmeret og jf. denne attest skete det *Dom. Qvasimodogen* 1798, hvilket svarer til 1. søndag efter påske i 1798 = 15. april.

Daniel Jensen blev på denne gård i Svinninge frem til lidt efter århundredskiftet (1800), idet han indgår i FT 1801 for Svinninge, som værende hos et ægtepar med 2 børn som eneste *tjenestekarl*, 18 Aar gammel.

Dåbsattesten her er formentlig benyttet i forbindelse med ansøgning om optagelse på seminarium.



I årene 1802-05 var han tjenestekarl i Nakke lidt syd for Rørvig.

Jf. hans lægdsrulle ser det ud til, at han her har pådraget sig såvel en øjen- som benskade, som han nogle år var i behandling for.

Herefter ses han at have boet hos forældrene i Kollekolle, hvor han har hjulpet til. Hans forældre var nu godt 60 år gamle. Hans storebror (næst yngste barn) var blevet på gården og ved farens død i 1808 overtog han ansvaret for bedriften. Moren døde i 1810.

Daniel Jensen erklæres tjenstdygtig til at indgå ved militæret og indkaldtes i 1807. Hans ovennævnte skader må derfor nu være helbredte.

Forinden sin indkaldelse havde han dog søgt optagelse på Jonstrup Seminarium, hvor han startede i juli 1807. Han blev derfor fritaget for militærtjeneste.

Ved optagelsen på seminariet skrev Daniel Jensen selv dette brev, der er dateret 1. maj 1807.

Jeg Undertegnede er født 1784 i Kollekolle Bye i Wüssogn i Odsherret paa Holbechs Amt, haver opholdt mig hos min Fader i 18 Aar, og er confimeert i Aaret 1797 hos Hr. Provst Bech i Wüssogn, derefter var jeg hjemme hos min Fader i 4 Aar og gik ham til haande med hvad jeg kunne, men da mine andre Brødre voxte til begav jeg mig ud at tjene hos Gaardmand Mads Larsen Brøde i Nakke i Rørvig Sogn i Odsherret, hvor jeg har været bestandig indtil jeg nu indtræde paa det Kongelige Skolelæreres Seminarium.

Jeg Undertegnede er født 1784 i Kollekolle Bye i Wüssogn i Odsherret paa Holbechs Amt, haver opholdt mig hos min Fader i 18 Aar, og er confimeert i Aaret 1797 hos Hr. Provst Bech i Wüssogn, derefter var jeg hjemme hos min Fader i 4 Aar og gik ham til haande med hvad jeg kunne, men da mine andre Brødre voxte til begav jeg mig ud at tjene hos Gaardmand Mads Larsen Brøde i Nakke i Rørvig Sogn i Odsherret, hvor jeg har været bestandig indtil jeg nu indtræde paa det Kongelige Skolelæreres Seminarium.

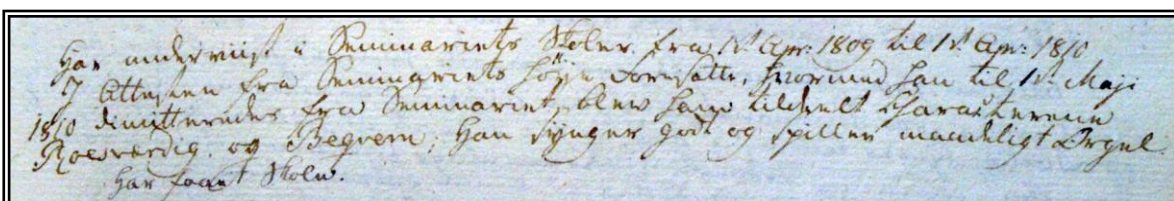
Brevet er transskriberet præcist som han selv har skrevet det og med hans egne fejl – blandt disse fejl er såvel fødeår som konfirmationsår.

Daniel Jensen kom til Jonstrup Seminarium i overgangsperioden, hvor det skiftede såvel beliggenhed som navn. Jf. de historiske kilder lå seminariet indtil 1808 på lystgården *Blaagaard* på Nørrebro, men flyttede til en nedlagt klædefabrik i Jonstrup, der lå 1½ km nordøst for Måløv. Herefter blev navnet *Jonstrup Seminarium*.

Foto af Jonstrup Seminarium fra omkring år 1900.



I seminariets protokol er ved hans dimission i 1810 bl.a. skrevet dette:



I transskriberet udgave står der:

Har undervist i Seminariets Skole fra 1st. Apr. 1809 til 1st. Apr. 1810.

I Attesten fra Seminariets høje Foresatte, hvormed han til 1st. Maji 1810 dimitteredes fra Seminariet, blev han tildelt characterene Roesværdig og Beqvem; Han Synger godt og spiller maadeligt Orgel.

Har faaet Skole.

Med hensyn til karakteren: *Bekvem* kan i protokollen læses, at karakterskalaen var

Nogenledes bevem – Bekvem – Duelig – Meget duelig – Udmærket duelig.

De fleste studerende bestod med karaktererne: Duelig og Meget duelig.

Den sidste sætning: *Har fået Skole* er en senere tilføjelse, idet Daniel Jensen først fik embede fra november måned 1811 i Nørre Vallenderød i Tølløse Sogn.

Nr. Vallenderød ligger ca. 4 km vest for Tølløse i daværende Holbæk Amt.



På et kort fra ca. 1806 ses skolen – formentlig – beliggende ved den røde husmarkering midt i byen.

Skolen var netop blevet genopbygget i 1805 og er beskrevet således:

...sadt i Fod paa høi Grund af Muur og Bindingsværk, 12 Fag, 9 Al. bred indvendig 3 ½ Al. høi.

4 Fag til Skolestue, 1 Fag Forstue og Skorsteen til Skolen, 3 Fag Stue, 4 Fag til Kammer, Kiøkken og Spise-

kammer, 5 Fag rummeligt Udhuus.

Et fag kan ikke angives præcist, men er ca. 1,4 m. Hele huset er derfor ca. 17 x 6 meter + udhus.

1½ år efter sin ansættelse giftede Daniel Jensen sig.

Johanne Regina Franck blev født i juli 1791 i Soderup, der ligger c. 6 km øst for Nr. Vallenderød. Hun blev døbt den 24. juli. Forældrene var husmand (med jord) og skomager *Nicolaï Franck* og hustru *Anne Marie Hansdatter*.

Johanne Regina Franck havde ved fødslen og også jf. FT 1801 disse 2 søskende:

- Dorthe Catrine, der var født i 1783 og
- Johan Christian, der var født i 1786.

Johanne Regina blev konfirmeret i 1806, hvor hun endnu boede hjemme.

Daniel Jensen og Johanne Regina Franck blev forlovet den 12. juni 1812 og gift i Soderup Kirke den 18. juli 1812.

Han var nu knap 29 år gammel og hun var 21 år gammel.

Ved forlovelsen blev dette indskrevet i kirkebogen:

For Ungkarl Daniel Jensen, skolelærer i Nørre Vallingerød og Pigen Johanne Regine Franck af Soderup, som agte at indtræde i Egteskab efter foregaaende Lysning og Rigtighed vides, indestaae vi, som Forlovere, at intet er dette deres Forehavende hinderligt, intet Lov eller Rituel Modstridende, det er egenhændig bekræftet.

Fæstemanden har tydelige Spoer af de naturl. Kopper og Undertegnede indestaar for at ogsaa Fæstemøen har havt samme.

Soderup d. 12. JUN 1812.

*Nicolaï Franck
Skomager i Soderup*

*Niels Christensen
Gaardmand ibidem.*

I ægteskabet blev født 2 børn:

- Karen Danielsdatter, født i december 1813 og død i januar 1821 og
- Svend Danielsen, født i september 1821.

Ved dåben af Karen deltog Daniel Jensens faster, der boede i Vig.

I Tølløse Sogn var dengang 3 skoler. I Tølløse By, i Lunderød og i Nr. Vallenderød.

Skolen i Nr. Vallenderød var oprettet i 1778 på initiativ af 26 gårdmænd. I 1805 blev den om- og udbygget på initiativ af den samme gruppe gårdmænd.

I 1817 blev skolerne/lærerne bedt om at indberette deres løn og Daniel Jensen indsender denne beskrivelse:

I transskriberet udgave står der:

Fortegnelse over N. Wallingrød Skoles Indkomster.

Af Penge 60 Rbd, 0 Mark, 0 Skilling

[de respekt. tegn for mark og skilling er 'oversat' – ligeledes *pund* neden for]

*Sæd 1 Skp. [skæppe] Rug, 1 Skp. Byg, af hver Mand, af 26 Mand.
Og 30 pund Halm, 15 pund Høe og 1 Læstørn af hver Mand og 6 Tøndeland.
N. Wallingrød d. 9 Mai 1817.*

D. Jensen

*Jagt og Indtægter hos N. Wallingrød Skole
Indkomster.*

Af Penge 60 Rbd, 0 Mark, 0 Skilling

*Sæd 1 Skp. [skæppe] Rug, 1 Skp. Byg, af hver Mand, af 26 Mand.
Og 30 N. Halm, 15 N. Høe og 1 Læstørn af hver Mand og 6 Tøndeland
af hver Mand, af 26 Mand*

N. Wallingrød d. 9 Mai 1817

D. Jensen

Det fremgår andetsteds, at læreren har fået tillagt 6 tønne land til dyrkning af egne grøntsager og græsning af evt. egne husdyr. 6 tønne land svarer til ca. 33.000 m² eller 3,3 hektar jord.

Ægteskabet var bestemt ikke lykkeligt og endte tragisk med at Johanne R. Franck tog sit eget liv i august måned 1825.

Fra de forskellige rapporter, der blev optaget på baggrund af selvmordet kan læses, at det var alm. kendt i byen, at ægteparret

. . . ikke levede i god forstaaelse sammen og at de ofte skændtes, men at den ene ikke stod tilbage for den anden i indbyrdes Mundhuggeri, da de begge var af en temmelig hidsig Natur.

Det siges også, at det tidligere var rygtedes, at lærer DJ skulle have haft et utilbørligt forhold til en tjenestepige i ægteparrets hjem.

Denne tjenestepige var dog senere fratrådt sin stilling.

Endvidere er i rapporterne beskrevet, at nogle mænd fra byen Nr. Vallenderød ca. 1½ års tid før selvmordet havde henvendt sig til præsten for at bede ham snakke med ægtefællerne, idet deres uenighed havde sat hele landsbyen i oprør.

En sen eftermiddag i august måned 1825 tog Daniel Jensen i marken for at pløje. Han havde taget sin søn Svend med.

Ved hjemkomsten til skolehuset et par timer senere fandt han, at hustruen Johanne R. Franck havde taget sit eget liv. Hun havde hængt sig på loftet.

Som reglerne var dengang kom såvel den lokale læge som herredsfogeden til stede umiddelbart efter og det skete i dette tilfælde dagen efter.

I lægens rapport står, at

. . . der fandtes ingen Spor til nogen udvortes Vold og senere som konklusion: Der ere altsaa ei forefundet Tegn til at Konen er død paa anden Maade end ved Hængning; ei heller synes det rimeligt, at nogen Anden skulde have hængt hende.

I fogedens rapport, der indbefattede udspørgen/forhør af Daniel Jensen og 2 personer (hvoraf den ene var naboen), som Daniel Jensen umiddelbart samme aften, som selvmordet fandt sted, havde bedt om hjælp, står bl.a.,

. . . at det vel er rygtedes, at Skolelærer Jensen og hans Kone ikke levede i god forstaaelse sammen, men [man] har dog ikke erfaret, at hun er vederfaret nogen voldsom Behandling af ham . . .

Fogeden begærer dog ved afslutningen af sine forhør fornyet afhøring fra politiets side. Denne afhøring fandt sted en uge senere og omhandlede ægtefællernes indbyrdes uenighed, som ønskedes undersøgt/uddybet.

Politiet afhørte i alt 9 personer fra lokalmiljøet incl. det ægtepar, der var forældre til den omtalte unge pige, der havde gjort tjeneste hos skolelærerægteparret, men nu for ½ år siden var fratrådt. Alle afhøres efter af retsformanden at være *formanet til Sandhed*.

Alle erkender at have hørt til rygter om ægtefællernes uenighed – naboerne har også hørt hårde meningsudvekslinger og i et par tilfælde har Johanne R. Franck henvendt sig til naboen og her ytret sig om hjælp, men dog intet konkret.

Forældrene til tjenestepigen fortæller begge, at de intet kender til noget utilbørligt forhold mellem deres datter og Daniel Jensen.

Det konkluderes i december 1825, at der ikke kan fremskaffes oplysninger om at

. . . hård behandling fra Daniel Jensens side mod hans hustru, kan have fremkaldt beslutning hos hende om at tage sit eget liv, har kunnet fremskaffes, hvorfor der ikke kan rejses tiltale mod ham.

Hermed er sagen dog ikke slut, idet skolekommissionen ønsker Daniel Jensens forhold som skolelærer og i almindelighed undersøgt.

Denne undersøgelse involverer brevvekslinger med såvel biskop som Danske Kancelli og står på frem til efteråret 1826.

I skolekommissionens første rapport, der er udarbejdet af den lokale præst, der har kendt Daniel Jensen i 3½ år, står bl.a.:

Han er bondefødt paa Adellersborg Gods (Dragsholm Gods) her i Sielland, og synes ikke af Naturen at være bestemt til at træde udenfor denne Stand. Han er stor og stærk, har ringe Aandsevner, besidder kun maadelige Kundskaber og Færdigheder, er raae og brutal i sine Sæder.

I de 3½ Aar jeg har været Præst i Tølløse, har jeg tit paa det sidste Aar nær, været yderst misfornøiet med ham da kun frygt for hyppig Inspektion og de strengeste Irettesættelser fra Skolekommissionen har kunnet bringe ham til nogenlunde at gjøre det lidet, han formaaede.

Den eneste af de Egenskaber, man ønsker for en Skolelærer, som en kunde finde hos ham var, at han altid kunde holde Børnene i fuldkommen Stilhed og Roe; men da han var uden Aand, uden Kierlighed til Børnene og uden Lyst til sit Arbeide, var kun slavisk Frygt, Kiedsomhed og død Ligegyldighed de synlige Virkninger af dette Herredømme.

Ved en Visitats ifior Efteraar gav ogsaa Deres Høiærværdighed [biskoppen ved sin visitats] ham i Journalen en meget alvorlig Formaning til for Fremtiden ganske anderledes at opfylde sin Pligter . . .

Af Sognefolkene har han aldrig være lidt eller agtet . . .

Denne Begivenhed [hustruens selvmord] har gjort ham endnu mere forhadet og foragtet af Sognefolkene, der endog vedblive i den Troe, at Skolelæreren selv har ombragt sin Kone.

I juli måned 1826 når myndighederne frem til at Daniel Jensen skal afskediges med en pension på 12 rigsbankdaler. Dette vil Daniel Jensen ikke acceptere. Han skriver bl.a. dette til kommissionen:

Foranstaaende Resolution er mig bekjendtgiort det tilstaaes, ligesom jeg i øvrigt erklærer ikke at kunne indlade mig paa at fratræde mit Embede uden Befordring [tilbud om nyt embede andetsteds], og derfor maa anse Resolutionen mig uvedkommende.

Myndighederne fastholder deres beslutning, men ændrer dog pensionsbeløbet til 16 rigsbankdaler. I mellemtiden er en ny lærer blevet ansat, men Daniel Jensen bor fortsat i skolehuset.

I efteråret 1826 forhandles frem og tilbage og slutningen bliver, at Daniel Jensen accepterer at fraflytte skolen. Han tilbydes (midlertidigt) en anden bolig i sognet – et sted, hvor skolekommissionen tilbyder at hjælpe med kakkellovn og brænde i den følgende vinter.

Sagen afsluttes dermed i januar 1827, 1½ år efter Johanne R. Francks selvmord.

Jf. afgangslisterne i kirkebogen for Tølløse Sogn ses det, at Daniel Jensen pr. 1. maj 1827 flyttede til *Stestrup* i sognet *Kirke Eskildstrup*. Her flyttede familien ind i et lille hus.

Stestrup ligger 7 km sydøst for Nr. Vallenderød.

Imens sagen om Daniel Jensens afsked står på, må han have været på besøg på sin hjemegn, det nordlige Odsherred, idet han i februar 1826 her giftede sig med Christiane Mortensdatter.

Christiane Mortensdatter blev født i oktober eller november 1799 og døbt i Højby Kirke den 17. november. Forældrene var husmand og skrædder *Morten Nielsen* og hustru *Ane Lisbeth Hansdatter*.

Familien boede tæt ved Nyrup i den nordre del af sognet Højby tæt ved Klint Sø, der siden er blevet afvandet.



I FT 1801 er familien i Nyrup Lyng optegnet således:

Navn:	Alder:	Civilstand:	Hustandsstill:	Erhverv:
<i>Morten Nielsen</i>	46	<i>Gift</i>	<i>Mand</i>	<i>Skrædder</i>
<i>Anna Lisbeth Hansdatter</i>	36	<i>Do</i>	<i>Hans Kone</i>	
<i>Stine Mortensdatter</i>	7	<i>Ugift</i>	<i>Deres Barn</i>	
<i>Anna Maria Mortensdatter</i>	5	<i>Do</i>	<i>Do</i>	
<i>Christiane Mortensdatter</i>	1	<i>Do</i>	<i>Do</i>	

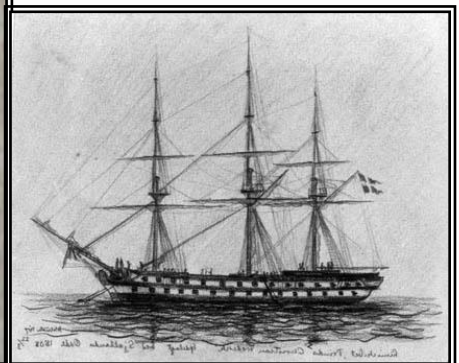
I familien var endnu 2 ældre søskende, der på dette tidspunkt var flyttet fra hjemmet. I 1803 fødtes en lillebror, der blev navngivet Hans.



I familien må man i marts 1808 måske have hørt, men i hvert tilfælde snakket om det store og historisk kendte søslag ved Sjællands Odde.

Selve søslaget var den 22. marts, men dagen efter blev skibet sat i brand og da denne nåede krudtdetet må eksplosionen have kunnet høres meget langt omkring.

Den her gengivne mindeplade står på Odden Kirkegård.



Christiane Mortensdatter ses ikke konfirmeret i hjemsoget Højby, hvilket må betyde, at hun før 1814 er kommet ud at tjene.

Daniel Jensen og Christiane Mortensdatter blev gift i Nykøbing Kirke den 15. februar 1826. Han var 42 år gammel og hun var knap 27 år gammel.

I januar året efter blev ægteparrets første barn født. Det blev en datter, der blev navngivet Karen Sabine og hun nåede (inden flytningen til Stestrup) at blive døbt i Tølløse Kirke af den præst, der stod i spidsen for skolekommissionen under sagen om opsigelse af hendes far.

Præsten har under forældre til barnet skrevet:

Afsatte skolelærer Daniel Jensen og Hustru Kristiane i Nør. Vallingerød.

Parret flyttede i foråret 1827 til et hus i Stestrup.

I 1829 døde Christiane Mortensens far og der blev udbetalt arv: 7 rbd., hvilket beløb Daniel Jensen kvitterede for hos skiftekommissionen.

I ægteskabet blev født disse børn:

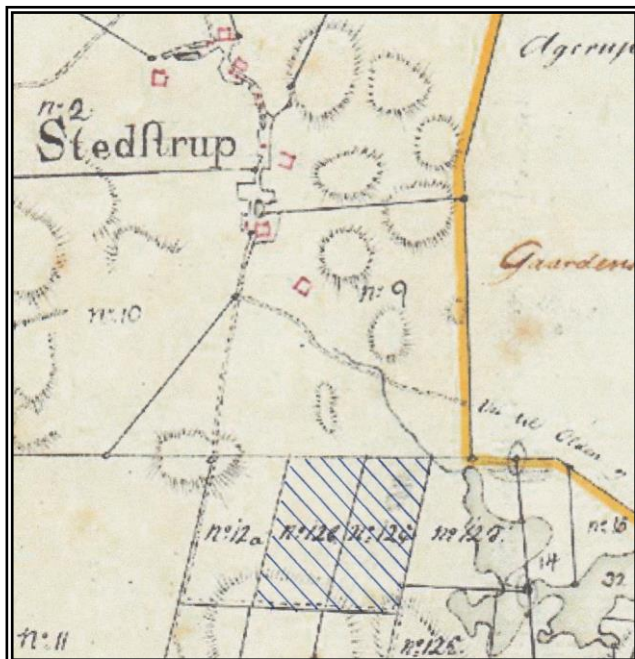
- Karen Sabine, født i januar 1827 og død i København i 1900.
Hun blev i 1857 gift med brændevinsbrænder Niels Christian Haslund. I dette ægteskab blev i 1858 født datteren Marie Amalie, der i 1884 blev gift med Johan O.J. Hornum.
- Caroline Amalie, født i januar 1831 og død i København i 1893.
Hun blev i 1863 gift med brændevinsbrænder og senere ølhandler Anders Jensen. I dette ægteskab blev i 1865 født datteren Alma Christine, der i 1887 blev gift med Johan O.J. Hornum efter at hendes kusine Marie Amalie var død året før i forbindelse med en fødsel.
- Nanna Thora, født i nov. 1832.
- Christopher Danielsen Jensen, født i april 1837.

Ved folketællingen i 1840 er familien i Stestrup indskrevet på denne måde:

Navn:	Alder:	Civilstand:	Hustandsstill:	Erhverv:
<i>Daniel Jensen</i>	54	<i>Gift</i>	<i>Parcellist</i>	<i>Lever af sin jordlod</i>
<i>Christiane Mortensdatter</i>	39	<i>Gift</i>	<i>Hans kone</i>	
<i>Karen Sabine Jensen</i>	14	<i>Ugift</i>	<i>Deres barn</i>	
<i>Caroline Amalie Jensen</i>	9	<i>Ugift</i>	<i>Deres barn</i>	
<i>Nanna Thora Jensen</i>	8	<i>Ugift</i>	<i>Deres barn</i>	
<i>Christopher Danielsen Jens.</i>	3	<i>Ugift</i>	<i>Deres barn</i>	

Daniel Jensen ses her benævnt *parcellist*. Ved nogle af børnenes dåb er han benævnt *boelsmand*.

Jeg har ikke kunnet finde hvor præcist i Stestrup de flyttede til. På kortet til venstre ses 6 firlængede gårde. Imellem disse har langs vejen ligget en del meget små huse og i et af disse må familien have lejet sig ind.



Husene har været uden nogen større grund, men jeg har fundet, at Daniel Jensen står som lejer af de 2 grunde, som jeg har skravet nederst på kortet. Herfra er der godt 1 km til Stestrup og ca. 1½ km til Bårup vest for.

De viste 2 grunde har et samlet areal på lidt under 10.000 m² (knap 1 ha)

Udlejer af grundene (og formentlig også af deres hus) var Sonnerup Gods, der dengang havde samme ejer som Tølløsegård Gods. Dette gods havde Daniel Jensen tidligere boet ganske tæt på.

Familien blev boende i Stestrup frem til Daniel Jensens død i 1864.

Børnene er kommet ud at tjene i en alder af omkring 15 år – lige efter konfirmation. For datteren Caroline Amalies vedkommende ses af KB, at hun flyttede fra hjemmet i 1845. Hun blev i april 1853 mor til et såkaldt *uægte barn*, der blev navngivet *Peder*. Denne *dattersøn/plejesøn* af Daniel Jensen og Christiane Mortensdatter fremgår af folketællingerne fra såvel 1855 som 1860 som boende hos bedsteforældrene i Stestrup. Moderen til Peder boede her ikke ved disse 2 folketællinger.

Daniel Jensen døde i Stestrup den 3. juni 1864 i en alder af næsten 80 år, men han blev begravet i Ringsted fra Skt. Bendts Kirke den 11. juni. Hvad årsagen til dette var, er det kun muligt at gætte på. Måske skyldes det, at hans søn af første ægteskab, Svend, nu havde stiftet familie i Ringsted.

I hans skifte står dels, at børnene underskriver på, at deres mor kan henses i uskiftet bo og at Daniels Jensens søn af 1. ægteskab skal have sit tilgodehavende fra skiftet ved hans mors død udbetalt. Dette tilgodehavende var på 55 rigsbankdaler. Men mere fortæller skiftet ikke – desværre!

Efter Daniel Jensens død i sommeren 1864 ser det ud til, at Christiane Mortensdatter bliver boende i sognet, men oplysningerne herom er usikre. Til gengæld er det sikkert, at hun det sidste års tid af sin levetid boede hos sønnen Christopher i Kvarnløse i Soderup Sogn, lidt øst for Tølløse. Her findes Christiane Mortensen død den 5. februar 1885. Hun blev godt 85 år og blev begravet fra Soderup Kirke den 12. februar 1885.

I skiftet efter hende, der er ganske kort, står bl.a., at hendes datter Nanna Thora er død og har efterladt sig børn, som man/sønnen Christopher ikke kender navn eller opholdssted på. Jeg har selv fundet, at Nanna Thora i 1850-erne var tjenestetyende i Rødovre vest for København. Medens hun var her fik hun 2 børn, der begge var født uden for ægteskab. Disse var Nathalia Bolette, født 2/9 1852, og Carl Christian Peter, født 23/5 1859. Nanna Thora var i live ved farens død i 1864 jf. hans skifte, men må være død inden for de næste 2 år uden at jeg har fundet hvor.

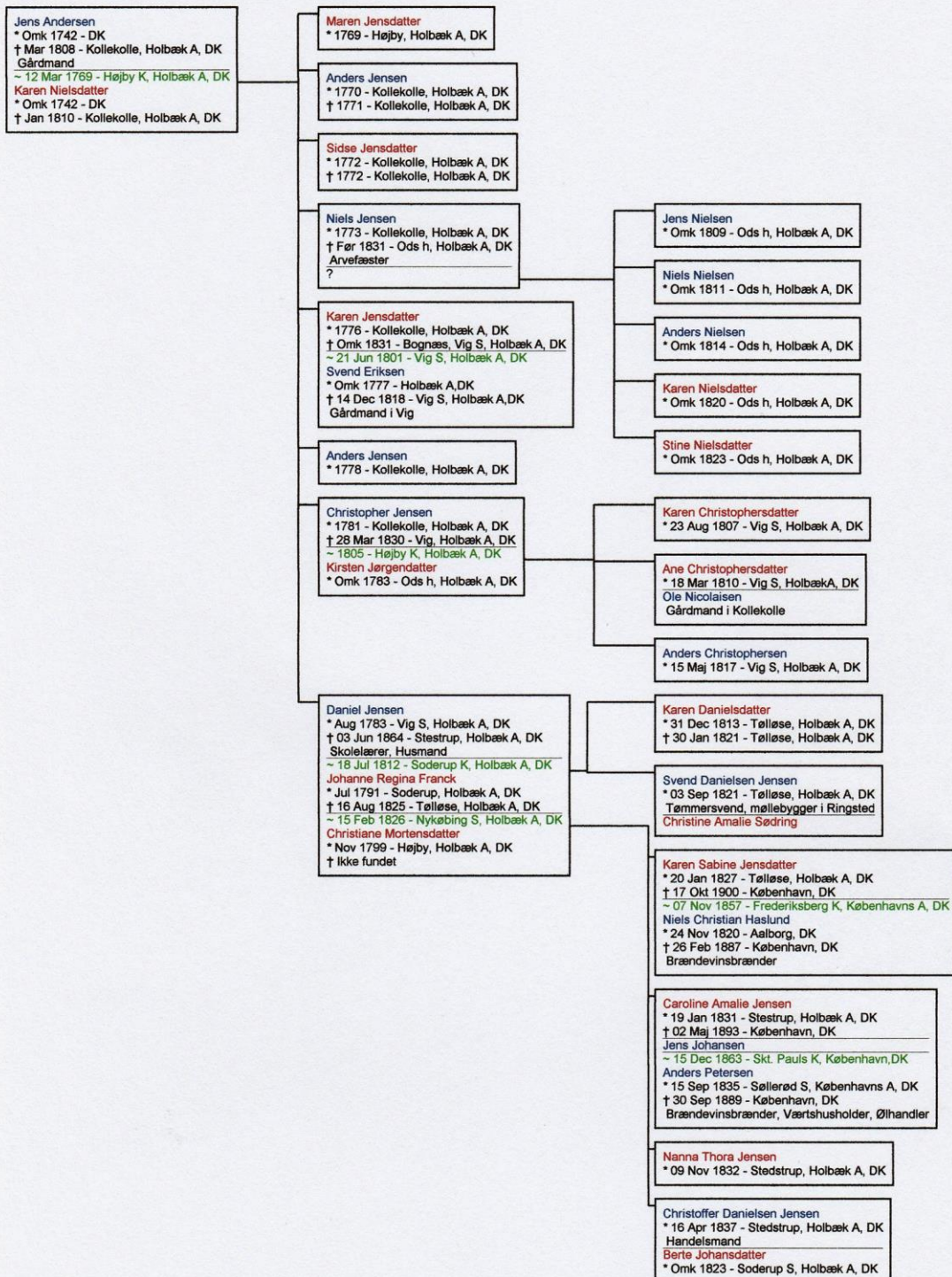
I skiftet efter Christiane Mortensdatter står endvidere, at hendes ejendele af den lokale foged vurderes til kr. 46. Men da begravelsen, der er betalt af sønnen Christopher, kostede ham over det dobbelte beløb, *udlægges Boet til ham*. Hermed er skiftet sluttet. Da der ikke er penge til arv gøres der ikke forsøg på at finde alle arvinger.

Posterne i hendes skifte, der nu er opgjort i kroner og øre efter møntreformen i 1873, hvor rigsdaler blev afskaffet som møntfod, var:

<i>Et Klædeskab, en Dragkiste</i>	3 kr.	
<i>2 Borde, 2 Stole, en Sove.?</i>	2 -	
<i>1 Lampe og Fodtøi, Skildedrier og et Speil</i>		50 Øre
<i>Et Sængested</i>	4 -	
<i>Sængeklæder</i>	20 -	
<i>En Kakkellovn og Kjøkkentøi</i>	3 -	
<i>3 Kjoler, en Kaabe</i>	10 -	
<i>3 Stk Trøjestykker, et Par Bukser</i>	1 -	50 -
<i>Et Sjal og nogle Tørklæder</i>	1 -	50 -
<i>Hovedtøi</i>		50 -

1 kr. dengang svarer til ca. 70 kr. i dag.

Efterkommertræ for Jens Andersen



Jens Andersen og Karen Nielsdatter

Jens Andersen blev født omkring 1742 jf. senere folketællinger. Fødested og dermed forældre er ikke søgt/fundet.

Karen Nielsdatter blev ligeledes født omkring 1742 jf. senere folketællinger. Fødested og forældre er ikke søgt/fundet.

De giftede sig den 12. marts 1769 i Højby Kirke, hvor begge ægtefæller har været omkring 27 år gamle.

Ægteparrets førstefødte, Maren, blev født og døbt i Højby i maj måned samme år.

Kort tid efter fødslen af deres første barn må de have fæstet en gård i Kollekolle i Vig Sogn. Denne gård hørte under Kronens Gods. En fæstekontrakt har jeg ikke fundet, men dog en tilsvarende for sønnens overtagelse af gården. Denne er vist på side 165.

Krongods var det gods, som kongen i sin egenskab af rigets overhoved siden middelalderens begyndelse rådede over.

Efter Reformationen kom kirkens tidligere enorme besiddelser ind under krongodset, som ved mageskifter samledes til enheder, der blandt andet dannede grundlag for 1600- og 1700-tallets rytterdistrikter.

Efter Enevældens afskaffelse i 1849 overgik næsten al krongods til den danske stat.

Jf. Wikipedia.

Kort fra 1808 over gården (matr.nr. 2a), der blandt de 4 viste (øverst) er nr. 2 fra højre og med jordareal syd for.

Kortet er nordvendt og lodret står navnene

- Jens Andersen, overstreget, og
- Kristopher Jensen, der er far og søn.

Christopher overtog formelt gården i 1812.

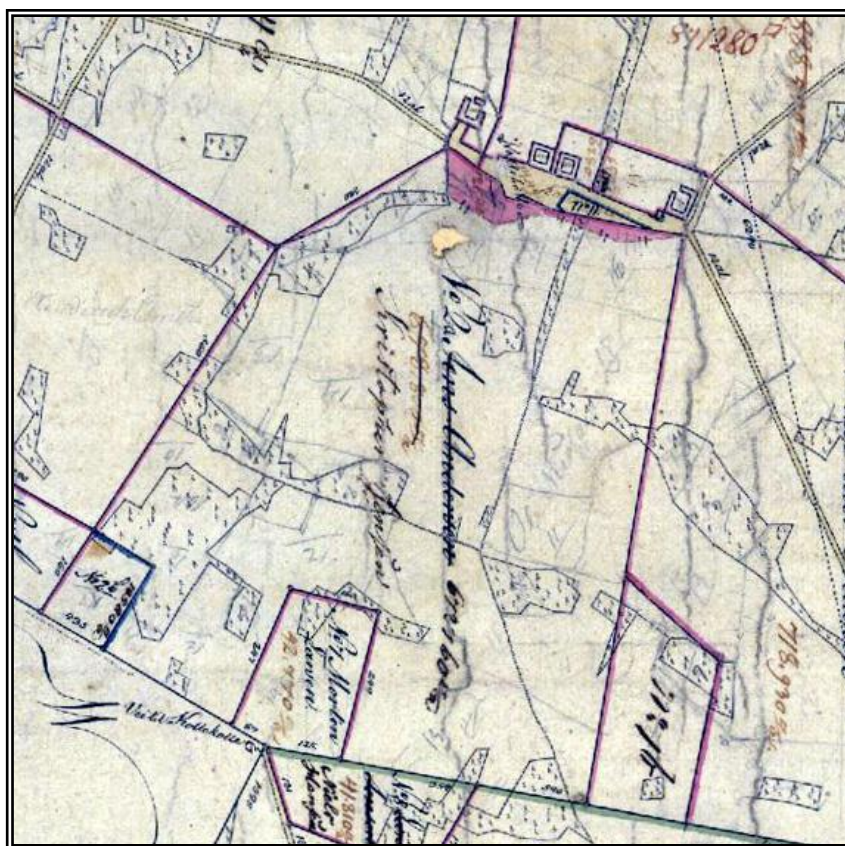
Arealet står anført til 672.376 kvadratalen.

Dette svarer til

- ca. 47½ tdr. land eller
- godt 25 hektar.

Gårdens beliggenhed i dag er på Kollekollevej nr. 5. og den har navnet *Højryggård*.

Odsherredbanen, der blev anlagt i 1899 efter inddæmningen af Lamme-fjorden, gik lige syd og øst for Kollekolle og hen over Matr. 2a.



I ægteskabet blev født disse 8 børn, hvoraf 2 døde som helt små:

- Maren, født maj 1769 – født og døbt i Højby;
- De øvrige børn blev alle født i Kollekolle og døbt i Vig Kirke.
- Anders, født i november 1770 og død juni 1771;
 - Sidse født i maj 1772 og død 14 dage efter;
 - Niels, født i september 1773;
 - Karen, født i april 1776;
 - Anders, født i september 1778;
 - Christopher, født i februar 1781;
 - Daniel, født i august 1783, omtalt tidligere.

De 2 folketællinger i henholdsvis 1787 og 1801 er for så vidt navnene næsten enslydende. Eneste forskel er, at sønnen Daniel ikke indgår i FT 1801.

FT 1801 for gården i Kollekolle ser således ud:

Navn:	Alder:	Civilstand:	Hustandsstill:	Erhverv:
<i>Jens Andersen</i>	60	<i>Gift</i>	<i>Husbonde</i>	<i>Bonde og Gaardbeboer</i>
<i>Karen Nielsdatter</i>	60	<i>Do</i>	<i>Hans Kone</i>	
<i>Maren Jensdatter</i>	30	<i>Ugift</i>	<i>Deres Barn</i>	
<i>Niels Jensen</i>	27	<i>Do</i>	<i>Do</i>	
<i>Karen Jensdatter</i>	24	<i>Do</i>	<i>Do</i>	
<i>Anders Jensen</i>	22	<i>Do</i>	<i>Do</i>	
<i>Christopher Jensen</i>	21	<i>Do</i>	<i>Do</i>	

Som det fremgår har alle børnene på nær Daniel, der tjente på en nærliggende gård, været med i driften af gården. Det er atypisk, at ingen af børnene endnu er blevet gift.

Aldersangivelserne er ikke helt præcise, men det var de dengang ikke altid.

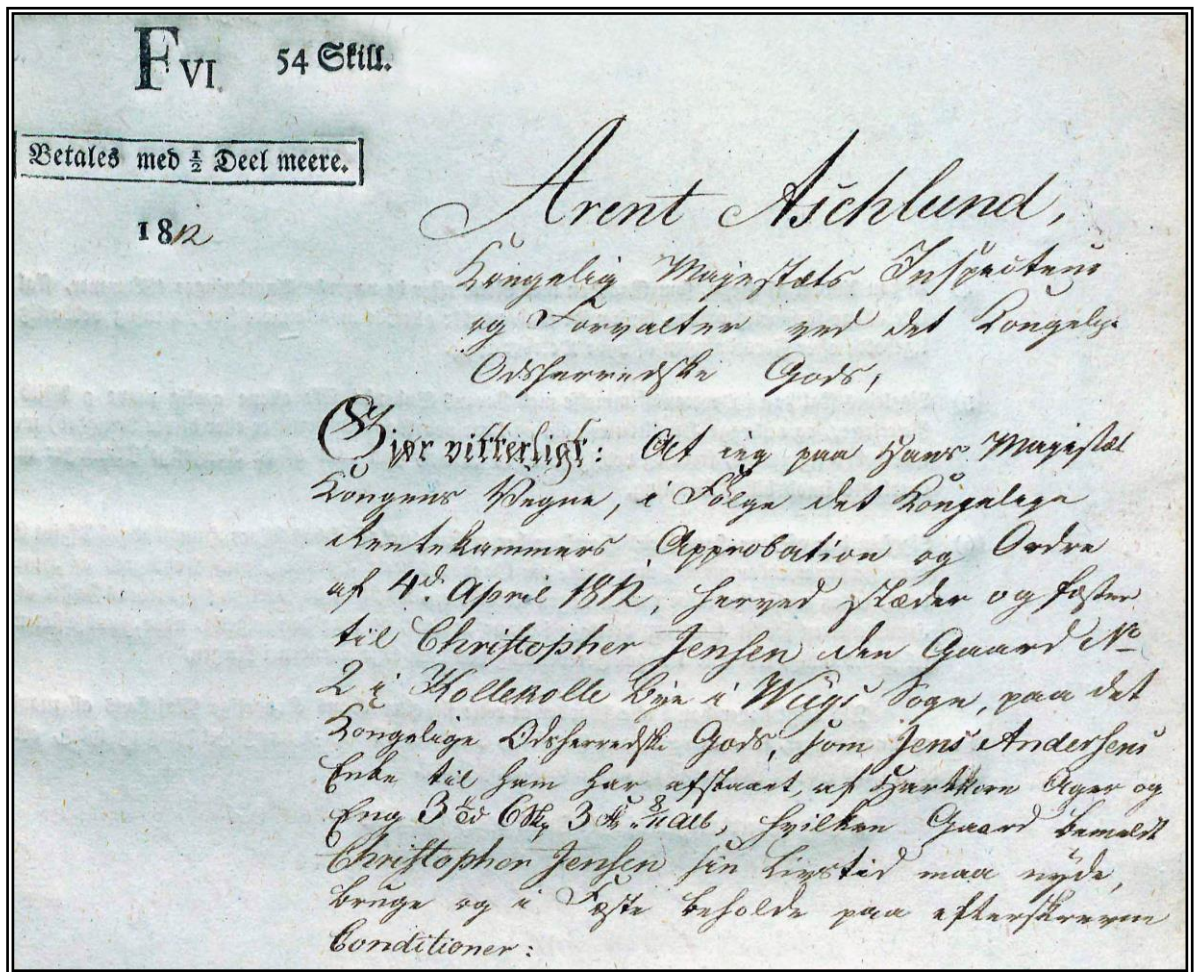
Jens Andersen døde i marts 1808 i en alder af ca. 66 år. Han blev begravet fra Vig Kirke den 6. marts 1808. Samme år og måned som søslaget ved Sjællands Odde, se side 159.

Karen Nielsdatter døde knap 2 år senere i en alder af omkring 68 år. Hun blev begravet fra Vig Kirke den 7. januar 1810.

Dette mere nutidige kort viser jernbanens placering lige syd for Kollekolle med trinbrættet ved Gl. Nykøbingvej.



Efter forældrenes død overtog sønnen Christopher gården jf. denne fæstekontrakt (uddrag):



I transskriberet udgave står der:

Arent Aschlund, Kongelig Majestæts Inspecteur og Forvalter ved det Kongelige
Odsherredske Gods,

Gjør vitterligt: At ieg paa Hans Majestæt Kongens Vegne, Ifølge det Kongelige Rentekammers Approbation og Ordre af 4de April 1812, herved stæder og fæster til Christopher Jensen, den Gaard No. 2 i Kollerkolle Bye i Wügs Sogn, paa det Kongelige Odsherredske Gods, som Jens Andersens Enke til ham har afstaaet, af Hartkorn Ager og Eng 3 Tønder, 6 Skæppe, 3 Fjerdingkar, 8/11 Album, hvilken Gaard bemeldte Christopher Jensen sin Livstid maa nyde, bruge og i Fæste beholde paa efterskrevne Conditioner.

De benyttede forkortelser ved angivelsen af hartkorn er i transskriberingen skrevet helt ud. Den her benyttede betegnelse Tønder kan ikke sammenlignes med arealangivelsen Tønde Land.

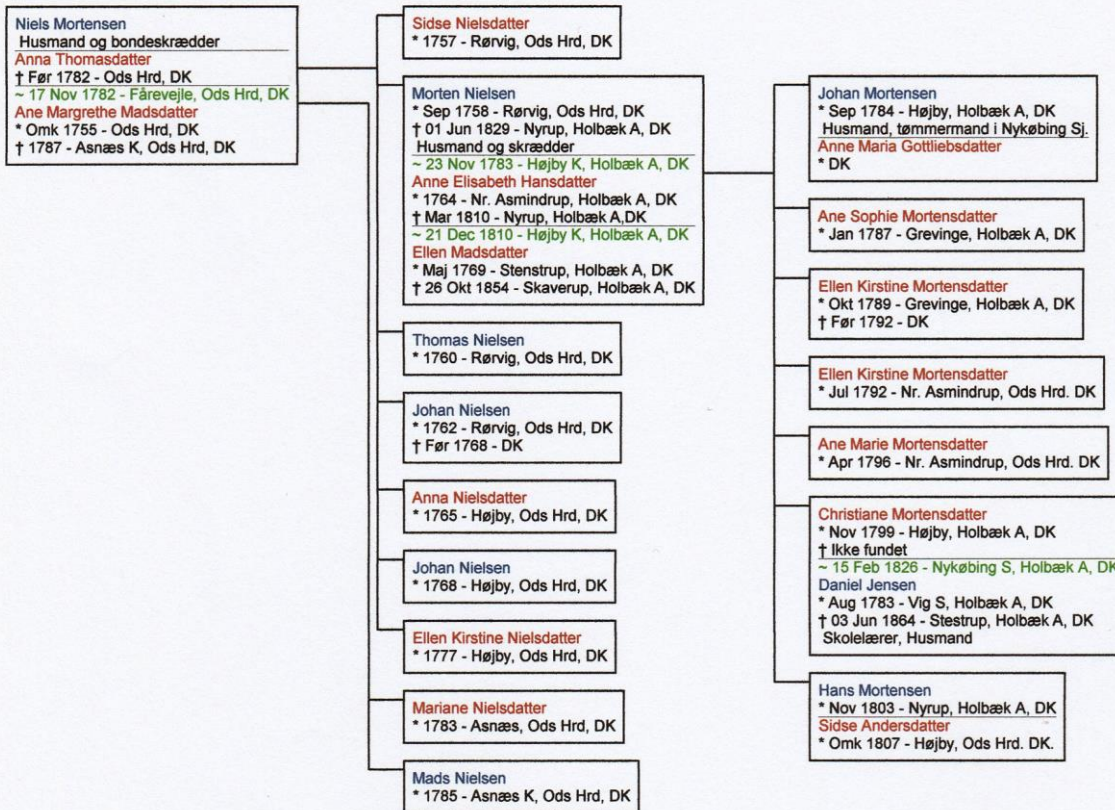
Den årlige betaling – conditioner – for dette fæste var i kontrakten fastsat således:

I stæden for Langilde, Hoveri, Konge- og Kirketiende erlægges Fæsteren til den Kongl. Kasse, for indeværende Aar 1812 og fremdeles aarlig 5 Tønde, 5 Skæppe af enhver af de 3 Kornsorter Rug, Byg og Havre og Penge 39 Skilling.

Hans far har haft en tilsvarende fæstekontrakt, der dog var under Christian VII.

Gården Højryggård har været i samme slægts eje gennem 7 generationer frem til 2014.

Efterkommertræ for Niels Mortensen



Morten Nielsen og Anne Elisabeth Hansdatter

Morten Nielsen blev født i Rørvig i 1758 og blev døbt i Rørvig Kirke den 28. september. I KB står, at faren var *Huusm. Niels Mortensen Skræder*, hvilket viser, at faren ved siden af at være husmand også var skrædder. Moren var *Anna Thomasdatter*. Sønnen Morten gik således i farens fodspor.

Forældrene var blevet gift få år før, men jeg har ikke fundet hvor. Den førstefødte i ægteskabet var datteren Zidse, der blev døbt i Rørvig Kirke i april 1757. Efter Morten fødtes i ægteskabet 5 børn. Formentlig døde moren Anna Thomasdatter omkring 1778-80, idet faren ses at gifte sig 2. gang den 17. november 1782 med Margrethe Madsdatter.

Morten Nielsen giftede sig i 1783 med Anne Elisabeth Hansdatter.

Anne Elisabeth Hansdatter er formentlig det barn, der blev født som uægte barn i Nørre Asmindrup Sogn i januar 1764.

I kirkebogen er indskrevet: 1764 Dom. 5 p. Epiphani (5. februar):

Maren Madsdatters Uægte Pigebarn i Asmindrup, kaldet Anne Elisabeth. Barnefaderen som blev udlagt var Hans Just Lorentzen, TømmerSvend på Fredensborg.

Stedbetegnelsen *Fredensborg* har jeg ikke fundet i Ods Herred.

Morten Nielsen og Anne Elisabeth Hansdatter blev trolovede hos præsten i Højby, hvilket førte til denne indskrift i kirkebogen:

Fredagen d. 17 Octobr. 1783 er berammet Christelige Trolovelse imellem velagte og velforstandige Unge Karl Morten Nielsen af Højbye, samt Pigen Lisb. Hans Datter af bemeldte Højbye, at nu intet hverken Slægtskab, Ægteskabs Løfte eller noget som kunde stride imod Guds og Kongens Lov er herudi hindelig, gjør Vi undertegnede gaardmænd J. Nielsen Smed og Mads Olsen af Højbye forløfte og for Forretningen er ansvarlig. Højbye d 15 Octobr 1783.

Cooperationen/vielsen var den 23. november 1783.

I ægteskabet blev født disse børn:

- Johan, født i september 1784 i Højby;
- Ane Sophie, født i januar 1787 i Grevinge;
- Ellen Kirstine, født i oktober 1789 i Grevinge – død før juli 1792;
- Ellen Kirstine, født i juli 1792 i Nørre Asmindrup;
- Ane Marie, født i april 1796 i Nørre Asmindrup;
- Christiane, født i november 1799 i Højby – omtalt tidligere;
- Hans, født i november 1803 i Højby.

Dåbssognene er angivet for at vise, at familien flyttede en del omkring i Ods Herred. Dette kan skyldes hans erhverv som skrædder i kombination med at være husmand. Måske har det primært været hustruen og børnene, der varetog den side af arbejdet!

Morten Nielsens far Niels Mortensen er i FT 1787 benævnt *bondeskrædder* og dette kunne man også kalde Morten Nielsen.

Betegnelsen dækker over, at der var forskel på skræddere på landet og skræddere i byerne/købstæderne.

I købstæderne bestemte laugene selv, hvor mange skræddere der måtte være og laugene opretholdt streng adskillelse til de skræddere, der arbejdede på landet. Det var bestemt, at skræddere på landet kun måtte sy i *vadmelsstof* og dermed ikke i 'finere' stoffer, som blev benyttet i købstæderne. Skræddere på landet syede som oftest tøj til mænd: bukser, jakker, veste og skjorter.

Kvinderne syede selv deres tøj.

På landet var det almindeligt at skrædderen rejste rundt til gårdene – hans værktøj fyldte ikke mere end at det kunne rummes i en sæk.

Vadmelsstof var oprindeligt et hjemmevævet, gråligt klæde, ofte fremstillet af kradsuld uden sortering efter farve.

Stoffet var tidligere af landbefolkningen almindeligt brugt til klæder, hvorfor det blev symbol på bonden/almuen. (iflg. ODS)

I folketællingen for 1787 er familien optegnet på denne måde:

Navn:	Alder:	Civilstand:	Hustandsstill:	Erhverv:
Morten Nielsen	29	Gift	Husbond	National soldat og Skræder
Ane Lisbeth Hansdatter	23	Do	Hans Kone	
Johan Mortensen	3	Ugift	Deres Barn	
Ane Sophie Mortensdat.	1	Do	Do	

I folketællingen for 1801 er familien optegnet på denne måde:

Navn:	Alder:	Civilstand:	Hustandsstill:	Erhverv:
Morten Nilsen	46	Gift	Mand	Skræder
Anna Lisbeth Hansdatter	36	Do	Hans Kone	
Stine Mortensdatter	7	Ugift	Deres Barn	[Ellen Kirstine]
Anna Marie Mortensd.	5	Do	Do	
Christiane Mortensd.	1	Do	Do	

De ældste børn er senest fra konfirmationsalder kommet ud at tjene hos andre. Johan og Ane Sophie tjente begge i 1801 på gårde i samme sogn, Højby, hvor forældrene boede.



Kort over Ods Herred fra 1768:

I cirklen ligger Dragsholm Slot strategisk placeret.

Inddæmningen af Sidinge Fjord påbegyndtes i 1841 og af Lammefjorden i 1873.

Grevinge ligger lige nord for Lammefjorden.

Nyrup ligger øst for Klint Sø, der dengang endnu var sø. Asmindrup ligger på kortet ca. 2 cm syd for Klint Sø.

Dengang kunne man blive sejlet/roet fra Tu(d)se Næs til Kongsøre Næb.

Familien flyttede til Højby Sogn, Nyrup Lyng, omkring 1798.
Her blev i 1799 født datteren Christiane og i 1803 sønnen Hans.

Huset, som familien flyttede ind i, lå helt ud til kysten og Kattegat ved pilen.

Matr.nr. 3b, var i areal var på 72.570 kvadratalen, der svarer til ca. 5 tønde land eller 2,85 hektar.



Hus og grund var et arvefæste under kronen. Efter Morten Nielsens død i 1829 fortsatte hans yngste søn Hans Mortensen driften – dog kaldte han sig i div. folketællinger for *fisker*. Under hans ejerskab købtes hus og grund af Staten i 1854. Det var efter Grundloven i 1849, der formelt havde overflyttet kongens ejerskab til grunde under Kronen til Staten. I de lokale skøde- og panteprotokoller kan læses, at ganske mange grunde i Odsherred på samme tid frasolgte til lokale arvefæstere. Efter Hans Mortensens ejerskab til huset overtog hans yngste søn Johan Vilhelm Hansen driften af ejendommen. Han solgte grunden i 1882.

Grundens beliggenhed på et nutidigt kort svarer nogenlunde til de 20 sommerhusgrunde på begge sider af Søhøjsvej og grundene på nordvestsiden af Kildevej i Nyrup Lyng ved Klint Strandvej.

I marts 1810 døde Anne Elisabeth Hansdatter i en alder af 46 år. Hun blev begravet fra Højby Kirke den 28. marts.

Jeg har ikke fundet skifte efter hende.

Morten Nielsen var nu 51 år gammel og der var små børn i hjemmet. Han giftede sig hurtigt igen og det blev med **Ellen Madsdatter**, der var 41 år gammel.

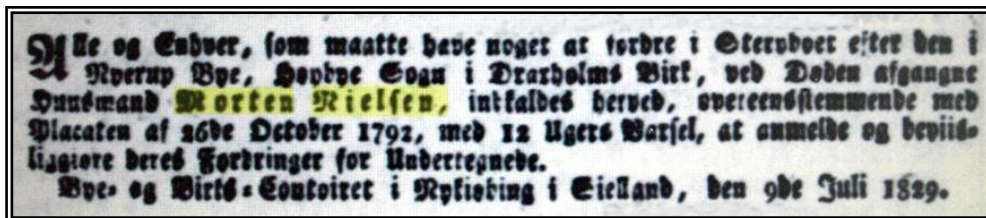
Hun var datter af tidligere møller *Mads Pedersen*.

Ved indgåelse af ægteskabet blev fra Dragsholm Birketing – via forvalteren på Anneberggård – udbetalt Ellen Madsdatters såvel mødrene som fædrene arv, i alt 95 Rbd, der var et ret stort beløb dengang.

I dette Morten Nielsens 2. ægteskab blev der ikke født børn.

Morten Nielsen døde i juni 1829 og blev begravet fra Højby Kirke den 5. juni. Han blev knap 72 år gammel.

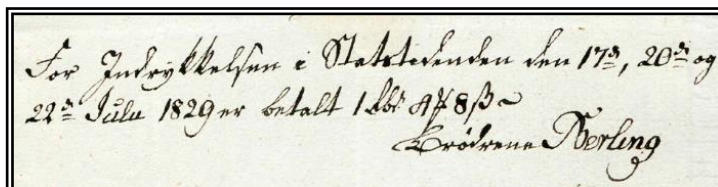
I forbindelse med skiftet og arveopgørelse efter Morten Nielsen blev der i daværende *statstidende*, der havde navnet: *Den ved Forsendelse med de Kongelige Rideposter privilegerede Danske Statstidende*, indrykket denne annonce:



Alle og enhver, som maatte have noget at fordre i Stervboet (dødsboet) efter den i Nyerup Bye, Højbye Sogn, Draxholms Birk, ved døden afgangne Huusmand Morten Nielsen, indkaldes herved, i overensstemmende med Placaten af 26de October 1792, med 12 Ugers Varsel, at anmelde og beviisliggjøre deres Fordringer for Undertegnede.

Bye- og Birks Contoiret i Nykiøbing i Sielland, den 9de Juli 1829.

Blandt dokumenterne til skiftet ligger endnu denne lille opkrævning, der vidner om starten på den nuværende *Berlingske Tidende*.



Teksten lyder:

*For Indrykkelsen i Statstidenden den 17^{de}, 20^{de} og 22^{de} Juli 1829 er betalt 1 Rbd, 4 Mark, 8 skilling.
Brødrene Berling*

Da boet var endeligt opgjort viste det et overskud, der gav 14 rbd. til sønnerne og 7 rbd. til døtrene. Brødre arvede dengang det dobbelte af deres søstre, men heri lå en forpligtigelse for brødrene til at sikre, at deres søstre kom 'godt i vej'.

Ellen Madsdatter blev boende på husmandsstedet i Nyrup endnu nogle år sammen med stedsønnen Hans Mortensen og hans familie, men flyttede senere til Skaverup i Nr. Asmindrup Sogn, hvor hun døde i oktober 1854 i en alder af 85 år.

Hun blev begravet fra Nr. Asmindrup Kirke den 3. november 1854.

Navneindeks

Sidetal med *fed* henviser til det centrale afsnit for personen.

Kvinder er i indekset indført med føde(efter)navn, medmindre de formelt har skiftet navn.

Børn, der er døde som helt små, er ikke medtaget.

Tjenestefolk og faddere er ikke medtaget.

A

Andersdatter, Birthe 142
 Andersdatter, Ellen 142
 Andersdatter, Kirsten 142
 Andersdatter, Sidsel 142
 Andersen, Anders 29
 Andersen, Christian L. 142
 Andersen, Jens 142; 153; **163**
 Andersen, Peder 142; 147; **150**

B

Bech, Johan C.F. 121; 125
 Bertelsen, Else J. 117; 125
 Bertelsen, Jeppe 125
 Brandt, Gyda M. 28
 Bruun, Christen P. fra Norge 116; 122
 Bruun, Christen P. møller 111; **116**; 117; 122; 124;
 125; 129
 Bruun, Elisabeth C. 119
 Bruun, Else C. 84; 85; **111**; 119; 121
 Bruun, Gert P. 111; 122; 124
 Bruun, Kirstine C. 113; 119
 Bruun, Laurs C. 113; 119
 Bruun, Laurs C.P. 111; 122; 124
 Bruun, Lyng C. 119
 Bruun, Peder C. skrædder 116; **122**
 Bruun, Peter C. 113; 119
 Bødker, Jørgen J. 125

C

Christensen, Johan C. 81
 Christiansen, Kaj R.F. 70; 73

D

Danielsdatter, Karen 142; 156
 Danielsen, Svend 156

E

Elgaard, Mette P. 122

F

Falck-Rasmussen, Edith. 33; 34; 42; 44
 Falck-Rasmussen, Harald C. 32
 Falck-Rasmussen, Per J. 42; 44
 Falck-Rasmussen, Aage H. 6; 20; 32; **33**
 Franck, Johanne R. 142; **156**
 Franck, Nicolaj 156
 Furland, Kirten 124

G

Goldberg, Barbara 70; 73
 Grønvold, Erna A.M. 70
 Gustafson, Elvira C. 31

H

Hagen, Anna 34
 Hagen, Paul Falck 34; 42
 Hansdatter, Ane L. 159
 Hansdatter, Anne E. **167**
 Hansdatter, Anne M. 156
 Hansdatter, Ingeborg 136
 Hansen, Tove B. 70; 73
 Haslund, Hans C. 145; 148
 Haslund, Marie A. 6; 45; **48**; 79; 110; 148
 Haslund, Niels C. 45; 48; 79
 Heggelund, Helena J. 122
 Heine, Birte 70; 73
 Holdensen, Thora E.M. 70; 73
 Hornum Renée J. 16
 Hornum, Anna L.C.J. 45; 63; 84; 93; 110
 Hornum, Annie M. 70; 73
 Hornum, Anton C.J. 70; 73; 77
 Hornum, Axel H. 6; 25; 30; 59; 63; 66; **79**
 Hornum, Bent-Erik J. 70
 Hornum, Christen J. 7; 45; 71; 84; **85**; 110; 111
 Hornum, Christian F.J. 7; 27; 30; 45; 47; 54; 66;
71; 84; 93; 104; 110
 Hornum, Ellen I. 7; 30; 42; 44; 51; 102
 Hornum, Erik J. 70; 73; 77
 Hornum, Finn 70; 73
 Hornum, Hans-Christian 70; 73
 Hornum, Ib 70; 73
 Hornum, Inge 15; 20; 23
 Hornum, Johan O.J. . 6; 13; 25; 30; **45**; 71; 75; 79;
 84; 93; 104; 110; 148
 Hornum, Johan V.J. 70; 73; 77
 Hornum, Karen S. 6; 7; 17; 20; **30**; 51
 Hornum, Kitty 6; 15; 17; 20; 35
 Hornum, Max F. 6; 28
 Hornum, Niels P. 125
 Hornum, Nina 15; 19
 Hornum, Paul V. 6; 7; **27**; 30; 51
 Hornum, Renée J. 22; 42; 44
 Hornum, Svend F.J. 70; 73; 77
 Håkansdotter, Kertin 70

J

Jensdatter (Thomsen), Christine 142
 Jensdatter (Thomsen), Christine **151**

Jensdatter, Dorthe 111; 122
 Jensdatter, Karen 142; 150
 Jensdatter, Mette 111; 122
 Jensen, Caroline A. 7; 27; 51; 79; 142; **144**; 160
 Jensen, Christoffer D. 142; 160
 Jensen, Daniel 142; **153**; 166
 Jensen, Flora A. 81
 Jensen, Karen S. 7; 27; 30; 48; 79; 142; 160
 Jensen, Nanna T. 142
 Jensen, Nanna Thora 160
 Jensen, Svend D. 142
 Jespersdatter, Birthe 130
 Jespersen, Helle 42
 Jespersen, Louise 42
 Johan 84; 85; 111
 Johansen, Oline M. 45; 84; 93; 110
 Jonsson, Sven 70; 72
 Jørgensen, Dagny I.F. 70; 73
 Jørgensen, Peter 90
 Jørgensen, Ulrich C. 116

K

Kiersgaard, Oda D. 6; 81
 Kjeldsdatter, Birthe 122; 124
 Klint, Johanne M.V.G. 6; 110
 Knudsdatter, Else K. 130
 Knudsen, Christian 130
 Knudsen, Hans 130
 Knudsen, Knud F. 91; 110; 132
 Knudsen, Marie S.F. 7; 30; 45; 54; 71; 84; **91**;
 110; 132
 Knudsen, Niels 130
 Knudsen, Ole 84; 91; 110; 130; **131**
 Knudsen, Peter 130
 Knudsen, Wilhelmine C.H. 90; 110; 132

L

Landau, Evelyn E. 6
 Landau, Mathilde L.F. 13
 Larsen, Emilie-Margrethe 33
 Lassen, Elvin E. 6; 13; 31
 Lassen, John Sven H. 6; 31; 37; 42; 43
 Lassen, Aage V. 31
 Laursen, Peter 110; 114
 Lynge, Christiane U. 117; 125
 Lynge, Elisabeth C. 111; **116**; 122; 125
 Lynge, Ulrich C.J. 125

M

Madsdatter, Ane M. 166
 Madsdatter, Ellen 170
 Madsen, Anders P. 142; 150
 Madsen, Inge Marie 6; 42
 Mortensdatter, Ane M. 166
 Mortensdatter, Ane S. 166
 Mortensdatter, Christiane 142; **159**; 166
 Mortensdatter, Ellen K. 166
 Mortensen, Hans 166

Mortensen, Johan 166
 Mortensen, Niels 166
 Muhlig, Elsa 6; 58
 Muhlig, Henriette J.C. 6; 58; 110

N

Nielsdatter, Anna 166
 Nielsdatter, Ellen K. 166
 Nielsdatter, Karen 153; **163**
 Nielsdatter, Mariane 166
 Nielsdatter, Mette 125
 Nielsdatter, Sidse 166
 Nielsen, Annie Hornum 15
 Nielsen, Birgit Hornum 15
 Nielsen, Johan 166
 Nielsen, Knud O. 6; 15
 Nielsen, Lars 122; 123
 Nielsen, Mads 166
 Nielsen, Morten 159; **167**
 Nielsen, Thomas 166

O

Olsen, Edith G.O. 6; 82
 Olsen, Hans C. 82

P

Pedersdatter, Anne 124
 Pedersdatter, Bodil 124
 Pedersdatter, Dorthe **139**
 Pedersdatter, Else 125
 Pedersdatter, Giertrud 124
 Pedersdatter, Kirsten 116; **124**
 Pedersen, Carl F. 6
 Pedersen, Christian L. 142; 151
 Pedersen, Karen M. 70; 73; 142; 151
 Pedersen, Mads 170
 Petersdatter, Dorthe 130
 Petersdotter, Cathrina 70; 72
 Petersen Anders 151
 Petersen, Alma C. 6; 30; **51**; **67**; 79; 110; 145
 Petersen, Anders 7; 51; **143**
 Petersen, Carl F. 15
 Petersen, Doris O. 6; **28**
 Petersen, Elin J.L. 15
 Petersen, Frederik C.C. 28
 Petersen, Leif E.L. 15
 Petersen, Maren K. 82
 Petersen, Svend T.L. 15
 Petersson, Charles B.A. 65

R

Rabesdatter, Anna 130
 Rasmussen, Edith M. 70; 73
 Rasmussen, Henrik J. Falck 33
 Rasmussen, Poul 6; 12
 Riise, August J.C. 64
 Riise, Louise J.D. 6; 60; 64; 110
 Rosengreen, Anna C. 33

S

Samuelsdotter, Catharina	70
Schmidt, Carl H.	66
Schmidt, Evelyn E.L.	14
Schmidt, Jacob V.L.	6; 12; 66
Schmidt, Karl H.	13
Sjøgren, Ruth	70; 73
Storm, Marie	84; 91; 110; 130; 132
Storm, Oline M.M.	28
Sundbye, Ide Dorthea J.	129
Svensdotter, Anna C.	27; 30; 70; 72 ; 110
Svensdotter, Christina	70; 72
Svensdotter, Elin	70; 72; 78
Svensdotter, Ingrid M.	70
Svensdotter, Ingrid Maria	72
Svensson, John	70; 72
Svensson, Jon	70
Svensson, Magnus	70; 72

Sørensen, Knud	136
----------------------	------------

T

Thomasdatter, Anna	166
Thorup, Emilie C.	64
Tulipan, Andreas M.J.	129
Tulipan, Hans A.	117; 125
Tulipan, Marie L.	129

V

Vitten, Peder J.	122; 124
-----------------------	----------

Z

Zachrisson, Peter	70
-------------------------	----

Ø

Østergaard, Mads	129
Østergaard, Mads J.	125

